

**Nikolas Aldai
Pello Esnal**

**Uztapide
bat-batean**

Antologia

**Auspoa Liburutegia
313**

UZTAPIDE (1909-1983)

Uztapide bat-batean - antologia / [hautaketa], Nikolas Aldai, Pello Esnal ; bertsoen bilketa, Patxi Mujika, Antonia Zavala, Joxemari Iriondo, Martin Ibarguren. - [S.l.] : Auspoa ; Donostia-San Sebastián : Gipuzkoako Foru Aldundia, Kultura eta Euskara Departamentua, 2009.

374 or. : argk. ; 20 cm. + 1 CD - (Auspoa Liburutegia ; 313)

Aurkibidea

LG SS 674-2009. - ISBN 978-84-7907-617-7

I. Aldai, Nikolas (1947-). II. Esnal, Pello (1950-). III. Mujika, Patxi. IV. Zavala, Antonio (1928-2009). V. Iriondo, Joxemari (1938-). VI. Ibarguren, Martin. VII. Gipuzkoa. Departamento de Cultura y Euskera. VIII. Título. IX. Serie

821.361-1"19"

Bertsoen bilketa: Patxi Mujika
Antonio Zavala
Joxemari Iriondo
Martin Ibarguren

Hautaketa: Nikolas Aldai
Pello Esnal

Trankrizpzia: Xabier Unanue
Nikolas Aldai
Joxemari Iriondo
Pello Esnal

Egitura eta
azalpenak: Nikolas Adai

Edizioa: Pello Esnal
CD: Joxemari Iriondo

© *edizio honena*: AUSPOA Argitaletxea
Gipuzkoako Foru Aldundia

750 aleko tirada

ISBN: 978-84-7907-617-7
Legezko Gordailua: S.S. 674/09

Fotokonposizioa eta inprimaketa: Itxaropena S.A., Zarautz

**Nikolas Aldai
Pello Esnal**

Uztapide bat-batean

Antologia

**Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa**

Kultura eta Euskara Departamentua
Departamento de Cultura y Euskera

Donostia-San Sebastián, 2009

Aurkezpena

Liburu hau prestatzen ari garela, zenbat aldiz etorri ote zai-
gu gogora Antonio Zavala zena! Askotan, hura bizi zela;
gehiagotan, hil ondorenean. Eta, tarteka, begira genuela ere
irudituz zai-
gu, adore-emaile, askatasunez eta erantzukizunez
joka genezala eskatuz, gurekin genuenean bezala.

Antonio Zavalak maitea zuen Manuel Uztapide. Asko zor
zioten elkarri: Antoniok Manueli, Auspoan bide berri bat za-
baldu izana, *Lengo egunak gogoan* autobiografiari esker;
Manuelek Antoniori, hiru obra argitaratu izana Auspoa bil-
dumetan, bizi zela; eta laugarren bat ere ondu izana, hil eta
gero.

Lehenengoa, *Noizbait*, 1964an, Auspoako ohiko bildu-
man (42. zenbakian) plazaratu zen, ia erabat bat-bateko
bertsoz osatua. Liburu hori da, hain zuzen, bizirik zen ber-
tsolari bati Auspoak eskainitako lehenengoa. Uztapidek bi
urte lehenago jantzia zuen Euskal Herriko txapela. Gero,
1965ean eta 1967an, etorriko ziren beste biak.

Bigarren obra, *Lengo egunak gogoan*, 1974koa da. Bi li-
buruk osatzen dute eta Auspoan plazaratu zen, formatu
handian. Ordurako isilik zen Uztapide bertsolaria, plazan
kantatzeko gauza ez zela geldituta 1972an. Horretaz bali-
tuz-edo, argi ibili ziren Joakin Berasategi azitia eta Antonio
Zavala igarlea, eta etxera joan zitzaizkion galdezka eta erre-
guka ea beraren bizitza idatziko zuen. Uztapidek prosaz egi-
niko obra hau, ustekabekoa ez ezik, mugarri bat izan zen bai
Auspoaren historian, bai euskal literaturaren historian ere.

Hirugarren obra, *Sasoia joan da gero*, 1976koa, bertso
jarriz osatua dago, eta hau ere Auspoa handian plazaratua.
Baina, nahiz eta bertsoak idatziak izan, bat-batekoen taxua
eta izaera dute, Zavalak *Berriz plazara* obraren hitzaurre
bikain bezain jakingarrian esan zuen bezala.

Hain zuen, *Berriz plazara* da laugarren obra, 2001ean argitaratua, Auspoaren sail nagusian eta bi liburutan hau ere. Aurreko hiru obrak bilduz osatu zen liburu bikoitz hau, eta atal batzuk erantsiz: Uztapidek berak bestek eskatuta idatzitako zenbait bertso, aldizkarietan-eta argitaratutako batzuk, lagunen aitortpenak eta oroitzapenak... Eta, aurreratu bezala, Zavalaren hitzaurre bikaina dakar hasieran. Hor-txe utzi zizkigun tolosarrak urrea balio duten aitortpenak, kontatuz nola dauden eginak lau liburuak elkarlanean, eta zer leku hartu eta nolako itzala utzi zuen zestoarrak Auspoan eta Euskal Herrian.

Baina Zavalak argitaratutako beste zenbait liburutan ere bada Uztapideren bertsorik. Batetik, Euskaltzaindiak antolatutako bertsolari-txapelketakoak daude: 1960koak, Itxaropena Argitaldariak Kuliska Sortan atereak (43-44. zenb.), 1962koak (Auspoa 22), 1965ekoak (Auspoa 43) eta 1967kok (Auspoa 67). Eta baita Euskaltzaindiak berak 1962ko Errege egunean eratutako bertso-saiokoak ere (Auspoa 10). Bestetik, eskueran ditugu beste bertsolari batzuei eskainitako liburuetan datozenak; lan honetan erabili ditugunak bakarrik aipatzearren, Manuel Lasarteren *Bertso mordoxka* liburukoak (Auspoa 100) eta *Joxe Lizaso. Nere aldiko kronika* liburukoak (Auspoa, 275); bigarren hau, Joxemari Iriondok ondua.

Bai. Hamaika obra horietan ere geurekin izan dugu Antonioren laguntza. Behin eta berriz baliatu behar izan ditugu-eta. Egia da, tarteka, haren hitzak ere etorri zaizkigula gogora: “norbait gorriak ikusi beharrean da, nire liburuak miatzen hastean”.

Berriz plazara liburura itzuliz, bi adiskideren lana eta laguntza aipatzen eta eskertzen ditu biziki tolosarrak hitzaurrean: Nikolas Aldai eta Joxemari Iriondorena. Agian, horrexegatik deituko ziguten hiruroi iaz Zestoako Uztapide Go-goan bertsozale-elkartetik, Xabier Unanue buru zela. Argi azaldu ziguten zer nahi zuten: ea liburu bat egingo genuen, Uztapideren bat-bateko bertsoz, hura jaio zeneko mendeurrena betetzen zela-eta aurren, 2009an. *Antologia* ere aipatu zuen norbaitek. Izutu egin gintuen hitz horrek. Askatasun

osoa eman ziguten, ordea. Baina eskerrak, askatasuna ez ezik, milaka bertso ere eman zizkiguten eskura.

Jakingarria da milaka bertso horien nondik norakoa ere. Guztiak dira Patxi Mujikak bere garaian grabatuak, eta Euskadi Irratitik emanak, “Bertsoz bertso: Mujikaren euskal perlak” eta “Eta hitza jolas bihurtu zen” irratsaioetan; bigarren hau, Nikolas Aldairen ardurapean. Guztiak dira Zestoa-ko Laxaro Garatek irratitik hartuak, bertsozale eta Uztapideren jarraitzaile sutsua izaki; eta Xabier Unanuek eskuz transkribatuak banan-banan. Zenbat ordutako lana eta nolako zaletasunaren ezaugarria!

Zailena egina zegoen. Ondoren, okerreina falta zatzaigun: bertso esanguratsuenak aukeratu, beste bertso batzuez osatu, dena egituratu, transkripzioa bateratu, eta iruzkin eta azalpen egokiz hornitu. Eskerrak berriro ere, batetik, eskura izan ditugun Joxemari Iriondoren bertso-bildumaren zenbait ale; eta, bestetik, Nikolas Aldaik jakintza eta pazientzia neurrigabea azaldu duen eta lan ezin egokiagoa ondu digun.

Esquetan dugu emaitza. Ez da soilik Uztapideren bat-bateko bertsoen bilduma. Horiekin batera dugu, era berean, hainbat eta hainbat bertso-lagunen jarduna ere, Euskal Herriko hainbat auzo eta herritan gauzatua, batik bat 1960tik 1972ra bitartean. Hor dugu urtealdi haietako euskal gizartearen taupada, eta bertsolaritzak bizi izandako garai emankor haren lekukotasuna. Bertso-saio horiek osatzen dute liburuaren gorputza. Baina, horiek ez ezik, eskueran ditugu 1960a baino lehenagoko zenbait bertso-saio ere, eta gainera Uztapidek plaza utzi ondoren jarritako bertso gutxi batzuk.

Oro har, antologia polita osatu dugulakoan gaude. Nahiz eta ez den erabatekoa, beteago baten oinarri egokia izan daiteke. Gainera, CD batean bildu ditugu zenbait bertso-saio esanguratsu; merezi dute-eta.

Uste dugu oniritzia emango ligukeela Antonio Zavalak. Are gehiago, inbidia pixka bat ere sentituko luke, talde-lana ikusita; izan ere, talde-lana gutxiegi jorratu izana zuen da-

muetako bat; eta, zerbait bada, talde-lanaren emaitza da liburu hau.

Antonio, zu ere pozik etorriko zinateke gurekin ospatzera Manuel Uztapide handia jaio zeneko mendeurrena. Zu ere gogoan izango zaitugu. Elkarrekin izango gara, Zestoako Uztapide Gogoan bertsozale-elkarteko Xabier Unanue, Julian Serrano, Harbil Etxaniz, Jesus Iribar “Olalde”, Manuel Olai-zola “Uztapide II.a” eta Ramon Etxaide “Legoia” lagunekin batera, Laxaro Garate mahaiburu dugula.

Mila esker guztioi. Eta baita ere, nola ez, Joxemari Iriondo eta Nikolas Aldai lankideei.

Pello Esnal

Sarrera

Edozertan hasi aurretik, beharrezkoa izaten da zehaztea zer egin nahi den. Kasu honetan, merezi zuen Uztapideren bertsoen antologia osoagoa egitea. Baina hobeto iruditu zaigu oraingoz oinarriak jartzea, Uztapide bat-batean izan zena modu egituratu batean eskainiz. Faltako dira –falta dira– bertso esanguratsuak. Baina hutsunea sumatzen duenak izango ahal du non kokatua behin-behineko antologia honetan.

Bagenekien, hasteko, muga batekin egingo genuela topo: eskura ditugun Uztapideren bertso gehienak, ehuneko handi bat, 1960ko hamarkadakoak dira, magnetofoiak gure artera iritsi ziren garaikoak. Horrek asko baldintzatu digu lana. Baina onartu beste aukerarik ez zitzaigun gelditzen, eta horren arabera jokatu dugu.

Guztira zazpi atalek osatzen dute liburua.

Lehenengoan, Uztapideren hasierako urteen berri eman nahi izan dugu, nahiz eta jakin material urri genuela eskueran eta urte askotxo –1960a arte– laburbiltzeko. Argi dago zein mugatua geratzen den atala. Izan ere, berrogeita hamai-ka urte ditu Manuelek 1960an; eta milaka bertso kantatuak ordurako, haizeak eramanak gehienak. Bestalde, funtsezko bezain lan eskerga egina zuen, batik bat Basarrirekin, bertso laritza sendotu eta eraberritzen.

Ondoren, bost atal handitan bildu ditugu, bigarrenetik seigarrenera bitartekoetan, Uztapidek 1960tik 1972ra kantatutako hainbat bertso. Urte hauetan loratu eta ugalduko da, modu harrigarrian, lehen ilunpean erein eta zaindutako hazia. Guk, berriz, aurrenekoan ez bezalako arazoa izan dugu atal hauek osatzean: lehenengoan oso bertso gutxi bezala, orain gehiegi. Horrek aukeratu beharra ekarri digu; hau da, gutxi batzuk hartu eta gainerakoak utzi beharra; oraingoz, behintzat. Horrelakoak ez dira lan atseginak izaten. Eskerrak Zestoako lagunek asko erraztu diguten.

Bigarren eta hirugarren atalean, lehenengoaren hutsunea eta gabezia konpontzen saiatu gara eta 1936ko gerraondoko bertsolaritza zer izan zen islatzen, baina 1960tik ondorengo bertsoak baliatuz. Horretarako, bi bertso-jarduera jo ditugu begiz: herriz herrikoa eta lagunartekoa.

Bigarren atalean, batik bat Uztapidek eta Basarrik herriz herri egindako lan bikaina izan dugu gai: nola, pixkanaka, urteen poderioz, bertso-egutegia sortuz eta osatuz joan ziren etengabeko erromesaldian, gaurko bertsolaritzak oraindik ere oinarri duen azpiegitura eraikitzeraino.

Baina bertsolarien saio haiek, Uztapide eta Basarri buru zirela, ez ziren plazetara mugatzen. Horiekin batera, ugariak ziren lagunarte-giroan egindako bertso-saioak ere. Horiei eskaini diegu hirugarren atala, “Lagunarte-girokoak” izenburupean. Eguerdiko eta arratseko otorduen bueltan egindako saioak dira, hainbat elkarte eta jatetxetan antolatutakoak. Horrelakoak ere Uztapiderekin eta Basarrirekin hasi ziren, eta eragin handia izan zuten bertsolaritzan.

Laugarren atalean, txapelketak hartu ditugu gai. Erabateko eragina izan zuten-eta bertsolaritzan eta honek, Pizkunde-garaian hasita, izandako iraultzan. Lehen atalean jaso dugu, soil-soil bada ere, gerra aurreko txapelketen oihartzuna. Laugarren honetan, Euskaltzaindiak 1959tik aurrera antolatutakoak izango ditugu ardatz. Hor daude, beste bertsolari lagunen bertso batzuekin batera, Uztapidek Euskal Herriko bertsolari-txapelketa nagusi horietan kantatutako zenbait bertso. Eta baita 1968an jokatutako “Ehun mila pezetako” sarietako batzuk ere, eta Euskaltzaindiak Errege egunez 1961ean Bilbon eta 1962an Donostian eratutako saio berezietakoak.

Gai-jartzailearena izan zen, besteak beste, txapelketek bertsolaritzan eragindako aldaketetako bat. Horien esanetara hasiko dira egituratzen bertso-jaialdiak. Horrelako jaialdietako bertsoz osatu dugu bosgarren atala; merezi dute-eta aparteko lekurik, bertso-antologia batean.

Seigarren atalean, berriz, denetariko bertsoak jaso ditugu. Ez dira erakusle eskasena, gure ustez, kontura gaitezen zergatik deitu zitzaion Uztapideri maisu.

Azkenik, omenaldietako bertsoak ditugu zazpigarren atalean, epilogo gisa. Izan ere, omenaldi asko hartu zituen Uztapidek, kantatu ezinik gelditu eta gero. Baina baita aurretik ere. Horietako zenbait bertso bildu ditugu amaieran. Uztapidek berari egindako omenaldietan kantatutakoak dira batzuk, eta badago beste norbaiti egindakoetan kantatutako bakarren bat ere.

Bertsoen transkripzioak direla-eta, bertso grabatuak hartu ditugu oinarritzat. Lehendik ere argitaratuak daude horietako batzuk, batez ere Auspoan. Hauen berri ere eman nahi dugu oin-oharretan.

Bertsoak transkribatzeko, Antonio Zavalak erabilitako irizpideak hartu ditugu gidari, gogoan izanik bere joerak eta bilakaera ere. Itsu-itsu jokatu gabe, transkripzio bateratu eta koherentea egitea izan dugu irizpide. Zertxobait zehaztuz:

- Saiatu gara hitzez hitz errespetatzen bertso guztiak. Ez, ordea, hotsez hots edo letraz letra. Batetik, ezin delako. Baina, bestetik, ez dugulako uste irizpiderik egokiena denik, hau bezalako zabalkunde-lan batean, behintzat. Ugaria da kasuistika, baina nahikoa izango da pare bat adibiderek.

Batzuetan, bertsolari berak era desberdinean erabiltzen du hitz bera, eta ez errimogatik edo neurriagatik; batean, *etxean*; hurrengoan, *etxian*. Horrelakoetan, forma ohiko eta zabalduena aukeratu dugu: *etxean*. Baina *etxian* utzi dugu, errimak hala eskatzen duenean; esaterako, *inportantzia* hitzarekin errimatze.

Hala ere, bertsolari batek erabil lezake forma bat herri batean, eta beste bat bestean, entzulearengana hurbiltzeko; adibidez, Xalbadorrek *duguna* Alduden eta *deguna* Zaldibian. Horrelakoetan, bertsolariak kantatu bezala transkribatu dugu.

- Ortografia, berriz, euskalki bakoitzari dagokiona erabili dugu.

CDan eskainitako bertsoak entzunez ohartuko zara ongien, irakurle, gure irizpide horiez. Hala ere, merezi du, txikieria horiek ahaztuta, bertsolarien jardunaz eta inguruko giroaz gozatzea: bertsolarien ahotsa eta kantatzeko era; entzuleen txaloak eta barreak eta oihuak...

Dena den, transkripzioak sortutako arazoak ez dira hor amaitzen. Izan ere, batzuetan dokumentu idatziak ere badiugu eskueran. Horiek besterik ez ditugunean, zegoen zegoenean utzi dugu transkripzioa, salbuespenen batean izan ezik. Oin-oharrean eman dugu horren berri.

Arazoak sortzen dira, ordea, kantatutako bertsoa eta argitaratutakoa bat ez datozenean. Bagenekien, Antonio Zavalari berari entzunda, nola batzuetan, zalantzak-eta zitue-nean, bertsolariarengana jotzen zuen argibide eske. Eta bagenekien, berak esanda hau ere, tarteka bertsoa ere txukundu nahi izaten zuela bertsolariak; eta, guk ustez, Zavalak berak ere bai. Oso kasu gutxi dira, baina badaude. Gu, horrelakoetan, bertsolariak kantatu bezala transkribatzen saiatu gara. Eta testuan bertan ematen dugu horren berri, oin-oharrak ere erabiliz.

Dena den, ahaleginak ahalegin, gure lan honetan ere izango dira hutsuneak eta akatsak. Batzuetan, zalantzan ibili gara. Tartean, osatu gabe ere utzi behar izan dugu bertsoren bat, zerbait ez delako ondo ulertzen. Argibide eta laguntza guztiak eskertuko ditugu. Azken batean, denon ondarearen mesedetan izango dira.

Hala ere, esan berri dugunez, txikieria horiek ez digute galarazi behar Uztapideren eta bertso-lagunen bertsoaz gozatzea. Horixe izan dugu asmo nagusia.

Bestalde, askoz ere zabalago jokatu dugu gai-emaleen hitzak jasotzerakoan. Hitzek hitz ez baina, oro har jaso dugu haien esana.

1.

Oinarriak: 1960a arte

Denbora luzea hartzen du lehenengo atal honek. Guztiz garrantzizkoa, gainera; bertan baitaude Uztapideren bertsolari-bilakaeraren oinarriak. Eta, oinarriak ez ezik, hemen ditugu, antigoaleko artisauen antzera, perfekziorako bidean Uztapidek gainditu behar izan zituen etaparik neketsuenak.

Ume izatetik heldu izatera bitarteko urratsak dira; eta baita bertsotarako grina sumatu eta maisu izaterainokoak ere. Alde batetik, Uztapideren nortasunaren ezaugarriak finkatu zireneko garaia da; eta, bestetik, aldi berean, haren bertsokera taxutu zenekoa. Gauza jakina denez, edozein artisauk edo artista-maisuk ez du erabateko etenik izaten perfekzio-bidean; itxi gabeko parentesia izaten da bizi den artean.

Nornahi ohartu daitekeenez, ezinbestekoa da Uztapideren bizitzako lehen urte hauek ikertzea, baldin eta atzeman nahi baditugu haren pentsamoldearen zutabe eta irizpide nagusiak, eta plazaratu zeneko bertsotearen egitura eta ezaugarriak.

Liburu honen helburua ez da, ordea, Uztapideren bertso-teari buruzko analisi kritikoa egitea. Horregatik, ez dugu golderik sartu bere formazio-aroko alorretan. Gainera, haren haurtzaroko eta gazte-aroko bizikizunen berri ikasi nahi duenak eskueran du Uztapideren beraren *Lengo egunak go-goan* liburua. Iturri garbi eta ederragorik!

Uztapideren urte horietako bat-bateko bertsogintza bildu nahi izan dugu atal honetan. Ikusirik gerora ere zein eman-korra izan zen haren iturria, urte horietako emariak uzta ederra utziko zuenaren susmoa gelditzen zaigu. Susmoa soilik, ordea. Ez baitira hainbeste izan gure eskuetara iritsitako urte horietako haren bertso dokumentatuak.

Hala ere, eta handiak izan arren gabeziak, uste dugu hona dakargun bilduma ez dela batere aldrebesa izango, noski, ikerketaren ildo horretan murgildu nahi duenarentzat.

Hemen doaz, hasteko, Uztapideren beraren eskutik jasota, 1936ko gerra aurreko txapelketetako kontuak. Horiekin batera bildu ditugu, ondoren, iloba Uztapide II.ak eta hainbat bertsolari lagunek kontatutako gertakizun eta pasadizoak, eta baita Alan Lomax folklore-biltzaileak egindako grabazio garrantzitsuak ere eta, azkenik, Parisko sariketako bertsoak eta Bilboko jaialdi bikain batekoak.

Azpimarratzekoa iruditzen zaigu: lehen atal honetako bertsoen artean, bakarrak ditugu kantatu ahala grabatuak: Alan Lomaxek jaso eta bere semearen eskutik argitaratutakoak. Besteak, herri-memoriatik eta paperetan azaldutakoe-tatik jasota ekarri ditugu hona.

Zaletasunetik bertsolaritzara

Gaindituta daude garai bateko disputa haiek: berezko eta ikasiaren artekoak. Gaur edonork daki bertsolaririk bertsolarienak ere, ezer izatera iristeko, aurrena jaio egin behar izaten duela. Gainera, Antonio Zavalak maiz aipatu izan zuen bezala, bertsolari ona izateko, ezinbestekoa izango du hitzaren dohainaren jabe izatea ere. Honela, dohain horri esker, saiaturaz gero, agian iritsiko da bertsolari izatera, bertsogile soil izatera mugatu gabe.

Argi dago, beraz, bertsolari izateko bidean etapa bat baino gehiago daudela; eta, baita, bide horri ekiteko, zaletasuna ernearaziko dion halako ukitu bat ere sentitu behar duela gai denak noizbait.

Uztapidek *Lengo egunak gogoan* liburuan kontatu zigun nola sortu zitzaion berari bertsotarako afizioa. Orioko Begi Exkela joaten omen zen igande goizetan Arroako plazara, meza ondoan bertsopaperak saltzera eta...

Honela gu gogoan Uztapidek, hirurogeita sei urte dituela¹:

Gu beti ura etortzeko pozak egoten giñan. Ari kanta-papela erosi ta ardizaira joaten bagiñan, goizean artutako papela eguardirako buruz dana ikasiko genduan; da, arratsaldean, papela etxean utzita ere, kantatuko genduan.

Bertsotarako nere asiera ortitxik izan zan batik-bat. Beintzat, nik zortzi urte nituanean ikasitako bertsoak, gogoan dauzkat oraindik. Pentsatu besterik ez dago: zortzi urterekin asi ta amaseirekin-edo tabernara joaten asi giñanerako, burua dana bertsoz betea gendukan guk. Eta orduan, bertso zarra batzuetan da berria ere igual tartean bakarren bat, olaxe asi giñan bertsotan.

Geroago etorriko zen bere lehen plaza-saioa, San Nikolasetan Lasturren, Kortatxo itziartarrarekin; hau, ondotxo

---

¹ *Lengo egunak gogoan* I: 44. Begi Exkela, izen-deituraz, Jose Antonio Urkia Garate zen.

ezagutzen zuen taberna-girotik. Geroago, Arrospide anaiak, Zubeltzu eta Iturtzaeta; hau, Uztapideren amaren lehengusua. Eta Prantzes-txikia, Balzola, Zepai, Txapel eta abar luze bat osa daiteke ondoren ezagututako bertsolari eta sasi-ber-tsolariekin. Harik eta txapelketan parte hartzea erabaki zuen arte. Zarautza joan zen izena ematera Azken Portura, Basarriren familiak zeukan tabernara.

Basarrik honela kontatu ohi zuen Uztapide nola joan ziztzaion izena ematera²:

Guk etxean, Zarautzen, Azken Portu izeneko tabernatxo bat gendun. Txapelketa ura, 1935ekoa, San Sebastian egunean izan zan. Andik illabete batzuetara, Zarautzen feria-eguna zan batean...

Antxe etxealdetik nengoela, mostradore ingurutik edo, mutil gazte lerdun bat azaldu zan. Oraindik ere ikusten nago, brusa zuri distiratsu batekin: ederra mutilla.

Ta neri deitu zidan:

–Zu zaitut Basarri?

–Bai, zerbitzeko! –lotsatia zan ikaragarri–.

–Bearbada, bearbada izango dezu nere aditzeraren bat edo, ez dakit. Endoiako Uztapide naiz. Ta ezin ukatu bertsotarako zaletasun aunditxo dedala nerekin. Bada- kit zu izendatu zaituztela aurten txapeldun. Eta tentazioak gogor zulatzen nau datorren urteko txapelketarako. Pauso orixe asko kostako zait ematea, baiña kontse-ju billa nator. Zer egin ote nezake?

Zarautzen Arroa eta Arroa inguruetakoko bertsozale porrokatu batzuk bizi ziran. Eta aiengandik nekian nik bazegoela an bertsolari-doai aparta berekin zuan gazte bat: Uztapide. Uztapide eta Uztapide. Ainbat aldiz entzuna neukan.

Artean, gure artean zuka itz egiten gendun, leenengo eguna baitzan; geroztik ika beti, ainbat urtean.

---

² Euskadi Irratia: 1983.06.09.

–Ez det zuri bertso bat entzuteko zoririk izan egundo. Baiña, bertsoaren berri ondo dakiten gizonak neri adierazi didatenez, artarakoxe jaioa zera propio. Ta, nere kontsejurik bear bazendu, itsu-itsuan azaldu egin bear dezu datorren urteko txapelketa orretara.

Aiek izan ziran nik Uzta-piderekin izan nituan leenengo itzak. Leenengo izketaldia ura izan zan. Eta urte artan bertan, ez dakit San Isidro eguna zan, seguru ez nago, Oikiako baserritarrak antolatutako jaialdi batean biok giñan bertsolari: Uzta-pide eta ni. Gerra aurretik ura izan zen gure arteko leen saioa.

Gero, 1936koan bigarren gelditu zan, edo bigarren utzi zuten; Txirrita zaartua baitzegoen oso, eta aren errukiz bezelatsu. Baiña puntuazioz uste det bera, Uzta-pide, zala zerbait aurretik.

Gero etorri ziran istilluak, eta akabo gure bertsoak. Gure kantuak eta gure alaitasunak bukatu ziran. Geroztik ikusi genitun geureak eta bi.

Horixe izan zen Uzta-pide hil zenean Basarrik egindako adierazpenen zati bat.

Beraz, Oikiakoa izan zen lehen pausoa: 1935eko San Isidrotan egindako bertso-saio hura. Urte luzetara hedatuko zen gero elkarlan hura. Baina ez ditzagun gauzak aurreratu.

Kanporaketa-saioa Azpeitian jokatu behar izan zuen Uzta-pidek, 1936ko bertsolari-txapelketan. *Lengo egunak gogoan* liburuan dioenez, hamaika bertsolari elkartu ziren kanporaketa-ra: Zepai, Txapel, Bidaniko Muñoa, Errezilgo Loidisaletxe, Azpeitiko Orkazarre, Azkoitiko Karuaingo Txatoa, Azkoitiko Gara-te Mokara baserriko aitona, Zarauzko Nekezabal, Itziarko Uranga, Itziarko Kortatxo eta bera, Uzta-pide, Arroako semea.

Zotz egin eta Kortatxorekin kantatzea egokitu zitzaion Uzta-pideri. Ofiziotara egin zuten saioaren berri ematen du *Lengo eguna gogoan* liburuan³:

---

³ *Lengo egunak gogoan* I: 206-207.

Guk, Kortatxok eta biok, ura uztargillea eta ni itzaia
giñuzen opizioak, eta gogoan daukat oraindik bertso ba-
tzuek guk botiak.

Uztapidek:

Nere oraingo iriak ziran
pizkor ikaragarriak,
aundi-txikian berdin samarrak
ta biak gorri-gorriak,
juan dan neguan Bitoriatik
periatik ekarriak;
da iri oiek ondatu ditu
Kortatxoren uztarriak.

Kortatxok:

Uztarriaren kejak ematen
ari zerade alperrik,
lenago ere ondatu izan
dezu zuk iri ederrik;
tripatik daude ariñ antzian,
or ez da beste okerrik;
jaten ez duan iriak ez du
izaten lanen bearrik.

Uztapidek:

Iri biziak dirade oso,
Pirineosko arraza;
uztarri ori ondo jarritzen
ez dago orain erraza;
eten gabeko ao zabalka
ta ezin artu arnasa;
buruko miñez jarri ziran ta
geiago etzaie pasa.

Kortatxok:

Uztarriari paltak billaten
ibilli zaitez poliki,
iri oiek zer janda dabiltzan
jendiak baldin baleki;
debildadeak ematen dizten
buruko miñak izaki;
besterik eziñ asmatu du ta
uztargillien aitzaki.

Uztapide hirugarren gelditu zen Azpeitiko kanporaketan. Akilino Izagirre “Zepai” gelditu zen aurrena; Eusebio Eizmendi “Txapel”, bigarrena; eta Bidaniko Muñoak jaso zuen laugarren saria.

Honela kontatzen du Uztapidek egun hartan izan zituen sentipenak *Lengo egunak gogoan* liburuan⁴:

Orduantxe ez nintzan asarre! Gizon dezentea nintzan!
Bost durokoren bat izango zan guzia ere ango premia,
baña etzegoan bost duroengatik saltzeko nere puestoa.

Azpeitiko kanporaketa 1936ko Urteberri egunean izan zen, eta San Sebastian bezperan jokatu zen finala Donostiako Victoria Eugenia antzokian. Bederatzi bertsolari lehiatu ziren. Azpeitiko kanporaketan sailkatutako hiru lehenak: Zepai, Txapel eta Uztapide; Tolosako kanporaketan sailkatutako hiru lehenak: Txirrita, Saiburu eta Andoaingo Etxeberría; eta Elizondoko kanporaketan sailkatutakoak: Dargaitz, Harriet eta Iriarte.

Urtebete lehenago, 1935ean, zeresanik franko utzi zuen euskaltzaleen artean lehenengo bertsolari-txapelketak. Esan beharrik ez dago arreta biziz aztertuko zutela ekitaldi hura gainontzeko bertsolariek ere. Eta Basarrik, txapela jantzi zuenak, lehen bertsotik eragindako harridura eta sortutako miresmena gogoan, Uztapidek ere ondotxo pentsatuak eramango zituen hasierako agurreko bi bertsoak:

Nere agurra emen bildu diran
eusko donostiarrari
eta lantegi zoragarri au
emen jartzen dutenari.
Eskerrak eman bear dizkiet
epaimaieko jaunari,
oiez gainera teatro ontan
dauden entzule danari.

---

⁴ *Lengo egunak gogoan* I: 208.

Nere maixu ta guzi det emen
olerkari ikastola,
ene anaia maitagarriak
artu entzuteko ajola.
Emen ikusten det nik jendeak
maitasun piska badula,
bestela oineste euskaldun ezin
onera bildu iñola,
biotz barrendik agurtutzen det
euskaldunaren odola.

Txirritak jantzi zuen urte hartako txapela, lehen Basarrik gogoratu digun bezala; eta Uztapiderentzat izan zen bigarren saria.

Garai hartako hedabide guztietan izan zuen oihartzuna 1936ko San Sebastian bezperan jokaturako bertsolari-txapelketak. Baina hasitako gorakada hark etendura basatia jasan zuen handik sei hilabetera, Franco buru izan zuen altxamendu militarra medio.

Iñaki Eizmendi “Basarri” bertsolariak ere, garai hartako beste euskaldun askok bezala, jasan behar izan zituen gerratea, erbesteratzea, itzulera eta “bataillón de trabajadores” haietako batean lan derrigortuen zigorra. Azkenean, 1943ko San Pelaio bezperan etxeratu zen Afrikatik, Melillako Campo de Infantaraz mendi puntatik, berak zioenez.

Eta ondoren horretan hasiko zen, Uztapide uztarkide zuela, herriz herri hogeita sei urtez egin zuten erromesaldia. Basarriekin ez ezik, garaiko gainontzeko bertsolariekin ere harreman estua izan zuen Uztapidek, ordea. Asko-askotan nahikoa zuen lagunduko zion sasi-bertsolariren bat alboan izatea, lagunarte eder bat sortzeko.

Horren lekuko, eta nolako gizatasuna zuen ezagutzeko ere, balio digute Uztapideren *Berriz Plazara* argitalpenerako Joxe Lizasok egin zituen kontakizunek.

Uztapidek San Bartolome egunerako Amezketara bertso-tara joateko abisua jaso omen zuen. Herriko festetan herri-

tarren gustua egingo bazen, goizerdirako azaldu behar; eta, garai hartako komunikazioak ere ziren bezalakoak zirelako, bezperatik irten behar etxetik.

Honela, 1945eko abuztuaren 23an, Azpeitiko Pedronean hartu zuen ostatu Uztapidek. Arratsean, lagunarte-giroan tertulian eta bertsotan aritu omen zen lagun-koadrila bat. Joxe Lizasori ere abisatu omen zioten Uztapide non zegoen, eta bai agudo hara inguratu ere! Jose Blanco, Azpeitiko Telefonikan enplegatua zen urnietarra, omen zuen Uztapidek bertso-lagun. Honela gogoratzen du Joxe Lizasok⁵:

Gerra ondorena zan. Guraso asko semeak nun ziran berririk gabe bizi ziran, eta seme-alaba asko gurasoak nun zituzten aztarnarik gabe nola zeuden eta... ortik sartu ziran beñik bein.

Blanco orrek [...] or kantatu dio erdi-erditikan berak ere ama bazuela, baiña aitarik ez. Eta:

Uztapidek:

Bein bear eta Azpeitiara
etorria naiz suertez,
Blanco, zurekin elkartua naiz
gaurkun aspaldiko partez.
Beraz, orduan ama badezu
eta aitarikan batez,
Jesus bezela sortu al ziñan
Espirituan bitartez?

---

⁵ *Berriz plazara* II: 326.

Uztapidek berak, berriz, beste era honetara kantatu zituela dio, *Lengo egunak gogoan* II liburuan (86-87. or.):

Bertsoak gogoratutzen zaizkit
nagon garaian aldartez,
oraintxen ere bat bota bear
dizut aspaldiko partez:
amak bakarrik egin bazindu
besteren kutsurik batez,
Jesus bezela sortuko ziñan
Espirituan bitartez.

Jose Blanco orrek erantzun zion bide baztarrean
arrapatutakoren bat izango zala edo orrela, naiko diplo-
maziarekin.

Eta Uztapidek:

Nolabait ere udaberrian
sortu oi dirade susak,
oiek dirade nundik datozen
jakiten ez diran gauzak.
Igarri ezkerro bat ala ziur
bildu bearrean jentuzak,
gero argatik sortzen zaizkigu
olako *Niño Jesusak*.

Joxe Lizasok *Berrir* plazara libururako egindako konta-
kizuna da ondorengo hau ere⁶:

Santo Tomasetan, urte batean, Donostian giñan Uztapi-
de, Basarri eta ni, Biurtun tabernan. Basarrik bere ga-
raian aldegin zigun.

Serenoak ere bi-edo barruan bagiñuzen, eta naikoa
berandu erretiratu giñan.

Urrengo goizean Arrasatera joan bear genuen. Or-
duan ez zegoen, gaur bezela, etxetik ordubete leenago
atera ta araiño joaterik. Otz egiten zuen. Jeiki gera.
Bañu-gelako leioak patio batera ematen zuen, eta nere
besoa baiño aundiagoko *kandela* zaarrak ikusten ziran,
izotzak eraginda.

–Ikusten al dituzu oiek, Manuel? –nik.

–Bai. Botia izango dik ederra! –arek.

Udaberrian bere garaian
azaldutzen dira zuzak,
oiek dirade nola datozen
iñork ez dakigun gauzak;
baña segitzen baldin badigu
orain dukagun jentuzak,
aurrera ere iango dira
olako *Niño Jesusak*.

⁶ *Berriz* plazara II: 327-328.

Goizean esnatzen zanean, dardarizoa izaten zuen arek, barrenak bere onera ekarri arte, eta onela asi ziztaidan esaten iturri aurrean:

Jaunak, zelebrea da
gure ibillera,
antzemango al diozu
gutxi gora-bera.
Ura, berealaxe
ator masaillera,
faborez ez adi etorri
bizkarrean bera.

Goizetik, jeiki zanerako, umore orrekin. Ortan izugarria zan.

Umore aparteko gizona izan zen Uztapide; itxuraz beti serio, apal eta arretatsu. Begiekin barre egiten zekien gizona zela entzun izan dugu. Lagunen oso laguna. Buruz oso azkarra eta begirada batez ingurumariaz jabetzen zena.

Oso ezaguna da behingo hartan bere emazte Kontxitari kantatu ziona. Joxe Lizasok gogorarazten digu⁷:

Urte dezentez geroago, San Jose egunez joan gera Baigorriara. Emendik gu biok giñan. Gero, Xalbador zana, Mattin zana, Zubikoa zana eta laugarrena zein zan ez naiz orain akordatzen.

[Egunpasa egin eta arratsean] etorri gera, bada, etxera. Bere andrearen jaiotetxera joan giñan. Taberna zeukaten orduan. Gaueko amarrak alde ori edo ez dakit zer izango zan.

[...] Ordurako, aurdunaldian aurrera etorrita zegoen Kontxita. Orduak ere aurrera eta senarrari kejavu ziztaion:

—Etxera ere joan bearko degu, bada, Manuel! Ez al nauzu ikusten zein posturatan nagoen? [...]

---

⁷ Berriz plazara II: 328-329.

Eta Uztapidek:

Ezkongaietan parranda sarri,
ezkondu eta maizago,
naiz ta andreak esanakarren
etxeratzeko goizago.
Lagunarte au utzita joaten,
andre kuttuna, gaitz dago.
Ez al zekizun ni nor nintzaden
ezkondu baiño lenago?

Uztapideren umorea, ironia eta maleziari tankera emateko ez datoz gaizki Txomin Garmendiak *Berriz plazara* libururako egin zituen ondorengo kontakizunak ere.

Lehenengoa ulertzeko, kontuan izan nola orduan, eliza-
rekiko eginkizunetan, ezinbestekoak ziren urtean behingo
aitortza eta jaunartzea⁸.

Uztapide eta Basarri Zaldibin ziran batean, Garizuma
aurreratua izango zan noski, eta Basarrik onela bukatu
omen zun bertsoa:

Oraindik Pazkoazkorik
ere ez du egin.

Eta Uztapidek:

Basarri au zuzena da
eliza-gauzetan,
orazioak egiñaz
goiz ta arratsetan.
Eta jaiero, berriz,
or dabil mezetan,
ta aita salduko luke
kiloko pezetan.

Ondorengo hau ere Txomin Garmendiari ikasia da⁹.

Tolosako San Joanetan estropada ospetsuak jokatu izan
ziren Oria ibaian. Urte batez, Anoetako Modesto tabernan

---

⁸ *Berriz plazara* II: 343.

⁹ *Berriz plazara* II: 345.

omendu zituzten Tolosako estropada horietan garaile izandako herriko arraunlariak. Zepai eta Uztapide omen ziren bertsotan. Eta entzuleen artean Txomin Garmendia, festara joanda.

Pasarte batean, Uztapidek zahartuta zeudela argudiatuz zirikatu nahi izango zuen Zepai. Eta halako batean Zepairen tiroa:

Atzo andreak neri
bai desapioa:
aspaldian nagola
ni inbalioa.
Amorrazita nintzan
gaiñera ioa,
beriala egin nion
eundoko saioa.

Esan bearrik ez dago, noski, bertso orrek sortu zitun algarak eta zalapartak nolakoak izango ziran. Uztapide serio egon zan zalaparta aiek ixildu arte, eta ondoren:

Jendea bertso auekin
zaigula gozatzen,
gu're ez gera bear
bezela osatzen;
bertsolaiak erdi zartuta
gera esposatzen,
neri're asi zaizkit
saioak luzatzen.

Ateraldi berebizikoak zituela Uztapidek aitortu ohi zuen Basarrik. Kontatu ohi zuenetako bat da ondorengoa. Legorretan bazen gizon bat Jainko beltza esaten ziotena. Eta¹⁰:

Ark ostatua zuan, balkoi zabal samarra zuana; baita aurrean zabaldi polita. Eta jende mordoska biltzen zan.

Egun batez, egin degu berebiziko saioa balkoitik eta gure taberna-nagusiak afari-merienda eman bear zigula, bada.

---

¹⁰ Euskadi Irratia: 1983.06.09.

Biok geunden maaian, mani-mano esaten dana, ta ari gera jaten zerbait. Tabernara ezkerio izaten da beti bear baiño bi basoerdi geiago edandako norbait. Eta an ere bazan olako bat. Olaxe bizkarrean, taupa!, jo zuen atzeko aldetik Uztapide.

–Zu, Uztapide, gauza bat esan bear dizut, bada, zuri.

Begiratu zion jirata atzeko aldera eta:

–Esan aguro!

–Bertsolari jatorra, gizon umilla, makiña bat bertute badituzu, baiña zuk ere badezu, bada, falta bat ikaragarria.

–Zer da, bada?

–Belarri izugarriak, gizona!

–Ori ez da falta. Ori sobrea da!

Iloba Uztapide II.aren oroitzapenak

Uztapide ikaragarri lotsatia zela esan digu lehen Basarrik. Eta bihotz samurreko gizona, oso sentibera zela esango dizute bere lagun izan zirenek.

Gerra ondorengo lehen urteetan izango zen. Artean, bere jaiotetxean bizi zen gure bertsolaria. Eta bere ilobetako batek, Manuel Olaizola Olaizolak, eskolara hasi behar, euskaraz ez zekien maistrarekin. Eskolan hasi behar zuen bezperan, mutikoa negarrez, eta ez zela eskolara joango. Amak baietz. Eta han komeriak.

Osabak, Uztapide bertsolariak, hartu omen zuen belaun gainean eta bi bertso kantatu omen zizkion, ilobak berak, Uztapide II.a bertsolariak, *Berriz plazara* libururako kontatu zuenez¹¹.

Zuk ori're badakizu
eta ez da gutxi,
arrazoi dezunean
zeureari eutsi.
Ta ez daukazunean
ixilikan utzi,
arek ez dakiena
zeorrek erakutsi.

Kontseju ona dezu
amatxok emana,
ta txintxo bete zazu
al badezu dana.
Txikitan ikasi egin
bear da al dana,
aundia azitakoan
eingo dezu lana.

Osabaren esanarekin konforme gure mutikoa, eta hurrengo egunean eskolara.

---

¹¹ *Berriz plazara* II: 310.

*Uztapide eta Uztapide Ila, osaba-ilobak, osaba Zestoako seme
kutun izendatu zuten egunean (1980ko maiatzaren 24an).*

Uztapide 1950. urtean joan zen Oiartzunera bizitzera. Baina, jaiotetxetik alde egin aurreko urtean-edo, behin kantatu zituen beste bertso batzuk ere jasoak dauzka Uztapide II.a bertsolariak. Txoko taberna zaharrean kantatu omen zituen, Zestoako Erdikalean zegoen hartan.

Txahala hiltzera eramán ondoren, han juntatu omen ziren, taberna horretan, hildako txahalaren gibela janez ha-maiketakoa egitera, aita eta Uztapide II.a bera lehenengo eta osaba geroago, hau zerga modura gurdikada gariarekin joana. Bai eta non elkartzen zaien alboko mahaira, kafe garraian, herrian entregatzen zituzten gariak eta pisatzen ibiltzen zen gizona.

–Manuel –esan omen zion gizon horrek osabari–, gaur etxera joaterako bertsoren batzuk kantatuko dituk!

Baita kantatu ere; pila bat, gainera. Eskuetan omen zuen ilobak txahalaren pisua hartzeko papera. Eta bost bertso hauek apuntatu omen zituen¹²:

Erriko jauna, esango dizut
eta mesedez aditu:
Uztapideko baserri zarrak
soro ederrak baditu.
Gari ederra ekarri dizut
ta ez daukat ainbat delitu,
baiñan etxean guretzat ez da
ezer askorik gelditu.

Garia zuri ekarri bear
etxean jo eta laste,
ta ortarako danok lanean
ai gera zar eta gazte,
oporrik gabe urte guztian
beti naiz jai ta naiz aste;
urrengo urtean ere izango
al da zuentzat ainbeste.

---

¹² Berriz plazara II: 313-314.

Txaal ederra ekarri degu
etxetikan zuzenean,
arakiñaren ustez tamaiñan
flako edo gizenean.
Garia zuri utzi dizugu
ta txaala almazenean,
baserritarren jornala auxe
izaten da azkenean.

Danok ez degu errezetikan
bizi izateko era,
eta bakoitzak artu bear du
etorkizunen aukera.
Zuk badakizu gure etxeko
berri gutxi gora-bera:
pobre samarrak gerade baiña
pozikan bizitzen gera.

Sarri itzegin izandu degu
guk bear dan baiño geio,
eta, erriko agintaria,
etzaitez jarri serio.
Gure etxean zer gelditu dan
zeiñi zer inporta dio?
Broma ederra pasatu degu
ta ez du gutxi balio.

Izan ere, Uztapidek kantatuak entzun ahala, gero eta serioago jartzen ari omen zen gizon hura; tentatzen hasi izanaren damuaz, noski. Eskerrak Uztapidek azken bertsoarekin dena konpondu zuen!

Diktadurapeko lehen hogei urteak

Ez zen samurra izango euskotarrentzat diktadurapeko bizi-modua. Zer esanik ez, zein bihurria izango zen bertsolariak egin beharreko bidea, hainbat gai kantatuz entzuleekiko komunikazioa lortzeko; gehiegizko arriskurik hartu nahi ez bazen behintzat. Ezin ahaztuko dugu euskaraz egitea zigortua zegoen garaiak zirela.

Hala ere, antolatu izan ziren lehen urte haietan hainbat sariketa. Ekitaldi nagusi hauek kenduta, herriko jaietako plaza-saioak izango ziren bertsolarientzako kanturako aukera bakanretakoak. Lagunarte eta ekitaldi pribatuak gelditzen zitzaizkien. Baina horietan ere kontuz ibili behar zer kantatzen zuten, beti zegoelako salatariren bat tartean izateko arriskua.

Pentsatzekoa da hainbeste urtetako izotzaldi hark zein tamainataraino erreko zuen 1935-1936 urteetan bertsolaritzan eman zen loratzea. Garai gogor horietan kokatu behar da Basarrik eta Uztapidek batez ere, baina baita garai hartako beste bertsolariek ere, zaletasunari eta euskal giroari eusteko herriz herri egin zuten ahalegina.

Adibide gisa, Joxe Mari Lertxundiren testigantza dakargu hona. Batetik, nola jarduten zuten Basarrik eta Uztapidek: Basarrik, jardunaren nondik norakoa markatuz; eta Uztapidek, haren arrastoari jarraituz eta ziria sartuz. Bestetik, nolako giroa sortzen zuten¹³.

Nik dozena bat urte nituala, gutxi gorabera, Aiako festetan, Donato Deunaren egunez, 1944-ko abuztuaren 7-an, Basarri eta Uztapide ekarri zituzten.

Nere denboran leenengo aldiz orduan entzun nien neurri artako bertsolari batzuei. Nik nerez txikitandik ekarri nuan bertso-zaletasuna; eta egun artan bi bertsolari sonatuenak aurrez aurre ikusi eta aien bertsoak entzunez egotea, gaur Aita Santua ikustea baiño aundiagoa zan askozaz ere.

---

¹³ Berriz plazara II: 349-350.

Kutxa Fototeka

Uztapide eta Basarri, gaztetan.

Meza nagusi ondoren, era ontan jarri zuten bertsolariak kantatzeko tokia: plazaren erdi-erdian bi bukoi edo kupel aundiren gainean oltzadura bat; gainera igotzeko eskaillera, ertz batean: gainean, alde banatan aulkietan eserita bertsolariak; eta erdian, beste aulki batean jarrita, botilleroa, noizik eta bein aiei tragoxka bana emateko.

Garai artan bertsolarientzat gai-jartzaillerik etzan izaten, eta beti edo geienetan Basarrik ematen zion asera, eta nondik nora joan bear zuten bidea jarri ere bai.

Lendabizi, Basarrik erriko Zaindariari kantatu zion; eta Uztapidek ere berdin. Ez dakit ziur gai artan bina edo iruna zenbat bertso kantatuak izango zituzten. Baiña Basarrik urrengo bertsoan erriko agintariengana jo zuan.

Orretarako, oartxo bat egin nai diot irakurleari, gauza nola gertatu zan jakiteko eta Uztapideren ateraldia errezago ulertzeko. Lenago esan det nola kupelen gaineko oltzaduran jarri zituzten bertsolariak. Inguru guztia jendez beteta zegoan, eta aurreko aldean erriko alkate jauna bere zinegotziekin aulkietan eserita. Alkatea eun eta berrogei kilo izango zan gutxienez, eta ortatik etorri zan Uztapideren bertso gogoangarri ura.

Basarrik, kantatzeko bidea jarri zion, azkeneko bi puntuak onela kantatuz:

Orain urrengo eginkizuna
au degu bertsolariak:
bion artean jaso ditzagun
erriko agintariak.

Uztapidek:

Basarri oni burutazio
xelebrek zaizka etortzen,
zer lanbidetan sartutzen geran
ezta kontuan erortzen.
Agintariak goraltze ori
etziok erreza lortzen,
kostako zaiguk alkate jauna
emen goraño jasotzen.

Uztapideren bertsoa entzun zan une ura, Aiako plazan arrigarria izan zan. Ura adierazteko ez dago itzik. Ango parre-algarak eta aiek oiua! Ura jendearen eromena! Bertsozaleak gozatzeko uneak oiek izaten dira.

Orrelako gauzak, norberak bizitzen ez baditu, eziñezkoa da gertatuaren berri ematea.

Gutxi dira, ordea, 1940tik 1960ra bitarteko urteetan izandako bertso-ekitaldiez gordetako grabazioak edo transkripzioak. Alde batetik, teknologia aldetik hemen zegoen atzerapena nabarmendu behar da. Hemen, 1960aren aurretik ez azaldu ziren irrati-estudiotan erabili ohi ziren magnetofoni handi haiek. Esate baterako, Ameriketako Estatu Batuetan baziren, ordea, bitarteko egokiagoak, nahiz eta zerikusirik ez zeukaten gaurko tresneriarekin.

Zorionez, orduan ere izan zen herri-kulturan emandako loratzeen fruitua intereseko ikusten zuenik, eta izan zen bilketa sistematikorik egin nahi izan zuenik.

Langintza horretan, txalogarria da Alan Lomaxek egin zuen ahalegina, hasi Estatu Batuetako herri-musika biltzetik eta Europako hainbat herrialdetako folklorea ere jasoz.

Euskal Herrian ere ibili zen Alan Lomax. Hori adierazten du 1947an Donibane Garazin Mattin eta Meltxor bertsolariari egingandako grabazioak. Baina beste bi urtetan ere jaso zituen hemengo herri-kulturaren hainbat muestra: 1952an eta 1953an.

Hain zuzen, 1952an egindako grabazioen artean dago Ergoien auzoan, Bidealde jatetxean, abuztuaren 19an egina. Handik urte askotara heldu zaizkigu orduko bi bertsoaldi.

Asko izango dira Oiartzungo Ergoien auzoko Bidealde jatetxea ezagutzen dutenak eta badakitenak bertako alaba dela Kontxita Iturain, Uztapideren emaztea. Ba, jakitekoa da ere Kontxitaren aita, Krisostomo Iturain, bertsolaria zela.

Alan Lomaxek jaso zuen lehen bertsoaldian, Krisostomo Iturainek, Jose Migel Eskuderok eta Uztapidek kantatu zuten, euskara eta euskal kulturaren alde¹⁴.

---

¹⁴ Alan Lomaxen grabazioak (*The spanish recordings "Basque Country: Biscay and Guipuzcoa"*): 1952.08.19.

- Itu.   Mundu onetan ni bizitzen naiz
joan dan berrogei urtean.
Mudantza ederrak ikusten dira
ordutik orain artean.
Alkarrengana bildu gera gaur
bizi arren apartean.
Ea euskera indartzen degun
Amerikako partean.
- Esk.   Gauza orrekin batere ez naiz
aizu, laguna, kejavu.
Ondo esana bein ere ez da
egin izandu pekatu.
Nik esandako itz au ere
inork ez du ingo ukatu.
Indartu bearrean ez al da
pixkan bat egin bajatu?
- Uzt.   Asi bear det nik'e inola
al dan boz azkarrenean,
sentimentua nola daukaten
gorderikan barrenean.
Nere ustetan euskara izan zan
klaserik okerrenean.
Poztuko gera berriro pixkat
indartzen datorrenean.
- Itu.   Gure izkuntza bialduko degu
alde eta apartera,
al baldin bada gure anai edo
euskaldunaren tartera.
Beste gauza bat ederragorik
ezin liteke atera.
Indartutzea pentsatutzen det
ola saiatzen bagera.

Esk.   Gaur ola ariko giñala sinistatzeak
ai biotzetikan lan dik.
Alperrikan ari dirala
Jose Migelek'e min dik.
Olako atarramenturik
ez degu ikusi oraindik.
An obio izatezkerotan
joango niñukek emendik.

Uzt.   Zertarako da gauza oriek
alperrikan esatea?
Leku guzitan ere zailla da
danak ondo izatea.
Bertan ere ez gaude ain gaizki,
osasuna ta pakea.
Noranai joaten geradenean
libre deu berriz atea.

Itu.   Bein bear eta jarri gaituzte
orain'e estadu bapoan,
barrio onta etorri dira
obenak gu geralakoan.
Nere bertsoa ez da erteten
barrendik berelakoan.
Beste batean pentsatuko 'ute
kantatzera nora joan.

Bigarren bertsoaldi bat ere grabatu zuen Alan Lomaxek,
Uztapideren emaztearen etxean, 1952ko abuztuaren 19an:
Uztapidek bakarka egindakoa, nekazarien alde.

Ura ta lurra sostentzailleak,
jendeak ortik jaten du.
Munduan diran nazio danak
oiekin dira mantendu.
Ta langilleak bere izardia
ortarako ematen du.
Bere garaian ipiñi eta
al dana lurrari kendu.
Obe genduke nekazaria
ondo jarriko bagendu.

Pentsa dezagun lendabiziko
nundik dagoan asia.
Gure Jainkoak eman ziona
ugaritzeko grazia.
Egonagatik baserritarra
ontzat ezin ikusia,
onek ez badu lanik egiten
galdua degu guzia.
Nekazarian eskuan dago
beste guzien bizia.

Mundu guztia mantendutzen du
nekazariaren lanak.
Gu gera ordu askoan geure
lanean ari geranak.
Geuretzat gauza gutxi gordeak,
besteri asko emanak.
Nekazariak galanki badu
ondo dira beste danak.
Premio aundiak merezi ditu
lurra ondutzen duanak.

Alde danetik tiraka daude,
badago nundik emanik.
Ez det pentsatzen era onetan
aguantatuko degunik.
Neska ta mutil kalera, berriz,
ez mendirako afanik.
Lurrean jartzen ez baldin bada
ez da izango zer janik.
Lengo apurrak gastatzen, berriz,
ez da luzaroko lanik.

Nekazaria bera guztien
fondo edo zimendua.
Besterik asko aberastu ta
bera pobre egondua.
Gogoratutzen asi zaiona
dalarikan berandua,
partidurikan indartsuena
balitz alkar lagundua.
Au gaizki jartzen baldin bazaigu
galdua dago mundua.

Parisen bertsotan, 1958

Hegoaldeko euskaldun askok aurkitu behar izan zuten babesa Lapurdin, Behe Nafarroan edo Zuberoan, 1936ko gerratea zela-eta, diktaduraren atzaparretatik ihesi. Horietako bat da Teodoro Hernandorena, odontologo ospetsu izan zena. Horren ekimenari esker plazaratu ziren Iparraldeko hainbat bertsolari. Hala nola, Mattin eta Xalbador, esate baterako. Baita ere, Teodoro Hernandorena izan zen hainbat sariketa moduko saio antolatu zituen mugaren bi aldeetako bertsolari hautatuen artean. Horietako dezentetan hartu zuen parte Uztapidek.

Gaur egunean ez dakigu zer oihartzun izango lukeen lau bertsolari onenetarikoak Parisera bertsotara joateak. Ba, sariketa bat bailitzan joan ziren Parisera 1958an Uztapide, Basarri, Xalbador eta Mattin, Teodoro Hernandorenaren eskutik. Honek antolatu zituen joan-etorriak eta hango gora-behera guztiak; bai ostatu, otordu, saioetako gaiak eta gaintzeko guztiak ere.

Sariketa honetako hainbat bertso argitaratu zituen EGAN aldizkariak¹⁵ 1985ean, ohar hau aurretik zeramatela: “Agiriok J. Zaitegi zenaren paperetan aurkituak dira, Euskaltzaindiaren Azkue Bibliotekan”.

Uztapidek eta Xalbadorek elkarrekin egindako bi saio ekarriko ditugu hona: hamarreko txikian eginen bata, eta zortziko txikian bestea.

Hernandorenak bi aldiz eman zien gaia, kasu honetan. Izan ere, bere iritzirako ez zuten ongi jaso lehen aldian, hasierako bertso banatan sumatu zuenez. Beraz, bi bertso horiek ez zutela balio, ez zirela puntuaketarako aintzat hartuko, eta berriro errepikatu gaia eta egin zuten baleko saioa:

---

¹⁵ *Egan* 5-6 (1985): 41-46. Transkripzioa egitean, zertxobait moldatu eta zuzendu dugu jatorrizko bertsioa, hitzak ahalik eta gehien errespetatuz. Bi aldaketa nagusi egin ditugu: puntuazioa egokitu eta Xalbadoren bertsoak Iparraldeko ortografian ipini.

“Ama-alabak zarete. Uztapide da etxean gelditzen den ama;
eta Xalbador, urrutira dijoan alaba”.

Uzt.   Lenak balio ez badu
              asiko naiz berriz.
              Alaba, oraingo au
              izango da egiz.
              Zugan bustitzen nago
              malkoz ta izerdiz.
              Beti gogora zaitez
              begirapen aundiz.
              Len esan dizudana
              makiña bat aldiz.

Xal.   Ez du balio, ama,
              hastea negarrez.
              Beti izandu zira
              haundia indarrez.
              Atzotan idukia
              kontu eta parrez.
              Etxean bizi ginen
              bizimodu txarrez.
              Nola daukazun karga
              arindu beharrez.

Uzt.   Etxeko pekaturik
              ez leike estali.
              Erantzun txarra, alaba,
              ez dezu bidali.
              Bai, ez gendun egiten
              eunero bijili,
              egonduagatikan
              sei-zazpi pamili.
              Zu an bear badezu're
              itxuran ibili.

Xal.   Joaiteko idaia¹⁶
             lehengoan dut hartu.
             Itzultzen naizeneko
             ez, otoi, ahaztu.¹⁷
             Zuen karga nahi nuen
             parte bat nik hartu,
             ezin bizia baitzen
             etxean maiz aitu.
             Gaurtik goiti alabak
             lagunduko zaitu.

Uzt.   Bizi beararak ditu
             milla eginkizun.
             Badakit, alaba, nik
             zer esan didazun.
             Kanpoan ere izan
             zazula osasun.
             Badakizu zer pena
             ematen didazun.
             Gogoan izan bularra
             zeiñek eman zizun.

Xal.   Ez da txista ematen
             ez dun elorririk.
             Kasik urriki izan naiz
             mundura etorririk.
             Ama, ez zinuen zuk
             penaren beharrik.
             Nik ez dizut egingo¹⁸
             egitate txarrik.
             Maitatuko zaitut-ta
             ez egin negarrik.

---

¹⁶ Jatorrizkoan: "itzaia"; gure ustez, "idaia" da; "ideia", alegia.

¹⁷ Jatorrizkoan: "ez otoitza ahaztu".

¹⁸ Jatorrizkoan: "nai etzaitut egingo".

Uzt.   Nik eman dizut zuri
munduan argia.
Badakizu, alaba,
au dala egia.
Zu joan beararak nauka
negarrez jarria.
Ez izan beintzat mutil-
zarraren nobia.
Bestela galdu da ama
ta Euskal Erria.

Xal.   Ezkontzaren berriak
ein daizke onduan.
Behintzat egun ez daukat
holakoik goguan.
Hartaz ere lehiaren
behartzerakuan,
balia zaizkit ama-
-aitaren onduan,
nola Ama Birjina
eiten den zeruan.

Horrela egin zuten saioa Parisen, hamarreko txikian, Uz-
tapidek eta Xalbadorrek 1958ko sariketan. Zortziko txikian
izan zen ondorengoa. Oraingoan, Uztapidek gona luzearen
alde kantatuko du; eta gona motzaren alde, Xalbadorrek.

Uzt.   Len serio giñan baiño
orain datoz bromak.
Aztu dirade emengo
izketa sakonak.
Xalbadorri gustatzen
zaizka motzak gonak,
baiño oiek negurako
ez dirade onak.

- Xal. Nola neska gazteak
ez baitauka hotzik
ta bere edertasunak
gorde ezin atzik,
gonak ez ditzala gorde
pantorrilak baizik.
Gaineakoak ez dira
trabatzeko baizik.
- Uzt. Euskaldunentzako izan
leike beti lotsa
soiñean jantzitzea
oso gona motza.
Bildurrez jarritzen zait
neroni biotza:
sartuko zaizuela
ilbeltzeko otza.
- Xal. Ez pentsa gona motzekin
nabilela merkez.
Politagoa izateko
nabil nere ustez.
Luzeak diranean
korritzen da nekez.
Ta horrek andria zahartzen du
hogeita bat urtez.
- Uzt. Gazte ez dira urte
askoan biziak.
Nik era askotakoak
ditut ikusiak.
Gona luzeak dirala
Jaunari graziak.
Orrek tapatzen ditu
gauza itsusiak.

Xal. Nik ez dut erabiliko
hoin luzeko gonik.
Horrela ez dut bilatu
espero gizonik.
Ez egin, jaun Uztapide,
horrengatik penik.
Zuk zango itsusia duzu,
nik ez dut hobenik.

Uzt. Ara gonaren kontuan
nolako naspillak.
Nik bezela ikusten
du neska au millak.
Erakusten baditu
bere pantorrillak,
izutu eta igesi
joango'ia mutillak.

Xal. Gaur gai asko erostea
ez da berriketa.
Ni gona motzakin nabil,
ez hortaz kinketa.
Gona luzeak asko
oihal behar du-eta,
nik hartarik egiten dut
gona ta txaketa.

Uzt. Azkenekoa dijoa ta
igesi esperuan.
Gona motza da ona
denbora beruan.
Baiño otzak iltzen beti
ilbeltz-abenduan.
Ola ibilli ta gaiñera
sartu ezin zeruan.

Bilbo, 1960

Euskaltzaindiak bertso-jaialdi bikain bat antolatu zuen 1960an, Bilboko Arriaga antzokian. Alfontso Irigoien gai-jartzaille zela, Uztapide izan zen kantatu zuen bertsolarietako bat. Egitura luzeko bertsoen zale inoiz izan ez bazen ere, jaialdi horretan hamar puntuko bat kantatu zuen, Loiolako San Inazio gai hartuta¹⁹:

Zeru goitikan onuntz begira
dago Iñazio deuna,
Loiolan sortutako seme bat
gure zaindari deguna,
mundu onetan nola ibilli
guri erakutsi ziguna,
ikusi egin bearra zegon
jaun aren apaltasuna,
bera aundia izanagatik
txiki askoren laguna,
Jesukristoren dotriñagatik
bere bizitza eman zuna,
orain lareun urte ta geio
mundu onetatik juna,
guretzat ere bidean dator
eriotzako eguna,
seguru nago zeru-bidean
laguntza egingo diguna,
lurralde onekin ez da aztuko
bera bait zan euskalduna.

Bilboko jaialdi horretan kantatuak dira Uztapideren ondorengo bi bertso hauek ere. “Ama batek sehaskan daukan

---

¹⁹ Noizbait (*Auspoa* 42): 23.

semetxoari esango liokeena” bi bertsoan kantatzea eskatu izango zion Alfontso Irigoiene. Hona hemen Uztapideren bi bertsoak²⁰.

Une onetan au zoramena,
seaskan det semetxoa;
esnatu gabe zeramakian
eguardi arte osoa.
Aldamenean bere zai nengon,
ura zen loa gozoa!
Orain begiak zabaldu ditu
dirudiela usoa,
zerbait esan nai ta eziñ esan
neri begira gaixoa.

Ateratzea nai du norabait
luzaturikan besoa,
arratsaldean joango gera
Josetxongana auzoa;
gero txorien kabien billa
etxetik goiko basoa.
Txikia zera oraindik baiño
entzun zaidazu bertsoa,
zartzarorako zure bear naiz
ta izan zaitez zintzoa.

²⁰ *Anaitasuna*, 1960: 70. zenb.

2.

Herriz herri

Maiz aipatu izan zuen Basarrik nola ibili zen Uztafiderekin herriz herri, haserrerik txikienik gabe, hogeita sei urtean. Bada zerbait! Joaten ziren lekura joaten zirela, besoak zabalik hartzen zituztela aitortuko dute nola batak hala besteak, garai hartako pasadizoak eta ibilerak kontatzerakoan.

Gaur betidanikoa dela iruditzen zaigu, eta edozein herri-festakizunetan ikusten ditugu bi bertsolari gai librean egiten. Baina saio hori Basarrik eta Uztafidetik bideratutakoa da.

Juan Mari Lekuonak Euskadi Irratian 1983ko ekainaren 9an aitortzen zuenez²¹:

Uztapide eta Basarriren ekarria zeharo desberdina eta neurritz kanpokoa da aurrekoekin konparatuta. Alegia, Txirrita hartzen badugu erreferentzia bezala, plazako bertsolaritza askozaz apalagoa, urriagoa eta makalagoa zen.

Bi hauek jendaurreko bertsolaritza zeharo aldatzen dute. Aldatu egiteko eran, gaiak laburtuz; jendaurrean prantatzeko egoera ere aldatuz; eta pixka bat gaurko bizitzari egokituz bertsolaritza. Gizarte aldetik eta kultura aldetik egokitu egin zuten bertsolaritza.

Oso azaletik eta arinetik esanda, bertsolaritza ordutik ez da taberna-zuloetako eta benta zaharretan egiten den zerbait. Bertsolaritzak hartzen du maila bat, eta euskal bizitza osoan eta oso goi-mailako hartu-emane-tan eta kultur agerpenetan ere azaltzen da.

Bidea ibiliz egiten dela esan ohi da. Eta Uztafidetik eta Basarrik bertso-egutegia urte guztira zabaltzea lortu zuten herriz herriko beren erromesaldi xumearekin. Aurrena, fes-

---

²¹ Euskadi Irratia: 1983.06.09.

tetako ikuskizunen osagarri modura aritu ziren. Baina bertso-jaialdi bikainik ere antolatu zen gerora, urtez urte egingdako bisitaldi horietan ereindako haziari esker.

“Herriz herri” izendatu dugu atala, lan eskerga hori dokumentatze aldera. Ez, ordea, garai bereko bertsoaldiekin. Zer nahiago izango genuen guk! Dena den, hirurogeiko hamarkadan jasotako grabazioetatik ateratako muestratxo batzuk bildu ditugu. Auzune eta herrixkatan jasotako saioak dira batzuk. Idiazabalen San Blasetan eta Irunen San Martzialetan jasotako saioak besteak.

Lehenengo hirurak baliagarri izan ditzakegu, noski, Basarrik eta Uztapidek gerra ondoren herriz herri egindako bertso-saioetan finkatutako eredua ezagutzeko. Uztapidek beste bertso-lagun batekin egindako antzeko saioen lekuak dira, bestalde, Aiako Santiago auzoan 1963an eta Idiazabalgo San Blasetan 1965ean egindakoak; eta baita Irungo San Martzialetan 1970ean egindakoa ere.

Aipamen berezia merezi du Irungo kasuak. Hogeita hamar urtean segidan joan omen zen Uztapide bertsotara San Martzialetan. Aspaldikoa baitu bertsozaletasuna Irunek, begiratu batera hain erdaldundua azaldu izan zaigun Gipuzkoako hiri bigarrenak. Errepublika garaian zinegotzi bertsolari bat izanaren ondorioa ote? Ez dugu uste. Izan ere, diktadura garaiko lehen urteetan, festa-antolatzaileek ez zuten eredutzat erabiliko Jose Mari Lopetegi “Txiplau”, errepublikar zinegotzi bertsolaria. Honek, biziko bazen, erbestera jo behar izan baitzuen, gaiztagina bailitzan. Agian, zaharragoa da Irungo nekazari-giroak bertsolaritzarekin daukan lotura. Ez da ahaztu behar Baserritarren Eguna izaten dela Irunen San Martzial bigarrena.

Beraz, hona hemen, bigarren atal honetan, bertsolaritzak taberna-zulo eta benta zaharretatik herriko plazara bidean egindako urratsak, aurrena Basarri eta Uztapideren eskutik, ondoren gainerako bertsolarienetik.

Artikutza, 1962

Esate baterako, orain urtero izaten dira bertsolariak San Agustin egunez Artikutzan. Ba, Uztapidek, 1962an, joaten zen bigarren aldia zuela aitortu zuen. Auzo txiki bat izanik, nahikoa da hori hango berri ondo ikasteko.

Urte horretan, arazo larri bati aurre egin nahi izan zioten Basarrik eta Uztapidek Artikutzan: euskararen gainbeherari. Aurrena, losintxa pixka bat entzulearen atentzioa erakarriz eta umorerik galdu gabe aritu ziren; baina sumatu zuten arazoa nabarmenduz, amaieran. Zortziko nagusian egindako arratsaldeko bertsoaldia dakargu hona. Artikutzako lur-sailak Donostiako udalak erosi zituen, bertako uren jabegoa izate aldera. Baina jatorrian Goizuetako eta Oiartzungo lurrek osatzen dute eremua.

Bas.   Egun aundia izango zala
             oso bistakoa zegon.
             Zuen artera azaltzeko ni
             txit deseatua nengon.
             Lendabiziko, anai-arrebok,
             biotzez arratsalde on.
             Bertsoak entzun nai dituen
             pixkaten isilik egon.

Uzt.   Goizean erten etxetik eta
             bear nun zerbait laguntza.
             Egualdia're alakoa ta
             ipar-aizeak dit bultza.
             Lendabiziko gaur urtebete
             etorri nintzan onuntza.
             Zenbat geiotan ikusi eta
             ederrago Artikutza!

- Bas. Artikutzakin neroni ere
oso nago txoraturik,
ikusten baitet baso ta mendi
ta erreka inguraturik.
Mundu onetan tontoarentzat
sekula ez da konturik.
Ai, Donostiko erriak ez du
egin olako traturik!
- Uzt. Zuk esan dezun bertsoa neri,
Basarri, ein zait graziko.
Donostik ez zun tratu orretan,
ez, gutxi irabaziko.
Ura seguratu eta dauka
bere denbora guztiko.
Gaur artu bear izan bazuen
diruz ez zun erosiko.
- Bas. Alde batera utzi dezagun
orain diru-kontu itza.
Beste gai on bat artuta gero
ez ote gindezke mintza?
Ai, Artikutzan nere ustetan
gauzak xeblebre dabilta:
altabozari eusteko ere
dute bertako apaiza.
- Uzt. Apaiz jaunaren kontuan ez dek
jarri ik gai bat motela.
Ta pentsatu zak beste gauza bat
ere nik jakin detela.
Ori esango dit bildurrik gabe
apaizak esan ditela
emengo ume txikiak bate
euskeraz ez dakitela.

- Bas. Itz egiteko ekarri det nik
makiña bat borondate.
Ta Uztaipiden ateraldiak
indar ematen didate.
Artikutzako gaztetxoeri
eman nai diet gaur parte:
zeruan ez zeatela sartuko
euskeraz ikasi arte.
- Uzt. Oraintxe bota dekan bertsoa
ere izan dek bikaiña.
Arritzekoa dek erdera orrek
artzea Artikutz gaiña.
Atzenerako euskeraz aztu
emen ere, alajaiña!
Aitagurerik ez omen zekiek,
pater nosterra bai baiña.
- Bas. Saltsa oiekin biotz guztia
jarritzen zait naigabea.
Erri maitea, egun batez zu
sartua zorigaitzean!
Bertako danak itz egin naian
kanpokoaren klasean.
Gure izkuntza nork maiteko du
geronek maite ezean?
- Uzt. Len ez dakien batek bear du
ikasitzen abiatu.
Ta, apaiz jauna, bearko 'ituzu
aur maite oiek giatu.
Basarrik dio salbatzeko ere
ez litekela fiatu.
Orregatikan euskera ikasten
bear litzake saiatu.

Familia gutxi batzuk izan arren bertan bizi direnak, San Agustin egunez inoiz bertaratu denak badaki jendetza handia bildu ohi dela Artikutzan.

Araotz, 1963

Auzune handiago bateko saioa da ondorengoa: 1963ko San Jose bezpera bezperakoan, martxoaren 17an, Oñatiko Araotz auzoan Patxi Mujikak grabatutako saioa. San Joserena nabarmentzen dugu, zeren Uztapidek behin baino gehiagotan adieraziko du Jose ere badela bere izena, eta ez bakarrik Manuel.

Araoztarrak ez ezik, inguruko auzoetatik-eta, oñatiar asko bertaratu ziren egun horretan. Egun osoan gogotsu eta eroso aritu ziren bertsolariak kantuan. Eta bikaina izan zen, Patxi Mujikaren grabazioaren arabera, lagunarteko bazkariaren ondoren sortu zen giroa. Bertso zahar mordo bat buzur zekien bazkaltiar asko zen egun hartan Araotzen. Ahots ederrik nabarmentzen da grabazioan.

Basarrik eta Uztapidek, honelakoetan ohi zuten bezala, hainbat pasadizo kontatu eta duo eginez hainbat bertso jarri kantatu zituzten, bat-batekoez aparte, lagunarte-giroa bizia-gotuz.

Hemen, eguarteko plaza-saioa, bazkalondoko bat eta arratsaldeko plaza-saioa jasotzen ditugu.

Eguerdiko saioa

Bas.	Araotz ontan ikusten det gaur jende jatorra ugari. Lenengo aldiz etorri naiz ta asko gustatu zait neri. Atsegin eta pozaldi eder bat emateko gaur danori, argitasuna eskatzen diot Arantzazuko Amari.

- Uzt.   Buelta guzian mendiak eta
              eleiza eder bat aurrean,
              gauz ederrikan ikusitzen da
              gaur Araozko lurrean.
              Gere lagun zar maiteak ere
              emen ditugu urrean.
              Gozotasuna besterik ez da
              auen biotz samurrean.
- Bas.   Esan bezela, baso ta mendi
              nunai ikusten deguna.
              Zuen artean oso gozoro
              pasa nai degu eguna.
              Zar eta gazte, aundi ta txiki,
              nunai jende euskalduna.
              Gaur ez da errez billatzen inun
              olako jatortasuna.
- Uzt.   Araotz maite ezagutzeko
              pozetan gera etorri.
              Auzo onek izan bear ditu
              berroita amar bat baserri.
              Gaur ikusten det zu nola zeran
              bertsolarien pozgarri.
              Ainbeste urte Gipuzkoan ta
              len nola ez gera etorri?
- Bas.   Ai, Uztapide, frontoi bat ere
              eskubiko alde or dago.
              Gazteak pelotan saiatze 'ira
              iñoiz baiño gogorrago.
              Ain zuzen, oiei begira arritzen
              egona nauzu lenago.
              Ikusten danez auzune ontan
              dirua ere badago.

Uzt.   Oraingo bertso ori bota du
Basarrik era bapuan.
Frontoia eta saloia ikusten
dirade onelakuan.
Gu bizi giñan erri eder baten
bizitzen giñalakuan.
Baiña obra auek ez dira egiten
dirurik ez dan lekuan.

Bas.   Beste gauza bat nik, Uztapide,
nai nuke aitaturtzea.
Aurrean dagon gizon jator bat
komeni famaturtzea.
Orrek Araotz jarriko digu
zerua bezelakoxea.
Zein apaiz argi jatorra dagon
don Felix Ormaetxea.

Uzt.   Ez nuen uste Basarri jauna
enteratuta zegonik.
Nortanai ere baten batekin
zegon izketan egonik.
Nik ez nekien orain artean
don Felix apaizan sonik.
Mondragoitikan ez da irteten
erdipurdiko gizonik.

Bas.   Erantzuera emango dizut
zuzena eta garbia.
Entzun dezute Uztapide onek
egin dun ateraldia.
Mondragoi ori beti izan da
oso erri egokia.
Buruz erdipurdi dabillenak
urrean dauka tokia.

- Uzt.   Don Felix egon dedilla trankil,
               egon dedilla lasaia.
               Urrutitikan entzuten degu
               guk gizon orren usaia.
               Eliza-lanak ongi egin ta
               ez da errian etsaia.
               Araotzen'e komeni zan, bai,
               orren moduko artzaia.
- Bas.   Ara, Manuel, gu entzutera
               asko dira etorriak.
               Euskal Erriko kanpoak larri
               dauzka orain egarriak.
               Udaran legor eta neguan
               jelate izugarriak.
               Pixka-pixka bat aipa ditzagun
               emengo nekazariak.
- Uzt.   Ontzat artu ba, baserritarrak,
               bertsolarien kantuak.
               Lurrik bustitzen ez baldin badu
               alperrik dira lantuak.
               Lengo astea aizetan joan ta
               badira euri-tantuak.
               Etzi seguru ekarriko du
               nere izeneko santuak.
- Bas.   Santu orrek ezer ekartzen badu
               ez da inorentzat kaltez.
               Zuk errezatu zaiozu gogoz
               eta oso borondatez.
               Nekazariak obe luteke,
               nere ustez makiña batez,
               euri eder bat egingo balu
               aize zakar onen partez.

- Uzt.   Aurten negua txarra zan eta
bizimodu garestia.
Udaberrian esperantzan ta
artu egin bear astia.
Berela laster genduke gaiñez
balego lurra bustia.
Ori ez bada alperrikan da
gure aletin guztia.
- Bas.   Nekazaria, ez zazu jarri,
arren, bekozko iluna.
Gaua pasata ondo dakizu
sortutzen dala eguna.
Derrior artu bearra dago
Jaunak bialtzen diguna.
Aretxek daki ondondona
zer dan komeni zaiguna.
- Uzt.   Egun batzuek txarrak dirala
ta zertan jarri serio?
Gauzak brometan artu bear dira,
Uztapidek ala dio.
Eskailak daude bera jeisteko
ta urrena gora io.
Fede pixka bat dadukanari
Jaunak lagunduko dio.
- Bas.   Au entzunda ere Uztapideri
ez diot nik erasango.
Seguru nago entzungo dula
oso trankil eta ondo.
Jaunak ez digu aberastasun
geiegi guri emango,
asko arrotuta ez bait giñake
kristau obeak izango.

Uzt.   Onek dudatik atera ditu
                   len zebiltzanak zalantzan.
                   Orain jarri naiz mundu ontarako
                   beldur-ikaran ta dantzan.
                   Bein ere ez naiz aberastuko,
                   Basarri, egon konfiantzan.
                   Lasai segitu zagun aurrera
                   zeruaren esperantzan.

Puntuka errematea

Bas.   Biontzat izango dek,
                   Manuel, zerua.

Uzt.   Nerea kontatzen dit
                   beintzat segurua.

Bas.   Errezatu zak ondo
                   Salbe ta Kredua.

Uzt.   Bestela atzenean
                   ai zer apurua!

Uzt.   Eorrek errezatzen
                   al dituk goizean?

Bas.   Nik ori eiten diat
                   obispo klasean.

Uzt.   Ola bizi itake
                   geroke pozean.

Bas.   Fede askorik ez dago
                   onen biotzean.

Bas.   Edozer esanda're
                   ain gauza berdiña.

Uzt.   Onen fedea ere
                   ez al da urdiña?

Bas.   Ori entzunda artu du
                   tripetako miña.

Uzt.   Noiznai egiten baitu
                   pekatu gordiña.

Uzt. Guk beti projimoa
 degu pekatari.
 Bas. Nik zurea esan det
 gero zuk or neri.
 Uzt. Zertan ariko gera
 bakoitzak berari?
 Bas. Zerura ezin joan
 leizke bi bertsolari.

Bas. San Pedroren ondoan
 aski da bakarra.
 Uzt. Zuretzat ez dago an
 oso toki txarra.
 Bas. Ate estua bi'ezu,
 ain zaude kaskarra!
 Uzt. Inpernura izango det
 nik joan bearra.

Uzt. Ez al gera kabitzen
 biok toki baten?
 Bas. Gu bezelakorikan
 ez dute eramaten.
 Uzt. Inpernura sartuta
 ezin leikek erten.
 Bas. Ez jardun, motel, ola
 txorakeik esaten.

Bas. Guri begira parrez
 or zaudek apaizak.
 Uzt. Neroni're pentsatzen
 neoken ori, aizak.
 Bas. Gu bezelaxe arrisku
 aundian zebiltzak.
 Uzt. Oiek'e ez zeuzkatek
 zeruetako giltzak.

Uzt.   Bazkaltzeko denbora
ez diagu aparte.
Bas.   Eta isiltzera niak
orain derrepente.
Uzt.   Gero arte orain, ba,
apaiz jaun ta alkate.
Bas.   Agur, anai-arrebak,
arratsaldera arte!

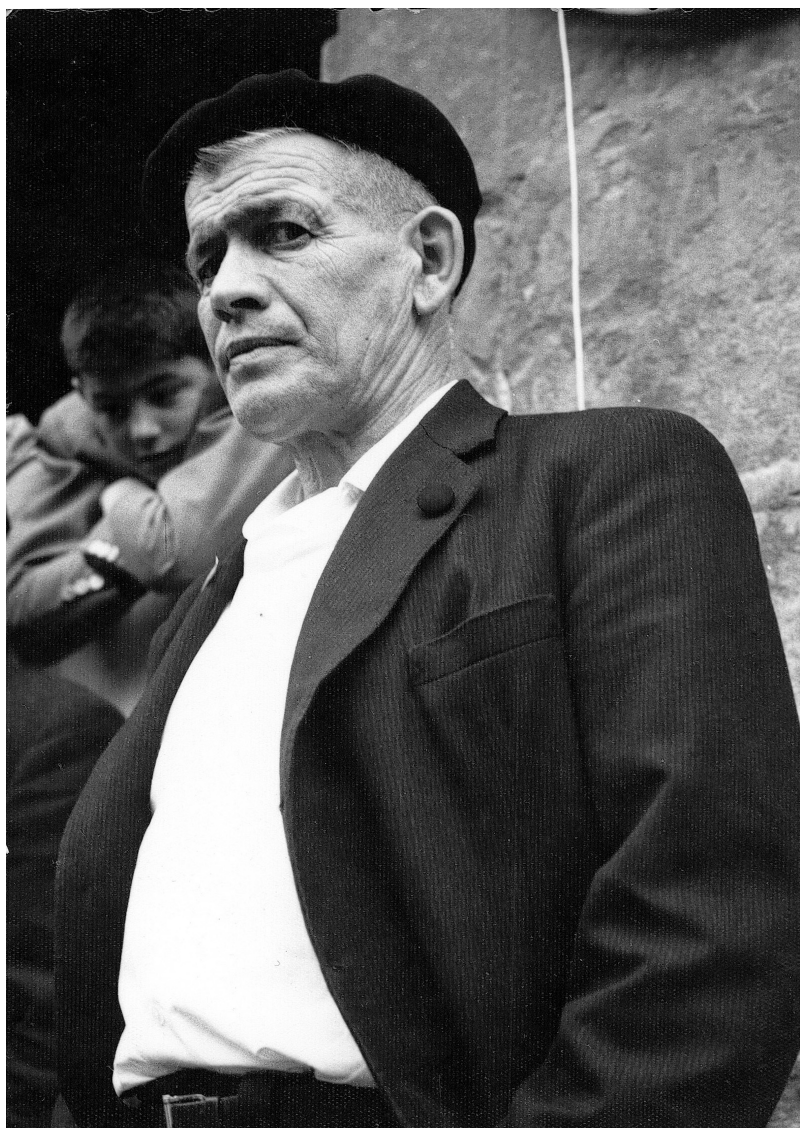
Bazkalondokoak

Uzt.   Araotzera azaldutzeko
esan zidaten lenguan.
Eta erri au ikusitzeko
pozez txoratzen nenguan.
Toki oberik ez det pentsatzen
izango danik munduan.
A zer bertsoak bota bea' itugun
oraintxe bazkalonduan!

Bas.   Zure ondoren Basarri ere
dago kantatzeko asmoz.
Bein etorrita bisita oberik
egin ote degu askoz?
Baillaratxo au nola goraldu
bertsolari baten aoz?
Urte askoan ola zoriontsu
jarrai zazula, Araotz!

Uzt.   Era ontako erritxo bati
kendutzen diot txapela.
Sinistu zazu gaurko egunean
kontentu bizi naizela.
Jakín dutenez bertsolariak
gaur onuntza gatozela,
erri guzia emen bazkaltzen
fameli baten bezela.

- Bas.   Goiz-goizetikan azaldua naiz
barren au ikusi nairik.
Toki askotan ez da billatzen
orain barrunpe alairik.
Lanerako ere nun ote dago
emen aiñako sasoirik?
Erri aunditxo askok ez dauke
klase ontako saloirik.
- Uzt.   Toki ederra billatu degu
gaurko onetan, alajaiña!
Ederki asko kostata dago,
nortanai ere egiña.
Ikusitzen da emen jendea
dagola langille fiña.
Momentu ontan pentsatzen nago:
ai, bertan bizi bagiña!
- Bas.   Jaun prestu batzuk aitatutzera
orain dijoa Basarri.
Araoztarrak jakingo dute
lenago're oien berri.
Oñatiko erri-gizona da
maiaren erdian jarri.
Bertsolarion partetik orain,
biotzez ongi etorri.
- Uzt.   Oñatitikan etorri zaigu
alkatean ordezkua.
Onuntz etorri daneko berak
luzatu digu eskua.
Emen daukagun apaiz pare
ez da edozein moduzkua.
Gaurko onetan gertatu zaigu
gizon-arte tajuzkua.

Uztapide.

- Bas.   Aiuntamentu maitagarria,
               Jainkoaren izenean,
               auzune onen aldera gogor
               saia zaitezte lanean.
               Araotz auxe ikusi naia
               daukagu zorionean.
               Ezezkorikan zuek ez esan
               dirua eskatzen dunean.
- Uzt.   Erregurikan obetoago
               dakit ezin ein leikela.
               Baiña eskatu bearrik ez da
               borondatean bestela.
               Pentsatu neri araoztarrak
               garbi esan didatela
               lenago ere Oñatitikan
               asko lagundu dutela.
- Bas.   Beste bat ere badadukat nik
               emen adierazteko.
               Zuen laguntza bear da, noski,
               obrak egiten asteko.
               Oraindik ere zenbat komeri
               Araotzen ikusteko.
               Ta ematea da martxik onena
               zerua irabazteko.
- Uzt.   Obra egin bear degun garaian
               ematea da nagusi.
               Bestela ezin liteke emen
               gauza aundirik ikusi.
               Karidadea eginda errez,
               bai, zerua irabazi.
               Baiña ez al dakigu guzientzat
               mundu au dela lenbizi.

- Bas.   Ementxe nago apaiza eta
              Uztapideren erdian.
              Bere iritzia eman du onek
              oso modu egokian.
              Ondradu bizi bear genduke
              ta gabiltz petralkerian,
              gaur gorrotoa ikusten baita
              karidadean tokian.
- Uzt.   Berriro ere, bertso batzuek,
              gure burura zatozte.
              Kantatutzeko eskabidea
              emen egiten dituzte.
              Karidadean faltik degunik,
              Basarri, ez det nik uste.
              Lagun urkoa maitatzen degu
              geren burua ainbeste.
- Bas.   Nik erantzuna emango dizut
              orain apal edo umil.
              Gaurko gauzari begiratuta
              odola jartzen da pil-pil.
              Agertu bear litzake ori
              beti egon gabe isil.
              Biotzez ala nabarmendu nai
              ta mingaña kaskar dabil.
- Uzt.   Lagun maitea, gogoan artu
              Uztapideri entzuna.
              Zuk badakizu onek gezurrik
              zuri esango ez dizuna.
              Fede orrekin joango naiz ni
              Araoztik Oiartzuna.
              Nere mingaiñak beti esaten du
              biotzak sentitzen duna.

- Bas.   Merezi ere badezu eta
              ortxen dijoaz bapoak.
              Nik ondo ezagututzen ditut
              goikoak eta bekoak.
              Beti betetzen dituzula zuk
              mingaiñez esandakoak.
              Beste guztiak ez gera, ordea,
              zu zeran bezelakoak.
- Uzt.   Berriro ere nik erantzuna
              emateko daukat merke,
              gogoratutzen dana esaten
              ez baita ainbeste neke.
              Borondatea agertuko det
              ta gorrotoa giltzape.
              Danak berdiñak izan ezkero
              ni ere txarra nintzake.
- Bas.   Neurri berdiñik ez dagoela
              esan det amaika aldiz,
              naiz ta ibili erririk erri,
              naiz eta mendirik mendiz.
              Gauza auek emen aitaturitzen
              gu zer arranetan gabiltz?
              Apaiz jaun auek alper-alperrik
              pekaturikan ez balitz.
- Uzt.   Berriro ere kantatutzera
              ni nago bearturikan.
              Eta nekea sortutzen zaigu
              zer ezin pentsaturikan.
              Gaizki egiñari zertan ez zaio
              izango gorrotorikan?
              Apaizak zertan dira guretzat,
              ez bait det pekaturikan?

- Bas. Ez al dezute ondo artuko
 Basarri onen txisterik?
 Alaitasuna izan leikela
 zertako egon tristerik?
 Guk naita ere gaur ez daukagu
 pekatu oietan asterik.
 Noizik eta bein ez da izaten
 pentsamentua besterik.
- Uzt. Damututzen zait zer esan dedan,
 Basarri, lengo bertsuan.
 Gogoratu ez apaiz jaunikan
 zegonik gure onduan.
 Tentazioak beti bueltaka
 emen dabilta munduan.
 Apaizik izan ez balitz noizbait
 pekatu egingo genduan.
- Bas. Ez naiz batere arritu, aizu,
 zuk kontu ori esanda.
 Makiñatxo bat egongo dira
 orri tankera emanda.
 Larri zabiltza urteen karga
 ondo ezin eramanda.
 Apaiz-bildurra sortu zaio oni
 abildadea joanda.
- Uzt. Basarrik esan ditun gauz oiek
 danak ez ziran egiak.
 Erlijioko kontuetan gu
 ez gera olain nagiak.
 Gu baiño kristau txarrago asko
 mantendutzen du ogiak.
 Txarren-txarrena izena degu
 askotan bertsolariak.

Bas.   Saio luzea txarra da eta
              egin bear degu kera.
              Batzuek gora joan litezke
              eta beste batzuk bera.
              Bertan daudenak'e jarri dituk
              kontu batzuk esatera.
              Beste saio bat egingo degu
              emendik pixka batera.

Arratsaldeko saioa

Bas.   Bost eta erdiak ditugu laster,
              auxe're ez da gezurra.
              Araoztikan Zarautz errira
              ez da biaje laburra.
              Gaur egun motza izango zala
              banuen naiko bildurra.
              Manuel maite, egin daiogun
              jende on oni agurra.

Uzt.   Morroia naiz ta lana egitera
              orain ere beartuta.
              Ementxe nago aparatu au
              nere eskutan artuta.
              Ai, jende jatorra dago emen
              ta biotza samurtuta.
              Beste baterako ere goazen
              onez onean agurtuta.

Bas.   Emen jendea bizi da eta
              lentxio jakin det nola:
              baserrietan beren gustorik
              ezin dute egin inola.
              Notizi batek berotua du
              gaur Basarriren odola.
              Jakin det Araotz inguru ontan
              mutilzar asko dagola.

Uzt.   Oraintxe ere ez zera asi
zu olain gai makalera.
Mendi tartetik neskatz guztiak
doaz leku zabalera.
Baserririkan gustatzen ez ta
danak igesi kalera.
Ta orrek dakar maiorazkoentzat
berebiziko galera.

Bas.   Kalea modan dagola orain
ondo nago antzemanik.
Baserrietan eta lurrean
ez dute egin nai lanik.
Ez leike ondo izan guztiok
toki batera joanik.
Neskatxa oietan ez al da iñor
kontzientzirik duanik?

Uzt.   Neska gazteak, joka zazute
danak kontzientzi garbiz.
Itxura danez ez du busti nai
emen iñortxok izardiz.
Len'e aizeak bueltak eman
ditu makiña bat aldiz.
Ea kalea utzita onuntz
etortzen zeraten berriz.

Bas.   Kalean ere arrosazkoa
ez da izaten bizitza.
Zer eta nola dabillen ondo
pentsatzen jarri bakoitza.
Deskuidu santuz etortzen bada
industrirako krisisa,
makiña batek esan bear du:
ai, bate etorri ez banintza!

Uzt. Emen aspertzen asiak dira
maiorazko mutilzarraz.
Derrior daude neurri gogorraz
orretan artu bearrak.
Baserrirako gauz orrek dakartz
berebiziko negarrak.
Emen zer arraio egingo dute
gizonezkoak bakarraz?

Puntuka

Bas. Manuel, jartzen dizut
lenengo puntua.

Uzt. Iñork ez ezer entzun nai,
atarramentua!

Bas. Ikusten denez jendea
ez zioz tontua.

Uzt. Ez ditek ondo ateratzen
geroko kontua.

Uzt. Neska ta mutil danak
ar zazute alkar.

Bas. Bakarka ibiltze orrek
kalte asko dakar.

Uzt. Emakumeak joan ta
mutil guztiak zar.

Bas. Bururik gabeak daude
amaikatik amar.

Bas. Jango badegu derrior
bear degu lurra.

Uzt. Iñork lanik ez egin nai
ta au da bildurra!

Bas. Etsaiak jarriko digu
eundoko muturra.

Uzt. Lengo pixka gastatzea
da gauza samurra.

Uzt. Ez dago zer janikan
 eite' ez bada lanik.
 Bas. Ez zazute pentsa ori
 bromazkoa danik.
 Uzt. Lurrik labratzen ez bada
 ez dago gauz onik.
 Bas. Bere tokitik ez da
 mugitu pertsonik.

Bas. Irabazia nunbait
 bear du gaztiak.
 Uzt. Zer egin bear digu
 aitona tristiak?
 Bas. Basarrian ez dira
 kabitzen guztiak.
 Uzt. Gauz ori neri, moteil,
 eakutsiko ez diak.

Uzt. Kalea ere oraintxe
 ez al zaiguk bete?
 Bas. Gai ortan itz bi ingo
 dizkit derrepente.
 Uzt. Moteil, ni're emen niok
 ire ondoan tente.
 Bas. Extremeño danak onuntz
 etorri nai dute.

Bas. Uztapide, izan al aiz
 Pazkoa egiten?
 Uzt. Entzuten al dezute
 zer galdetzen ditene?
 Bas. Onen berririk ez du
 apaizak jakiten.
 Uzt. Iaz izan niñun ta
 oaindik goiz dek aurten.

Uzt. Oraindikan ez dituk
etorri Pazkoak,
Bas. Gero're izango dituk,
bai, egun on askoak
Uzt. Sarri egin bearrik ez dik
gizon tajuzkoak.
Bas. Onen itzak ez dira
danak egizkoak.

Bas. Zer mandamentutan dek
okerrik geiena?
Uzt. Batean ez zeukat nik
ta ik ori pena.
Bas. Au ere izandu zan
lenago azkarrena.
Uzt. Au sarri ibiltzen da
arrantik irtena.

Uzt. Laster eman bearko
digu bukaera.
Bas. Bein asi ezkeru olaxe
ibiltzen gera.
Uzt. Kotxeakin eramango
al nauk ik trenera?
Bas. Uztapekin ezin
santurik atera.

Bas. Nik eraman ta artuko dek
Zumarragan trena.
Uzt. Ori egiten badek
kunplitzen dek dena.
Bas. Emendik joateak
ematen dun pena!
Uzt. Etortzea izaten dek
onuntz errezena.

Uzt. Eman al dizutegu
bear ainbat grazi?
Bas. Brometan ez gera gu
plaza ontan asi.
Uzt. Milla esker nai dizutet
nik adierazi.
Bas. Agur, anai-arrebok,
danok ondo bizi!

Basarriren amaierako agurra

Bas. Gaurko egun onek eskatutzen dit
orain azken-azkenean
alako itz gozo eztitsu batzuk
jartzeko or barrenean.
Begiratu det Araotz ontan
gaur etorri naizenean.
Baso ta mendi eta soroak
or daude aldamenean.
Ardi ta arkume ikusi ditut
baita ere zoramenean.
Zuen artean gu zein gustora
aritu geran lanean!
Nere lagunak joan bear dula
azkenengo trenean.
Ez zaituztegu aztuko berriz
azaltzen geradenean.
Buru-makurka jarri nai degu
beti zuen esanean.
Berriro ere deitu zazute
pentsatzen dezutenean.

Arama, 1963

Venezuelara misiolari zihoala-eta, Aramako herriak despedida egin zion, 1963ko irailaren 8an, bertan apaiz egon zen Frantzisko Albizuri. Herri osoak hartu izango zuen ekitaldian parte. Bertsolariak izan ziren festaren ardatz: Basarri eta Uztapide. Eguerdian, bazkalondoan eta arratsaldean kantatu behar izan zuten. Hainbatetan gai librean eta beste hainbatetan gaia jarrita.

Bietatik muestra bana bilduz, bazkalaurretik udaletxeko balkoitik egin zituzten bi bertsoaldi dakartzagu hona, biak Patxi Mujikak jasoak. Kuriosoa da, Uztapidek arrazoituko duen bezala, urrutitasunaren zenbaterainokoaren neurritzat egun bat erabiltzea. Alegia, “ondo pentsatzen jarri ezkerro, gaur urrutirik ez dago”.

Gai librean

- Bas.   Argitasun bat esaten dizut,
zeruko Ama laztana:
danen gogoko izan dedilla
gaur emen kantatzen dana.
Gure premian ziñala jakin
ta etorri gera zugana.
Agur goxo bat eskeintzen dizut,
biotz erditik Arama.
- Uzt.   Esan nai nuke zerbait ta ez dakit
deten adieraziko.
Amaika aldiz aldamenetik
nuen Arama ikusiko.
Beti promesa egiña neukan:
“joan gabe ez zaitut utziko”.
Barka zazute, aramatarrak,
gaur nator lendabiziko.

- Bas.   Zuen Arama gaur ikusten det
              zerutar loraz beterik.
              Eleiza apaindu ta obrak egin,
              emen ez dago besterik.
              Don Frantzisko, artzai jatorra,
              ez zegoan nekatzerik.
              Apaiz on batek zer balio dun
              ez dago kalkulatzetik.
- Uzt.   Artzai onak zer balio duan
              ez da errez esatea.
              Ta zail izaten da ardi danen
              gustokoa izatea.
              Baiña don Frantzisko ori zuten
              ardi guztiak maitea.
              Aramak duan penik aundiña
              bera emendik joatea.
- Bas.   Sermoilariak ondo esan du,
              asi naiz ni konturatzen:
              arbola zarrak aritu bear
              beti eman ta zabaltzen.
              Lana egin nai dunarentzako
              iñun ez baita faltatzen.
              Zu, don Frantzisko, saia gogotik
              ango animak salbatzen.
- Uzt.   Bertsotan ezin esan liteke
              jaun jator orreren fama.
              Guk bururikan baldin bagendu,
              balegoke zeresana.
              Animan billa entregatu du
              orrek bere bizi dana.
              An ere ez da txarra izango
              emen ona izan dana.

- Bas.   Guraso eta senide danak
tristetu dira lenbizi.
Oien pena nolakoa dan
nik ezin adierazi.
Erri guzia ere negarrez,
dijoalako igesi.
Baiña bokazio ori dunari
ezin leike galerazi.
- Uzt.   Tristura bearrik ez degu gaur ta
zertan itz egin geiago?
Guk badakigu bertan egonda
zutela askoz naiago.
Baiña andikan etorri leike
egun bat baiño lenago.
Ondo pentsatzen jarri ezkeru,
gaur urrutirik ez dago.
- Bas.   Zortzi orduan pasatu leike
andik onuzko bidea.
Goiko egazti egalariak
badute abildadea.
Zuri biotzak eskatu dizu
misiotara joatea.
Orain ta gero egin dedilla
Jaunaren borondatea.
- Uzt.   Gogoa ala baldin bazendun,
zertako ez bada bete,
sazerdoteak lan ortarako
eiñak baldin bazerate?
Neri emen gaur bat baiño geiok
alaxen esan didate:
erri guziak izan zaitula
zu aita bat bezin maite.

Gaia emanda

Gaia: Ondo konpontzen ez diren nagusi-morroiak zerate: Basarri, baserriko nagusia; Uztapide, morroia.

- Bas.   Kantatu bear degu
              oraintxe dotore.
              Badakit ez zaigula
              kostako batere.
              Gure etxera etorri ez balitz,
              neretzako obe.
              Daukaten morroiarekin
              ez nago konforme.
- Uzt.   Zuen etxean nintzan
              lanean asia.
              Arrazoi txarrak entzun bear,
              au da desgrazia!
              Indartzen ai zitzaizun
              naikoa sasia.
              Nik eiña daukazu an
              daukazun guzia.
- Bas.   Goizean mugitzeko
              milla zalaparta.
              Soroan asteko, berriz,
              du gogoa falta.
              Morroi onek dadukan
              nagusian planta!
              Lan gutxi egin eta
              soldata galanta.
- Uzt.   Esango nizkizuke
              makiña bat egi:
              lanari egiten diot
              asi eta segi.
              Nagusiari're eman
              bearko 'iot arpegi:
              soldatik ez det eta
              lana det geiegi.

Bas.   Onekin ez naiz arkitzen
              ni, jaunak, kontentuz.
              Lanean saiatzeko
              ari naiz erreguz.
              Goizean agindu diot
              buillaz eta orruz.
              Ta azpirik atera gabe
              etorri da onuntz.

Uzt.   Goizean goiz jio²² det
              goiko zelai malda,
              belarra ebaten artu
              eguzkian galda.
              Berak txuleta jan du ta
              neri porrusalda.
              Ni morroia izan arren,
              arrazoizkoa al da?

Bas.   Morroi klase au ezin
              artu leike ontzat.
              Disgustua izan da,
              ai, familiantzat.
              Betiko ondabidea
              badator neretzat.
              Porrusalda geiegi da
              olakoarentzat.

Uzt.   Onek oraindik dauka
              txarrerako asmua.
              Ez dauka leno gaizki
              egिñan damua.
              Baiña nik aterata
              dadukat planua.
              Beste bat billa zazu,
              ni etxera nua.

---

²² Jio: igo.

Aia, 1963

Uztapide, Basarrirekin ez ezik, beste hainbat bertsolarirekin ere aritu izan zen herriz herriko erromesaldian. Hala, 1963ko Santiago egunerako, Joxe Lizaso eramane zuen kantu-lagun, Aiako Santiago auzora. Horrelakoetan, goizean eta arratsaldean izaten ziren plazako saio ofizialak. Baina bazkaririk bazen, lagunarte giroan-eta, ohikoena izaten zen bertsolariek bertan kantatzea. Eta hainbat alditan, eguerdian ez ezik, arratsan ere izaten zuten lagunarte-giroan kantatu beharrik.

Uztapidek eta Joxe Lizasok, 1963ko Santiago egunean, gai librean egin zituzten bertsoaldi guztiak Aiako Santiagon. Puntukako saioarekin jarri zioten amaiera goizeko ekitaldian. Eta bertsoaldi honekin hasiko gara.²³

Goizeko ekitaldia

Puntukako saioaren aurretik, komeni da aipatzea nola izan zen zortziko nagusian Joxe Lizasok kantatu zuen azken bertsoaren amaiera.

Plaza polit au ikusitzen det
lore ederrez betean.
Nola ez niñuzun onuntz ekarri
soltero nengon artean?

Gero, Uztapidek erantzun eta Lizasok ekin zion puntuka.

Liz.	Saiotxo bat, Manuel, puntua jarrita.
Uzt.	Lore billa berandu zaude etorrita.
Liz.	Granujatu zerala nago igarrita.
Uzt.	Garaia pasatzean alper-alperrik da.

---

²³ Saio osoa: *Noizbait* (Auspoa 42): 82-104.

Uzt. Ikusi izan al dezu
granuja zarrikan?

Liz. Akontsejatutzea
alper-alperrikan.

Uzt. Onez aurrera ez degu
egingo okerrikan.

Liz. Obe dezu orduan
joan bakarrikan.

Liz. Oraindik ere ez nago
zearo etsia.

Uzt. Nik kontseju ori det
zuk erakutsia.

Liz. Arrazoi bat auxen zun
ondo merezia.

Uzt. Aurrerako bidea
daukagu itxia.

Uzt. Gazteak aurrera ta
atzeraka zarrak.

Liz. Derrior gaude oraintxe
umildu bearrak.

Uzt. Bajatzen asi dira
len giñun indarrak.

Liz. Uztapide zar onek
jotze 'itu negarrak!

Liz. Baiña saiatua zan
gaztea zanean.

Uzt. Beti ez giñan egon
zear-etzanean.

Liz. Danak ezagun ditu
gaurko egunean.

Uzt. Gutxitan egonean,
askotan lanean.

Uzt.   Lan asko egin degu,
              geienak alperrik.

Liz.   Len ere pasa dezu
              eguna ederrik.

Uzt.   Mundu oneri kasik
              nik ez diot zorrik.

Liz.   Aurrera ez daukazu
              nekatu bearrik.

Liz.   Lan geiegi badegu,
              eman bukaera.

Uzt.   Ordu laurden bat degu
              gutxi gorabera.

Liz.   Neuk'e billatzen nion
              aspertu-tankera.

Uzt.   Agur ta arratsaldean
              azalduko gera.

Bazkalondoko zenbait pasarte

Gizona denak negar egiten ere jakin behar omen du. Uzta-pidek negar egin zuen Santiago egun hartako bazkalondoan. Luze aritu ziren bi bertsolariak, elkar ondo babestuz.

Hiru pasartetan jartzen dugu arreta: bertsoaldiaren hasierakoan, zeinetan magnetofonoa, grabagailua, izango duten kantu-gai; bertsolariaren alper-famari buruz kantatutakoe-tan; eta Manuel Lasarteri buruzko pasartean.

Izan ere, 1960ko bertsolari-txapelketa nagusitik hasita, asko ugaltu zen grabagailuen itzala bertso-ekitaldietan. Bertsolari batzuek ez zuten batere gogoko tresna hori. Traman-kulu gorrotagarriagorik! Aurrean jartzen zieten kantatzen zuten bakoitzean. Kasu honetan, Aiako Altzola auzokoak ari ziren grabatzen, bertako apaiz Andoni Lekuonarentzat, beronek joaterik izan ez zuelako.

Manuel Lasarteri, berriz, egin berria zioten ebakuntza urdailean, ia estomago osoa kenduz²⁴.

Uzt.   Lendabiziko jakin zazute
              zer galdetuko zaizuten.
              Atrebitua izan banintzan
              len esan bear nizuten.
              Santiagoko bertsoak zuek
              biar Altzolan entzuten.
              Jakin nai nuke saio ori artzea
              zenbat ordaindu dezuten.

Liz.   Berriro ere gauza ez dago
              gaur emen galerazita.
              Ni arritzen naiz emen jaun batzuk
              egin diguten bisita.
              Altzolatikan joaten dira
              an bertan ezin etsita.
              Sermioian ordeztu bertsoak igual
              makina ori utzita.

Uzt.   Makina oni gorroto diot,
              artu bear det makilla.
              Nere bertsoak orren barrenan
              gutxienez daude milla.
              Oraindik ere bai al zatozte
              bertso geiagoren billa?
              Gaurkoa kunpli dezake baiño
              ontan bukatu dedilla.

---

²⁴ Bigarren eta hirugarren pasarteak jasota daude *Auspoa* 275.ean ere: *Joxe Lizaso, Nere aldiko kronika* liburuan, 93-99. or. Joxemari Iriondok ondutako lan horretan, gauza harrigarri bat dago: Joxe Lizasok berak buruz osatu zituen, liburua egitean, magnetofonoak ondo hartu gabeko bertsoak. Berehala ikusiko dugu adibidea.

Liz.   Geiago ere egon litazke
gauza orri igarriak.
Baztar danetan ikusten ditut
aurreko aldean jarriak,
tresna onekin gero kenduaz
iru-lautako erriak.
Modu orretan baldin badabiltz,
akabo bertsolariak.

* * *

Uzt.   Ez pentsa gero lanerako gu
penarekin gaudenikan
eta nik isilik egotea
pentsatutzen nuenikan.
Ez uste jaiak artuta onuntz
etorri geradenikan.
Alperra deituko balidate,
ez nuke beste penikan.

Liz.   Ez dezazula gaizkitzat artu,
Manuel, nere eztenik.
Zer bururapen etorri zaidan
garbi esango dizut nik.
Guregatikan ez dute esango
langille onak geranik.
Bertsolaririk al gera iñor
alper samarra ez danik?

Uzt.   Era ontantxen sortutzen dira
mundu onetako gerrak.
Berriro ere gu Lizasori
gaude erantzun bearrak.
Iñoiz egiñak gera saioak
lanean ere ederrak.
Txit langilleak ez gera baiño
ezta ere oso alperrak.

Liz.   Barkatu idazu lengo bertsoa,
                erori naiz pekatuan.
                Ez dezazula penarik artu
                zure biotzan onduan.
                Umore pixkat gustatzen zaigu
                beti gabiltzan lekuan.
                Lana egitea ain da erreza
                ondo bazkaldutakuan.

Uzt.   Barkatu zazu, Joxe maitea,
                auxen da nere esana:
                orain artean oso alperra
                bein ere ez naiz izana.
                Erdizka zertan ibilliko naiz?
                Nik aitortuko det dana:
                alper-izena artu baiño len
                gogoz egingo det lana.

Liz.   Berealaxen emango dizut
                bertso orren parezera.
                Jaunari eskerrak zer kontatua
                orain badator aurrera.
                Beraz orduan zeure burua
                eskeintzen dezu lanera?
                Berriro ere deituko 'izute
                ondo portatzen bazera.

* * *

Uzt.   Lizaso maite, zu ez zera ba
                bertsolari itsusia.
                Gizon jator bat zerala ere
                ongi daukat ikusia.
                Emezortzi bat urte badira
                zurekin nintzala asia.
                Erakutsiko dizut pozikan
                nik al nezaken guzia.

- Liz.   Olako bertso maitekorrikan
ez nuan entzun sekula.
Ta badakizu eskola-umeak
estimatuko dizula.
Baiña sinistu kargu gogor bat
zuk gaurtik artzen dezula:
ikast' ez badet esango dute
mais u tontoa gendula.
- Uzt.   Lenago ere botea zera
konparazio ederrik.
Neronek dakit zure berri ta
ez det galdetu bearrik.
Aspaldin biok lagunak gera,
gurekin ez da okerrik.
Nik baiño geio dakizu eta
ez dezu maisu bearrik²⁵.
- Liz.   Ori entzunda erantzun gabe
ez neike egon iñola.
Buru-gogor bat jaio nintzan ta
nik alperrik det eskola.
Ta badakizu beste lagun bat
orain gaixorik dagola.
Baiña Lasarte juzgatutzen det
zure orde zko arbola.
- Uzt.   Zu zera adarreko txori ta;²⁶
Lasarte, berriz, usua.
Zu ere mutil jatorra eta
ura zu bezin gozua.
Nik berarekin pasa nai nuke
nere bizitza osua.
Berez sortu zan jakintsua ta
ark zertako du maisua?

---

²⁵   *Auspoa* 42, 96: "sayatu zaitez bakarrik".

²⁶   *Auspoa* 42, 97: "Zu adarreko txoria zera".

Liz.   Nik gizon ura ezagutzen det
joan daneko aspalditik.
Egun guziak amets batean
jeiki ezker oetik.
Kontu berdiñak juzgatzen dira
entzule danen aotik.
Bertsotan ere juzgatutzen det
beste guzien gainetik.

Uzt.   Lizaso maite, ez ziazu esan
zuk neri orrelakorik.
Nola ez diot²⁷ nik Lasarteri
gaur irekiko kolkorik?
Nere begi bi auetatikan
ezin det kendu malkorik.
Gizonez eta bertsotan ez da
Lasarte bezelakorik²⁸.

Liz.   Emen Lasarte goraldtu nai guk
geroago eta geio.
Ainbesteraíño maite degu ta
ori ez da misterio.
Makiñatxo bat bertso mundura
oraindik jaulkiko zaio,
Jaun zerukoak osasun ori
baldin indartzen badio.

---

²⁷   *Auspoa* 42, 97: "nion".

²⁸   Uztapide negarrez hasi zen bertso honen amaieran.
Hurrengo bertsoan, azken puntua soilik entzuten da garbi grabazioan.
Beste hirurak Joxe Lizasok berak osatuak dira, 24. oin-oharrean esan
bezala. Ikus *Auspoa* 275: 98.

- Uzt.   Geio kantatu nai nuke baiño
ezin nezake iñola.
Badakizute nai izan arren
ni eziñean nagola.
Ikusitzen da osasun gabe
nola dabilkigun ola.²⁹
Gure Jainkoak, komeni bada,
arren eman dakiola.
- Liz.   Azkenerako sartuko nintzan
uste gabeko bidetan.
Baiña, Lizaso, nola asi aiz
era ontako lanetan?
Kontsueloan zegon gizon bat
oain arkitzen zat penetan.
Arren barkatu zazu, Manuel,
uts egin badet ezertan.
- Uzt.   Ez pentsa gero zure itzakin
nik artu detela miñik.
Ni orain askoz obeto nago
negar pixka bat egiñik.
Itz batean'e neri ez didazu
zuk ezertan uts egiñik.
Pozaren pozaz negar egin det
ez deulako atsegiñik.³⁰
- Liz.   Nik gizon ura, gizarajoa!,
ia ikusi nun illotza.
Pentsatzen nuan: laister diagu
kanpai illunaren otsa.
Kasikan ori oain esatean
ere bear nuke lotsa.
Osasunetik indartzen ai da,
trankildu zazu biotza.

---

²⁹   *Auspoa* 42, 98: "aspalditxoan dagola".

³⁰   *Auspoa* 42, 99: "Pozaren pozaz negarrez asi / eta ixildu eziñik".

Uzt.   Ai zuk eta nik biok'e ura
maitea bait gendun lendik,
bai al dakizu zer penak ziran
joan zanean emendik?
Askok ez zuten sinistatzen'e
sendatzerikan inundik.
Baiñan uste det kantatutzea
nik berarekin oraindik.

Liz.   Ondo dakigu mundu guztiai
egin giñola ezagun.
Mundu au ain da laburra eta
bizi gerade lau lagun.
Aurrera ere oain bexelaxen
izan gaitezen euskaldun.
Baiña oraingo aski degu ta
lanak bukatu ditzagun.

Arratsaldeko saioa plazan

Goizeko plaza-saioan bezala, gai librean eta zortziko nagusian aritu ziren aurrena bertsolariak arratsaldeko plaza-saioan. Gero puntuka eman zioten saioari errematea.

Goiz-partekoarekin egin dugun bezala, zortziko nagusiko sortari paso egin eta puntuka egin zutena jasoko dugu.

Uzt.   Puntua jarrita orain
iruna edo launa.
Liz.   Auxen da lanbidea
jartzen didazuna.
Uzt.   Ontan gozatzen degu guk
geren osasuna.
Liz.   Au utzita nola zoaz
orain Oiartzuna?

Liz. Ez al zaigu tokatu
leku dotoria?
Uzt. Nun billatuko degu
beste bat obia?
Liz. Ai, neroni banitzake
onentxen jabia!
Uzt. Pena guztiak³¹ joan dira,
auxen da gloria!

Uzt. Gipuzkoan nun dago
olako jardiñik?
Liz. Ez da beintzat egongo
nunaitan egiñik.
Uzt. Ez dezu edukiko
etorritako³² miñik.
Liz. Zeruak ere ote du
onekin berdiñik?

Liz. Bertsoai utzita ingo
ote degu dantzan?
Uzt. Toki ederrean zaude
nere esperantzan!
Liz. Orduan zure sasoia
zearo joan zan.
Uzt. Len ere oso ona
bein'e izan ez nintzan.³³

---

³¹ *Auspoa* 42, 102: "danak".

³² *Auspoa* 42, 103: "etorrian".

³³ *Auspoa* 42, 103: "beinere ez nintzan".

- Uzt. Zartuta ezin meioratu³⁴
len txarra izana.
- Liz. Ez zazutela sinistu
gaur onen esana.
- Uzt. Nik aitortu dizutet
eskasa nintzana.
- Liz. Baldarra izatea,
ori da txarrena.³⁵
- Liz. Ezin omen du jarraitu
soiñu-konpasian.
- Uzt. Baiña segitzen diot
bertso-jolasian.
- Liz. Ez zera mintzatutzen
lege eskasian.
- Uzt. Nik aitortu dizutet
gauzak nola zian.
- Uzt. Nere kulpa ez da ori
aldrebesa banaiz.
- Liz. Obe zendun akordatu
baziñaden garaiz.
- Uzt. Ez al zera aspertzen
zu orrelako gaiz?
- Liz. Orain erakutsitzen
ezin asiko naiz.
- Liz. Ez al geran isilduko
ai dira galdezka.
- Uzt. Buru guzia daukat
oraintxen trabeska.
- Liz. Gizarajo onek baitu
iru mila kezka.
- Uzt. Agur, gaur geio emen
bertsorikan ez da.

³⁴ *Auspoa* 42, 103: "ondu".

³⁵ *Auspoa* 42, 103: "Zartu ezkeror nor da / dantzari zuzena?".

Idiazabal, 1965

Epelak eta hotzak, denak nozitu behar izaten ditu herriko plazan kantatzen duenak. Urte-sasoia ere halakoxea eta, Idiazabalen San Blasetan hotza izan ohi da nagusi; 1965ean bai, behintzat.

Uztapidek *Lengo egunak gogoan* liburuan kontatzen duenez, Akilino Izagirre “Zepai” bertsolariak emanda joan zen lehen aldiz Idiazabalera. Gero urte batzuetan ere bai, Zepai ezkondu zen arte. Geroztik beste hainbat bertsolari-rekin joan izan zen, ia urtero, otsailaren 4an, San Blas Txiki egunez.

Eta 1965ekoan Lazkaotxiki eraman zuen kantu-lagun. Urtero bezala, zerbait ikuskizun izan zuen jendeak aurrena. Eta segidan etorri zen bertsolarien saioa. Bertsotan ikasiko dugu urte horretako festa nola izan zen.

- Ltx.   Jendea arrimatzen
              asi da onera.
              Manuel, kantatzeko
              orain da aukera.
              Denontzat kaltegarri
              geldik egotera.
              Gure txanda da eta
              asiko al gera?
- Uzt.   Ederki asi zera,
              Lazkao laguna.
              Gustatutzen zait asko
              izketa leguna.
              Festan pasa bearko
              degu gaur eguna.
              Ea kunplitzen degun
              len agindu deguna.

- Ltx.   Kantatzeko're toki
ona dago emen.
Toki ontako berri
bagenekien len.
Iaz bezin zintzoak
ditugu guk aurten.
Zer festa ederra ipiñi
dan Idiazabalen.
- Uzt.   Len ere gauza ortan
ez dirade txarrak
erri ontako gazteak
eta berdin zarrak.
Gaur ere ikusten dira
ain festa ederrak.
Portatuko zaizkigu
idiazabalدارrak.
- Ltx.   Erri au beti izan
da erri prestua.
Aurten'e jarri dute
gauza tajuzkua:
dantzari-taldea ta
soka-apustua.
Guk ere egin dezagun
emengo gustua.
- Uzt.   Festakin eman diote
itxuran segida.
Or egon gerade gu
berari begira.
Lenbizi dantzak eta
gero sokatira.
Erriko fundamentu
jatorrak or dira.

- Ltx. Emen azaldu dira
gizonen indarrak,
zaildurik euren ankak
eta atzaparrak.
Tiratzen ez dauzkagu
ain gizon zabarrak.
Ezkonduek'e oraindik
ez dauzkagu txarrak.
- Uzt. Ezkonduek irabazi
bait dute txapela,
ez giñan arrotuko
gu ere bestela.
Señale da andre onak
oiek dituztela
eta mantenu ona
izaten dutela.
- Ltx. Manuel, ez zazu bota
orrenbeste pote,
ezkongaiak'e indarra
sobre bait daukate.
Ez zutela irabaziko
ez zazula uste,
neska gazte bat tartean
jarri baliete.
- Uzt. Sokatiran izan da
amaika komeri.
Olako txorakeirik
ez kontatu neri.
Atzo egiñak dira
parranda ugari.
Gaur gero indarrikan
ez zan or ageri.

Ltx. Manuel Uztapide,
jar zaitez entzuten,
ikusirik gaurkoan
zer izandu duten.
Frontoiak tranparen bat
bai omen du emen.
Kara-kruz izan ez balitz
galduko ez zuten.

Uzt. Au ere esan bearko
dizut azkenean:
aitzakia ugari,
ezin dutenean.
Atzeraka joaten
ziran zuzenean.
Solteroak ez daude
zailduta lanean.

Ltx. Solteroak zaildu gabe
gaude gu orduan.
Neuk ere zuk bezela
pentsatutzen nuan.
Ezjakin samar nunbait,
ni nagon moduan.
Irabaziko dute
ikasitakuan.

Uzt. Danak esplika bear
dira olakuan.
Auxe esateko aspaldin
beti zai nenguan.
Zu ere ezkonduko zera
aurtengo neguan,
bai eta indartu're
ezkonduetakuan.

- Ltx.   Soka-tiratzailleak,
              noa zuengana.
              Entzun bearko degu
              Manuelen esana.
              Baldin egia bada
              esan diguana,
              artu bearko degu
              andre koskor bana.
- Uzt.   Borondaterikan nik
              ez niteke kendu.
              Ezkondur bear duela
              beronek esan du.
              Lenbailen obe dezu
              batekin konpondu.
              Salda ona nai duena
              aguro ezkondu!
- Ltx.   Uztapidek ematen dit
              bertso orretan poz,
              baita ere ipiñi
              ezkontzeko gogoz.
              Aurtengo neguan pasa
              det amaika bat otz.
              Manta baiña ohea
              izango det askoz.
- Uzt.   Oraintxen ere bota
              du bertso galanta.
              Gizon oni emate 'iot
              argiaren planta.
              Onez aurrera bero
              nai badezu anka,
              biak bear dituzu zuk:
              andrea ta manta.

Ltx.   Oraintxe jarri naiz ba
                ortarako trebe.
                Neuretzat izango da
                zuentzat lain lege.
                Iñoiz egiten banaiz
                andrearen jabe,
                berotuko naiz, aizu,
                manta asko gabe.

Uzt.   Esposatzeko ba 'ezu
                zuk eginkizuna.
                Baten bati artu bear
                dio maitasuna.
                Artu ezazu gogoz
                esaten zaizuna.
                Goierri ez badezu,
                zoaz Oiartzuna.

Ltx.   Beraz billa nezake
                neretzat tamaiña.
                Ejenplo eder askoa
                bota, alajaiña!
                Mutil aundi-aundia
                ez naiz oso baiña,
                emen ere izango al da
                neretzako aiña.

Uzt.   Txikitan ta aunditan
                egoten da moda.
                Denborakin gizona
                joaten da gora.
                An ere badaukat nik
                zuretzako lora.
                Gero aren truke eman
                bear dezu boda.

- Ltx.   Iñun ez da faltatzen
              baten gustokorik.
              Ori pentsatutzean
              ez det eiten lorik.
              An bai ote da emen
              bezin ederragorik?
              Oiartzunen bai al da
              neure neurrikorik?
- Uzt.   Erantzuteko badet
              orrenbeste kemen.
              Erantzun bear dizut
              nik al dedan lenen.
              Billatzen ez badezu
              neurrikorik emen,
              tamaña danetakoak
              daude Oiartzunen.
- Ltx.   Nik lenbizi bertakoak
              bear ditut maite.
              Ta, lagun Uztapide,
              konturatu zaite.
              Erantzunik ez neike
              eman gero arte.
              Utzi zaidazu pixka bat
              begirau bitarte.
- Uzt.   Baten batekin zaude
              kariñoz betea.
              Eta ura dezu zuk
              zeorren maitea.
              Zertako ortarako
              bestena joatea?
              Nekin ez badezu nai,
              or konpon zaitea!

Ltx.   Zuk piztuerazi nazu
              garra eta sua.
              Ni azkar mugitzeko
              badezu gogua.
              Nik nai nukeana da
              neutzat modukua.
              Presaka ibiltzea
              ez da prezisua.

Uzt.   Biok ere ai gera
              egiten zartzera.
              Onez aurrera egingo
              degu guk atzera.
              Tristura etortzen asi
              zaigu biotzera.
              Laster obeko degu
              joan bazkaltzera.

Ltx.   Gu bezela dauzkagu
              entzuten daudenak.
              Tristetutzen asirik
              emen gaude denak.
              Goizetik joaten dira
              bertso kaskarrenak.
              Ori eiten du goizeko
              tristurak ta penak.

Uzt.   Abisu bat bear det
              emendik bialdu.
              Denborarik alperrik
              ez zazute galdu.
              Etxera joan eta
              ederki bazkaldu.
              Arratsaldean berriro
              onuntza azaldu.

Irun, 1970

Idiazabalen San Blas Txiki egunean bezala, Irunen San Martzial biharamunean izaten zuen Uztapidek urteroko hitzordua. Hogeita hamar urtetik gora segidan joan omen zen, eta atera kontuak.

Aurrenekoetan, eta gero ere bai maiz, bertso-lagun bakarrekin izaten omen zen Irunen. Baina tarteka baita hiru eta lau lagunekin ere.

Egun horretan, Baserritarren Eguna izaten da Irungo jailetan. Goizean, ganadu-erakusketa eta lehiaketa izaten da Urdanibia plazan, eta bertako kioskotik aritzen dira bertsolariak.

Ba, 1970ean, Joxe Lizaso eta Manuel Lasarterekin izan zen Uztapide Irungo ekitaldian. Bi bertso-saio egin behar izan zituzten eguerdi-partean. Aurrena, Urdanibia plazako kioskoan; eta, ondoren, handik gertu, Urantzu pilotalekuan.

Lizaso, Uztapide eta Lasarte. Hurrenkera honetan kanta-tu zuten Urdanibian.

Liz.   Egun on jaunak, anai-arrebak,
asi bear degu lana,
lendik jakiñez nolatan geunden
zerbait egin bear zana.
Bein ere baiño kontentuago
ekarri degu barrena
zuen artean igarotzera
San Martzial bigarrena.

Uzt.   Emendik oso aldean dago
ni bizi naizen Oiartzun.
Beti bezela nai genion guk
zuen deiari erantzun.
Lagun maiteak, galdera bat da
ta nai dezutenak entzun:
festa auen zaleak zer moduz
ibilli zerate Urantzun?

- Las. Gure barrenak txoratzen dira
bildutzean elkartera.
Esan dedana: pozikan gatoz
erritikan apartera.
O, irundarrak, bildu nai gendun
anai-arrebak batera!
Argatik gatoz zuen festeri
zorionak ematera.
- Liz. Urtea luze samar joan da
ez dit, ez, ala ikusiko³⁶.
Bildurrez nengon Irun onekin
agur nintzala betiko.
Baiña aurten'e etorri gera
joan dan urtean antzeko.
Sinistu zazu etorri gabe
ez gendukela etsiko.
- Uzt. Beti zuekin txoraturikan
gaude bertsolai apalak.
Festak egiten asitakoan
ez bait zerate makalak.
Badakizute esku luzatzen
eta biotzak zabalak.
Au da lastima: urtean baten
bakarrik San Martzialak!
- Las. Ta al baldin bada jaietan lana
artu dezagun erdira.
Eta txoriak bildu gaitezen
maitasuna dan tokira.
Sarri askotan egoten naiz ni
Oriotikan begira.
Obe genduke San Martzialak
urtean bitan balira.

---

³⁶ Ez da garbi aditzen grabazioan.

- Liz. Manuel maite, barka zaidazu
 asten banaiz parregarri.
 Lendikan nola ondo dakidan
 Uztapide orren berri.
 Egun batean gelditzen bada
 Irun onentzat egarri,
 urrengo urtean, ondo dakizu,
 bezperatikan etorri.
- Uzt. Orain ogeita amar bat urte
 nintzan etortzen asia.
 Orregatikan nago ni ondo
 emengo berri ikasia.
 Era ontako egun batekin
 luzatutzen da bizia.
 Obe genduke ola pasako
 bagendu urte guzia.
- Las. Gure Uztapidek Irun eder au
 gustora digu igurtzi.
 Al dan artean zerbitu gabe
 auxe ez nuke nai utzi.
 Paraje onak izaten dira,
 baiño olakoak gutxi.
 Gaurko eguna ez du Uztapidek
 nai ordurako iritsi.
- Liz. Antzeman diot etortzen dala
 onuntza pozak txoratzen.
 Leku onean ain zailla degu
 gizona, berriz, aspertzen.
 Abisu asko ez zitun bear
 Oiartzundikan ekartzen.
 Etorri da ta kosta bear zaie
 illunabarrez bialtzen.

- Uzt. Amaika olako esaten dira
len ere auek jardunak.
Baiña batere ez det sentitzen,
nola diran ezagunak.
Nai bezain maiz nik ezin igaro
gaurko moduko egunak.
Ni ez ezikan pozik etortzen
dirade nere lagunak.
- Las. Ez det esango nik Uztapidek
arrazoi ez duenikan.
Gustorago noiz egon ote da
Lasarteren barrenikan!
Guk ere ez degu Irun aldera
etorritako penikan.
Nik une ontan ez det pentsatzen
zeruan ez gaudenikan.
- Liz. Goizean goiz Uztapide onek
atera 'itu milla plano.
Or ikusten da orren barrua
oraindik dagola sano.
Joan dan urtean zer ibilli zan
ere jakiñean nago.
Aurten aldegin bearko dezu
bialdu baiño lenago.
- Uzt. Saio au asi degu ordu laur-
den baterako esanda.
Ordu laurdena igaro degu
ditugun danak emanda.
Gure saioa bukatzen da ta
orain musikaren txanda.
Beste saio bat egingo degu
orain frontoira joanda.

Las.   Lenago ere lana nun egin
              esan diogu elkarri.
              Beti bezela gaur ere ez degu
              gogo aundirik ekarri.
              Beste saio bat frontoian degu
              anai guzien pozgarri.
              Amabi t'erdi alde orretan
              nai duen dana etorri.

Liz   Ustez kunplitzen jardun gerade
              agindu diguten lanak.
              Ta arrazoirik onenak ere
              ez al genduzkan emanak?
              Aurki frontoira nolatan geran
              berriz joan bear degunak,
              aruntz azaldu zindezkete
              or aspertu ez zeratenak.

Eta, bertsotan adierazi bezala, hamabiak eta erdietan
Urantzu pilotalekuan kantatzeko prest zeuden bertsolariak.
Aurretik, ordea, Endañeta, Soarte eta Usategieta aritu ziren
harri jasotzen. Sokatiralariak ere izan ziren. Eta abar.

Liz.   Zer ikusia pranko badago
              emen gaur eguerdian.
              Ta iru gizon or jardun dira
              nekean ta izerdian.
              Zeiñek pentsatu oinbeste kilo
              altxatutzea arrian!
              Oraindik ere seme bizkorrak
              badaude Euskal Errian.

Las.   Euskal Erriak beti badaki
              kargak jator eramaten.
              Eta zeruko Jauna or dabil
              doai bikaiñak ematen.
              Lagun maiteak, asi gaitezen
              zer ikusi dan esaten,
              anai-arrebak errexeago
              denbora pasa dezaten.

- Uzt. Indar-kontuak neurtzeko ni
ez bait naiz jakintsuena.
Baiña guztia gustatu egin zait
zuek egin dezutena.
Ta arriturik gelditua da
jenderik geientsuena.
Emen bait zegon Espaiñiako
gizonik indartsuena.
- Liz. Endañeta au egiña dago
mundu guzian ezagun.
Merezi du ta bere altura
orain altxatu dezagun.
Oraintxen dala denbora pixkat
Madrid alderaiño zan jun.
Zerbaitengatik aterea da
Espaiñiako txapeldun.
- Las. Arri galantak gure Endañetak
askotan ditu jasoak.
Indarrik gabe ibiltzeko oiek
ez dira kuriosoak.
Eskerrak orrek gogorrek dauzkan
gerriak eta besoak.
Ainbeste indar gabe askotan
kantatzen dira bertsoak.
- Uzt. Bertsolariak gauza oiekin
barrenan poza artzen du.
Euskal Erriak amaika olako
seme on mantendutzen du.
Madrid aldera joan zan eta
danai premia kendu.
Amaika lekutan ein degu eta
an euskaldunak gaillendu.

- Liz. Beste gizon bat ere badaukat
 nik aitatu bearrean.
 Silla batean eseririkan
 emen daukat ezkerrean.
 Asitzerako berak esan du
 miña dula iztarrean.
 Zartuta baiño Soarte zarrak
 arri ori bizkarrean.
- Las. Soarteri zer gertatu zaion
 aurrez batek itz egin du.
 Naiz gaixo emen egoten bera
 orrek nai zun atsegindu.
 Ta borondatez arriai eldu,
 iñork ez dio agindu.
 Baiño dotore moldatua da,
 lana tamaiñan egin du.
- Uzt. Soarte aundia danen aurrean
 gendun plazara ertena.
 Kojoka ikusi detanean nik
 bai artu detela pena.
 Guztia ri're min artutzea
 da gertatu litekena.
 Baiña ori're zartu egin da,
 neri pasatu zaitena.
- Liz. Oain urte batzuk plazarik plaza
 gogor ziñan ibillia.
 Oain Endañetak bezela orrek
 orduan zuan sasoia.
 Betiko ez ziñan mundura jaio,
 zartutzen zaude asia.
 Oain badakizu zer ein bear dezun:
 pasiai utzi tokia.

- Las.   Zartuagatik oraindik ez da
            ain gorputz baldarrekoa.
            Oaindik ere beste gauza bat
            bada esan bearrekoa.
            Ni're ez nago arri-kontuan
            ibiltzeko indarrekoa.
            Lizaso dago ortarako emen
            itxura ederrekoa.
- Uzt.   Bi gizon oien mende ez dago
            mundu onetako indarra.
            Bein aitatutzen asitakoan
            zertan aitatu bakarra?
            Usategieta ere aitu da
            eta ez da oso txarra.
            Nik ori ere goratu nai det,
            nola degun erritarra.
- Liz.   Ai, Teodoro biotzekoa,
            uts egin badet arindu.
            Pena badaukat orain artean
            isilikan naiz egondu.
            Zuk ere zerbait egin dezula
            oain Uztapidek esan du.
            Orregatik ez da zeresanik,
            gaur egiñala egin du.
- Las.   Usategietak bere papela
            ederki asko du bete.
            Lagun maitea, zu bezelaxe
            konturatu da Lasarte.
            Neri olako gizon argiak
            poza ematen didate.
            Oiartzundarrak gogortutzean
            peligrosoak zerate.

Uzt.   Ez pentsa gero gaudenikan gu
              ain era penagarrian.
              Ta berriz ere erantzungo 'izut,
              eta bear dan neurrian.
              Arrijasotzaille oietan
              zein dago indar urrian?
              Danak dirade oso bizkorrak,
              bakoitza bere arrian.

3.

Lagunarte-giroko saioak

Festak jendartea eskatzen du. Xenpelarrek “debalde festa preparatzen det gogoa dedan orduan” kantatu zuen. Baina baita “ator gure artera baserritar legera” ere. *Gure* horrek lagunartea adierazten du. Alegia, entzulea behar du bertsoak.

Batzuetan, ordea, bere buruari galdezka sumatzen dugu bertsolaria: ea inork entzuten ote dion. Horrelakoetan baino gogotsuago kantatuko du, noski, entzulea arretatsu ikusten duenean. Giro honetan errazago ematen da, jakina, bertsolariaren eta entzulearen arteko komunikazioa.

Komunikazio hori tinkoagoa eta beteagoa izan dadin, asko lagunduko du komunikatzailearen eta hartzailearen tesitura animikoak, emoziozko eta atseginezko sentipenak plano eta sintonia berean aurkitzeak; alegia, bihotzetik bihotzera komunikatzen denean. Orduan, estimatuagoa izango da, gainera, kontra-eskutik edo arrazoi galduan kantatzea dagokion bertsolariaren lana ere, baldin eta bertsotearen garapeneko galgari eusten badio. Horrelako adibide bat baino gehiago biltzen ditu hirugarren atal honek.

Bertsolari guztiek dute gustuko lagunarteko bertso-giroa. Momenturen batean neurritz pasatuta ere, hitz erdi bat aski, haserrerik ez izateko. Konfiantza dagoen lekuan aise konpontzen baitira gauzak. Eta errazago asmatzen da entzulearen gustua egiten ere.

Baina lagunarte denak ez dira berdinak izaten. Bertsoaldi ederrak egin izan dira otordu ondorenetan; nork ukatu? Eta egun oso bat taberna-zuloan, ia etengabeko bertsotean aritu behar izaten denetan?

Begira zer zioen Uztapidek *Lengo egunak gogoan* liburuan³⁷:

Tabernako bertsotia oso txarra izaten da. Batetik lan asko egin bear, da bestetik toki txarrean. Jendeari tabernan eutsiko bazaio, bertso-saio asko egin behar izaten da eguna joan bitartean, eta toki txarrean gaiñera.

Egun guzia eta gaua beti edaten eta tabako erretzen, eta, zedorrek bakarrik erreko bazendu, ala ere gaitz erdi. Ogei lagun badaude barren artan, amasei izango dira erretzalleak, jaian beintzat, eta kearekin alkar ikusi ezinda jartzen da bat azkenerako. Bertsotan egin zazu an!

Baina beti horrela izan ez denaren seinale izango dira ondorengo bertsoaldiak. Aurrena, lagunarte-giroan sortutako ale solte batzuk. Gero, Zaldibian soziedade batean Xalbadorrekin egindako saio bikain bat; eta Manuel Lasarterekin Zaldibian eta Idiazabalgo Zepainean egindako bi saio, zein baino zein ederragoak.

---

³⁷ *Lengo egunak gogoan* II: 73.

Ale solte batzuk

Azpeitiko taberna batean, Joxe Lizasorekin saio luze bat egin eta ateratzerakoan, atean bueltatu eta honela kantatu omen zuen Uztapidek:

Zapatak baiño sarriagotan
jantzi izan det albarka.
Bein bear eta gaur ere emen
nabil baldarka-baldarka.
Uste ez dala gertatua zait
emen naikoa aztarka.
Gaur gazte onek autsi banindu,
ura izango zan marka.

Beste behin, Azpeitian baita ere, Frantzisko Mari Iturtzaeta bertsolariarekin egin izango zuen saioa Uztapidek. Iturtzaeta bertsolaria, nahiz eta Elizalde baserrian jaioa izan 1872ko uztaillaren 12an, lau zpabost urte zituela Gorostieta baserrira aldatu zen familia, eta hemengo bezala aipatu izan da. Ez da plazan asko ibili izan zen bertsolaria. Baina bai bertso-sorta sonatu bat baino gehiago jarria; hala nola, 1936ko gerratearen ondorengo goseteari jarria. Hil, 1948ko maiatzaren 6an hil zen.

Honela gogoratzen zituen Uztapidek Iturtzaetarekin kantatutako bertsoak³⁸:

Iturzaetak:

Nere barrenan senti dedana
esango det beriala,
au badakizu ixildu-eziñak
esan-arazten didala:
Ez al dakizu zure ama ta ni
lengusu egiten gerala?
Orrek esan nai du aurrekoak
anai-arrebak zirala.

---

³⁸ Lengo egunak gogoan I: 188.

Uztapidek:

Zuk diozunez, nere amakin
lengusu egiten zerade,
kontu orretan zu ta ni ere
txit aide urrak gerade;
mundu onetan ez-jakiñian
asko egoten dirade,
bere egizko iturburua
nun dan enteratu gabe.

Uztapidek Iturtzaetari kantatua da ondorengo hau ere³⁹:

Parentelakin ez naiz izandu
gaizki portau zalekua,
jan eta edan ondo egiñaz
eztegu igualekua;
iñoz edo bein juaten bazera
ni bizi naizen lekuâ,
ardi gizen bat badaukagu ta
kenduko diot lepua.

Ezkonberritan, Azpeitian elkarrekin omen ziren Basarri,
Lasarte, Lizaso eta Uztapide. Nahikotxo urterekin ezkondu
zela eta atakean beste hirurak, eta Uztapideren erantzuna⁴⁰:

Bein bear eta ari zerate
orain'e zuen dotriñan,
nere sasoia pasa ote zan,
jaunak, ortaño antxiñan?
Amaika begiratu egiña
neskatxai kale-eskiñan,
diruz pobriak izanagatik
ortatik osatzen giñan.

Baso-mutil ibili zen garaietan, taldean bai omen zuten
bat Txankarta deitzen ziotena, horrela izena zuen baserrikoa

---

³⁹ *Lengo egunak gogoan I: 190.*

⁴⁰ *Lengo egunak gogoan II: 88.*

zelako. Uztapidek berak kontatzen duenez, beti amerikano bat bezala ibiltzen omen zen, erloju-katea txalekotik zintzilik zuela. Eta honela kantatu omen zion behin Manuelek⁴¹:

Amaika bertso badet
len ere botea.
Orain ere dadukat
burua betea.
Egin zazu mesede
neri esatea
nundik erosi dezun
erloju-katea.

Eta Txankartak erantzun:

Bertsoetan ez zaude
zu mutill makala.
Pentsatu zazu nik'e
botako detala.
Len piper-poto billa
ibiltzen zirala.
Aietxek saldu eta
erosia zala.

---

⁴¹ *Lengo egunak gogoan II*: 265.

Zaldibian, Xalbadorrekin, 1970

Plazako jardunerako ez dakigu, baina lagunarte-girorako Zaldibia da Uztapidek gustukoa zuen herrietako bat. Urtean hiruzpalau saio egingo zituen lagunarte-giroan Zaldibian. Bertako bertsozaleak oso ondo ezagutzen zituela dudarik ez dago. Lagunarteko saio horietako bat Bentaberrin egiten zutela esaten du *Lengo eguna gogoan* liburuan, eta ia bertsolari denekin joan izan zela bertara, edo askorekin behintzat bai⁴²:

An jende asko biltzen zan, bertsolariak joaten ziranean,
eta kanpoan ere beti egiten giñuzen pare bat saio.

Ala ere an jende ona zan. Ixiltasun aundia gordetzen
zuten. Zaldibiko jendeari ez dio iñork eramango orretan.
An etzan txintik izaten, gu bertsotan ari giñan denboran.

Basarrirekin Bentaberrira joan zen batean kantatutako bi
bertso dira ondorengoak, Lazkaotxikik gogoan hartu bezala⁴³:

O, Zaldibiko txoko polita,
maitatzen zaitut benetan.
Zuk dadukazun edertasuna
ez baita toki danetan.
Alde batean artoa loran,
bestean garia metan.
Illabete bat pozik pasako
nuke alderdi onetan.

Gaur Zaldibira etorri dira
banaka eta biñaka.
Zure galdezka ere, Basarri,
izandu ditut amaika.
“Basarri zein da?” neskatxa batek
txamarratikan tirata.
Ez dakitela erantzun diot,
basarri asko dira-ta.

---

⁴² *Lengo egunak gogoan* II: 73

⁴³ *Lengo egunak gogoan* II: 74

Bentaberrira inguratzen zen jenderik gehiena edo ia dena bertsozalea izango zen. Baina, itxura denez, izaten zen festa-usainean bertaratzen zen kastillanorik ere. Eta, horrelakoe-tan txarrena izan ohi dena, hark bere festatxo egin nahi izatea. Pazientziatik asko zuen gizona izan arren, nazkatu izango zuen, bada, Uztapide kastillano horrek. Hala kantatu izango zion, Lazkaotxiki zenak gogoan jaso zuenez⁴⁴:

Amaika ola erdi ipurdiko
ikusi degu munduan.
Leno bazuan lagun bat eta
orain ez dakit nun duan.
Bazter guztiak ipini ditu
oraintxen ia minduan.
Kate batekin lotu zazute
idi beltzaren onduan.

Bentaberri hori Zaldibiako plazatik kilometro batera-edo gelditzen da, Larraitx aldera.

Zaldibian herrian bertan ere antolatu ohi zituzten lagunarteko saioak. Bi elkarte ahalegintzen ziren horretan: bata, guraso-elkartea; eta arrantzale eta ehiztarien elkartea, beste. Honela dio Uztapidek⁴⁵:

An, soziedadera joaten giñanean, bertan bazkaldu egiten genduan, bertako sozioakin. Asko, andrearekin izaten ziran. Pameliko gurasoak ziran soziedade artan. Erriaren sarreran zegoan ori, soziedade ori, emendik joanda.

Oso lagun-arte ederra egiten genduan an. Bertan bazkaldu ta etzan bertso-paltarik izango. Dozena erdi bat saio egingo giñuzen gutxienez ere. Geiago bear bazan, geiago. An gero alako tokian kantatu pozak. Jendeak entenitzen duan tokian, geiago saiatu ere egiten da.

---

⁴⁴ Lengo egunak gogoan II: 75.

⁴⁵ Lengo egunak gogoan II: 76-77.

Uztapide, 1970. urtean, Xalbadorrekin joan zen bertsotara elkarte horretara. Liburuan dioenez, aurrena bazkaldu egin zuten; eta gero ekin zioten lanari. Gai librean eta gaiak emanda, bi eratara kantatu zuten.

Hona, gai librean egindako saioa dakargu.

Saioa hobeto ulertzeko, gogoan izan behar da gauza bat: Zaldibiako Kimu baserriko Joxe Tolosa izan zuela Xalbadorrek bertso-maisu, *Odolaren mintzoa* liburuan adierazten duenez. Joxe Tolosa emazte Joxepa Igartzabal gabiriarrarekin joan zen Urepel aldera artzain. Han, Epele aldean kokatu zen, eta horregatik Joxe Epele esaten zioten. Joxepa Igartzabal, bestalde, Eusebio Igartzabal bertsolariaren familiartekoa da.

Xalbadorrek, geroago liburuan bezala, aurrez aurre aitortu nahi izan zien egun honetan esker ona zaldibiarrei.

Uzt.   Arratsalde on izan dezala
              emen dagon mai osoak,
              urbildurikan nola bait ditut
              olain kuadrilla gozoak.
              Danak ementxe dauzkagu pozez
              entzun nairikan bertsoak.
              Zorioneko izan zaitezte,
              Zaldibiko gurasoak.

Xal.   Bertso kantari kurritu ditut
              Euskal Herriko txokoak.
              Zaldibin ere kantatzeko nik
              laguntzen nindun gogoak.
              Ene gogoan ez du, ez, utzi
              ase izandu gaurkoak.
              Zu ezagutzen logratzea ere
              eman deraut Jaungoikoak.

- Uzt.   Lenbiziko aldiz beraz gaur zera
               Zaldibira're etorria.
               Ta ementxe zaude maiburuan'e
               ..... jarria.
               Len ez zenekin ta jakin dezu
               Zaldibiako berria.
               Baietz uste ta ez zenekizun
               zuk zer zan Euskal Erria.
- Xal.   Zaldibirentzat aspalditikan
               daukat maitasun ezta.
               Bertsolaria baldin banaiz ni
               eman zuen iritzia.
               Artzain bat joan zen gure herrira
               hemen jaio ta hazia.
               Ni bertsolari azaldu banaiz,
               hari zor diot guzia.
- Uzt.   Seguru aski zaldibitarra
               bidaliko zuen gerrak.
               Batere uste ez zuelarik
               egin mesede ederrak.
               Xalbador, bertsolaria zera
               .....
               Bestela akaso ez zan izango
               zaldibitarrai eskerrak.
- Xal.   Gauza horiek ez nitun esan
               sekula orai artean.
               Bertsolari baten izaera
               nola izan ditaiketan.
               Bertsolaritza itzali daike
               berdin neretzat kaltean.
               Baina, Zaldibi, eskertzen zaitut
               bihotza bete-betean.

- Uzt.   Lendabiziko bertsoak zizkan
zaldibitarrari entzun.
Ura asi zan kantatzen eta
onek mutikoak erantzun.
Aitortzen dezu berarengandik
zuk zer doai dituzun.
Baiña ez zan bertsolari izango
berezkoik izan ez bazun.
- Xal.   Behintzat Zaldibitik etorri zen
ene bertsotan sarrera.
Harrez geroztik zuek eta ni
adiskide minak gera.
Gero zaldibitar horren semeak
hartu zuen ene arreba.
Beraz bertsolari-gai hori hor
badoa beti aurrera.
- Uzt.   Badakizute zer izaten dan
fameliako mugira.
Artzai orreren semearekin
jendea jarri begira.
Beste zaldibitar danak ere
ementxe dauzkatzu jiran.
Auek'e ondo ulertzun dute
bertso jatorrak zer diran.
- Xal.   Denetan gai berdintsua dauka
guk lantzen degun alorrak.
Eta gizonak egin behar du
sendi dituen aitorrak.
Nik egi hauek esango ditut
busti gabe gaur atorrak.
Zaldibitarrak ikusten ditut
denak euskaldun jatorrak.

- Uzt.   Gure Xalbador maitagarriak
kantatutzen du egoki.
Dakienari galdetu gabe
orra gauza erabaki.
Gaur lenbiziko aldian etorri
ta itz egin du poliki.
Onek geiago esango luke,
nik aiña baldin baleki.
- Xal.   Esan dizutet maisua nuela
hemendik joan zen mutila.
Harek bertsoak kantatu ditu,
bai, ene aurrean mila.
Eta ni bertsolari izanik
hemen gaizki banabila,
Zaldibi huntarat etorriko naiz
zuen babesaren bila.
- Uzt.   Artzai bat aruntz joana izango zan
igarotzera negua.
Ark eman zizun zuri, Xalbador,
kantatutzeko gogua.
Gaur izan dezu, berriz, Zaldibi
ezagutzeko modua.
Artzai ura zan jatorra baiña
Zaldibi jatorragua.
- Xal.   Gai beretikan bertso gehiago
ez baizinezakete adi,
hobe litaike hau esan eta
geldituko banindadi.
Bertsolaritzak ezarri ditu
zoriontsuak hemen bi.
Harrez geroztik senide gera
Xalbador eta Zaldibi.

- Uzt.   Utzi ditzagun bertsolaritza,
               utzi ditzagun artzantza.
               Saio bat luze egiten bada,
               iruditutzen da latza.
               Nola ez dedan ekarri, berriz,
               nik almazen aberatsa,
               gure bertsoak bukatuko 'ira
               pasatzerako arratsa.
- Xal.   Suerteak eta maitasunak nau
               gaur Zaldibirat ekarri.
               Ene gogozko ibilaldiak
               ez dira gertatzen sarri.
               Jan-edan dugu denek ondo ta
               ez gose eta egarri.
               Gaurko egun hau izan dadila
               gu guzientzat pozgarri.

Esan dugunez, gai librean eta gaiak jarritako saioak izan ziren Zaldibiako guraso-elkartean, 1970eko maiatzaren 3ko bertso-festan. Lagunarteko saioetan, errazago jartzen ziren, jakina, plazan arriskutsuak ziren gaiak ere. Baina nork segurtatu erabateko arriskurik eza, salatariak hain ugari ibiltzen ziren garaian?

Patxi Iraola bertsolaria izan zuten gai-jartzaile bertso-festa honetan. Hona hemen eginarazi zien saio bat.

Gaia: Uztapide, gaztetxo bat ondoan duela, mahaian aurkitzen da gaurko arazoak azalduz. Xalbador bere ondoan jartzen da. Ea zer hizketaldi egiten diguten.

- Xal.   Itxi ateak eta leihoak
               gertu baitegu galerna.
               Zaharrak sartu direlakoan
               gazteak daitezen erna.
               Ai, Uztapide, zure lekua
               eta grina da taberna.
               Bainan horrela gaurko problemak
               ezin ditaizke goberna.

Uzt.   Gaurko problemak zuzendutzero
              ote nago beartuta.
              Nik ortan ezer ez nezakela
              badakigu ziertu-ta.
              Etxetik kanpo nola asiko naiz
              ni edadean zartuta?
              Trankil bizi naiz puska batean
              porroi ardo bat artuta.

Xal.   Ardo pixka bat komeni zaigu
              nahi badegu kantatu.
              Baina gainerakoan ezin da
              ardoarekin kontatu.
              Guk gazte hauek beharko degu
              beste aldera plantatu.
              Ardo hutsarekin ez daiteke
              beren herria salbatu.

Uzt.   Gazte ta zarrak ezberdin uste,
              au da ezin konpondua!
              Zuek saia zindezkete zerbait,
              oraino ez da berandua.
              Ni saiatu naiz lanean eta
              beti pobre egondua.
              Zuek'e beldur egon zaitezte:
              olakoa da mundua.

Xal.   Zuek lehen egindako batekin
              duzute gaur zoriona.
              Txorua da lehenago aski
              egin duela diona.
              Zuen ardura edatea da
              lehengo neurrian egona.
              Jakizu atzeraka doala
              gaur aurrera ez doana.

Uzt.   Gutxi bait giñan garaiz, Xalbador,
              gutxitan irabazia.
              Baiño berakin pasatzen nintzan,
              amagandik ikasia.
              Aurrera ere ola izango da
              beartsuaren bizia.
              Dana nai dunak ez al dakizu
              galtzen duela guzia?

Xal.   Zuri horrela hitz egin behar,
              pena daukat bihotzean.
              Badakit nola bizi ginen gu
              lehen zuen babesean.
              Bainan grina guziak galduta
              dituzute zahartzean.
              Ta guk ez degu gelditu nahi
              beste guzien atzean.

Uzt.   Zure usteak ez daude gaizki
              aitonaren iritziko.
              Baiño ametsak izaten dira
              beti denbora gutxiko.
              Naiago nuke baldin bazendu
              ortik zerbait iritsiko.
              Gazteak zerbait egiña ez da
              gutzat gaizki etorriko.

Xal.   Zahar horiek gaztentzat gaizki
              esan ohi dute betitik.
              Gure urratsak hoik ez dituzte
              beren gustuko begitik.
              Nik ditudanak emango nuzke
              hauxe jakiteagatik:
              zuek lehen ibili zinezten
              bestek agindu bidetik.

Uzt.   Aitortzen dizut nola mendian
                  egondu geran lenago.
                  Askatasuna izango balitz
                  neronek ere naiago.
                  Baiña alperrik da eskatutzea
                  liteken baño geiago,
                  .....
                  .....

Gaia jarrita eta gai librean egindako saioak txandakatuz izan ziren Zaldibiako bazkalondo hartan. Gai librean egindako bertsoaldi bati leku eginaz, bitxia bezain sakona eta ederra den bat dakargu ondoren.

Gaur ez zaigu harrigarria egiten emakumea lan-munduan integratua ikustea. Baina besterik zen 1970ean. Artean oso gutxi ziren, esate baterako, ezkondu eta gero lanean jarraitzen zutenak. Eta ez bakarrik lan-munduan. Zenbat elkarte dira oraindik emakumeentzako ateak itxita dituztenak?

Zaldibiako elkarte *guraso-elkartea* izanik, begien bistakoa da nola gizasemeentzat hala emakumezkoentzat ireki zela. Eta Xalbadorrek begi onez ikusten zituen bazkaltiarren artean zeuden emakumezkoak. Hortik bideratu zuten ondorengo saioa.

Xal.   Gaurko eguna ez det eukiko
                  pixka baten ahantzia.
                  Zutaz oroituz pasatuko det
                  ene denbora guzia.
                  Zaldibi maite, ezin eduki
                  nik egun hau ahantzia.
                  Hain zare polit, nik hemen pasa
                  bait niro ene bizia.

- Uzt. Zu Urepelen bizitzen zera
Zaldibitik apartean.
Gaur emen zaude gure aurreko
lagun zarrekin batean.
Aurten bezela oroi zindezke
berriz urrengo urtean.
Beti atsegin izango zaizu
zaldibitarren tartean.
- Xal. Honako gauzik non ikusi da
gure begiz, Uztapide?
Orain artean gu ibiliak
gaude erruz bidez bide.
Andre politak ere badira
hortaz ohartu naiz ni're.
Zaldibi huntan andrek'e ba 'ute
ostatuan eskubide.
- Uzt. Len lege txarrak genituen guk,
baiña dira urratuak.
Gai aieri guk artu genizken
bear denboraz gorrotuak.
Gaur emen daude senar ta emazte
txoko batean batuak.
Ortik pentsatu gaur andreak'e
badituztela botuak.
- Xal. Andre maiteoi ere kantatuko
diotet hau bekoz beko.
Giza tartean hoik ikustea
izan da ene gustuko.
Kristau guztiak eginak gera
hartu eta emateko.
Andreak Jaunak ez zitun egin
zokoan edukitzeko.

- Uzt.   Gai orretan len auzia gendun,
               bear zan autsi edo eten.
               Gaur etorri da bentura eta
               bear zan alako baten.
               Baiña, Xalbador, ez diozu ori
               zeure andreari esaten.
               Indar geiegi eman ezkeru
               ez baita giro izaten.
- Xal.   Ni arriskua jartzen nire gai
               horrekin ez banaiz lotsa,
               laguna, uste hau egun andrekin
               irudi zait baliosa.
               Andreari're guri bezala
               Jaunak eman zion bihotza.
               Gizonarekin bakarrik ezin
               ditaike herri bat osa.
- Uzt.   Xalbador onek emakumeai
               egin die anparua.
               Baiña nik ere irakurriko
               dizut nere liburua.
               Andreak dauka biotza baiña
               gizonak badu burua.
               Ta andrea oso libre uzteko
               ez da perla segurua.
- Xal.   Fede dut mundu hastapenean,
               fede dut Kreatzailean.
               Nik gauzak egiz esaten ditut
               beti eginahalean.
               Eta andreak zendako eduki
               hola toki apalean,
               gizona baiño aurrerako bat
               Kreatzailean sailean?

- Uzt.   Zuk diozunez emakumea
lendabiziko sortzetik.
Nik gaizki esan baldin badiet,
libra naiela gaitzetik.
Zuk bezelaxe emakumeak
maite ditut biotzetik.
Senti dedana aurrez esan det,
ni ez naiz aitzen atzetik.
- Xal.   Ene barrua nik hustutzen det
hola hasten naizenean.
Halare andreak ezin ezar
gauza guzien gainean.
Bainan halare daukat direla
gure dohainen hainean.
Ta errespetua zor diotegu
Birjinaren izenean.
- Uzt.   Zuek guztiok zeratenikan
andreak ez det ikusten.
Gizonezkoak aste eta jai
berak jantzitzen gaituzte.
Nere bertsoak zuen txartzako
aditu badituzute,
akaso ez nun arrazoirik ta
desterratu nazazute.
- Xal.   Andre goratzen hasi ginen gu
asko denbora joanta,
berak zaukaten balio dena
bizibideak emanta.
Gure Jainkoak ondo zekien
gizonak zer zuen falta.
Mundun emakumerik ez balitz,
ez ginakike zer maita.

- Uzt.   Xalbador maite, badakizu ta
itzez ongi ai zerade:
andreak gure lagunak dira,
ez dira gure mirabe.
Sazerdoteak esposatzean
esaten aitzen dirade
ez litezkela etxetik irten
gure permissorik gabe.
- Xal.   Elizan ere hala ez denik
entzunda gehienetan.
Apezak berak gizon izanik
andreak jarritz penetan.
Kreatzaile ta maitatzaileak
estimagarri benetan,
andreak zendako ez parte hartu
gizonen atseginetan?
- Uzt.   Len esan det nik emakumea
da lore bat ain leguna,
gizonezkoari bizi izateko
ematen zaion laguna.
Etorriko da gure Jainkoak
juzgatuko dun eguna,
egiz ez bada esposatzea
apaizak esaten duna.
- Xal.   Andrenganako biguntasunik
egun Uztapidek ez du.
Ez dakit zer dion bihotzak baina
zuentzat hitz onik ez du.
Ene partetik nahi zaituztet
bihotz guztiaz babestu.
Nork merezi du mundu hunetan
amak hainbat errespetu?

Uzt.   Pentsatu gero ni ez naizela
             ortaiño gizon epela,
             ikusi arren bertsolai lagun
             auek juzgatzen nautela.
             Sinistu gero nik'e zuengan
             maitetasuna detela.
             Garbi ikusten det nik andreak
             gu aiña bazeratela.

Xal.   Emakumeak, hemen zerate
             eta Jaunari eskerrak.
             Gu ibiltzen garen toki guziz
             zuek ibili beharrak.
             Etxe zokoan askotan jasoz
             gizonaren esker txarrak.
             Zorionez zuek ez dituzute
             horrelakoxe senarrak.

Uzt.   Emakumea beti izan da
             mundu onetako lora.
             Nere etxeko gorabera bat
             etorritzen zait gogora.
             Gure etxean bera nagusi,
             bota nau ia zokora.
             Beste etxetan'e laiste izango da
             iritsiko dan denbora.

Xal.   Andreak hola nik goratzean
             gizonak ez daude lasa.
             Gizona bera txarra da eta
             konprenitzen dut nik aisa.
             Emakumea gurekin egon,
             hori ederra zaut gauza.
             Zuek ere hartuaz egin bainan
             neurritikan ez pasa.

- Uzt.   Aurrerapenak badira baiño
               geroz ta okerro gabiltza.
               Onez aurrera ezin ninteke
               andreen alde ni mintza.
               Galtzak jantzitzen asiak dira
               ta berak bait dute itza.
               Onez aurrera eman liteke
               beraientzat nagusitza.
- Xal.   Emaztek beren lekuan jartzen
               komeni zaigu hastea.
               Gizona eta emaztea on
               dira bat eta bestea.
               Emaztekia daukat etxean,
               ene alaba gaztea,
               emaztea zen ene ama zena,
               emazte ene emaztea.
- Uzt.   Ez dizut ongi ulertu eta
               bertsotan ari al gean.
               Jakin nai nuke zer esan dezun,
               naiz egon biok aldean.
               Amaika auzi ibili degu,
               Xalbador, arratsaldean.
               Zuk ukuilluan agindu zazu
               ta andreak sukaldean.
- Xal.   Ez dut esan nahi, ai Uztapide,
               nik gaur zuri ele txarrik.
               Ez ote dugu bizimoduan
               bestetan andre beharrik?
               Zuk sukaldea andretako ta
               kanpoan zuk hor lan txarrik.
               Andrea utzi sukaldean ta
               zoaz ohera bakarrik.

Uzt.   Pentsakizuna sortutzeko da
             jarri didazun kaso,
             bakardadean tristea baita
             gure bizitza osoa.
             Naiz sukaldean ta naiz logelan
             emaztea da gozoa,
             amaika aldiz nere zorion
             izana baita gaixoa.

Xal.   Honenbesteren esatea ere
             guretzat daike ahalge.
             Zorionean ni ere egin
             nintzan andrearen jabe.
             Esker gaiztoa guk hoiendako
             eta maitatzen halare.
             Pentsa zazu zuk zer izain giren
             gu emazterikan gabe?

Uzt.   Andre maiteak ongi dakite
             guk orrela itz eginda.
             Baiña batzutan toriatzea
             guzientzat atsegin da.
             Bakarrik bizi izan bagiña,
             gu jan'e egin ezinda.
             Orain ederki bizi gerade
             andreak lanak eginda.

Xal.   Gora ditzagun, zendako hasi
             gure lagun en apaltzen?
             Andreak, ez eduki lotsarik
             hemen egonik afaltzen.
             Zuen lagun den senar maiteak
             ez du denborarik galtzen.
             Badakizute isil-isilaz
             senarrari nun estaltzen.

- Uzt.   Nik banekien emakumeen
faltarik iñun ez zala,
aiek etxea zaintzen bait dute
gu parrandan gabiltzala.
Orregatikan bear giñeke
merezi duten itzala.
Gure Jainkoak osasunean
luzaro gorde ditzala.
- Xal.   Ahalegin gaiten obra onetan
ez da denborik galduko.
Zuek eta guk zer diferentzi
dugu batetik bertzeko.
Jaunaren obra denen aurrean
hor da ejenplu hartzeko.
Andre-gizonak eginak ditu
ere zeruan sartzeko.
- Uzt.   Batzutan fama kentzen diogu,
besteetan eman sona.
Pena artzen det nik len bertsotan
orrelain trakets egona.
Emakumerik gabe ez leike
itxuran bizi gizona,
bera nola dan mundu ontako
lore klaserik gozona.
- Xal.   Gogoratu zaut une hontan ta
esan beharko hau ere:
hemendik goiti ez naiz izango
neure buruaren jabe.
Andrea ez da dioten eran
gure zoritxarren labe.
Hori egin du erregina ta
gizona, berriz, errege.

- Uzt.   Andrea baita gure Jainkoak
sortu zuen lore-sorta,
ni bertsoetan nola iritsi
naiz gaur altura orta?
Deskuidatu banaiz izketan
ez zaizutela inporta.
Ni zuen aurka ez nintzan ari,
baizik Xalbadorren kontra.
- Xal.   Ni beldur nintzan debru zenbaitek
ote zinauden ernari.
Bainan barkatzen ikasia dut,
baita maitatzen denari.
Gure aurrean errespetuzko
da emakume zernahi.
Ez dut sufritzen gaizki esatea
zortzi umeren amari.
- Uzt.   Badakizute gu nola geran
bertsolari beartsuak.
Agindutzean kantatu bear
ziran banaka batzuak.
Eta datorren bezela joaten
dirade gure bertsuak.
Barka zazute, entzun dituzuten
fameliko amatxuak.
- Xal.   Nik jendeari gustu egiten
saiatu izan naiz beti.
Ta bertso batzuk bota dizkiot
gogozko nuen gai bati.
Gure esanek hemendik gora
dukete balio guti.
Andre maiteak, guregatikan
begi-zokorik ez busti.

- Uzt.   Badakizute zertatik diran
               gaurko emengo kasoak.
               Gu ortarako etorri eta
               kantatu bear bertsoak.
               Aitak ta amak, emen zaudete
               baita ere zeuen aurtxoak.
               Aurrera ere ola jarraitu
               Zaldibiko gurasoak.
- Xal.   Ene espirituak baleuzka
               oraino bertze bertso bi.
               Bihotzetikan datorkizu ta
               gogoz zazute zuek adi.
               Andre maiteak, huna etortzetik
               inoiz ez zaiztela geldi,
               lehen ere gizon eta emaztek
               egin baitzuten Zaldibi.
- Uzt.   Norbaitek egin zuen Zaldibi,
               gaur ezin emen bestela.
               Pentsatu zuek ikusi eta
               ni txoratutzen naizela.
               Ikusitzen det zeuen artean
               dadukazuten epela.
               Ebate 'zute erri guztia
               fameli bat zeratela.
- Xal.   Ene bihotzak maitasuna du
               ta eman beza berea.
               Hemen gaur kontatzen duen gauza
               ez da bertsoen nonbrea.
               Nik gauza hauxe aginduko det,
               zer ote gauza hobe?:
               andreak gizona maite dezala
               eta gizonak andrea.

- Uzt.   Maitetasuna aundia da ta
               orrekin aurrera goazen.
               Lengo bertsoan utseginen bat
               egingo nuen ain zuzen.
               Al baldin bada oker ori're
               zuzentzen saia gaitezen.
               Erreguko det bat ez diranak
               laster alkartu ditezen.
- Xal.   Bakarti bizi nahi dutenak
               bakarti ditzagun utzi,
               heien bihotza hor badabila
               maitasunetik ihesi.
               Heien bihotzak hobeko dira
               beren zokoan igurtzi,
               emazte batek ez maitatzea
               inoiz ez baitu merezi.
- Uzt.   Orrelakorik gertako balitz,
               gure Jaungoikoak barka.
               Eta geok'e danok alkarri
               eman deiogun besarka.
               Mundu onetan gauza aundirik
               ez leike egin indarka.
               Alkertasunak badu indarra,
               baiño ezer ez bakarka.
- Xal.   Alkartuta're gertatzen dira
               hemen makina bat kalte.
               Andren bizia ongi gaizkotzen
               gizon batzuk badakite.
               Beren bihotzak ez baldin badu
               izaitez plako hoi maite,
               andreen dina ez den gizona
               egon dedila aparte.

Uzt.   Saio luzea eiten ai gera,
aspertu dira guztiak.
Gauzik onenak luzatu ezker
izaten dira tristiak.
Nik bezelaxe pentsatzen dute
barrenen dauden guztiak.
Oain artekoak entzun dira ta
gerotxeago bestiak.

Xal.   Ene bihotzak zer ote zion
ikusteko ekarria?
Jaun-andre maiteak, bete ote den
zinaukaten egarria?
Gai ona zegon bainan luzaro
dena da aspergarria.
Ea, Patxi, zuk asmatzen dezun
bertze gaitxo bat berria.

Gaia: taberna batean biok elkarriketan egungo kon-
tuak esaten ari zaretela, gizonezko bat sartu da, eta
zuek zer esaten ari zareten entzuten dagoela dirudi.
Zuek isildu zaretenean, gizona kanpora doa. Hau iku-
sirik, zuen bertsoak.

Xal.   Hainbeste gauza eta hainbeste hitz
ibili behar genduna,
idai bereko zera zu eta
entzun nazazu, laguna.
Zer izango da hola jarraituz
herriaren biharamuna?
Baina ixo, zu, bertze gizon bat
beltza etorri da huna.

Uzt.   Gu biok lagun izanak beti
              g'a biltzen etxe batera,
              gu ez bait goaz len gendukagun
              itzikan gordez jatera.
              Beste gizonak zertan zikindu
              bertsoen gure platera?
              Gu galdutzero etorri bada,
              zein dan kontuak atera.

Xal.   Bera etorri ote da edo
              norbait joan zaio bila.
              Gure solasak entzun dituen
              gogoa erne dabila.
              Hola jarraituz galdu liteke
              gaudezin isil-isila.
              Bestela horrek jarriko digu
              zirrikartean makila.

Uzt.   Sua piztutzen dabilta batzuk,
              guk zertarako itzaldu?
              Ez dakit bera etorria dan
              edo besteak bialdu.
              Nortanai ere, orrek nai gaitu
              gaur, Xalbador, biok galdu.
              Pakean dauden gizonetara
              ez dadiela azaldu.

Xal.   Gure bizia hemen da eta
              hitza genduen ekarri.
              Bakarrik soilki gaudela eta
              heldu gintezen elgarri.
              Gure asmoak bentzu zeraut ta
              atzerritar bat etorri.
              Ahalkegarri hortxe dabila
              Luziferren mandatari.

- Uzt. Elkarrizketan ai giñan emen
bikote umil-umilla,
nik txikitatik ezagutua
zu bait zerade, mutilla.
Ori zertako dator onuntza
gure pentsamentu billa?
Badakigu zer egiten degun,
eta or konpon dedilla.
- Xal. Gu lur hunetan jaio ginen ta
lur hunexek gaitu hazi.
Horren mamia zer den zueri
nahi det etendiarazi.
Hau baratze bat da guretzat ta
bazarrean hainbat sasi.
Makilaz eta faltsukerian
nahi digute pentsarazi.
- Uzt. Nik ere zerbait esan nai nuke
bertso orrek eragiña:
geren oiturak gordetzen beti
saiatuak alegiña.
Gure ondora datorren orrek
orrekin daduka miña.
Baiña ez dauka arrazoirikan,
baizik sufritu eziña.
- Xal. Alperrik dira gure kexak ta
alperrik gure otoitzak.
Gure lurrean zer pasatzen den
daki gutarik bakoitzak.
Istant batean izango dira
gure bertsoen oroitzak.
Ara nik huntan zuer esana
zer dion ene bihotzak.

Uzt.   Itz-bide orri zail da billatzen
                  lokarri luzeen punta.
                  Batzuk daukate kartzela eta
                  beste batzuk, berriz, multa.
                  Aundi guztiak ondo konpondu
                  eta txikiak burruka.
                  Lagun orri indar eman dionak
                  badu berak ainbat kulpa.

Zaldibian, Manuel Lasarterekin, 1969

Esan dugunez, bi elkarte zeuden Zaldibian urtero lagunarteko bertso-saio bat antolatzen ahalegintzen zirenak. Behin Uztapidek eta Xalbadorrek guraso-elkartean egina jaso ondoren, goazen beste soziedadera: Gaztelu arrantzaleen eta ehiztarien elkartera.

Uztapide eta Manuel Lasarte izan ziren 1969ko martxoaren 2an, bertso-bazkarian. Sei-zazpi bat bertsoaldi egin zituzten. Gai librean gehienak, baina ez denak. Jesus Lete “Ibai-ertz” izan zuten gai-jartzaile.

Bertaratu zirenen oso gustukoa izan zen saio bat: boxeolari-paperean egin behar izan zutena. Beste pasarte batean ere aipatuko dugunez⁴⁶, Jose Manuel Ibar “Urtain”en erabateko garaipenak zirela-eta, batzuk txora-txora eginda zebiltzan haren atzetik. Hotzago azaltzen ziren beste batzuk, ordea, ordu arteko aurkari denak hain erraz, errazegi, menderatzen ikusita. Artean, Europako txapela zuen Urtainek amets. Gero, bi aldiz jantzi zuen gutxienez txapela.

Bertso-saio hau izan eta lau egunera, hurrengo ostegunean, zeukan borrokaldia Urtainek Bartzelonan. Bederatzigarren borrokaldia zuen; eta Paul Kraus “Bomber” kontrario. Hau Berlinen jaioa zen, 1935eko urriaren 12an, eta 1,80ko garaiera zuen eta 97 kilo. Baina Bartzelonako borrokaldira-ko pisatzean, 101 kilo eman zituen baskulan.

Boxeoan maiz ohi bezala, gertutik gertura ariko dira hemen bi bertsolariak: motzean, zortziko txikian, kiski-kaska. Hirurogei urte zeuzkan Uztapidek; eta berrogeita bat, Lasartek.

Jesus Lete “Ibai-ertz”ek, gai-emaileak, Urtainen pape-rean jarri zuen Uztapide, eta Bomberrenean Lasarte⁴⁷.

---

⁴⁶ Ikus 354 or.

⁴⁷ *Auspoa* bilduman dago egun hartako saio osoa: *Bertso mordoxka* (*Auspoa* 100): 21-66. orrialdeetan. Hemen jasotakoa, 41-49 bitartean; hau ere osorik. Guk, hamaika bertso utzi ditugu hona aldatu gabe; izan ere, ez datoz gure eskura iritsitako grabazioan.

- Las.   Urtain, badakit oso
               pizkorra zerana.
               Ostegunean goaz
               gu alkarrengana.
               Zortzi bateri zaude
               pasada emana,
               baiño gogorragoa
               dezu alemana.
- Uzt.   Ik egiñagatikan
               gogorren papela,
               lasai gelditutzen dek
               Urtainen sabela.
               Ez al ago jakinda
               gogorra naizela?
               I're eroriko aiz
               zortzi oiek bezela.
- Las.   Baterako erronkaz⁴⁸
               bete zera ondo.
               Baiño alemana dago
               indartsu ta sendo.
               Olakorik ez dezu
               ikusi egundo.
               Ez dituzu pasako
               amabost segundo.
- Uzt.   Ez nin uste uenik
               ik ori esango.
               Baiño olako gauzarik
               ez dek or izango.
               Beste danak bezela
               egingo dek tongo.
               Bi salto ez dituk, ez,
               ik ere iraungo.

---

⁴⁸   *Auspoa* 100, 42: "Joaterako arronkaz".

- Las.   Urtain indartsu beti
zebilek atzetik.
Kontra egitea pena
diat biotzetik.
Odola botako dik
belarri-ertzetik.
Matrailleko galantak
artu bear zetik⁴⁹.
- Uzt.   Jendeak badabilki
millaka armoni.
Neri aurrera joatea
bait zakit komeni.
Frantzia bezelaxen
berdin Alemani.
Ankaperatu arte
ez naiz gelditzen ni.
- Las.   Baztarrak erosiaz
Urtain onen saltsak.
Gerorako jantzi nai
zenituzke galtzak.
Baiño alemanak dauzka
piparra ta gatzak.
Artu bear dituzu
muturreko latzak.
- Uzt.   Lengoak erosi ta
gerokoak erre,
atzokoa egingo
diat nik biar'e.
Ori emen esateko
i ez aiz ezer'e.
Ire bizkarretikan
eingo'it nik parre⁵⁰.

---

⁴⁹ Lau bertso datoz ondoren liburuan (*Auspoa* 100, 43-44), baina gure grabazioan ez datozenak.

⁵⁰ *Auspoa* 100, 45: "Egingo'it nik parre".

Las.   Bost minutuz ez dezu
              nerekin iraungo.
              Ondora biltzean zu
              ez zera iñungo.
              Nora zoazen, Urtain,
              pentsa zazu ondo.
              Ez zera, ez, luzaro
              txutikan egongo.

Uzt.   Komeni ziaku, bai,
              ibiltzea zuzen.
              Gerta liteke, bai, ni
              izatea eskasen.
              Len'e or bota dizkit
              nik zortzi bat zezen.
              Gero ikusiko digu
              i zer mutil aizen.

Las.   Arrazoiari eman
              dizkiot tajuak,
              ezaguturik zure
              su eta ujuak.
              Lengoak beraz izan
              dituzu bajuak.
              Arrapatu dituzu
              len pipiak juak.

Uzt.   Lengo kontrarioa
              banuen plakua,
              aiekin bete diat
              nik diruz sakua.
              Ezagututzen al dek
              nere ezker kakua?
              Batekin egingo dit
              nik irekikua.

Las.   Oraindik golpe latzak
ez daude neurriak.
Eta badatozkigu
istillu gorriak.
An pasako dituzu
segundo larriak.
Golpe batez kenduko
dizkat belarriak.

Uzt.   Pentsatu ez naizela
gero ari broman.
I egonagatikan
eure buruz sonan.
Musuka ikusiko
aute laister lonan.
Ea gelditzen aizen
bertan Bartzelonan.

Las.   Lotan gelditzen bada
alemana triste,
Urtainek aterako
ditu milla txiste.
Kanpeon egiterik
ez zazula uste.
Afrikako beltz oiek
zuituko zaituzte.⁵¹

Jokatu zuen, bada, Urtainek bederatzigarren borrokaldi hori ere. Eta bigarren asaltoan edo ekinaldian gelditu zuen borrokaldia arbitroak: minutu eta berrogeita hamabosgarren segundoan, Bomber bosgarren aldiz lonara erori zenean.

---

⁵¹ Beste zazpi bertso datoz ondoren liburuan (*Auspoa* 100, 47-49), baina gure grabazioan ez datozenak.

Uztapidek belarri ederrak izango zituen, baina bista ere ez zuen makala. “Bi salto ez dituk, ez, ik ere iraungo” kanta-tu baitzuen bigarren bertsoan.

Idiazabalen, Zepai jatetxean, 1963

Askotan kantatu zuen Uztapidek Idiazabalgo Zepai jate-txean. Idiazabalgo festetara, San Blaseta bertsosaiora joaten zenean ere, han bazkaldu ohi zuen; eta otordu ondoan ez zen bertso faltarik izango. Uztapidek, kantu-lagunak eta etxeko nagusiak, Akilino Izagirrek, ahaleginak egingo zituzten bazkaltiarren gustuak eta atseginak asetzen.

Lengo egunak gogoan liburuan aitortzen du Uztapidek zein laguna zuen Zepai bertsolaria, honi eskainitako kapitulu-
luan. Han kontatzen du nola urtero egun bat hartzen zuten elkarrekin pasatzeko. Eta, bere hiletara joan zenean, halako traturik hartu gabea zela esaten du⁵²:

Beti elkarrekin ibilliak giñan; alkarri dana esaten genio-
nak, eta lo ere alkarrekin askotan egiñak; eta oiek, bate-
re biotzik duanari, gogoratu egiten zaizka. Nere begiak
ederki busti ziran beintzat.

Gero, bertsolari lagunak azken agurra kantatu ziotenean eta bere txanda heldu, kantatu zion; baina begira zer aitortzen duen:

Nere orduko bertsoa ondo kostata kantatu nuan. Onela-
xe da:

Akelino, lagunak
giñaden munduan,
amaika alaitasun
igaro genduan;
oraindiokan ere
daduzkat goguan;
eskari auxe diot
nik otoitz-moduan:
emen il dana piztu
dedilla zeruan!

---

⁵² *Lengo egunak gogoan* II: 338.

Uztapidek lagunarte-giroan egindako bertso-saioen mues-
tra gehiago biltze aldera, Zepai jatetxean egindako bi hautatu
ditugu. Bietan izango du Manuel Lasarte kantu-lagun, eta
biak dira kinto-afari ondoan egindako saioak.

Zaldibiako koadrila batek 1963ko otsailaren 10ean egin
zuen kinto-afaria. Martin Ibargurenek egindako grabaziotik
dakartzagu bertsoak.

Gai librean

- Las.   Bolada ontan ikusten dira
bertsoaren txoramenak.
Afari onen aurretik ere
bazituen aipamenak.
Esaten dute onak zirala
lenago entzun dituztenak.
Lana agintzea arrazoi dute
pagatutzen gaituztenak.
- Uzt.   Lasarte, zure bertsoa nai det
nerearekin berdindu.
Ni ez nago gaur obeditzeko,
naiz eta burua urdindu.
Kuadrilla onek gu ekartzea
onuntz naikoa egin du.
Ez naiz isiltzen lana ein ta gero,
naiz ta batere ez ordaindu.
- Las.   Beti bezela aurrera zoaz
zere azkartasunean.
Ni ere oso kontentu nago
zuen alkartasunean.
Konturatuko zera zergatik
oraingo erantzunean:
buru urdiña eskatze' al dezu
len zuritu zaizunean?

- Uzt.   Urdiña esan dizut nik eta
               zuk oraindikan geiago.
               Baju nai nuke bere burua
               eta nik ori naiago.
               Zein tamaiñako gizona nintzan
               nik banekian lenago.
               Len ere ez giñan bapuak eta
               mejoratzerik ez dago.
- Las.   Alkarren berri jakiteko're
               ez gera ibiltzen aparte.
               Ta lagunari egiarekin
               ez diot egingo kalte.
               Lenago ere paseak gera
               amaika olako gizarte.
               Eta gaur ere nere partetik
               segituko det goiza arte.
- Uzt.   Ez gera oso libratu errazak
               gu alkarrekin lotzean.
               Olako arratsak falta ditugu
               len'e noizik ta bakoitzean.
               Berriz'e sarri juntatutzeko
               asiko naiz otoitzean.
               Gauaz aspertzen ez bagerade,
               bukatuko deu goizean.
- Las.   Gustatzen zaigu kristau itxuran
               errespetoz ibiltzea.
               Gaur komeni da berrizko ere
               kontua erabiltzea.
               Pozez beterik jarri gera ta
               zailla da gu isiltzea.
               Manuel, pozik aundiña degu
               alkarregana biltzea.

- Uzt.   Lengoak aski ez dira izango
               eta aurrera goazen.
               Ikusten zaitut zein umil eta
               jator nigana zatozen.
               Sekula ez dezu txarkeririkan,
               beti gizon eta zuzen.
               Gure Jainkoak orrelakoa,
               zu nola egin ziñuzen?
- Las.   Naitasun piña artu dezula
               berealaxe det sendu.
               Au ere bertso oso polita,
               entendituko bazendu.
               Lenago ere itz ori bera
               orrek sarritan esan du:
               Lasarte baiño lagun oberik
               ez dula sarri izandu.
- Uzt.   Sarri ai nintzan esaten eta
               zuk ere artu berria,
               nere laguntzat bait ziñan zu, bai,
               mundu ontara etorria.
               Beti alkarrekin gabiltza ta ni
               txoraturikan jarria.
               Izan ere zu gizon bat zera
               alako estimagarria.
- Las.   Ikusten degu bion izketak
               ain egoki datozela.
               Eta jendeak ongi dakiña
               ontaraxe gatozela.
               Sinistu gero maitasunetan
               zuregan bizi naizela.
               Berriro ere trata dezagun
               aita-semeak bezela.

Uzt.   Alkarri ondo itz egiñakin
              batere ez gera itsusten.
              Bertsolariak itz eskas asko
              len erabiltzen zituzten.
              Baiña nik zu zer maite zaitudan
              ez al dezu gaur ikusten?
              Sinista zazu: ez zenduke eingo
              nik zenbat maite zaituten!

Las.   Ez pentsa Lasartek disgustorik
              itz orrekin daramanik.
              Ez det zuretzat gorrotorikan,
              ez det ezin eramanez.
              Seme-alabak txikiak dauzkat
              Jaun zerukoak emanik.
              Aiek kenduta iñortxo're ez det
              zu aiña maite dedanik.

Uzt.   Onek diona bera da orain
              nik ere aitortu bearra.
              Lendabiziko maitatu bear da
              fameliako indarra:
              seme-alabak ta emaztea
              eta berdin da senarra.
              Aiek kentzean nik lagun bat det
              eta Lasarte bakarra.

Las.   Neretzat ez dezu pentsatzen zuk
              oso bide narratsean.
              Ni're zurekin oroïtutzen naiz
              goizean ta arratsean.
              Ai, aitamenez biotzan daude
              ta burura igotzean:
              azken gabeko poza zurekin
              Lasarteren biotzean.

Uzt.   Ainbeste gauza neuzkan zuretzat
              oraindikan esateko.
              Iñoiz ez dezu itzik faltatu,
              nola ez zaitut maiteko?
              Naiago nuke fruta baziña,
              gordin-gordiniñ jateko.
              Egun batean sortu ziñan zu
              nei nearra eragiteko.

Las.   Pozezko negar txoragarria,
              zuk begien zabaleran.
              Fruta izanda zuk ni jatea,
              askorentzako galeran.
              Alkar maitatzen baldin badegu
              guk emen diogun eran,
              Jaun zerukoak bakarrik daki
              noraiño iritsiko geran.

Gai librean

Leku berean eta urte berean, baina martxoaren 16an, beste kinto-afari batean ere kantatu zuten Uztapidek eta Manuel Lasartek. Luze eta ugari kantatu ere, afalondo hartan Patxi Mujikak egindako grabazioan azaltzen denez: bi ordutik gorako saioa.

Dakargun lehendabiziko hau, kafea hartu aurretik egindakoa da, ohartuko zaren bezala, irakurle.

Las.   Itz egitea pentsatu degu
              geure legezko jokeran.
              Aizu, Manuel, zeñiek entzuna
              emen badago aukeran.
              Saio bat egin bearko degu
              emen komeni dan eran.
              Bestela esango du jendeak
              zertara etorri geran.

- Uzt.   Ondo pentsatzen jarri ezkero
auxen da gazte taldea!
Guztiak dira euskaldunak ta
arreglatuko al gea.
Nere buruai egiten nion
zer moduz gauden galdea.
Eta biotzak erantzuten dit:
auxen da arratsaldea!
- Las.   Poz-atsegin bat du guretzako
danak alai ikusteak.
Ta baditugu al dana egiten
saiatutzeko usteak.
Manuel maite, guk kantatuta
gozatzen dira besteak.
Etorkizuna ortik dago ta
maite ditzagun gazteak.
- Uzt.   Sarri ez ditut gauzak ikusi
gaur arratseko neurrian.
Ni emen nago len baño geio
erotuta ia jarrian.
Ogeita amar bat mutil gazte emen
guztiak udaberrian.
Oaindikan ere euskalzale asko
daukagu Euskal Errian.
- Las.   Txukuntasunez bizi gindezke
alkar maite izanikan.
Gaztetasuna indartsu dago,
ez dago zeresanikan.
Guretzat ere ez da emen falta
janik eta edanikan.
Ez derizkiot auen artean
gaizki bizi geranikan.

- Uzt.   Geure izkuntzari zutik eustea
da gure eginkizuna.
Asiak gera indarberritzen,
pasa zan estuasuna.
Gu zarrarena joan da baiña
badago etorkizuna.
Gazte maiteok, izan zazute
urte askoko osasuna.
- Las.   Gaztetasuna gure tartean
gaur ez dedilla itzaldu.
Zuen artetik frutu bikaiñak
emen litezke azaldu.
Unio eder askoan emen
guztiok degu afaldu.
Gaurko antzera baldin bagabiltz,
euskerik ez leike galdu.
- Uzt.   Umore ona dagola emen
nik esan det aurrenean,
eta euskera sentitzen baita
gazte auen barrenean.
Gogor ein bear zaio ekaitzari
gaiñera datorrenean.
Zuek indartsu zaudete eta
pasa giñan txarrenean.
- Las.   Oraindik ere Lasartek zerbait
baleukake esateko.
Karidadea bear da emen
elkar maite izateko.
Guk, Uztapide, gazte maiteak
artu ditugu tarteko.
Pazientzia eskatzen dizut
kafeak artu arteko.

- Uzt.   Kafe pixka bat eskatu dezu
garairikan onenean.
Gazte auek pozik dauzkagu
gaur gure aldamenean.
Berrizko ere gertu gaude gu
aritutzeko lanean.
Bildurrik gabe agindu gero,
kafea artzen danean.
- Las.   Gaztetasuna indartsu dago,
emen ez dago zartzerik.
Ez nuen uste, anai maiteak,
zuen tartean sartzerik.
Uste gabeen ez du merezi
indarretan beartzerik.
Oraingo itxuran izango al da
lasai kafea artzerik?
- Uzt.   Lasarte maite, ikusten dezu
nola keiatuak gauden.
Denbora luze joaten zaiote,
gu isilik nola gauden.
Pixka bateko kera eskatzen
len ibili gera emen.
Baiño batzuek bota egin bearko
kafeak artu baño len.
- Las.   Gure bitartez Euskal Erria
nola ez dan itsustua,
bere bidera etorriko da,
ori nago sinistua.
Oraindik gure almazen dana
nola ez degun ustua,
aizu, Manuel, egingo degu
entzule auen gustua.

- Uzt.   Gu kanturako irteten gera
etxetik abiatzean,
naiz ta martxoan, apirillean
eta berdin maiatzean.
Edozein kristauk destinoa du
mundu ontan jaiotzean.
Guk ez daukagu zorionikan
bertsoak bota ezean.
- Las.   Gu ez gerade inoiz izandu
zakar eta nabarmenak.
Goxo egiten ikasi gendun
biotzaren aitormenak.
Olako baten aztutzen dira
gure barreneko penak.
Lana're beti eskatzen dute
jornala ematen dutenak.
- Uzt.   Lana eginda irabazteko,
ortarako da mundua.
Lengo bertsoan lagun maite au
ez da gaizki egondua.
Saiatzen danak oraindik ere
badu nundik mantendua.
Saia gaitezen betetzen degun
nagusi auen agindua.
- Las.   Denbora geure gain lanerako
ez da gustoko lazorik.
Nolatan egon bear da triste
burua ezin jasorik?
Esan liteke bildu gerala
anai-talde bat osorik.
Aspaldi ontan ez gendun pasa
olako broma gozorik.

- Uzt.   Gu bezelaxe talde guztia
               dago emen gaur gaitako.
               Gu beti pozaz gozatzen, berriz,
               onen antzeko jaitako.
               Oinbeste txalo jotzen dutenak
               nola ez ditugu maiteko!
               Bertsoz aseko ditugu danak
               goizeko ordubitako.
- Las.   Ikusi degu zuregandikan
               zer pentsamendu dagan.
               Nik ere zerbait lagundu naia,
               sasoian nola nagan.
               Lenago triste ziran gazteak
               jarri ditugu zeruan.
               Gu bertsoetan asi ezkero
               ori jakiña zeguan.
- Uzt.   Gero ta bertso ederragoak
               etortzen dira gogora.
               Ainbeste kide ikusten ditut,
               ezin pentsatu joan nora.
               Goizeko ordubik artean beintzat
               ez naiz joango inora.
               Mesedez eman zazute orain
               kafea artzeko denbora.

Eta izan zuten kafea hartzeko denbora. Gainera, bitarte horretan beste gazte-koadrila bat inguratu zitzaaien afaldarrei. Hain zuzen, hilabete bat pasatxo lehenago leku berean kinto-afaria izan zuten Zaldibiako koadrilakoak. Orduko atseginak eraginda, jakin bezain pronto erabakiko zuten Zepai jatetxera hurbiltzea. Arrimatu berrien aipamena hartuko du abiapuntu Uztapidek hurrengo saiorako. Bixente eta Migel aipatuko ditu, eta Gaintzako aguazila. Hirurek ere Uztapideren eta Lasarteren lagun zaharrak izan behar zuten, inondik ere.

Uzt.   Lengoak lengo ziran, Lasarte,
berriz kantatzera goazen.
Lagun berriak mai onetara
sartu zaizkigu ain zuzen.
Dozena-erdi bat moldatzen orain
berriro asi gaitezen,
zaldibitarra gauz orren faltan
etxeratu ez ditezen.

Las.   Ez det pentsatzen zure asierak
bide txarra daramanik.
Baiño itz erdi bat entzun orduko
nengon ezin eramanik.
Ez det pentsatzen gu bertsoetan
deskuidatuko geranik,
ain gutxi, berriz, zaldibitarra
lagun berriak diranik.

Uzt.   Arrazoi dezu, Lasarte, eta
nik ere naiago askoz.
Lagun berriak ez dira baiño
onuntza berriro datoz.
Eta nik oiek ikusitzean
beti artu izan det poz.
Noiz bertsoetan asiko gera
oieri ez kantatzekoz?

Las.   Eskaskerian bide txarrari
guk ez diogu elduko.
Zaldibitarra amets txarretan
ez ditugu bialduko.
Gure biotza pozez bete da
erak ikusi orduko.
Oienganako maitetasunik
ez zaizu iñoiz galduko.

- Uzt.   Gaiaren faltik ez da gaur emen
oinbeste komerirekin.
Oiek koplatu nai bazinduzke,
kontatu zazu nerekin.
Beti lagunak izan gera gu
Migel ta Bixenterekin.
Eta Gaintzako aguazilla ere
ekarri dute berakin.
- Las.   Jaunak ez ote du indartuko
gure memori debilrik!
Iñola ere ezin agertu
alako bertso abilrik.
Aizu, Manuel, kontu orrekin
egon zaitea isillik.
Len izango zan, baiño Gaintzatik
ez dator aguazillik.
- Uzt.   Oraindik ere zerbait geiago
esan nairikan gabiltza.
Ez zaude ondo enteratua,
Lasarte, oker zabiltza.
Villafrankatik egiten du orrek
Gaintzako aguaziltza.
Gaiñera berekin omen dauka
ango diru-kutxan giltza.
- Las.   Aldrebes ola itz egiteko
zertarako det afaldu?
Erantzun txarrik, Manuel, zuri
ez dizut nai nik bialdu.
Aguazibiltza len izan zuan,
baiño aspaldi zuan galdu.
Banekin ez zala etorriko
dirurik izan ez balu.

Uzt.   Gure Gaintzako aguazilla
ez da, ez, gizon motela.
Badakit erri artan geienak
ao batez diotela.
Baiño beronek dionez beti
aguazil deitzen dutela.
Gezurrik neri esan badit berak
desterratu dezatela.

Las.   Gazteak daukate sinismena
zure izketa samurretan.
Erantzun nai ta ni jarri nazu
naiko, lagun, bildurretan.
Aguazilla Gaintzan ez dabil
lengo oitura zarretan.
Onen mende dagoen erria
ez dago esku txarretan.

Uzt.   Barkatu zazu, gu gera iñoiz
deskuidatutzen geranak.
Ta gaiñera gaur ondo afaldu
eta pixka bat eranak.
Izan litezke disgustokoak
gaurko emengo esanak.
Baiña zuk aisa egingo 'ituzu
erri txiki artako lanak.

Las.   Gizon oneri gure esanak
beti egiten dio on.
Aspalditxoan aizu, Manuel,
bildurrak arturik nengon.
Uztapide or lasai antzean
bazarrean nola dagon,
ni, berriz, emen belarrondoan
laster joko ote nagon.

- Uzt.   Bertsolariak sortutzen ditek
              sarri orrelako naspilla.
              Beti ibilli izan gaituk gu
              okasioaren billa.
              Ikusten diat i ez agola
              oraintxe oso trankilla.
              Asko geiago esaten badek
              astinduko dik makilla.
- Las.   Makilla astintzen asiko balitz
              beretzat luke nekea,
              aguazillaren pasara sarri
              izaten baita merkea.
              Oraintxen ere zelebrea zan
              Uztapideren sakea.
              Ni gerra billa ez naiz etorri,
              komeni zaigu pakea.
- Uzt.   Oraintxen ere arrazoi danak
              dizkidazu eraman-da,
              alpel-alperrik atera degu
              guk zure kontra demanda.
              Zuk badakizu ez zaituela
              utziko makilla emanda.
              Barkazioan billa zabiltza
              nai dituzunak esanda.
- Las.   Oraindik ere lagunarterik
              ez zaigu ainbat baldartu.
              Lenago zerbait esanagatik
              guk bear degu alkartu.
              Makilla astintzen asteko au
              iñork ez baitu beartu,
              Uztapidek kulpak izan ta nik
              zertako palizak artu!

Puntuka

Gehienbat zortziko nagusian, baina zortziko txikian hainbat bertsoaldi tartekatuz ere aritu ziren Uztapide eta Lasarte, Zepainean, 1963ko martxoaren 16an. Tarte batean, hor jartzen dizkie Patxi Mujikak aurreko ekitaldiren batean grabatutako bertso batzuk. Hori nahikoa izan zuten bi bertsolariak puntuka hasteko.

Uzt. Bat bukatu deguneko
badator bestia.

Las. Emen komeni dana
alkar ez uztia.

Uzt. Sorginkeria auxen
zail da ikustia.

Las. Guretzat egokiak
gai auek ezia.

Las. Sorginkeri au ez da
erabat baldarra.

Uzt. Emen dabil bueltaka
tximista bakarra.

Las. Gure gaitz bera dauka:
berritsu samarra.

Uzt. Guregatik komeni zan
alanbre-indarra.

Uzt. Tresna auen barrenan
buelbaka tximista.

Las. Aurrean jarri orduko
kentzen digu bista.

Uzt. Au egia litakenik
nik ezin sinista.

Las. Danak egiak esaten
guretzat ari aiz-ta.

Las.	Gaurko komeria're polita izan da.
Uzt.	Dana sinisteko poza gezurra esanda.
Las.	Ongi gabiltz gu broma ola eramanda.
Uzt.	Olako afari bat ederra izaten da.
Uzt.	Onelakoak bear giñuzke astero.
Las.	Emendik irabazterik nik ez det espero.
Uzt.	Ori esango diat pasatu ta gero.
Las.	Zu're berotzen zera berdindu ezker.
Las.	Len ere bagendukan zinta ederrikan.
Uzt.	Baiña guk ez izan ola- koen bearrikan.
Las.	Emen gauza berritsuak dira alperrikan.
Uzt.	Iretzat ere orrekin ez dek okerrikan.
Uzt.	Oraindik'e asiera zegok emateko.
Las.	Gaurko arratsa bada aldiren bateko.
Uzt.	Mujika jauna zeukagu bien bitarteko.
Las.	Ezkutatzea ez luke beretzat kalteko.

Las.   Lenengo gaur ikusi det
              nik Mujika jauna.
Uzt.   Au da ni pozik beti
              utzi izan nauna.
Las.   Bera da, beraz, gogoz
              ikusten deguna.
Uzt.   Beragatik nik lurrean
              jartzen det belauna.

4.

**Txapelketen eragina
bertsolaritzan**

Edozein jolasek ohi ditu bere arauak. Bertsolaritzak ere, hitzaren jolasa oinarri izaki, baditu bereak. Horietako batzuk mendetako ibilbidean zehaztu dira, eta erabilpenezko onarpenak betikotu ditu. Honela joango ziren zedarritzen puntu luzeak eta puntu motzak, eta berauen joskeren araberrako handiko eta txikiko moldeak, eta abar.

Hori hala izanik ere, mendeetan zehar asko izan dira, ordea, doinuen arabera, belarriaren eskakizunetara errendituz kantatu izan duten bertsolariak. Izan ere, entzumenezko ahozkotasunean garatu izan da bertsolaritza, irudidun kulturarekin apenas ikustekorik gabe. Eta horrela jaso eta gorde du herri-memoriak antzinatik.

Andres Narbarte "Xalto" izango zen eskolatu gabeko azken bertsolarietako bat. Eskolatu gabea, baina ez ezjakina. Aldi berean, ia irudiaren kulturarik gabea, baina herri-memoriaren altxorretik ugari jaso. Anakronismoaren lekuko genuke Xalto: Erromantizismo aurreko bertsolaria, Pizkunde garaian. Baina anakronismoak eman daitezke, baita ere, berritzaile eta aurrendari den bertsolaria garaikideekin alde-ratuz gero.

Anakronismo horiek ondo etorriko dira ikerlariantzat, garai desberdinetako bertsolarien baliabideak aztertze-eta.

Baina eskerrak garaian garaiko bertsolarien artean beti izan den bertsokera eguneratzen asmatu izan duenik. Bestela, galdua izango litzateke gurean ere, mundu zabaleko hainbat kulturatan bezala, bat-batekotasunaren freskura eta grazia hitzaren jolasean.

Nekazaritza-tatik eta baserri-giro-tik, hirira industria-tze-bi-dean. Eta teknologia-n ur-lasterren zurr-un-biloetan zehar di-

gitoen iraultzara, irudiaren kulturan pultsua galdu gabe. Hori izan da oso urte gutxian bertsolaritzak zeharkatu beharreko erasoaldia eta gainditu beharreko erronka nagusia.

Bilakaera horretan, Pizkunde garaiko bertsolaritzaren motore Basarri eta Uztapide eta bertsolari garaikideak izango dira gurean. Herri, bailara, eskualde mailakoa izatetik, Euskal Herrikoa izatera pasako da bertsolaria. Honetan zerikusi zuzena izan zuten komunikabideek, batik bat irratiek, eta txapelketek. Eta iraultza hau azken mendeetan Euskal Herriak ezagutu izan duen egoerarik gogorrean eman da: frankismoaren diktadurapean.

Ez da aparteko ezer esatea, noski, Euskal Herria desafio, apustu eta lehiaketa zalea dela. Jokoak jolas eta jolasak joko bihurtuz asmatu izan du dibertitzen historian zehar, hainbat arlotan. Bertsolaritzan ere jolasetik desafiora edo lehiaketara pasa izanak sekulako ikusmina piztu izan du gure herrian. Baieztapen hori egiaztatu besterik ez dute egiten hemeretzi-garren mendeko desafioek eta lore-jokoetako sariketek, eta hogeigarrenean eta hogeita batgarren honetako txapelketek eta sariketek ere.

Euskaltzaindiak 1960an aldera hasita antolatutako bertsolari-txapelketek hainbat berrikuntza ekarri zuten bertsolaritzara. Bai ariketen egokitze aldetik, bai gaien formulazio aldetik eta baita saioen egituratze aldetik ere.

“Txapelketen eragina bertsolaritzan” izendatu dugu laugarren atal hau, txapelketak baititu ardatz: Uztapide protagonista eta partaide izandako txapelketak. Eta, hain zuzen, Uztapidek txapelketetan kantatutako bertsoak dakartzagu hona: Gipuzkoako 1959ko txapelketakoak; 1960, 1962, 1965 eta 1967an jokaturako Euskal Herriko bertsolari-txapelketa nagusietakoak; eta 1968ko Ehun mila pezetako sariketakoak.

Bestalde, txapelketen eraginaren lekuko dira, besteak beste, 1961eko eta 1962ko Errege Egunetan Bilbon eta Donostian izandako bertso-jaialdi bereziak. Bereziak eta bikainak.

Gipuzkoako txapeldun, 1959

Uztapidek lehenengo txapelketa Gipuzkoako bertsolariena irabazi zuen.

Zazpi bertsolarik hartu zuten parte Eibarren, 1959ko azaroaren 8an, txapelketa horretan: Uztapidek, Manuel Lasartek, Joxe Lizasok, Akilino Izagirre “Zepai”k, Txomin Garmendiak, Joxe Joakin Mitxelenak eta Joxe Agirre “Oranda”k. Basarrik ez zuen parte hartu. Uztapide gelditu zen txapeldun; eta Joxe Joakin Mitxelena, bigarren.

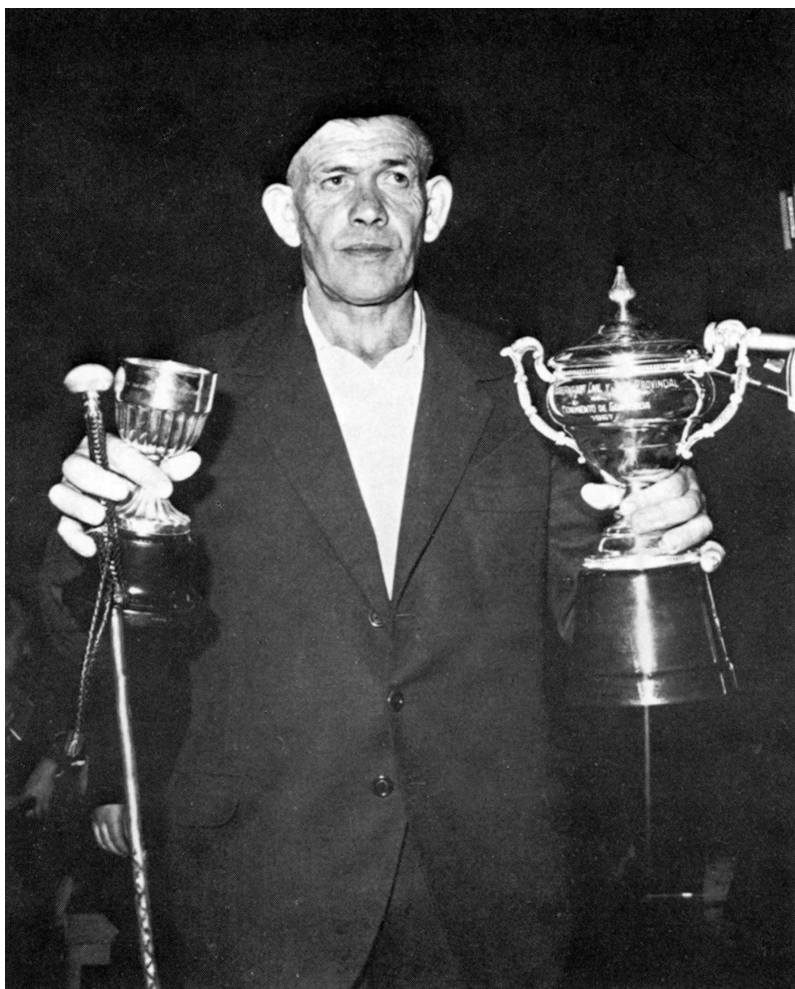
Bertsozaleak gogoan izan ditu, gero eta gero ere, Uztapidek egun hartan jarritako puntuei emandako erantzunak.

Pun.   Eibarren egiten da
              eskopeta fiña.

Uzt.   Nik badaukat aspaldi
              ementxe egiña.
              Aspaldi izango dezu
              zedorrek jakiña:
              oker tirata ere,
              botatzen dakiña.

Pun.   Tren onek erruberak
              zenbat ote ditu?

Uzt.   Jakitea nai dunak
              azpira begitu.
              Jarritako guziak
              or izango ditu,
              baldin norbaitek orain
              kendu ez baditu.

Uztapide, 1967ko txapelketan, hirugarren aldiz txapeldun.

Euskaltzaindiaren lehen txapelketa, 1960

Euskaltzaindiak antolatutako Euskal Herri mailako lehenengo bertsolari-txapelketa, 1960ko abenduaren 18an izan zen, Donostiako Victoria Eugenia antzokian. Erabat egitura piramidala izan zuen txapelketa honek. Juan Perurenak, Uztapidek, Jon Azpillagak, Xalbadorrek, Joxe Joakin Mitxelenak, Mattinek, Jon Mugartegik eta Andres Narbarte “Xalto”k ekin zioten goizeko saioari. Arratsalderako hiru bertsolari hautatu zituen epaimahaiak: Uztapide, Azpillaga eta Xalbador. Hiru bertsolari hauetatik, Azpillagak eta Uztapidek egin zuten aurrera; eta bi hauetatik, Uztapidek. Beraz, Uztapide neurtuko zen, buruz buruko azken txanpan, Iñaki Eizmendi “Basarri”rekin.

Goiz-parteko saioan, Perurenak eta Uztapidek kantatu behar izan zuten elkarrekin. Gai librean aurrena, bina bertso, Perurena hasita⁵³:

Per.   Eskubideak badira baiñan
              bakoitza bere legian.
              Esan bear det etorkizunak
              nola gertatuko dian.
              Nere prueba aitortu nai det
              eta ain odol bizian.
              Gaur etorri naiz gipuzkoar au
              probatutzeko idian.

Uzt.   Zu, Perurena, probatutzero
              iñork ez zaitu beartu.
              Lagun jator bat emen dezula
              sinistra zazu ziartu.
              Nik’e urteak joanak ditut,
              geiago ezin indartu.
              Onez aurrera ez al det obe
              gaztiakin alkar artu?

---

⁵³   *Bertsolarien txapelketa – 1960* (Kuliska Sorta 43-44).

- Per.   Memoriz oso alegre zaude
eta ederra euskera.
Denak oneri jarraituz pixkat
alimatuko ez al gera?
Lendabiziko sartu zait niri
odol gaiztoan kolera.
Ez apuratu, adiskidea,
aisa moldatuko gera.
- Uzt.   Broma ederrean igaro bear deu
bertsolarien eguna.
Sinista zazu: beti izan naiz
biotzez oso biguna.
Alkar artzea da lenbiziko
guk egin bear deguna.
Nik ezin badet, pentsatutzen det
zu zaitutela laguna.

Launa bertso, ofiziotara, Perurena hasita. Gaia: Perurena, gorbataaduna; Uztapide, gorbata gabekoa.

- Per.   Aldrebestasunen bat laiteke
gure atearen giltza.
Artako ez badago biotza,
beti arrazoi murrizta.
Igual alde guzietara,
auntzera-onontz balantza.
Irri 'ingo 'izute denak onela
gorbatik gabe bazabiltza.
- Uzt.   Ez al zerate arritzen, jaunak,
gazte oneren sarreran?
Bizi izatea ote dago ba
korbataren goraberan?
Nik'e jantzi nai baldin banitu,
badauzkat oiek aukeran.
Zuk'e obe dezu korbata baiño
txuleta on bat plateran.

Per.   Gure odola beti izaten da
munduan sofritutzeko.
Egi garbi bat esango 'izutet
guziak entenditzeko.
Bitarteko izketa onek
baditu amaika tako.
Baiña gorbatakin dotoreago da
kalean paseatzeko.

Uzt.   Gai orren bidez esan nitezke
nik al dakit zenbat egi.
Baserri eta kaleetara
maiz bota izan det begi.
Ikusitzen det jarri degula
oraintxen lujo geiegi.
Obe genduke zarraren eran
korbatarik gabe segi.

Per.   Gorputz aundiak urruneraiño
beti iten du itzala.
Badakizute zek dakarkion
mundu onetako gala.
Txorakeriak esaten alperrik
ari gerade bestela.
Nik uste det geienxkona orain
gorbatakin jazten dala.

Uzt.   Korbatarekin dabiltzanak'e
danak ez dira abillak.
Batzuk lezaketanak dirade;
besteak, berriz, umillak.
Baserritarrak ikusten ditut
diruriela jentillak.
Berriro ere lege orretara
albait jarraitu, motillak!

Per.   Berriz'e beste bat eman bear det
denari serbitutzeko.
Eta al bada izan deiela
memoriz entenditzeko.
Oso aldrebes ez det asi nai
itz gutxitan kunplitzeko:
baserriko jantziak ez du balio
kalean ibillitzeko.

Uzt.   Nik ez ote det erantzuteko
gaur izango biotzikan?
Gere jatorria aitortzeko
guk ez deu beste pozikan.
Baserritarren boltsan askotan
ez da faltatzen sosikan.
Brusa beltzak'e kalean ez du,
gizona, bate lotsikan.

Arratsaldeko saioan, Uztapidek, Xalbadorrek eta Azpillagak hainbat ariketa egin behar izan zituzten, gero bik aurrera egin zezaten. Uztapide eta Azpillaga pasa ziren. Hona hemen, launa bertso kantatuz, ofiziotara egin zuten saioa.

Launa bertso, teman. Gaia: Uztapide, orain ehun urteko euskalduna; Azpillaga, oraingo euskalduna.

Uzt.   Gaur eun urteko euskalduna ni
ta zu oraingo berria.
Zuk zer esan nai dezun entzuten
pozikan nago jarria.
Ia galduta dagola uste det
oraintxen Euskal Erria.
Esan zaidazu orren gañean,
Juan, arrazoi garbia.

- Azp. Esango dizut arrazoi ona
eta ondo merezita.
Uste al dezu Euskal Erria
dana dagola jausita?
Euskaltasuna biotz barruan
badadukate josita.
Euskera nola egongo da ba
au onela ikusita?
- Uzt. Gaur eun urteko euskaldunak'e
ez zuten bear lotsikan.
Emen mendian ez zan egiten
euskera beste itzikian.
Ez det pentsatzen aiek dutenik
gaurko gazteen gaitzikian.
Gaurko euskeran ez da entzuten
zalaparta bat baizikian.
- Azp. Euskal Erria nola dagoan
orra urrengo itzian.
Euskeraz gogor egiten degu
Españian ta Frantzian.
Emen euskeraz dakiten askok,
baita frantses ta inglesian.
Baiña ez dute besteik egiten
euskeraz izan ezian.
- Uzt. Aitortutzen det emen euskerak
izan ditula ekaitzak.
Ta nik oik denak kentzeko egiten
beti ite 'itut otoitzak.
Baiñan gaur ere entzun bear dira
gaur eun urteko itzak.
Gaurko euskera famatzen, Juan,
alperrikan gitxabiltzak.

Azp. Oin eun urte zer pasatzen zan
auxen ezbaida aztuta.
Bere burua abonatutzen
ez det mingaiña moztuta.
Oin eun urte txarra zegonik
nik ez bait det abestuta.
Izkuntza ura askoz ohea
oraingoakin nastuta.

Uzt. Eun urtetik onuntza ere
badira milla istori.
Bi bertsolarik ongi juzgatzen
zailla izango da ori.
Baserritako itz garbi asko
bera bait dira erori.
Gauz ori orain berriz jasotzen
asko bearko degu ari.

Azp. Aspalditxoan lantegi ontan
guztizko gogor ai gera.
Ta aizu, laguna, ez zazu izan
orlako beldur-ikara.
Sekulan baiño lerdénago gaur
ia daukagu euskara.
Orain eun urte zegoan maillan
igoko da orain bezela.

Bakarka, hiruna bertso, gaia emanda. Gaia: hiru bertso, zerua nolakoa den esanaz.

Uzt. Zerua zer dan pentsatzen ez naiz
oso luzaro egona.
Baiña dotriña badakit eta
badauka ederren sona.
Sinistu gero sinismenean
ni oso firme nagona.
Arutz dijoan animak dauka
sekulako zoriona.

Ez falta lenengo aginduan
eta ez bigarreanean,
sartu nai baldin bazenduteke
tokirik ederrenean.
Zerua zer zan ikasi gendun
bizitzaren aurrenean.
Ta ikusiko degula uste det
garaia datorrenean.

Zeruko giltzak ez dadukate
San Pedro beste jaberik.
Ez det pentsatzen gelditutzea
ate artan sartu gaberik.
Bertsolaientzat ez al da izango
orrelako naigaberik.
Seguru dakit iñon ez dala
an baiño toki oberik.

Txapelketa horretan Uztapidek ofiziotara egindako saioekin jarraituz, hona hemen, Basarrirekin azken txanpan, buruz buru egin zuen saioa.

Launa bertso, ofiziotara. Gaia: Uztapide, bertsolaria; Basarri, jueza, epaimahaikoa.

Uzt.   Beraz ni naiz gaur bertsolari ta
Basarri au da juradu.
Len bezelaxe gaur ere egin
bearko zerbait erregu.
Lagun zarrari guk konfiantzan
au eskatutzen diogu:
geiena danak txapelketa au
irabazi bear degu.

- Bas. O, adiskide, ez nazazula
aldamenetik tentatu.
Guk biok alkar ola jotzean
badaukagu zer kontatu.
Bertsolariak juraduakin
sarri ez dira kontentu.
Lenengo egin bear dana da
bertsoak ondo kantatu.
- Uzt. Barka zaidazu, juez maitea,
nik esan badizut broma.
Ongi dakizu ni zuretzako
gorrotoan ez nagona.
Ni izan arren barrunpe ontan
ustez bertsolari ona,
askoz ohea izango degu
nere jueza dagona.
- Bas. Manuel maite, ez zazu artu
estuasun eta presa.
Juezak duten ofizioa
oso baita aldrebesa.
Errespeto aundiz esaten dana
itz bat auxen da: jueza.
Oien gustua egiten beti
ez dek izaten erreza.
- Uzt. Auxen esango dizut, Basarri,
nik urrengo irrintzian.
Juezak egin ber duna au da,
Uztapiden iritzian.
Gauz asko erabaki bear dira
emen denbora gutxian.
Gauzik bearren-bearrena da
ibili kontzientzian.

- Bas. Ez det pentsatzen kontzientzitik
oiek daudenik aulduak.
Sarri olaxe sortzen zaizkigu
izketarako moduak.
Pasionista ta jesuita,
gaiñera apaiz ondraduak.
Gu juzgatutzen dauden gizonak
ez dira barranderuak.
- Uzt. Ni gaur goizean jaiki nintzaden
lo egin dedan oetikan.
Pentsatutzen det: Basarri erten da
berak artu dun gaitikan.
Ez dezazula zuk lagunikan
or aukeratu maitikan.
Zu zaude juez, arrazoirikan
ez da bertso oietatikan.
- Bas. Bakoitzak berea esaten du
emen nola edo ala.
Manuel maite, nik pentsatzen det
ori jende ona dala.
Lagunak gera baiña alkarri
azaldu bear azala.
Auxen opa det: geiena danak
gaur irabazi dezala.

Euskal Herriko bertsolari-txapelketa nagusien kontadur-
rian, hirugarrena bezala hartzen da 1960ko abenduaren
18an jokatu zena, Donostiako Victoria Eugenia antzokian.

Finaleko saioan bertsolariek egin behar izan zituzten ari-
keta bik eman zuten zeresana. Bata, lau oinak eman eta
bertsoa kantatzearena izan zen. Nobedade handia izan zen
bertsolarientzat. Asko atera omen ziren Victoria Eugeniatic
Uztapideren ondorengo bertsoa gogoan zutela

Lau oinak zortziko txikian bertso bat kantatzeko: batela, txapela, kandela, berdela.

Arrantzara joateko
artu nun batela.
Bai eta ere piztu
neronek kandela.
Arrapatu nai nuan
oiekin berdela.
Eta bidean galdu
zitzaidan txapela.

Fernando Artola “Bordari”k asmatua omen da “kartzelako lana”. Eta ariketa hau ere txapelketa honetan estreinatu zen. Basarrirekin jokaturako buruz burukoan, hauek kantatu zituen Uztapidek.

Bost bertsoarako gaia: ezkontzera dijoan alabari kontsejuak eman.

Alabatxoa, zugar nengoan
oso kariñoz betia,
zu bezelako andereñoak
gutxi izaten baitia.
Neretzat pena aundiena da
zu etxetikan joatia.
Baiña zoazen tokian ere
ongi portatu zaitia.

Aita ta amaren ondoan ez da
alaba gaizki egondu.
Pixkat luzatu nai bazuan'e
oraindik ez zan berandu.
Baiña maite bat sortu zaio ta
berak eskutikan kendu.
Ni kontentu naiz zorionean
ikusten baldin bagendu.

Zu emakume jatorra zera,
ez dezu ezeren lotsikan.
Alaba on bat zu zindutela
ez daukat beste pozikan.
Aurrerantz ere ez zazu izan
zuk iñoiz zorigaitzikan.
Aitak ez dizu sekula egingo
lagundutzea baizikan.

Joan bearra badezu ere,
famelirikan ez nastu.
Len'e txukuna ziñaden eta
ez zaitezela narrastu.
Fameliako buruzbideak
egiñagatikan poztu,
emen gelditzen dian gurasoak
iñoiz ez itzazu aztu.

Tratua egiña baldin bazegon,
zertarako jarri traba?
Borondatea ala zuten ta
bearko diogu laga.
Egunak pasa zorionean
ta era berean gaba.
Gure ateak libre dauzkazu
nai dezunean, alaba.

Eta, azkenik, bederatziko txikian bertso bat kantatu behar izan zuten Uztapidek eta Basarrik, kartzelako lana burutzeko. Honela esaten du Uztapidek *Lengo egunak gogoan* liburuan bertso honengatik⁵⁴: “Orduan bederatzi puntuko bertso bat eskatu zidaten, eta antxe trabatu nintzan”. Hona hemen bertso hori.

---

⁵⁴ *Lengo egunak gogoan* II: 236.

Bederatzi puntuko bertso baterako gaia: euskera.

Gai au ez da izandu
nere atsegiña.
Baiña Irigoienek
du itz egiña.
Kantatuko ez banu,
danentzako miña.
Esango lutekena:
ori ez da diña.
Ni ez naiz apaiña,
bertsolai apaiña.
Baiña in nai azaiña
luzaturik zaiña.
Euskeragatik ein det
nere alegiña.

Argi dago zerengatik esan zuen “antxe trabatu nintzan” hura: “Ni ez naiz apaiña, bertsolai apaiña” puntuengatik. Argi dago *lapsus linguae* bat izan zela trabatze hori. Ez ote zuen esan nahiko “Ni ez naiz apaiña, bertsolai bikaiña”? Auskalo! Basarrirentzat izan zen txapela. Eta ez dugu uste Uztapide haserre izango zenik. Behintzat, honela kantatu zuen amaierako agurra.

Kantatu nai det nik'e bertso bat
jasoera tajuzkuan,
nola lagun zar txit maitatua
nik banuan Gipuzkuan.
Len zan tokira berriro ere
txapela zakigu juan.
Iruditzen zait ongi zegola
lenago zegon eskuan.
Merezi dezu ta gorde zazu,
Basarri, urte askuan.

Lehen bi txapel nagusiak: 1962, 1965

Donostiako Astoria antzokian jokatu zen, 1962ko abenduaren 30ean, Euskal Herriko laugarren bertsolari-txapelketa. Orduan jantzi zuen Uztapidek lehen txapel nagusia. Hainbat irratitatik zuzenean jarraitu ahal izan zen ekitaldi osoa. Horrela egin zutenako bat izan zen Krisostomo Iturain, Uztapideren aitagina-reba, Donostiako Ospitale Probintzian zegoen-eta.

Piramide-egitura izan zuen orduko finalak ere. Zortzi bertsolari aritu ziren goizean: Jon Azpillaga, Joxe Joakin Mitxelena, Migel Zabaleta, Joxe Migel Iztueta “Lazkaotxiki”, Mattin Treku, Migel Arozamena, Jon Lopategi eta Fernando Aire “Xalbador”.

Hainbat ariketa egin ondoren, Mitxelenak, Lazkaotxikik, Arozamenak eta Xalbadorrek lortu zuten aurrera jarraitzeko aukera. Eta hemen sartu ziren soka Basarri eta Uztapide, aurreko txapelketako txapeldun eta txapeldunordea. Arratsaldeko saiora Lazkaotxiki, Xalbador, Uztapide eta Basarri pasatu ziren. Eta Basarri eta Uztapide gelditu ziren azken buruz burukoan lehitzeko.

Azken txanpa horretan bakarka egin beharreko ariketetan Uztapidek egindako bi bertsoaldi emango ditugu segidan. Lehen txapel nagusia irabazteko balio izan zioten bertsoaldiak, dudarik gabe⁵⁵.

Hiru bertsoarako gaia: zure bizitza kontatu ezazu hiru bertsoan.

Nere bizitza esplikatzuten
egin bear zerbait kontu.
Aditzailleak emen daude ta
artu dezatela kontu.
Bizimodu onak baziran baiño
guk ainbeste fundamentu.
Beti pobreak izan gerade
baiño bai bizi kontentu.

---

⁵⁵ *Bertsolarien txapelketa* (Auspoa 22): 142-143; 145-146.

*Alfontso Irigoien, Basarri eta Uztapide,
1962ko txapelketan, zozketa egiten.*

Zortzi seme ta alabarena
guraso aita ta amak.
Gure era aien babes batean
azi izandu geranak.
Premiz nuen ta nik ontzat artu
nituen aien esanak.
Beti eziñean gabiltza baiño
pazientziz pasa danak.

Esan dizutet pobre sortu ta
pobre izana naizela.
Ta sinisten det urte obeak
geroztik ez datozela.
Baiña nik beti bizi nai nuke,
jaun maiteak, bai, onela,
pobrezan Kristo Nazaren bertan
bizi izan zan bezela.

Beste hiru bertsorako gaia: ama. *Ama* hitza gogoan
hartu eta hiru bertso.

Auxen da gai polita
orain neregana
alboko lagunendik
etorri zaidana.
Bertsoak bota bear
emen iru bana.
Ortan esango nuke
nik naitasun dana.
Beste zer esanik ez da
esanikan: ama.

Amak eman ziraden
lenengo bularra.
Andik artua nuen
bertsotako indarra.
Geroztik biotzera
datorkit sugarra.
Egunsentia joan zan,
laiste illunabarra.
Gero ta beerago
Uztapide zarra.

Ama oraindik ere
daukat nik goguan.
Pena ez egotea
gaur nere onduan.
Jaungoikoak zerura
eraman zinduan.
Laister izango zera
ia saminduan.
Baiña ni ere or nazu
laistertxo zeruan.

Luzaro iraun zuen hiru bertso hauen durundiak, Donostiako Astorian 1962ko abenduaren 30ean bildu ziren bertsozaleen belarrietan.

Uztapidek jantzi zuen txapela; Basarri gelditu zen bigarren; Xalbador, hirugarren; eta Lazkaotxiki, laugarren.

Donostiako Anoeta pilotalekuan, gaur egungo Atano III.ean, jokatu zen Euskal Herriko bosgarren bertsolari-txapelketa nagusia, 1965eko Urteberri egunean. Hamar bertsolarik kantatu zuten finalean: Jon Mugartegik, Migel Arozamenak, Txomin Garmendiak, Andres Narbarte "Xalto"k, Joxe Migel Iztueta "Lazkaotxiki"k, Fernando Aire "Xalbador"ek, Mattin

Trekuk, Joxe Joakin Mitxelenak, Jon Lopategik eta aurreko txapeldunak, Manuel Olaizola “Uztapide”k.

Kanporaketa-egitura izan zuen berriro finalak. Goizean aritutako bederatzieta lau hautatu zituen epaimahaiak arratsalderako: Xalbador, Lazkaotxiki, Mattin eta Mitxelena. Eta, ondoren, Lazkaotxiki aukeratu zuen epaimahaiak Uztapiderekin buruz buru kantatzeko.

Ofiziotara egindako bertsoaldia dakargu aurrena. Beste-rik ez agintzean, zortziko nagusian aritzea izango zen ohi-koena. Baina ez. “Iparragirre abilla dela” doinu eta moldean kantatu zuten; hala eman baitzion Uztapidek hasiera. Hona hemen gaia eta bertsoak⁵⁶.

Gaia: Uztapide laurogei urteko aitona, eta Lazkaotxiki hemezortzi urteko biloba estudiantea. Aitonak Euskal Herriko antzinako ohitura garbiak goratuko ditu; eta bilobak, berriz, gaurko aurrerapenak.

Uzt.   Aitonak eta billobak orain
              ditugu geren kantuak.
              Estudiante guziak ere
              ez dira izaten santuak.
              Gaur modazko dabilta,
              gero inpernuko giltza,
              artu arren komentuak.
              Zein bidetatik zoazen, billoba,
              ongi atera kontuak.

Ltx.   Aitona ona, ni ez nijoa
              gaur zu ofenditutzero,
              nola zeraden guraso zar ta
              maite dezuan euskera.
              Al degunikan zuzen
              zerbait mugi gaitezen
              ikasirikan karrera.
              Beti lenean baldin bagaude,
              ziero ondatuak gera.

---

⁵⁶ *Bertsolari txapelketa* (Auspoa, 43): 112-115.

- Uzt.   Billoba, gauzak aitonak zuri
               jarriko 'izkizu aukeran.
               Gure oraingo bizimodua
               dago zuen gorabera.
               Artu moda berriak,
               galtzen dira erriak,
               zu zabilta orien eran.
               Jakin nai nuke karrera artuta
               geo zer izandutzen zeran.
- Ltx.   Badakizu zuk lengo lurrean
               guk bear degula bizi.
               Baiñan nai nuke atzera dagon
               lur maitea aurrerazi.
               Berriari ekiñik,
               lan pixka bat egiñik,
               makina ona erosi.
               Lengo kontuan gaurko munduan
               ezin gindezake bizi.
- Uzt.   Nere billoba, zure bertsoa
               ez al zan aditzekoa?
               Ori usaia! Ematen zuen
               arrosa maiatzekoa.
               Baiñan emen lekua
               dadukazu bapua,
               zeruaren antzekoa.
               Gaurko mundua nola dan, berriz,
               gerokoa galtzekoa.
- Ltx.   Ez dakit adelantu au degun
               gauza txarra edo ona.
               Baiñan pixkabanaka aldatzen
               nola dijoan gizona.
               Lengo adelantuak
               dirade joandakuak,
               gaurkoak ez dira bromak.
               Baiñan elkar maitatu dezagun
               billobak eta aitonak.

Kartzelako lana deritzan atalean, haibat ariketa egin behar izan zituzten. Gaia emanda, ondorengo bi bertsoaldi hauek egin zituen Uztapidek⁵⁷.

Bi bertsoarako gaia: zure herriko elizako ponteari, bi bertso.

Bein ta berriro gogoratzen naiz,
Arruako eliza zarra.
Zuregandikan artu bait nuen
kristau-izaeran indarra.
Oraindik ere nere fedeak
badauka bere giarra.
Euskal Erri au serbitutzeko
izan det zure bearra.

Ni Arruako semea bait naiz
esaera baterako,
lotsarik izan banu ez nintzan
ni andikan aterako.
Zertako utzi bear nuen nik
barrio ura berako,
bean aurrean sortu bait nintzan
Jaungoikoan aurrerako?

Gaia, hiru bertsoarako: gaua da eta, ohean lotan zaudela, hil-kanpaiak esnatzen zaitu. Hiru bertso kantatzen dituzu.

Auxen da lana! Gezur au orain
ezin biurtu egira.
Ni ametsetan ibili eta
gero esnatzean, begira.
Pentsatu nuen: emaztea ta
semetxoia emen dira.
Eriotzak'e ainbeste pena
ez du ematen urrutira.

---

⁵⁷ *Bertsolari txapelketa* (Auspoa, 43): 119-120.

Pena aundia artu nuan, bai,
ni nola naizen umilla.
Eta asia nintzan aguro
orazio baten billa.
Iru aitagure errezatutzen
ai nintzan isil-isilla.
Nik esan nuen: oi, dana dala,
zeruan gerta dedilla.

Esan bezela, gerta dedilla
aingeruakin batean.
Zein ez litzake pozez beteko
alako leku maitean?
Guk ere gero sartu nai degu
zeruetako atean.
Arratsean zein il dan jakingo'et
geok aruntza joatean.

Xalbador txistukatu zutenekoa, 1967

Hurrengo bertsolari-txapelketa nagusia 1967an jokatu zen, ekainaren 11n, berriro ere Donostiako Anoeta pilotalekuan, gaurko Atano III. enean. Bertso ederrik kantatu bazen ere, Xalbadorri txistu jo zioten txapelketa da jendearen oroime-near. Uztaipidek irabazitako hirugarren txapelketa nagusia izan zen.

Jon Lopategi, Jon Mugartegi, Fernando Aire “Xalbador”, Jose Luis Gorrotxategi, Txomin Garmendia, Mattin Treku, Migel Arozamena eta Bautista Madariaga aritu ziren goizeko saioan. Zortzi bertsolari horietako hiru aukeratu zituen epai-mahaiak arratsaldeko saiorako: Jon Lopategi, Jose Luis Gorrotxategi eta Xalbador. Arratsaldeko saioan, Joxe Migel Iz-tueta “Lazkaotxiki” elkartu zitzairen, aurreko txapelketako txapeldunordea. Eta, hain zuzen, lau hauetatik Uztaipidere-kin buruz buru aritzeko epaimahaiak Xalbador hautatu zuenean sortu zen iskanbila.

Honela kontatzen du Uztaipidek pasarte hori, *Lengo egu-nak gogoan* liburuan⁵⁸:

Jendeak erabaki oneri txistuak jo zizkion, eta, nere iri-tzirako, oso gaizki dago Xalbadorri txistu jotzea. Nik ez dakit neri joak baziran ere, baña guk Xalbadorri jo ziz-kiotela pentsatu genduan.

Gure egoera ederra zan orduan! Gu biok giñan an, jendearen aurrean txutik jarrita, txistuak noiz ixilduko ziran zai. [...] Gero esan zutenez, bost minutu ta erdi iraun zuan txistu-aldi arek. [...]

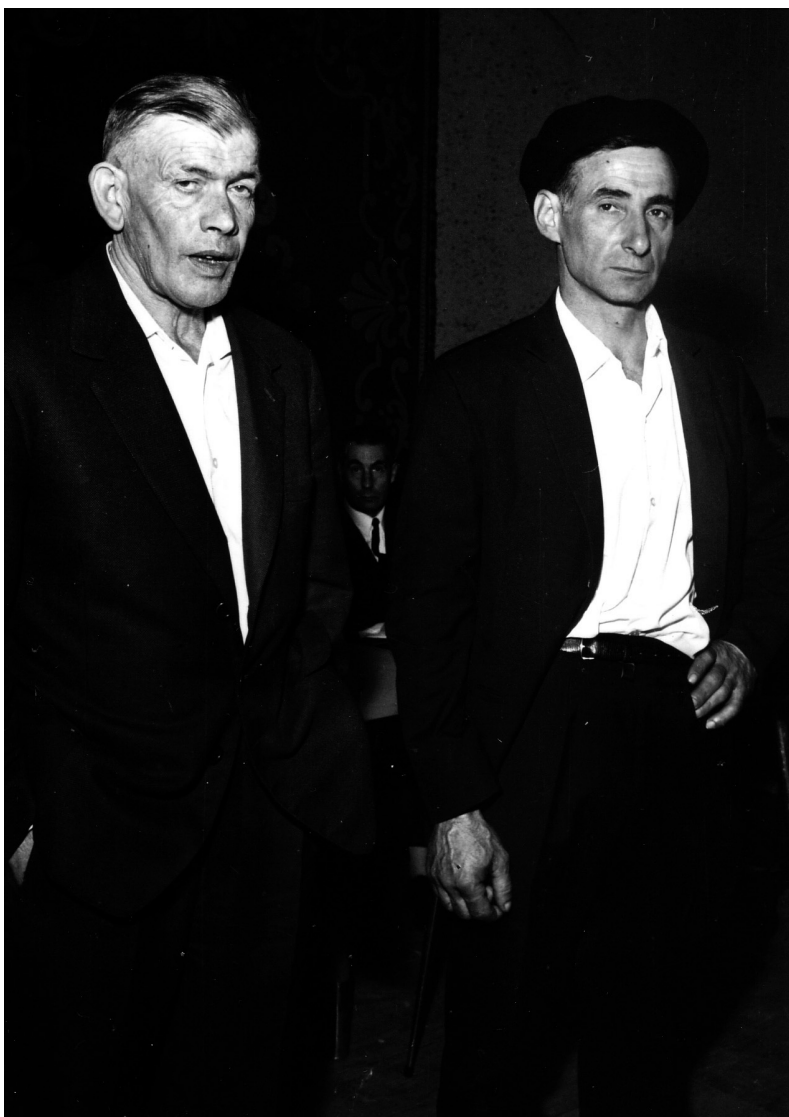
Nik kantatu nuan nere agurra, eta Xalbador asten da kantatzen eta etzioten uzten. [...]

Orduan ixil-aldi bat egin zan, eta artaz baliatu zan Xalbador kantatzen asteko:

---

⁵⁸ *Lengo egunak gogoan* II: 250-254.

Uztapide eta Xalbador, 1967ko txapelketan, txistuak txistu.

Anai-arrebak, ez, otoi, pentsa
neure gustura nagonik,
poz gehiago izango nuen
albotik beha egonik;
zuek ezpazerate kontentu
errua ez daukat, ez, nik...

Jendea txaloka asi zan orduan. Bazan garaia! Ezin
segitu izan zuan Xalbadorrek. Bi pusketan kantatu
zuan. Jendea ixildu zanean, onela bukatu zuan:

Zuek ezpazerate kontentu
errua ez daukat, ez, nik,
txistuak jo dituzute bainan
maite zaituztet orainik!

Len txistuak bezala, txaloak ziran orduan. Nolakoak
gañera! [...]

Gero ere egun artako bertsorik onentzat juzkatu zu-
ten bertso ura. [...]

Xalbadorrek negar egiten zuan, eta ez da gutxiagota-
rako, izan ere.

Gauza jakiña da Uztapidek jantzi zuela txapela eta Xal-
bador izan zela bigarrena. Hirugarren Jon Lopategi gelditu
zen; eta Lazkaotxiki, laugarren.

Giro trakestu hartan ez zen samurra gertatuko bertsoan
egitea, baina egoerari gaina hartzen asmatu zuten bai Uza-
pidek eta bai Xalbadorrek.

Uztapidek, lehenik, bere izenarena argitu behar izan
zuen. Alfontok galdera zuzena egin baitzion puntua jartze-
rrakoan⁵⁹.

Iri: Joxe ala Mañuel
                          da zure izena?

---

⁵⁹   *Bertsolari txapelketa* (Auspoa 67): 105.

Uzt.   Auxe gauza erantzutera
                 onuntz gatozena!
                 Joxe jarri zidaten
                 kartillan aurrena.
                 Baiña Manuel danak
                 deitzen didatena.

Hiru bertsoatarako gaia: Uztapide, zeharo beltzez jantzitako umetxo bati, hiru bertso kantatu behar dizkiozu⁶⁰.

Auxen da gaia zaidana neri
neregana iritsia.
Baiña ala're estutu gabe
emango det iritzia.
Nere aurrera ementxen dator
orain aurtxo bat txikia.
Zerengatikan ote zabilta
orrela beltzez jantzia?

Pentsamentuak aitortutzeko
zertarako egon lotsez?
Emen dagoan aurtxoa maitea
maite bait dut nik biotzez.
Garai batean aingerurikan
ola ez zan jazten beltzez.
Gure euskeraren lutua ote da?
Ez nuke esango ezetz.

Batzuek azkar samar nolatan
zaizkigun jantziz belztutzen.
Baiñan neroni berri aldiak
sekula ez zaizkit aztutzen.
Euskera iñoiz ilko danikan
onek ez du sinistutzen.
Jantzi beltz ori kendu, aurtxoa,
berriz asi da piztutzen.

---

⁶⁰   *Auspoa*, 67: 106.

Uztapide eta Xalbador, ofizioa emanda, hiruna bertso. Gaia: Biok anaiak zerate; zu, Uztapide, egunsentian lanera zoaz; eta zu, berriz, Xalbador, gaupasa eginda, ordu berean etxera zatoz, eta topo egiten dezute. Elkarrekin teman, hiruna bertso⁶¹.

Uzt.   Anai maitea, entzun itzazu
              beste anaiaren esanak:
              gure aurreko gurasoak'e
              ez ziran ola izanak,
              gaur er'egiñak izango 'ituzu
              zuk egun guztiko lanak,
              ama batenak gerade baiño
              ez gera berdiñak danak.

Xal.   Argisentian etxera buruz
              hartzen detan ahalgea!
              Eta zu eni hor berriketan
              ondo jakin gai nerea.
              Lanera zoaz gogo baituzu,
              hola da egun legea.
              Bietan errukarriena ni naiz,
              lorikan egin gabea.

Uzt.   Gure etxean ikusteko naiz
              oraindik ondoren latza.
              Gaur ere nola egin dezun zuk
              txit erretira narratsa.
              Dirua ola botatzeko zu
              ez zerade aberatsa.
              Ea mesedez esan zaidazu
              nun pasa dezun arratsa.

---

⁶¹   *Auspoa*, 67: 108-110.

Xal.   Taberna baten egonak gira
              auzoko Antton ta biak.
              Eta gero hor konturatu gabea
              atzeman gaitu argiak.
              Zuazi lanerat, nik istant batez
              itxi behar 'tut begiak.
              Atzartzeaikin moldatuko 'tut
              txerriak eta behiak.

Uzt.   Denbora bazan or ibiltzeko
              goizetikan arratsera.
              “Angelus”ean mutil jatorrak
              etorri bear du etxera.
              Orain sasoia ola galduta
              gero bazoaz zartzera.
              Gauza onikan ez da zurekin
              mudatutzen ez bazera.

Xal.   Mundu guzian zabaldua da
              lagun zailea naizena.
              Nik, lagun bila natorrenean,
              harrapatzen dut dozena.
              Eta zu, berriz, lanetik laster
              ohera zuzen-zuzena.
              Aintzina're jarraituko zaizu
              Manuel Tonto izena.

Uztapidek kartzelako lana deritzan ariketan, bi gai landu
behar izan zituen, besteak beste. Bi bertso kantatuz, bata;
eta hiru bertso kantatuz, bestea.

Bi bertsotarako gaia: ijito mutil gazte bat, zuk dirua
daukazun bankuko kobradore izendatu omen dute.
Zer deritzazu?⁶²

---

⁶²   *Auspoa*, 67: 113-114.

Zer triste nagon ezin sinistu
leike neronek esanda.
Oraintxen ere milagro ederra
gure tartean izan da:
gure bankuko kaja orretara
ijito txar bat joan da.
Akabo nere diru pizarrak,
lenago gutxi nuan-da.

Lenago ere pasatua naiz
amaika orrelako gai.
Ta zelebren bat artzeko emen
nengon oraintxen ere zai.
Ijito ori orruntz sartu da
ta beti egingo du jai.
Eskolarikan ez du jakingo,
dirua arrapatzen bai.

Hiru bertsorako gaia: ohea⁶³.

Nere lanetan pasatutzen det
urte guzian eguna.
Baiña oiera joan bearra
etorritzean illuna.
Nekatutako gerriarentzat
uraxen gauza biguñā!
Bedeinkatua izan dedilla,
oia, zu egin ziñuna.

Aldrebes edo ongi esaten
jarraituko'iot lanean.
Ona zerala len esan degu,
segituko'iot lenean.
Bein joan ezkerro luzaro ez naiz
egoten aldamenean.
Jaian parranda egin eta or
gozatu astelenean.

---

⁶³ *Auspoa*, 67: 114-115.

Nere oraingo iru bertsotan
oiaren kontua dabil.
Badakizute ni erdi gaixo
eta nagoala debil.
Bere aurrean aurkeztutzen naiz
eta jarriko naiz umil.
Oi zuri baten jaio nintzan ta
oi zurian nai nuke il.

Txapelketetatik jaialdietara

Euskaltzaindiak antolatutako txapelketa haiek sekulako eragina izan zuten herrietan antolatzen hasi ziren jaialdietan. Txapelketako saioak eredutzat hartu zituzten antolatzaileek, saioak egituratzerakoan. Honela, txapelketatik kanpo ere, antzeko bertso-saioak antolatzen hasi ziren han-hemenka, eta geroztik bide luze bezain aberatsa egin da alor honetan.

Nobedadearen gurpilean, txapelketaren antzeko egituraz antolatutako bertso-saioetako bat izan zen Bilboko Capitol antzokian, 1961eko Errege egunean. Bederatzi bertsolarik kantatu zuten, Alfontso Irigoien gai-jartzaile zela: Basarrik, Uztapidek, Joxe Joakin Mitxelenak, Mattinek, Xalbadorrek, Andres Narbarte "Xalto"k, Juan Bautista Madariagak, Jon Mugartegik eta Jon Azpillagak.

Hau da Uztapidek kantatu zuen hasierako agurra:

Bertsoarekin lanikan asko
badegu emen eta or.
Izkuntza zutik egongo bada
saiatu egin bear gogor.
Eta Bilboko anai-arrebak
portatzen diranak jator.
Beste lan gabe Gipuzkoatik
zuek agurtzera nator.

Irigoienek puntua jarri eta erantzun zion Uztapidek:

Iri: Balego kantatzen gaur
                ementxe Txirrita.

Uzt.   Naiago nuke ikusi
                goitik etorrita.
                Lenago bagenekin
                alkarren berri ta.
                Oraindik ere zerutik
                entzuten an baita.

Txirrita bertsolaria hizpide, merezi du gogoratzea zer bertso kantatu zuen Uztapidek bazkalondoan haren omenetan, Hernaniko Ereñozun Txirritari 1963ko urriaren 20an egin zitzaion omenaldian⁶⁴:

Gaur entzun degu nola ziñaden
Latxe Zarrean jaioa.
Untzak itxirik ikusten da gaur
zure kuartoko leioa.
Urumeako erreka ortan
bai sortu gizon iaioa!
Nerekin egin zendun, Txirrita,
zuk atzen bertso-saioa.

Itzul gaitezen Bilboko Capitol antzokiko bertso-jaialdira. Hona hemen, Andres Narbarte “Xalto” goizuetarra lagun zuela, Uztapidek egin zuen saio bat.

Gaia: Narbarte txapelik erabiltzen ez duena izango da; eta Uztapide, txapela erabiltzen duena.

Nar.   Txapelik gabe dabil Narbarte
bere denbora guztian.
Eta Uztapide ere igual
ikusitzen det aurrian.
Oitura danak galdu ditula
ia nago igerrian.
Arritzen naiz gaur onek txapela
nola utzi dun etxian.

Uzt.   Narbarte, erantzun bear nizuke
lengo oitura zarrean.
Etaketik txapelakin nentorren
ta patxada ederrean.
Edukazio pixka bat nola
dagon Bizkaiko lurrean,
kendu egin det emen jartzeko
jende jatorren aurrean.

---

⁶⁴ Euskadi Irratia

- Nar. Txapel aundia ibiltzen dula
 nik emendik esanikan,
 kendu duala aitortu digu
 jende aundia danikan.
 Ni, berriz, bestetikan onarantz
 etorria naiz utsikan.
 Bate buruan ez neukan eta
 ez nun kendutzen lanikan.
- Uzt. Jende aurrean ez nioke nik
 esan nai itz zakarrikan.
 Baiña gaiak ala aginduta
 gaur nerekin alperrikan.
 Narbarte jauna, txapel-kontuan
 entzun bear dezu ederrikan:
 buru ariña duanak ez du
 bate txapel bearrikan.
- Nar. Onek esan'tu gaurko onetan
 parregarritzko kontuak.
 Buru ariña nunbait gaur dauka
 Andres Goizuetakuak.
 Txapel aundi bat ibilitzen du
 ala dirudi tontuak.
 Aren barrenen kabitzen dira
 Uztaipiden talentuak.
- Uzt. Gaur Uztaipide asko pozten du
 toki ontako txalo-otsak.
 Auetxek dira bertsolariok
 artutzen ditugun pozak.
 Txapel on bat'e gaur kostatzen da
 dendara joanda sosak.
 Baiña alare jantzi egin bear nik,
 bestela ilko nau otzak.

- Nar.   Zure ondotik gaur Andres auxen
               urrutira ez dijoa izu.
               Ai, Uztapide, seguru nago:
               zu zaude bertsotan maisu.
               Esan bearrik bate ez daukat
               zeuk'e sobra badakizu:
               etxekoa'e emango dizut
               lengoa eskas badezu.
- Uzt.   Beste bertso bat kantatutzeko
               oraintxe ni nago gaian.
               Onek'e astean jazten du baiño
               erantzi egiten du jaian.
               Txapela gizonak jantzi bear
               luke bear dan garaian.
               Zartuta orain asi al zera
               señorito egin naian?

Hiru bertsotarako gaia Uztapiderentzat: nolakoa da
 infernua?

Bear bezela esplikatzeko
 ez det egin esamiñik.
 Baiña Uztapideren aldetik
 ez da faltako alegiñik.
 Infernu orretan ez dala falta
 eternidadeko miñik.
 Zenbateraiño txarra dan ezin
 esan. Ez degu mingaiñik.

Amaika aldiz sermoietan ta
 egona naiz aditua
 kasikan eman izan duala
 beraz burni goritua.
 Ura entzutean gelditutzen naiz
 bildurtu eta arritua.
 Alare iñoiz aztualditan
 egiten deu pekatua.

Estuasunak izango 'ira an
alaxe dago esana.
Al baldin bada egin dezagun
emen bizitza zuzena.
Geiago ez dago ateratzerik
bein zulo artara joana.
Ain oiñaze illun eta tristea
ta iñoiz bukatzen ez dana.

Txapelketa-urtea izan zen 1962a. Urte amaiera aldera jokatu zen txapelketa, baina Euskaltzaindiak handikiro eman nahi izan zion urteari hasiera. Honela, desafio moduko bat antolatu zuen Errege egunerako Donostiako Astoria antzokian. Aurreko txapelketa nagusian lehen lau postuetan sailkatuek bi-bitara neurtuko zituzten beren kemenak. Basarrik, txapeldunak, laugarren sailkatua izan zuen bikote-lagun, Xalbador; eta Uztapide txapeldunordeak, hirugarren sailkatua, Azpillaga.

Alfontso Irigoienek agindu bezala, mikrofono batetik kantatu zuten Basarrik eta Xalbadorrek, eta bestetik Uztapidek eta Azpillagak. Lau bertsoaldi egin zituzten zein baino zein ederragoak. Aurrena pilotan jokatu behar izan zuten. Eta Basarrik eta Xalbadorrek irabazi. Lehenbizi Basarrik, ondoren Uztapidek, segidan Xalbadorrek eta azkenik Azpillagak kantatuz, honela osatu zuten saioa⁶⁵:

Alfontso Irigoien: laurak dira pilotariak. Basarrik eta Xalbadorrek partidua irabazi diete Uztapideri eta Azpillagari. Hiruna bertso.

Bas.   Asi bear ta jartzen dituzte
              emen istillu gorriak.
              Gu zein giñaden ikusitzera
              plazara asko etorriak.
              Sendo dauzkagu besoak eta
              bigun belaun ta gerriak.
              Oiek zeukaten fama baiña
              gu gera pelotariak!

---

⁶⁵   *Errege eguneko bertso-sayoa* (Auspoa 10): 83-130.

- Uzt.   Partidu orrek irauna zuen
oso denbora luzian,
bear bezela gorputzetik'e
ez bait nengon ni goizian.
Baiñan alare bikote ori
ez da ibilli jolasian.
Galduko zuten baldin pelotak
gureak izan bazian.
- Xal.   Aitzakiaren ematen laster
ondotik zaizkigu hasi.
Partida galdu ta fama ere
joango dela ihesi.
Goizean azkar ziraden bainan
indarra ez zaiote hazi.
Ahaleginak egin ere bainan
ez daukute irabazi.
- Azp.   Gaurko goizean jardunak gera
indar aundiko lanean.
Alkar probatu bearra dago
epoka dagoanean.
Pelotak ere ariñak izan
dira gaurko egunean.
Obeto proba bearra degu
buelta etortzen danean.
- Bas.   Aizu, Xalbador, bueltaren billa
dago Azpillaga asia.
Erantzun ere egin bear diot
aora datorren guzia.
Beren pelota gustokoa
ez dutela ibilia.
Galtzen duenak beti izaten du
zerbaiten aitzakia.

- Uzt.   Oraindik ere bikotetxo au
jokatutzeko gauza da.
Bat irabazi ta arrotzea
berriz oso eskasa da.
Baldin ta berriz joaten bagera
bi oien kontra plazara,
ez dute asko pentsatzen baiña
a zer nolako pasara!
- Xal.   Partida hori ari zeneko
jarri ziren bildurrean.
Gero bai lotu ere bizkorki
gu bentzutu beharrean.
Arras patxara gaixtoan zeuden
erdietan han lurrean.
Ta ni gibeletikan ez txarra,
Basarri ona aurrean.
- Azp.   Pelotagatik eraman dute
dana orien graziak.
Nik atzetikan eraman ditut
etorri diran guziak.
Nere lagunak tranpa asko ditu
Atanori ikasiak.
Pelotagatik izan ez balitz
gu giñaden nagusiak.
- Bas.   Partidu ori nolakoa zan
nik ez dadukat aztua,
guri txaloka arrotu bait zan
gaiñeko jende prestua.
Ai, Xalbadorri ta Basarriri
galtze'ez bazaie eskua,
len galdu dunak berriro ere
izango du arriskua.

Uzt.   Pentsatu ez gerala bildurtzen
              biarko edo etziko.
              Beste bat jokatu gabe beintzat
              guk ez diogu utziko.
              Oien txapela iduritzen zait
              oso denbora gutxiko.
              Urrengo jokaturten deguna
              ez dute irabaziko.

Xal.   Zure ideia zuk erakutsi,
              oi, bertso nabarmenean.
              Bihotzetikan min daukazula
              erran duzu azkenean.
              Bainan gu hemen orainik ere
              ez gaude zuen menean.
              Berriz partida jokatuko da
              zuek nahi dezutenean.

Azp.   Gu bikote bat egiñak gaude
              zarra eta gazteriak.
              Baiñan ez dira ondo probatu
              geren abillidadiak.
              Zer ziran nere lagunak zitun
              boleak eta airiak!
              Berriro jokaturten badegu
              gu gera adiskidiak.

Alfontso Irigoien: orain musean jokatuko dute. Bada-
kizue, jokoan tranpak eta holakoak egin daitezke; eta
nola zotzean Basarriri tokatu zaion lehendabizikoa,
Basarrik dauka eskua. Hiruna bertso.

Bas.   Musean astera goaz
              eta egon erne.
              Esan bearra daukat
              gauza auxere.
              Xalbador, kontrario
              txit gaiztoak daude.
              Zuk gezurra jo zazu
              bildurrikan gabe.

Uzt.   Iñoiz probatu ditut
              jokolai obeak.
              Eta nik badakizkit
              museko legeak.
              Aundi kontuan beintzat
              gu gera jabeak.
              Eskuan emen dauzkat
              iru erregeak.

Xal.   Zoinek dezake haueri
              partida ekendu?
              Uztapidek eskuetan
              jokoa omen du.
              Nik gaizki eginak, otoi,
              Basarri, konpondu.
              Baina gezur guziak
              utzi ene kondu.

Azp.   Basarrik asieran
              sartu digu anka,
              gezurrakin gaur egin
              nai bait zigun⁶⁶ tranpa.
              Nik erabaki nai det
              egia esanta.
              Uztapidek iru errege,
              nik ogeita amaika.

Bas.   Azpillaga ikaratu da
              nik gezurra esanta.
              Jokoa irabazia
              daduka botata.
              Baiña orain emango det
              arrazoi galanta:
              errege baiño txikiako
              obea da bata.

---

⁶⁶   *Auspoa* 10, 101: bazigun.

- Uzt.   Basarri txikian da
               ain gradu bajuan.
               Bestela're Azpillagari
               esatera nijuan.
               Badakizu zer egin bear
               dezun orain, Juan:
               txikiari utzi ta
               jokoraiño juan.
- Xal.   Baduela dionak
               berdin bat ere ez du.
               Jokoan nihor ez baita
               nehoiz aski prestu.
               Ez zazutela ibili
               horrenbertze jestu.
               Beldurra iduki gutaz,
               nola gauden esku.
- Azp.   Oraingo joko-legeak
               dirade guriak.
               Ondo azaldu dizkit
               lagun aguriak.
               Danak sufritu beai-
               tu jokolariak,
               ogeita amaika ta
               gaiñera dubliak.
- Bas.   Xalbador, ez ikaratu
               ori entzunagatik.
               Ogeita amaika ta duble,
               orrek ez du tutik.
               Ez du botako eta
               ez dago disputik.
               Ogeita amairukin ordo
               jo zazu eskutik.

- Uzt.   Musean aritzen gera
               udara ta negu.
               Gezur batzuengatik
               ez bildurtzen gaur gu.
               Bikote oni amaika
               entzuten diogu.
               Kartak azaldutzean
               ikusiko degu.
- Xal.   Museko berri badakit
               nik ere lehenago.
               Zonbait partida tabernan
               jokaturik nago.
               Uztapide erregez
               beterik badago,
               haundia tira zazu ta
               txikira ordago.
- Azp.   Eskuan zer genduan
               nai det erakutsi.
               Benetan jokatu det
               ta gezurra gutxi.
               Emen egin deguna
               nai bada ikusi,
               pelotan galdu baiño
               musean nagusi.

Alfontso Irigoien: Bukatu dute musean, eta orain Basarri eta Xalbador izango dira guardia zibillak; eta Uztapide eta Azpillaga, ijitoak. Hain zuzen ere, gaurko egunez oiloak ostu dira herrian. Hasiera Basarrik emango dio, Uztapidek segitu, gero Xalbadorrek eta azkenik Azpillagak. Hiruna bertso.

- Bas.   Artu ditugulako
                guarda zibil graduak,
                gu falta geralako
                baztarrak galduak.
                Baserritar asko daude
                oso arrituak.
                Garbitu bear ditugu
                laster ijituak.
- Uzt.   Ijitoak ere zerbait
                esan bearra dauka.
                Kartzela izango degu
                edo bestela multa.
                Oilloa eraman dute
                erritik ostuta.
                Besten batek ein du baiño
                gaur're gure kulpa.
- Xal.   Ukatzen dauku bainan
                ez diot sinegin.
                Ez ditaike fidatu
                ijito hauekin.
                Hauen kondenatzea
                ez zaie atsegin.
                Ez zioten, ez, erranen
                lehen ez balute egin.
- Azp.   Kargak etortzen dira
                lepoa betian.
                Guardia zibillak jendea
                jarri nai pakian.
                Oilloak ostu dituzte
                baserrin batian.
                Ta berak izan dira
                gure aitzakian.

- Bas.   Ijitoakin ez da
              bear errukirik.
              Auek izanakin ez da
              bate ganantzirik.
              Odolak irakiten du
              berak ikusirik.
              Ez dakit nola uzten
              diegun bizirik.
- Uzt.   Auek daukatelako
              armaren indarra,
              askotan berotutzen
              digute bizkarra.
              Guk'e, berriz, nolabait
              degu bizi bearra.
              Baiña izena bakarrik
              dadukagu txarra.
- Xal.   Gaurko egunaz ibili
              lehen hiru errege.
              Gu noiz eginen gira ba
              ijitoen jabe?
              Gu lotan gaudelarik
              ostutzen ai driade.
              Portatzen zerauzkigu
              Herodesen pare.
- Azp.   Basarrik bizia ere
              eskatu du lenen.
              Pentsa zazu, laguna,
              zertarako gauden.
              Orain arteko danak
              ez badira onen,
              gu baiño txarragoak
              badabiltza emen.

- Bas.   Izena dutela txarra
              ari dira esaten.
              Okerragoak ez dira,
              ez, asko izaten.
              Egunez ikusia
              gauez eramaten.
              Probatuak badaki
              zuek zer zeraten.
- Uzt.   Jartzen ai zerate guri
              gogotik ordenak.
              Baiña zuek'e zerate
              gizon nabarmenak,
              gazte sasoikoak ta
              gaiñera lerdenak,
              lanik ez eitearren or nun
              sartu zeratenak.
- Xal.   Ijitoaren esana
              sartu zeraut barna.
              Ez dut nehoiz ahantziko
              ordu iragana.
              Nundik atera ote da
              jaun horren esana?
              Ijitoen zaintzea
              ez ahal da lana?
- Azp.   Kulpa gabe zenbat golpe
              arturik lepoan,
              oilloak'e guregan
              dirade gaurkoan.
              Berak ordu asko guardi-
              an egin kanpoan.
              Eurak osten ditue
              gu geralakoan.

Alfontso Irigoien: Basarri eta Xalbador Europako gizon zuriak izango dira; eta Uztapide eta Azpillaga, Afrikako beltzak. Hiruna bertso.

Bas. Ez nuke naiko itz erditxo bat
emen oker esaterik.
Gizaldi onek izan ote du
orain aiñako kalterik?
Beltz amorratu auek dauzkagu
gorroto biziz beterik.
Ta era ontan gaurko munduan
ez leike izan pakerik.

Uzt. Lenago ere era onetan
gertatu izan naiz sarri.
Ta nik zer dakit Europako ta
Afrika aldeko berri?
Baiña gurea kendutzea da
nortanai gure galgarri.
Ta guk geureak ditugun gauzak
kendutzera ez etorri.

Xal. Maizenik gaitzez pagatua da
munduan ongi egina.
Beltz horiek zer izanen ziren
gu saiatu ez bagina?
Guk egin dazkogu ongiak
hauexek guti estima.
Larrua beltza izatea gutxi,
beltza're dute arima.

Azp. ONU deritxon batzalde ortan
zer zegoan banekian.
Anima beltza dadukagula,
beren aoa betian.
Ta ala ere au esaten det
pixkat gogora zaitian:
gerraren billa ez bazabiltza
utzi zaiguzu pakian.

- Bas.   Nere buruan pasea dago
               auxe zazpi milla aldiz.
               Atzeratuta daude auek eta
               besteak olaxe gabiltz.
               Afrikak pixkat luzitu badu,
               europatarren izardiz.
               Alkar janez or zebiltzan danak,
               zuririk izan ez balitz.
- Uzt.   Zuria, gero ez zazu itz egin
               tamaiña orretan zakar.
               Bertso orrek orain segitutikan
               beltzen erantzuna dakar.
               Zerbait jateko dagon lekura
               zuek joaten zerate azkar.
               Ta mai utsean gelditutzean
               jango zenduteke alkar.
- Xal.   Hauen laguntzen ari izan gira
               gu lanarekin borroka.
               Esan ditaike kendu ginuen
               hauen lepotikan soka.
               Orain goratu ditugu eta
               beren poza ezin koka.
               Gure ongia guri ordainduz
               puñalka eta tiroka.
- Azp.   Lurtalde aiek gureak dira
               jatorriz ta berezkuak.
               Aztuak daude berdiñak egin
               ginduztela Jaungoikuak.
               Pilatos jaunak bezelaxenik
               garbitze 'ituzte eskuak.
               Gorputzetikan zuriak baiño
               animatik burnizkuak.

- Bas. Beltz aueri zer gertatzen zaien
garbi esan nai nuke nik.
Beren buruen jabe izateko
ez dadukate ordenik.
Kongoko berri ez zan jakiten
Belgikan mende egonik.
Eta libratu ziran ezkerro
egun bat ez dute onik.
- Uzt. Berriro ere entzun zazute
Kongoko beltzen ertera.
Auek diote galtzen ariko
gerala urtetik urtera.
Nik diotena gure lurretik
bear dezute atera.
Gure errukirik ez zazute izan,
konforme baldin bagera.
- Xal. Mundu hunetan bai jende batek
balio⁶⁷ baitu jendea,
nahiz eta horren gezurtatzen
hasi zeraukun mendea.
Badakit, bai, nik zuri edo beltz
denek bear dugu gurea.
Baina zuek'e, otoi, ikasi
Jainko Jaunaren legea.
- Azp. Beren iritziz zuriak dira
burudunak ta listuak.
Baiña Afrikan jartzen dizkiguz
txit bizibide estuak.
Orregatikan alderdi danak
arkitzen dira nastuak.
Beltzak aurrean ipiñi baiña
zuriak dira gaiztuak.

---

⁶⁷ Balio: baliatu, erabili.

Bi-bitara ofizioka egindako saio hauen ondotik, bertso zaharretatik hartutako puntu banari erantzun behar izan zioten lau bertsolariek. Alfontso Irigoienek Txirritaren bertso batetik hartua jarri zion Uztapideri.

Iri.	Ardoa maitatzen det andrearen partez.
Uzt.	Ori egingo banu neretzako kaltez. Andrearentzako nago beti borondatez. Ardo utsa izatekoz naiago det batez.

Puntuari erantzun ondoren, puntuka bertso bana osatuz egindako saiotxoarekin amaitu zen 1962ko Errege eguneko bertso-jaialdia, Donostiako Astoria antzokian. Bi-bitara jo-
katu zen, eta desafioa moduan aurkeztua izan zen.

Epaimahaiak bi bikoteak berdin-berdinean utzi zituen.

Ehun mila pezetako sariketa, 1968

Bosgarren gozatzeagatik-edo, handik zazpi hilabetera sariketa berezi bat antolatu zen Donostian, Onena pentsu-etxearen babespean. Ez dakigu sari bikaina zelako edo zergatik, baina txapelketei muzin egiten zieten bertsolariek ere izena eman zuten sariketa honetarako. Izan ere, 1968ko ehun mila peze-ta diru asko zen. Milioi batzuk bai gaur eguneko pezetetara ekarri beharko balitz; eurotan, milaka euro mordo bat.

Bi zortziko talde osatu zituzten antolatzaileek. Bata Txirrita taldea eta bestea Xenpelar taldea izendatu zituzten. Otsailaren 4an, goizez kantatuko zuen talde batek, eta arratsaldez besteak. Talde bakoitzetik lau lehenak sailkatuko ziren hurrengo igandeko azken saiorako.

Txirrita taldea Uztapidek, Xalbadorrek, Mugartegik, Matinek, Lazkaotxikik, Lasartek, Azpillagak eta Joxe Agirrek osatzen zuten; Xenpelar taldea, berriz, Arozamenak, Basarrik, Garmendiak, Lazkanok, Joxe Lizasok, Lopategik, Mitxelenak eta Manuel Sein "Xanpun"ek.

Epaimahaian, Xabier Amuriza, Mixel Itzaina, Juan Mari Lekuona, Juan San Martin eta Jose Mari Satrustegi aritu ziren.

Joxemari Iriondo izan zen gaiak jartzen eta aurkezpenak egiten.

Azpimarratzekoa da sariketa honetan eman zela lehen aldiz puntuaketa bistan. Bertsoaldi bakoitzaren ondoren, epaimahaiak emandako puntuazioa azaltzen zen Anoetako pilotalekuan. Hain zuzen, egun horretan estreinatu zen markagailu elektronikoa.

Bestalde, bakarkako ariketak izan ziren nagusi sariketan. Eginkizun berberak izan zituzten sailkatze-saioan eta finalean: bi punturi erantzun, ofiziotara hiruna bertso kantatu, aukeran bi doinu zirela bi bertso kantatu gai bati buzur, eta beste hiru bertso bakoitzak nahi zuen doinuan.

*Ehun mila pezetako sariketan. Ezkerretik eskuinera:
Lazkao txiki, Uztapide, Arozamena eta Mugartegi.*

Otsailaren 4ko kanporaketa-saioetan, Txirrita taldeari egokitu zitzaion goizean kantatzea eta Xenpelar taldeari arratsaldean. Talde bakoitzean lau lehen sailkatuak pasatu ziren hurrengo igandeko finalera: Txirrita taldetik, Uztapide eta Xalbador puntu-kopuru berarekin (367 puntu), Mattin (356 puntu) eta Lasarte (346 puntu); eta Xenpelar taldetik, Basarri (374 puntu), Arozamena (362 puntu), Lopategi (347 puntu) eta Mitxelena (344 puntu).

Finalean ere, ariketa berdinei egin behar izan zieten aurre zortzi bertsolariek, lehen esan bezala. Bakoitzaren puntuak batuta, Basarrik 364 puntu zeuzkan, Lasartek 361, Xalbadorrek 360 eta Uztapidek 352. Horiek ziren lehen lau bertsolariak. Eta hiru lehenak hamar punturen barruan aurkitzean, beste ariketa batzuk egin behar izan zituzten. Atal hau amaitutakoan, lau punturen barruan geldituz gero, lehen sailkatuen sariak batu eta erdibana banatuko ziren. Eta hala ger-

tatu zen. Basarrik 602 puntu pilatu baitzituen, eta 598 puntu Xalbadorrek. Lasartek, berriz, 585 puntu. Honela, lehen bi sariak bat eginda, Basarrik eta Xalbadorrek 75.000 pezeta jaso zituzten. Lasartek, 50.000 pezeta. Eta laugarrenak, Uztapidek, 40.000. Punturik gehien lortu zuenak, Basarrik, eraman zuen irabazlearen kopa.

Bi punturi emandako erantzunekin lortu zuen Uztapidek sariketa honetako saiorik distiratsuena.

Iri.	Aukeraren maukera, atzenez okerra.
Uzt.	Ori ere nola dan dago aitortu berra. Munduan ikusten da gaur alde ederra: leku batzutan pakez ta bestetan gerra.
Iri.	Alperkeria dugu negar askon ama.
Uzt.	Ori ia iritsi zakigu gugana. Laguntzen saia zaitez, Jaungoiko laztana. Pekatu au bait degu barkatzen ez dana.

Azken berrogeita hamar urte hauetan bertsolariei jarri izan zaizkien gaiei erreparatuz gero, laster konturatuko ginateke *krisia* hitza, gaur hitzetik hortzera darabilguna, aldika-aldika maiz azaltzen dela bertsolarien kantugaien artean.

Sariketa hau jokatu zenean ere, indarrean egongo zen krisia. Behintzat, Uztapidek egindako bi bertsoalditako gaiak izan zuen zerikusia krisiarekin: bai Xalbadorrekin ofiziotara egin zuen saioan, bai bakarkako hiru bertsoko ariketan.

Gaia: Uztapide dendaria da; eta Xalbador, etxeko tresnak plazoka erosi dituen. Krisialdiak jota, pagatu ezina gertatu zaio Xalbadorri.

- Xal. Plazoak inoiz izaten dira
gizonarentzat aldean.
Ni heik ezin pagaturik nabil
estura bete-betean.
Dendari jauna, ni utz nazazu
pixka batean bakean,
krisisa degu eta berori
pasatu den bitartean.
- Uzt. Nere lagunak plazoak ditu
zerbait luzatzen asiak.
Pixka batean egon ninteke,
Jaungoikoari graziak.
Baiña nik ere ezin barkatu
nitzakizuke guziak.
Gero ta gorago joango dira
erositako ontziak.
- Xal. Gure Jainkoak bialtzen digu
zerutik hainbat abisu.
Zorigaiztoan gaudenez izan
gaitezen, arren, amultsu.
Plazoka hartzean biok gu akort
izandu ginan, ni ta zu.
Ezin egin badet une huntan
erruki izan ezazu.
- Uzt. Illabeteka pagatzekotan
ziran plazoak jarriak.
Bat'e artu gabe iru edo lau
badituzu etorriak.
Nik ere ez badet dirurik artzen
daduzkat egun gorriak.
Jakingo dezu ordaindu gabe
ez ditutela ekarriak.

Xal.   Dendari maite, zuk jartzen nauzu
            ni lapur baten antzera.
            Nola nabilan ikusi eta
            zu errukitzen ez zera.
            Zure etxetik hartuak hainbat
            jan-ontzi eta platera.
            Hartu dituzun diruak eman
            ta erema 'izkizu atzera.

Uzt.   Jenero asko nere dendatik
            dauzkazu zuk eramanda,
            gauzak itxuran zijoazenean
            biok lagunak giñan-da.
            Orain dirurik bat'e artu gabe
            ia ustu da nere denda.
            Auxen da pena: ezin barkatu
            biok anaiak izanda.

Hiru bertsotarako gaia: langabezia. Egizu zeu zarela
egun batetik bestera lanik gabe gelditu zaren langile
bat. Hiru bertso nahi duzun doinuan.

Lanikan gabe gelditu naiz ta
nago tristatzen asia.
Gose-egarriak jarriko baita
nere fameli guzia.
Gaur eguneko gauza auekin
badegu zer ikasia.
Krisis gogorra sortu zaigu ta
bildurtu gerade ia.
Ea nundikan sortuko degun
eguneroko ogia.

Erretiroko garaia laster,
nola nintzan gizon zarra.
Eta orduak baiño lenago
etorri illunabarra.
Alimenturik ez baldin bada
bajatutzen da indarra.
Kristau pobre bat lanikan gabe,
eguneroko negarra.
Agintaria, nolabait dago
gauza zuzendu bearra.

Etenik gabe lana egin det
ogeita amar bat urtean.
Ta ona nintzan era orretan
joaten nintzan bitartean.
Familiar'e bizitzen giñan
alaitasun ta pakean.
Orain ez degu zer janik eta
artzaille danak atean.
Ene Jainkoa, pazientzian
ea egondu gaitean!

5.

**Bertso-jaialdietako
hainbat bertso**

Bertsolaritzaren sozializazioan, aurrerapauso handia izan zen bertsolaria herri-festaren elementu osagarri izatea. Lagunarte-giroko une atseginen sorburu izatetik herriko plaza-
ra iristen da; esparru pribatutik publiko zabalera; eta hori, gizarteko estamentu guztien onarpenarekin.

Bertsolaria ez zen, jada, taberna-zuloko tentela, benta zaharren batean aritzen zen ergela; baizik eta plazan txalotua zen atsegin-iturria.

Hain dotore aritze hark aparteko grazia sortzen zion entzule txundituari, gozamenean harrapatua sentiarazteraino. Hura jarduna eta diskurtsoa, batek esana besteak hareagotuz edo bien arteko kontraesanean txirikordatzten zena! Bertsolariaren mezua, barneko atsegin-iturri ez ezik, gogoeta-iturri ere gertatzen zitzaion entzuleari. Eta, ibilian-ibilian, urte sail batean egindako ahaleginari esker, bertsolaria ez zen jada edozein bat, baizik eta aintzakotzat hartua zen norbait.

Beraz, nola ez estimatu hogeihogei hamar minutuko gozoki hura ordu eta erdiz edo bi orduz dastatzeko aukera? Ez da beste argibiderik behar, noski, pixkanaka Euskal Herri osora zabaltzen joan ziren bertso-jaialdien arrakasta ulertzeko. Momentuko entzukizun izateari utzi gabe, ikuskizun izatera pasatu zen bertsoa. Herri-festetako elementu osagarri izatetik, ikuskizun bateko protagonista izatera.

Beste alde batetik begiratuta, aukera zabalagoa izango zuten bertsozaleek. Jaialdi horiei esker hausnartu eta juzgatu zuten zer irizpide, ikusmolde, jarrera eta gizalege hartzen zuten bertsolariek bizitzako hainbat egokieratan, tokian tokiko eta auzoko eta herrixketako edertasunera mugatu gabe,

gabezia eta gertakizun haien esparruak gaindituz. Eta, horrekin batera, gero eta gehiago eskatuko dio bertsolazaleak bertsolariari, bertso-kulturaz janzten eta bertsolaritzaz aditu bihurtzen doan neurrian. Teknika-arauak zorrotz betetzea ez ezik, bertso-jarduna ahalik eta sakon, bete eta apainduena eskatuko dio bertsolariari, baldin eta honek plazarik gabe gelditu nahi ez badu behintzat.

Urrats asko egin ditu bertsolaritzak azken mende erdi honetan entzukizun-ikuskizun bidetik. Galdera eta kezka askorekin begiratzen dio geroari, baina eguneroko eskariari erantzuten saiatuz. Izan ere, entzukizunean soilik oinarritutako ikuskizun batek izan al lezake lekurik gaurko aisialdie-tako produktuen azokan, hauek gero eta histrionismo konplexuagoez baliatzen direnenean? Badirudi baietz, baldin eta hitzaren jolasean trebe denak entzuleari gozamenik sortzen badio.

Bilakaera guzti honen hastapenetan, lehen mailan ikus-ten dugu Uztapaide, bide-urratzaile eta oinarri-jartzaile izan-dako belaunaldikoen artean.

Asko, izugarri, kantatu zuen Uztapidek. Ia pentsatu ezi-nezkoa zen garai batean, izan ere, bertso-jaialdi bat antolatu eta Uztapideren partaidetzarik ez izatea.

Liburu bat eta bi baino gehiago beharko lirateke, baka-rrik maila batetik gorakoak hartuta ere, haren bertso-saioak biltzeko. Jada, liburu honetan ikusiak dituzu batzuk, ira-kurle. Ederrak diren ustetan ekarri ditugu ondorengo atale-tan biltzen direnak ere. Ez ginateke haserre, zure gustuko izango balira.

Aldude, 1961

Alduden 1961eko urriaren 29an izan zen jaialdian, Xalbadorrek, Uztapidek, Mattinek eta Zubikoak kantatu zuten, Mixel Itzaina gai-jartzaile zutela.

Uztapidek eta Xalbadorrek egin zuten egun hartan bertsolaritzaaren antologiara jasotzea merezi duen saio bat⁶⁸.

Gaia: Xalbador eta Uztapide ari dira lurretik ehun metrora dagoen aldamio batean, pareta bat pintatzen. Bat-batean, azpiko aldamioa hasten da kraskatzen. Batek berehala salto eginez, menturaz bestea salba liteke, aldamioa ez bailitzake orduan arras kraskatuko.

Uzt.   Lurretik eun metrora zaigu
aldamio bat ageri.
Bitatik batek saltatu bear,
badira milla komeri.
Ta, Xalbador, galtze' ikusteak
min emango bait dit neri⁶⁹.
Bitarikan⁷⁰ bat erortzekotan
naiago det nik erori.

---

⁶⁸ Ez dugu eskueran bertso hauen jatorrizko grabaziorik. Haren ordeaz, bi dokumentu ditugu. Batean, Daniel Airek (Xalbadorren semeak) eta Gerard Ihidoik kantatzen dituzte bertsoak, eta Mikel Erramuzpek laguntzen die gitarraz. Dokumentu hori eskaintzen dugu hemen, liburu honekin batera doan CDn.

Beste dokumentua, Antonio Zavalak utzia da, *Noizbait* liburuan (Auspoa 42: 24-27), honako hau esanez 27. orrialdeko oin-oharrean: "Bertso hauek 'Gazte' errebistak (Hazila, 1961) argitaratu zituan, bañan Uztapiderenak Bidasoaz beste aldeko izkerara aldaturik. Emen argitaratzeko, Uztapidek berak itzuli ditu beren lenengo itxurara". Gure us-tez, Uztapidek ukitu batzuk ere egingo zizkien bere bertsoei. Zavalak, agian, Xalbadorrenei ere bai.

Horiek horrela, CDko bertsoia ematen dugu hemen, baina oin-oharretako zenbait oharrez osatuz.

⁶⁹ *Auspoa*: "Ta, Xalbador, zu eroritzeak / pena ematen dit neri.

⁷⁰ Uztapidek "bitarikan" kantatuko zuen: *Auspoan* datorren bezala.

- Xal. Kasu hunetan nehoiz munduan
gertatu ote da nehor?
Beheragotik ere guziak
nahiz gintaizken erorkor.
Ez, Uztapide, nihaur banoa,
otoi, ez zaitela eror.
Berdin zu hantxet hil eta gero
hila litaike Xalbador.
- Uzt. Xalbador lagun onen aurrean
erantziko det txapela.
Baiñan badakit bitarikan⁷¹ bat
salbatu ez ditaikela⁷².
Biotzak dio sentitzen duna,
ez nun esango bestela.
Lagun urkoa maitatzen det nik⁷³
neure burua bezela.
- Xal. Zendako behin, oi Uztapide,
ote zindudan ikusi?
Zer debruk bada ote zintuen
eni hola maitarazi?
Ez gaiten hemen bat ere geldi,
biak lurrerat goazi.
Gutarikan bat hor hiltzekotan,
bertzea zendako bizi?
- Uzt. Ongi diozu, lagun maitea,
ez dezu itz egin zakar.
Ta nik zer erantzun ere⁷⁴
pentsatua neukan⁷⁵ azkar.
Alkarrentzako sortu giñan ta
zertarako bizi bakar?
Biak gelditu edo erori,
guk artu dezagun alkar.

---

⁷¹ Uztapidek "bitatikan" kantatuko zuen berriro ere.

⁷² Uztapidek "ditekela" kantatuko zuen: *Auspoan* datorren bezala.

⁷³ *Auspoa*: "maitatzen bait det".

⁷⁴ *Auspoa*: "Eta zuri zer erantzun ere".

⁷⁵ *Auspoa*: "pentsatua daukat azkar".

- Xal.   Hau da memento ikaragarri
             txarra pasatzen duguna.
             Ni memorioz gaizki naiz edo
             memento hau ez da una.
             Hau da amets⁷⁶ gaixtoenetarik
             nunbaitik heldu zaukuna:
             bi maitetarik bat galdu behar,
             bizia edo laguna.
- Uzt.   Badakizute zer izaten dan
             munduko trantze txar ura.
             Gauzak serio artutzen dira,
             ez da bakarrik itxura.
             Azkenerako au datorkio
             Uztapideri burura:
             iltzen bagera, zer egingo da?
             Biak joango⁷⁷ zerura!

---

⁷⁶   *Auspoa*: "Hau amets bat".

⁷⁷   *Auspoa*: "Biak bagoaz zerura".

Tolosa, 1962

Fernando Artola “Bordari” aritu zen gaiak eman eta aurkezpenak egiten Tolosako Iparragirre zine-aretoan, 1962an, San Jose bezperako jaialdian⁷⁸. Ekitaldiaren atarikoan, bertsolaritzaz hamar-hamabost minutuko hitzalditxo bat ere egin zuen Bordarik. Ekitaldi honetako gaiak, ordea, Jesus Lete “Ibai-ertz”ek prestatuak izan ziren.

Ekitaldi honetan estreinatu zen “hitza gai eta azken oina” ariketa. Esate baterako, “Izaskun”, “Uzturre”, “Berazubi” eta “San Jose” izan zituzten gai, bertso bana kantatzeko; eta aldi berean hitz horrekin amaitu behar zuten bertsoa. Go-goan izan zein modako jarri zen ariketa orain urte batzuk.

Basarri, Lizaso, Uztapide eta Azpillaga izan ziren bertsolariak. Laurek ofiziotara egindako bi saio dakartzagu hona.

Gaia: Basarri eta Lizaso artekariak, korredoreak, dira; Uztapide eta Azpillaga, apustulariak. Bina bertso.

Bas.   Garbi emango dira
              emen seiñaleak.
              Ez gera disimuluan
              ibili-zaleak.
              Aspalditxoan gaizki
              gu korredoreak.
              Txartel asko dauzkagu
              kobratu gabeak.

Liz.   Korredoretzan gabilta
              aspaldian jo ta ke.
              Txartelak kobra ezinda
              orrenbeste neke!
              Jokoa egiten dute
              gezurraren truke.
              Auekin argi samar
              ibili liteke.

---

⁷⁸ Noizbait (Auspoa 42): 28-48.

- Uzt.   Auek ibiltzen dute
milla enbusteri.
Tarteko pekatua
jarriko'et agiri.
Kobratzen ari ziran
euneko amabi.
Aurretik kobratuta
daukazute ori.
- Azp.   Zelakoak diraden
jarri agirian.
Uztapidek esan du
nolakoak dian.
Pelotariak erosi
joan da segidan.
Orrelakorik ez dago
Jainkoan legian.
- Bas.   Aspaldian izan dira
milla nobedade.
Artzeko galantekin
triste asko gaude.
Ezagutu ez bagiñu
geuretzako obe.
Jokatzeko beti pronto
xentimorik gabe.
- Liz.   Berriz'e orruntza noa
poliki-poliki.
Gure auzi gogorra
orra erabaki.
Auekin tratatzen dunak
zer diran badaki:
dirua gutxi eta
txartela galanki.

- Uzt.   Sesio polita zegon
emen sortzekoa.
Au bai dala buruan
ongi sartzekoa!
Beti daukate txartela
ustez saltzekoa.
Guk ez degu zorrik eta
auek artzekoa.
- Azp.   Besteen gaitzak eta
segi 'ituzte gogotik,
bizi nai dutelako
oik gure lepotik.
Galdutzen deguela,
ez zan orregatik.
Etxe bat badadukat
egiña jokotik.
- Bas.   Lengoan estuasuna
Tolosan ikusi.
Latanan alde sartu
ziran bizi-bizi.
Gero diru kobratzera
nintzanean asi,
Arruiz baiño azkarrago
etxera igesi.
- Liz.   Nik arrapatu nitun
kalean ertzean.
Otxan asko egondu zan
lepotik eltzean.
Gizona umiltzen da
dirua galtzean.
Pagatzeko agindu zidan
txekorra kentzean.

Uzt.   Itz egiteko ez gaude
              oso apartean.
              Obe ibili ez bagiña
              iñoiz alkartean.
              Ez degu irabazitzen
              lautatik batean.
              Trankil egon zaitezte
              irabazi artean.

Azp.   Bein egindako utsak
              kontatzeko gaude.
              Lagunak ez bagiña
              askozaz'e obe.
              Gaur jokatu degu
              Atanoren alde.
              Iñoiz joanak gera
              bat'e kobra gabe.

Gaia: gu bizi geran herria zeharo nahastu zaigu. Eta, hain xuxen, herri honetako alkatea Uztapide da. Liza-so, berriz, sekretarioa. Azpillaga, maisua. Eta Basarri, herriko apaiz jauna. Zergatik nahastu ote da horrela gure herria?

Bas.   Zerutar jaunak egin ninduen
              ni animaren karguko.
              Oso bildur naiz ez ote diran
              errian asko galduko.
              Motiborikan izan ez banu
              ez nuen autan artuko:
              alkate ona izan bagendu
              erririk ez zan nastuko.

- Azp. Ni maisu koxkor bat besterik ez,
zer nai dezute esatea?
Zeretzat aiña azaldu dezu,
Basarri apaiz maitea.
Juez au, berriz, tabernan beti,
basoa ondo betea.
Gauza guztien kulpak dituna
izango da alkatea.
- Liz. Gure erriko apaiz jaun ori
degu olako iltuna.
Maisua ere agindu batzuk
orrekin egiten duna.
Alkate jauna, guretzat dago
ain bizimodu astuna.
Errian degun maisua dago
euskerarikan ez duna!
- Uzt. Dotriñarikan ez dakiena
jarri dute erretore;
maisutzat, berriz, or da bestea
gure izkuntzarik gabe.
Sekretaio au eginda dago
bizio guztien jabe.
Alkate onik ez da auentzat
edozein jarrita ere⁷⁹.
- Bas. Beraz, dotriñik ez dakitena
jo nazu beko klasera.
Alkate jauna, ez zait gustatu
zure ortikako asera.
Erria gobernatuko balu
kristau jatorren antzera,
auzo-errira ez litzake ori
joango konfesatzera.

---

⁷⁹ *Auspoa* 42, 42: "ipiñita're"

- Azp.   Aldamenetik asi dirade
               maisuaaren faltak artzen.
               Baiña apaiza jatorra izanda
               alare ez dute abonatzen.
               Alkate ori zertan asi da
               besteri konduta kentzen?
               Bera ez dakit nola dabillen,
               ez bait daki irakurtzen.
- Liz.   Alkate jauna, gure errian
               gauza onik ez espero.
               Ez dakigu guk zertara baiña
               Donostira egunero.
               Kastu aundiak zuk neretzako
               dakarzkizula illero.
               Lau traje berri egin dituzu
               alkate jarri ezkerro.
- Uzt.   Apaiz jaun ori len asia da
               alkatearen kargura.
               Konfesatzera beregana ez ta
               orrek dadukan ardura!
               Oraindik ere ez al zerade
               zu eroria kontura
               gizonak joan izan dirala
               gizonak diran lekura?
- Bas.   Apaiz jaun batek ez zun entzungo
               olako desafiorik.
               Gizona ez naizela entzun bear,
               ez da erremediorik.
               Baldin betetzen ez ba'zu, alkate,
               erriko kondiziorik,
               nigana etortzen bazera ere
               ez dezu absoluziorik.

- Azp. Alkate eta sekretaioak
kulpak dituzte lepuan.
Igual sinistatuko dezute
bertso au esandakuan.
Naiz ta erria ona eduki,
beti dago jaleuan,
sekretaioa ta alkatea
mozkorrak diran lekuan.
- Liz. Maisu tzar onek gaur egiten du
berak gizonen itxura.
Sartu zanean kilo aundirik
ez zun ekarri pixura.
Pixkat meioratu zaikigu orain⁸⁰
gure errian kontura.
Kontentu ez bada joan dedilla
len etorri zan lekura.
- Uzt. Au ere esan bear dizutet
kostatzen ez dan kasuan:
irurak etorriak errira
bururik ezin jasuan.
Gaizki esaka ari zakizkit
gaur eguarte osuan.
Nai baldin banu irurak sartu
nezazke kalabozuan.

---

⁸⁰ *Auspoa* 42, 45; “pixkat loditu zaikigu ori”.

Beasain, 1963

San Martin Loinazkoaren mendeurrenean, beste hainbat ekitaldiren artean, bertso-jaialdi bat antolatuta zuten Beasainen, Usurbe antzokian. Uztapidek, Basarrik, Lazkaotxikik eta Lasartek kantatu zuten, Iñaxio Mari Atxukarroren esanetara.

Atxukarro gai-emaila izaten zen beste askotan bezala, oraingoan ere Jesus Lete “Ibai-ertz”ek prestatu zituen gaiak, Patxi Mujikak bere grabazioko oharretan jasotzen duenez.

Ekitaldi hartako hiru bertsoaldi dakartzagu hona. Lehenengoa, lau bertsolariak parte hartuz egindakoa. Bigarrena, Uztapidek eta Basarrik egindakoa. Hirugarrena, Uztapidek bakarka osatua.

Bakarkako honek merezi du arreta jartzea. Uztapidek Basarriri txapela kendu berria zion Euskal Herriko laugarren bertsolari-txapelketa nagusian. Esan ohi denez, izan zen, hori dela-eta, bi bertsolarien arteko haserreak eta sestra sutu nahian ibili zenik. Gauza zertan zen, Uztapidek garbi utzi zuen “Iparragirre abilla dela” doinua erabiliz egindako bakarkako saio horretan.

Uztapide, Basarri, Lazkaotxiki eta Lasarte

Gaia: Laurok gipuzkoarrak izanik, Gipuzkoaren gorantzari ari zerate tertulian. Baina ez zatozte hain bat, bakoitzak bere eskualdea defendatzen hasten denean. Uztapide Urola aldearen alde ari da; Basarri, Beterriaren alde; Lazkaotxiki, Goierriaren alde; eta Lasarte, itsas-ertzaldearen alde. Txandan kantatuz, egin zuen saioa⁸¹.

---

⁸¹ *Noizbait* (Auspoa 42): 62-66. Zavalak honela dio 66. orrialdeko oin-oharrean: “Bertso hauek ‘Beasain festivo, año 1963’ errebistatik artuta daude”. Dirudenez, ukitu batzuk egin zituzten aldizkarikoek. Guk, grabazioaren arabera egin dugu transkripzioa.

Uzt.   Laurok gerade gipuzkoarrak,
laurok euskaldun garbiak.
Nork arrazoi dun ikusitzeko
jarri begiak argiak.
Batzuek nere kontra izango´ira,
ta alde beste erdiak.
Orain esango ditugu emen
geure lurren alderdiak.

Bas.   Gure Gipuzku maitagarria
nik juzgatzen det loretzat.
Munduan ixkin bat ez dadukat
geurea baiño obetzat.
Gaia're ala jarri dute ta
auxen bururatutzen zat:
Beterri aldea bezelakorik
ezer ez dago neretzat.

Ltx.   O, Gipuzkoa maitagarria,
egin nai dizut laguntza.
Len ia erorin zabilta baiña
gora nai nizuke bultza.
Une onetan ez zera arkitzen
len ziñaden bezin utsa.
Zu bait zerade gure izkuntza
gordetzen diguzun kutxa.

Las.   Nik Gipuzkoa maitatuko det
iñoiz baiño apaiñago.
Ementxe bizi naiz ni ere eta
orretarakoxe nago.
Geure aldea goratutzeko
edozein baiño prestago.
Udara aldean kosta dan baiño
politagorik ez dago.

- Uzt.   Guztiak dira maitagarriak
               Gipuzkoako ixkiñak.
               Baiña Urola errekak dauzkan
               intxaurrak eta gaztaiñak!
               Ni sortu nintzan Zestuak, berriz,
               oso iturri bikaiñak.
               Orrek sendatu izandu ditu
               danen gibealeko miñak.
- Bas.   Arbol, itsaso, mendi ta zelai,
               Gipuzku bedeinkatua!
               Klase guzitik ikusten zaitut
               ondo asko osatua.
               Baiña seme txepelak gera,
               au da gure pekatua.
               Beste penarik ez daukat ezer:
               euskera atzeratua.
- Ltx.   Guk'e badegu gauza eder asko,
               o, Goierriko anaiak!
               Gure bitartez zuzentzen dira
               toki askotako maiak.
               Gureak dira geientsuenak
               maite ditugun artzaiak,
               gure lurretik jaten bait dira
               arkumeak ta gaztaiak.
- Las.   Beste konturik ez da izaten
               gu anaiak alkartzian.
               Seme bezela jokatzin gera
               Gipuzkoak beartzian.
               Leno're esan det gure aldeko
               komerik danak zer zian:
               txori guziak goxatzen dira
               udaran plaia ertzian.

- Uzt.   Lau anai gera ta obe degu
alkarri esku ematea.
Bertsolariak orretarako
badegu borondatea.
Gipuzkoa da jardin polit bat
guztia lorez betea.
Beste faltarik ez dauka onek:
txikitxo izatea.
- Bas.   Metroz erririk ez da neurtutzen,
o, Uztapide prestua!
Goierra eta Beterri ta itsas,
eman alkarri eskua.
Danon artean osa dezagun
famili itxurazkua.
Danen gaiñetik bear dezu zuk,
biotzeko Gipuzkua.
- Ltx.   Gaztaiña fresko, itsasoko arrain,
arkume, gazta ta abar.
Oek batera bildu ezkerro,
zorion bikaiña dakar.
Orregaitikan lotu gaitezen,
zertako ibilli bakar?
Alkartasuna indarra da ta
denok ar dezagun alkar.
- Las.   Gure izketak ezer ez dute
alperrikan kentzekorik.
Baiña ez degu abildaderik
okerrak zuzentzekorik.
Bat altxatzeko ez genduke nai
bajatu gaiñontzekorik.
Baiña munduak iñun ote du
Gipuzkoan antzekorik?

Uztapide eta Basarri

Gaia: Uztapide, gizona da; Basarri, emakumea. Ezta-baida: zeinek egiten du gehiago euskararen alde?

Uzt. Euskera nundik galtzen ari dan
jarria nengon begira.
Au pentsatzeko ez dago joan
bearrikan urrutira.
Naiz errian ta naiz basoetan,
naiz joan zaitez mendira,
emakume auek euskaldun izan
t'erderaz aritzen dira

Bas. Beti guretzat izaten dira,
jaunak, fallorik aundiñak.
Gauzak garbitu lezazke ondo
martxaren berri dakiñak.
Emakumeak egonagatik
pekatu asko egiñak,
aizu, kontuan mintzatu zaitez:
danok ez gera berdiñak.

Uzt. Emakumea, arrazoirikan
ez det nolanai utziko.
Aurtxo bat ere itzez amakin
asten da lendabiziko.
Erderaz egin eta euskeraz
ez diozu erakutsiko.
Zuek orrela zeraten arte
ez gera ongi biziko.

Bas. Negoziotik negoziora
beti burua austera.
Beren lurrean gutxigi balitz
or dijoaz erbestera.
Gero ostatutan lujoz beterik
batetik eta bestera.
Bi peztagatik saltzen dezute
gaurko gizonak euskera.

- Uzt.   Errieta asko izate 'itugu
etxera goazenean.
Jenio txarra dadukazute,
Jainkoaren izenean.
Damutasuna pasata gero
izango da onenean.
Baiña alperrik presa egitea
ura joaten danean.
- Bas.   Ura joanda presa egiten
asitzen danak du kalte.
Emakumea ez da ibiliko
bere izkuntzatik aparte.
Egia da, bai, gaztetxo batzuk
aize asko dadukate.
Baiña euskerak iraungo du emen
gu bizitzen geran arte.
- Uzt.   Emakumeak euskerai dio
maitasuna agertuta.
Egia bada ni egongo naiz
iñoiz ezin aspertuta.
Ez degu ezer egingo biok
gaizkian asarretuta.
Ea pixka bat indartzen degun
guztiok alkar artuta.
- Bas.   Alkartasunez lotu gaitezen
maitasunaren katean.
Emakume ta gizonezkoak
joka dezagun batean.
Zer negarra ta zer istillua
izkuntza galdu artean!
Orduan lotsaren lotsez danok
sartu gintezke lurpean.

Uztapide bakarka

Gaia bi bertsotarako: zure bizitza guztiko adiskide bati kanta iezaiozu.

Lendabiziko lagun zar on bat
bear burura ekarri.
Asi baiño len dezute zuek
zein izango dan igarri.
Ain gera lagun biok,
berai kantauko diot
estuasunik gabe sarri.
Biotz-biotzez nola maitatzen
detan or dagon Basarri.

Nere ustetan bertso batekin
nuen lan dana amaitu.
Baiña oraindik gure Atxukarrok
pixka bat tentatzen gaitu.
Nola geraden anai,
Basarri, biok jarrai;
euskerak danak bear ditu.
Zu zeralako ni ere pixkat
eiten ari naiz aunditu.

Uztapideren amaierako agurra

Gaur eguerdian txalo jo dute
emen batek baiño geiok.
Jendea ondo portatu dala
nik beintzat gaur derizkiot.
Luzatzen ere ari giñan ta
bukaera ematen diot.
Beste bat arte ondo izan ta
oraingoz agur, guztiok.

Zestoa, 1963

Zestoa bizi izan zen garaian zer esanik ez, baina Oiartzunera bizitzera joan eta gero ere maiz kantatu izan zuen bere jaioterrian Uztapidek.

Salletarren San Jose ikastetxeko ikasle ohiek deituta izan zen bertsoan 1963ko martxoaren 19an. Joxemari Iriondo aurkezle eta gai-jartzaile zela aritu ziren Uztapide, Basarri, Joxe Agirre eta Imanol Lazkano bertsoan.

Uztapidek eta Basarrik egin zuten saioetako bat da ondorengoa.

Gaia: Uztapide, aitona da; Basarri, biloba. Hiruna bertso.

Uzt.   Zurekin noa itz egitera,
              nere biloba maitia.
              Nik kontsejuak eman artean
              isillik egon zaitia.
              Aitona zarrak eskarmentua
              artuak izan baitia.
              Ta gaurko txorakeriarekin
              burua ez izan betia.

Bas.   Erantzun bear dizut derrior,
              ta kontuan artzekoa.
              Auzi au degu bion artean
              oso garbi jartzekoa.
              Nik txorakeri gutxi dadukat,
              aitona biotzekoa.
              Sinistu zazu ez naizela ni
              beste oien antzekoa.

- Uzt.   Geroago' re ez zazu artu
               gaurko gazte askon biderik.
               Era orretan segitu ezkero
               ez da falta naigaberik.
               Ez dizu emango iñork aitonak
               baiño kontseju oberik.
               Gaurko egunean ez baita leno
               gendun gisako federik.
- Bas.   Berriro ere entzungo dezu
               zeure billobaren aotik:
               txatxu oiek gutxi baldin balira
               neri ez lidake inportik.
               Buru guztia aizez betea,
               txorakeria gogotik.
               Amorrazita alde egiten det
               olakoaren ondotik.
- Uzt.   Nere billoba, asko pozten naiz
               zure itzak aditzian.
               Garai bateko oitura onak
               alde auetatik joan zian.
               Kontseju txarrik ez dezu izan
               bein ere zeure etxian.
               Sinistu gauza onik ez dala
               sinismena galdutzian.
- Bas.   Egiten dezu iñoiz, aitona,
               makiña bat zalaparta.
               Billobak ere izaten ditu
               milla utsegin ta falta.
               Baiña orrekin ez zaite jarri
               zeure onetik aterata.
               Libertadea bear degu guk'e,
               gazte samarrak gera-ta.

Zarautz, 1963

Lazkaotxiki bertsolariak 1962ko txapelketa nagusian hartu zituen bertsolari-graduak. Geroztik, puntako bertsolarien tal-detxoan ibili zen plazarik plaza. Zarautzen lehen aldiz 1963ko apirilaren 7an kantatu zuen.

Hondamendia jasan zuen Paskualsoro baserriak. Eta bertakoen alde jaialdi bat egin zen Zinema pilotalekuan. Jaialdi honetaz gain, beste ikuskizun gehiago ere izango zen. Zeren, jakin, badakigu lagunarteko bazkari bat ere izan zela, bertan Patxi Mujikak bildu zituen bertsoei esker.

Baina arratsaldean ere izan zen ekitaldirik plazan, nahiz eta ez dugun saioa jasotzen duen grabaziorik. Ekitaldirik izan zela diogu, “bertso geio nai duana plaza etorri” bukatu zuelako Uztapidek bazkalondoko saioa.

Zarauzko koralak eman zuen egun honetako ekitaldi-babesa; bere izenean lortu ziren antolatzeke ezinbesteko baime-nak.

Bertso-ekitaldia bera, “Patxi Barbero” Patxi Larrañagaren esku joan zen. Bereak izan ziren gaiak eta aurkezpenak. Hona hemen Uztapideri jarri zion puntu bat.

Lar.   Zarautzen kanta bear
aspaldiko partez.

Uzt.   Au ez pentsatu danik
Uztapiden kaltez.
Kantatzen det gaiñera
oso borondatez.
Emen kantatu ezikan
beste iñun batez.

Basarri eta Uztapide

Gaia: biok zarete zinegotziak. Basarri, fabrika bateko nagusia da eta herrian beste premia asko daudela dio. Uztapide ostalari-zinegotziak turismotik ikusten du hemengo etorkizuna.

- Bas.   Lenago ere kantatua naiz
              amaika bertso graziko.
              Zarautzi zer komeni zaion
              ez didazu erakutsiko.
              Oteleroen kontra izketan
              batere ez naiz asiko.
              Baiña lana aseguratzea,
              ori da lendabiziko.
- Uzt.   Biok giñaden itz egin bearrak
              zerorrek zendun sakea.
              Orain orreri errestatutzen
              badaukat naiko nekea.
              Udazaleak etorritzeko
              guk bear degu pakea.
              Ta oientzako oso txarra da
              fabrika oietako kea.
- Bas.   Emen bakoitzak defenditzen du
              komeni dan alderdia.
              Uda partean, ai Zarautz onek
              ematen dun inbidia!
              Oteleroa ez dago noski
              jornalean ibilia.
              Baiña ke beltzak ematen digu
              eguneroko ogia.
- Uzt.   Aitu ezazu nere esana,
              nola geraden lagunak:
              oteleroak ibiltzen ditu
              urtero esku legunak.
              Gu giñan lenbiziko asiak
              ta orain asi nai dunak..
              Ez al dakizu dana galtze'ula
              munduan dana nai dunak?

- Bas.   Dirua beste ezertxo ere
               zuk ez daukazu kontuan,
               ikusi gabe udara batek
               emen zer arrisku duan.
               Asko dabiltza beren gorputzak
               ezin disimulatuan.
               Zenbat pekatu erainazten dun
               seigarren mandamentuan!
- Uzt.   Zenbaitentzako nunaitik daude,
               Basarri, animako gaitzak.
               Gu plaia alde orretan beti
               animaz garbi gabiltzak.
               Eta gogoan izan itzazu
               otelero baten itzak:
               guk tapatutzen ditugu askotan
               fabriketako krisisak.

Uztapide eta Joxe Joakin Mitxelena

Gaia: Mitxelena kamioi batekin txofer ibiltzen da bate-
 tik bestera. Berak dioenez, gauza denak zuzen dauz-
 ka. Uztapide guardia motoristak, ordea, gelditu egin
 du, eta hor hasten zaio errietan.

- Uzt.   Motoristak daukate
               milla eginkizun.
               Ea, txoferra, orain zer
               erantzuten dezun.
               Aspaldin martxa txarra
               ikusitzen nizun.
               Jakin nai nuke karnetik
               bai ote daukazu.

Mit.   Begira motorista onek
              gaurkoan diona:
              auen esku artean
              ez det bizi ona.
              Au da lana eginda're
              zutik ezin eona.
              Neureak ditut karneta
              eta kamiona.

Uzt.   Ez du golpez emango
              arrasto garbia.
              Lengoan'e einda dago
              bera pikardia.
              Auzoko artzai bati
              il zion ardia.
              Ta laster garbituko du
              munduan erdia.

Mit.   Ni izango naiz emen
              oso kriminala.
              Jakin dezute ardi bat
              ere il dedala.
              Ez pentsa motorista
              gaizki atera zala.
              Enteratu naiz berak
              eraman zuala.

Uzt.   Txalo jotzen diozute
              txoferrari gozo.
              Baiño ez du esplikatu
              gauza ori oso.
              Onen bizimodua
              gero ta eskaso.
              Ardia ospitalera,
              eta berau preso.

Mit.   Gaurko justizi batzuk
               orrelaxen dire.
               Ardi bat il nualako
               kartzelara bide.
               Motoristak geiagokin
               lasaitutzen dire.
               Auek gizona il da're
               or dabiltza libre.

Basarri eta Uztapide lagunartean, bazkalondoan

Bas.   Entzun zazute danok
               al danik ondoen.
               Isildu bear degu
               luzaro baiño len.
               Danak golpe batera
               ezin kanta emen.
               Plazan asiko gera
               bezperen ondoren.

Uzt.   Kantatzea degu guk
               obligazioa,
               naiz eta ere ez izan
               bertsolai iaoa.
               Baiña seiretan dago
               eleiz-funtzioa.
               Aien ondoren plazan
               eingo deu saioa.

Bas.   Ez zaigu ez aztuko
               ai gaurko eguna!
               Auxen da umorea
               pasatu deguna.
               Zuk ez bait dezu entzun
               batek esan duna:
               motxa izango omen da
               gaur elizkizuna.

- Uzt.   Zuk esan dezun arte
ez nekin, gizona.
Baiña zure esana
ez da izango broma.
Nik nekien bakarrik
seiretan zegona.
Motxa izan liteke
elizkizun ona.
- Bas.   Esaminatu bedi
gaur emen bakoitza.
Berriro entzun zazu
Basarriren itza.
Goizetik egin bear
degu or otoitza.
Arratsaldera ezkerro
sobre da eliza.
- Uzt.   Uste det lezioa
eman nai ditela:
otoitza goizetikan
egin bear dela.
Pentsatu nik'e fede
pixkat badetela.
Nik Oiartzunen ein det
zuk emen bezela.
- Bas.   Au esan bear diet
azken-azkenean:
lau apaiz dira laster
auntzako bidean,
gure Jaungoiko ona
serbitzeko idean.
Guretzat akordatu
zuen otoitzean.

Uzt.   Batzuetan lanean,
              besteetan kerak.
              Ola izaten dira
              gure goraberak.
              Asko ez ditu poztu
              onen esaerak.
              Obra onak ein bear
              ditugu norberak.

Bas.   Kontua egiten ta
              bada milla endredo.
              Belarriak jarriak
              dauzkat zoro-zoro.
              Orain oztu gera ta
              berotzeko gero.
              Ez daukagu bildurrik
              plazara ezkeru.

Uzt.   Ez genduke jardun nai
              gu biok biurri.
              Ez diogu esan nai
              geiegi alkarri.
              Zu bezela nekatzen
              ari naiz, Basarri.
              Bertso geio nai duana
              plazara etorri.

6.

Zortzikoan maisu

Uztapide Oiartzunen Herriko seme kutun izendatu zutenean, 1984ko ekainaren 1ean, Juan Mari Lekuonak hainbat zehaztapen eta ñabardura egin zituen, Uztapideren bertsogintzari buruzko hitzaldi batean.

Hala aipatu zituen, hasteko, adimen zorrotza eta zerbitzala izatea, herriaren zerbitzura bertsogintzarako azpiegitura sortzen eta bertsolaritzaren aldakuntzan partaide eta eragile izatea. Eta “hiztun aparta” izatea, eta batez ere “zortzikoan da maisu” Uztapide erantsi zuen. “Gutxi dira moldea eta esaera hain ederki uztartu dituenik” esanez laburbildu zuen Uztapideren bertsoen nolakotasuna.

Ezaguna da Xabier Amurizak Oiartzungo elizan Uztapideren aldeko hileta-elizkizunean kantatutako bertsoan egin zion aitormena: “Maisurik haundiña”. “Gure denboran eza-gutu dan bertsolaririk osona” aitortu zuen Xalbador bertsolariak, 1974an jarritako bertso batzuetan.

Juan Mari Lekuonak zortzikoan dela maisu zioen horri, “nola puntu luzean hala motzean” erantsi beharko genioke. Honezkero konturatuko zinen zeu ere, irakurle, zortziko delako hautatu ditugun bertsoetan behin eta berriro azaltzen den bertso-moldea, bai handian eta bai txikian.

Beti esan izan da zortziko txikian nabarmentzen direla bertsolariaren gaitasunak eta ezintasun eta gabeziak.

Fernando Artola “Bordari”k bi puntu hauek jarri zizkion Uztapideri Hondarribian, suak kiskalitako Aginaga bi bizitzako baserriaren aldeko jaialdian, 1963ko apirilaren 28an.

Bor.   Maiatza dator baiña
                  otzaren bildurra.

- Uzt.   Ortarako sartu bearko
              etxera egurra.
              Ni zartuta oraintxen
              jo det ia lurra.
              Ni ondo berotzea
              ez da gauz samurra.
- Bor.   Uolde eta sua,
              gauz kaltegarriak.
- Uzt.   Aspalditikan gaude
              ori igarriak.
              Oiek izaten dira
              gauza galgarriak.
              Beti oien bildurrak
              gaude gu jarriak.

Eibar, 1963

Eibarko Amaia antzokian, 1963ko apirilaren 7ko jaialdian, Basarri, Lazkaotxiki eta Joxe Joakin Mitxelena izan zituen kantu-lagun Uztapidek. Alfontso Irigoienek esanetara kantu zuten.

Ofiziotara egin zituzten bertsoetatik, Uztapidek Mitxelena-ekin egin zuena nabarmenduko genuke. Lau bertsolariek jarritako gaian puntuka egin zuten saioa ere jaso dugu hemen. Baina, aurrena, Alfontso Uztapideri jarri zizkion lau puntuak.

Puntuei erantzuten

Iri.	Itsasoan alperrik galtzen da euria.
Uzt.	Ezin aprobetxatu ta ori komeria! Eta lurrean sarri degu egarria. Au gauza bear bezala ezin ekarria!
Iri.	Mundu ontan egiten bada justizia.
Uzt.	Makiña batek badu naiko ze' ikusia. Askotan gertatzen da gauza itsusia: batzuek ezer ez ta besteak guzia.

- Iri. Eiztari gezurtia
eskopetarekin.
- Uzt. Oraintxen jarri nazu
komeriarekin.
Askotan etorri arren
esku utsarekin,
esaten det: “etorri nauk
oillagorrarekin”.
- Iri. Egiten bagerade
gu ere señorito...
- Uzt. Ibiliko gerade
gaur baiño polito.
Baiña gu beti lanean
jota eta kito.
Atzenerako ortan
bearko deu ito.

Uztapide eta Mitxelena

Gaia: Uztapide, baserriz baserri eskean ari den frai-dea; eta Mitxelena, etxekoandre esku-lehorra, limosna nekez ematen diona.

- Uzt. Badakizute aterik ate
nabil ta praile naizela.
Ta gauza asko ikusten dira
or munduan goazela.
Etxekoandre onengana noa
zerbaiten naian bezela.
Bate biotzik baldin badauka,
limosna eman dezala.

Mit. Etorri zait ba ordua neri
itz egin bearra zorrotz.
Fraile auek ate ondoan
ez ditut ikusten gogoz.
Zenbait alditan urruti samar
billatu ta artzen det poz.
Ekartzera ez dira iñoiz mugitzen,
beti eskatzera datoz.

Uzt. Etxekoandreak esan du ez dala
gurekin negoziarik.
Ikusten da, bai, ez duela onek
zerutar deboziorik.
Praileak eingo ez bagenduke
zugatik oraziorik,
ez gero pentsa, etxekoandrea,
zendula salbaziorik.

Mit. Orazioa eta dirua
ez ditut berdin ikusten.
Gu ere geure errezoetan
gera sarritan jolasten.
Baiña berauek ez bait digute
ejenplorik erakusten.
Or bildutakok ez dakit gero
nun gastatutzen dituzten.

Uzt. Onek badauka desio pixkat
gauza oiek ikusteko.
Bide onean gastatzen danik
andreak ez du usteko.
Limosnarik ez ta intentzioa
daduka aberasteko.
Baiña laguntza guk egin bear
zerua irabazteko.

Mit.   Zeruan zale, zu eta ni're,
               biok gerade al bada.
               Nere orazioz beti aritzen naiz
               ortxe negu eta gaba.
               Ta neurriaz gaiñera bedorrek
               eindakoa bear bada,
               gaur etxe ontatik limosna on bat
               zurekin eramango da.

Lau bertsolariak puntuka

Gaia: ahal dituzuen gezurrik handienak esan.

Bas.   Itsasotik barrena
               etorri naiz trenean.
 Uzt.   Ni, berriz, kotxean an
               uren barrenean.
 Ltx.   Sinistuko dizut ni ainbat
               galtzen zeranean.
 Mit.   Ni oiñez etorri nauk
               kotxean gaiñean.

Uzt.   Asi dira azaltzen
               egunez izarrak.
 Ltx.   Gauetz argitzen digu
               gure eguzki zarrak.
 Mit.   Bost urte besterik ez dik
               gure mutilzarrak.
 Bas.   Zine oni azaldu
               zaizkio adarrak.

Ltx.   Zer belardia dagon
            gaur zine onetan!
Mit.   Segakin ebaki leikek
            momentuan bertan.
Bas.   Uztapidek aingerutxo asko
            du gaur zapetan.
Uzt.   Baita ere egoak
            jarriak anketan.

Mit.   Eibartikan berago
            ikusi'et Arrate.
Bas.   Praille batek egin dit
            zazpi milla kalte.
Uzt.   Deabruak mesedea
            egiten didate.
Ltx.   Ni, berriz, elbarriak
            indartutzen naute.

Bas.   Buruaren tokian
            jarri zait besua.
Uzt.   Ni ankak lotu eta
            korrikai gozua!
Ltx.   Kopetan antiajoak
            ipintzera nua.
Mit.   Orduan obetago
            ikusiko du ba.

Uzt.   Aldrebesena emen
            bertsotan onena.
Ltx.   Klinikan ez jardutea
            ori daukat pena.
Mit.   Edozein mediku da
            bera senda lezakena.
Bas.   Biar goizean omen da
            munduan azkenen.

- Ltx.   Argi bat izango da
             illargia aiña.
- Mit.   Zeruan sartuko dala
             bazekiat baiña.
- Bas.   Uztapidek ekarri du
             eundoko polaiña.
- Uzt.   Orrek neurtuko leikik
             zeruaren gaiña.
-
- Mit.   Gaur Donostian bi zakur
             ai ziran izketan.
- Bas.   Kaputxino bat ere
             antxe zegon bertan.
- Uzt.   Zaldiak umea egin
             aurtengo festetan.
- Ltx.   Mitxelena iarrena
             kuadrilla onetan.
-
- Bas.   Zazpi atso ikusi ditut
             goizean borroka.
- Uzt.   Agureak istillu
             aundia daduka.
- Ltx.   Beste bi eskumotzak
             zeuden mutur joka.
- Mit.   Besoak kenduta jotzen
             orrek zun erronka.
-
- Uzt.   Orain aingeru guztiak
             daude infernuan.
- Ltx.   Jakin det Judas sartu
             zaigula zeruan.
- Mit.   Ta zakurra daduka
             berakin onduan.
- Bas.   Lazkaotxiki jarri dute
             San Pedron lekuan.

Ltx.	Ateak jarri ditut giltzarikan gabe.
Mit:	Alare iñor barrura ezin joan dirade.
Bas.	Azaltzen ez bazerate zeuentzako obe.
Uzt.	Deabru aundiena ate orren jabe.
Mit.	Gaur apaizak altareik be eman digu meza.
Bas.	Orko aireplanoa ez dek aldrebesa.
Uzt.	Ori ibillitzen dek beti arrastaka.
Ltx.	Areoplanoak lurrean ibilli bearra dauka.

Ordizia, 1963

Batik bat bertsolari ez garenok ez dugu inoiz esango bertso-tan ondo egitea gauza erraza denik. Ezta gai egoki eta aproposak jartzea ere.

Nornahi erraz jabetu daitekeen bezala, zenbait gai mota jarri ezinezkoak ziren Francoren diktadura garaian. Baina orain ere gertatzen da, eta orduan ere bai: jaialdi batean saio gustagarri bat bideratzeko aukera emandako gaiak, beste jaialdi gehiagotan ere izango zuela kidekorik. Honek bertsolariari erregistroak lantzerantz eta sakontzera eragiten zion.

Esaterako, 1960ko hamarkadan dezentetan kantatu behar izan zuten kontrabandoaz, “gaueko lanaz”. Nabarmen-tzekoa da Uztapidek eta Lazkao-txikik, 1963ko maiatzaren 1ean Ordiziako Etxezarreta antzokiko jaialdian, gai horrekin egindako saioa. Baina ezin albora utzi Uztapidek eta Basarri-rik zortziko txikian egindakoa, eta ezta ere jaialdian parte hartu zuten lau bertsolari-ek –Uztapidek, Basarri-rik, Lazkao-txikik eta Lasartek– elkarrekin egindakoa.

Iñaxio Mari Atxukarrok eman zizkien gaiak.

Uztapide eta Basarri

Gaia: Uztapide baserritarra da; Basarri, ijitoa: baserritarrari astoa saldu zion ijitoa.

Uzt.	Eroztura bat egiten egin nun gastua. Baiña ijitoak beti bere arrastua. Saltzaille au izan da ain gizon gaiztua... Itsua atera zait saldu zun astua.

- Bas. Konfesio txarra dauka
jaun onek egiña.
Ontxua eman niola
ori daukat miña.
Itsuaren aitzakia
botatzen dek baiña,
mutil, arek ikusten dik
beretzako aiña.
- Uzt. Erosi nuanean'e
egin zendun duda
itsua ote zegon
asto urdin ura.
Baiña batere ez dit
alare ardura.
Eskerrak ez nion eman
dirua eskura.
- Bas. Au ere entzun bear dezu
ijitoan autik,
sinispen eder bat izan
dezazun zuk gaurtik:
nik emandako astoak
ez du ezeren faltik.
Onen aitzaki danak,
ez pagatzeatik.
- Uzt. Zuri asko ibilli zan
gizon au tratuan.
Ta nik'e pozik artu
sano zalakuan.
Baiña akordatu nintzan
berealakuan.
Orain an dago astoa
juezen eskuan.

Bas.   Au entzutea ez zaio
               izango gogozko.
               Alare eman lezake
               gero eskerrik asko.
               Prenda bat bialdua
               badet pozik asko.
               Len asto bat zan tokian
               oin dira bi asto.

Lau bertsolariak

Gaia: Basarri aita da; Uztapide, emaztea; Lasarte, alaba; eta Lazkaoxiki, semea. Bizi zineten baserritik bota zaituzte nagusiak. Baserriari azken agurra.

Bas.   Nere emazte, nere alabak,
               ona emen esku-utsik.
               Baserri maite, utzitzen zaitut
               eta ez daukat nik pozik.
               Era onetan gertatu al da
               sekulan'e iñun gauzik?
               Gu bota gaitun nagusi orrek
               bai ote dauka biotzik?

Uzt.   Nortanai ere bearko degu
               baserri ori agurtu.
               Baiña, senarra, ez ezazula
               begirik ola samurtu.
               Gero ere zerbait bizimodua
               guretzako dago gertu.
               Seme-alabak'e azi dira ta
               ez zaitezela bildurtu.

- Las. Nagusiak gu despeditzeko
lijerra zeukan mingaiña.
Ez det pentsatzen izan duanik
alako une bikaiña.
Aita ta ama, gauza orrekin
sustatu zera zu baiña,
anai-arrebak egingo degu
zuek mantentzeko aiña.
- Ltx. Aita ta ama eta anaia,
negarrez nago ni ia.
Auxe bait nuen nere pozgarri
betirako nun tokia.
Orain bialtzera atrebitu da
toki orren nagusia
ainbesteraiño guk maitaturik
azi giñaden kabia.
- Bas. Agur, sagasti, soro, zelaiak;
malkotan nago lertuta.
Agur, ikuillu maitagarria,
gaur arte iraun dezu-ta.
Lenago gazte sasoiko giñan,
gaur gaude pranko zartuta.
Seme-alabak, lagundu guri
 premia izango degu-ta.
- Uzt. Agur, basarri maitea, eta
agur, diguzuna bultza.
Berriz ez degu deretxorikan
guk sartutzeko onuntza.
Seme-alabari erakutsi 'egu
ofizio ona ta izkuntza.
Jaunari eskerrak espero degu
gazte auexen laguntza.

- Las.   Kanpora goaz famili dana
              baserritxo bat utzita.
              Bizi nai degu danok alkarri
              biotza erakutsita.
              Gurasoak mereziko dute
              seme-alabak azita.
              Ez ikaratu alkar artuta
              nunai giñazke bizi-ta.
- Ltx.   Ni jaio nintzan baserritxoa
              biotzetik nuen maite.
              Baiña nagusi jaunak joateko
              orain agintzen digute.
              Aita ta ama premiz dauzkagu,
              nere anaia Lasarte.
              Guk beintzat mantenduko ditugu
              arnasa daukagun arte.

Lazkaotxiki eta Uztapide

Gaia: Lazkaotxiki, kontrabandista; Uztapide, karabineroa. Hiruna bertso.

- Ltx.   Karabinero, ongi zabiltzan
              nik ez zazukela uste.
              Ni bezelaxe frontera ortan
              paseak dira ainbeste.
              Nai dan gauz danak au dagonean
              aruntza pasa litezke.
              Txintxoxeago ez bazabiltza
              despedituko zaituzte.

- Uzt.   Frontera orretan guardian naiz
joan dan amar urtean.
Ta ez naute ni despatxatuko
nik nai dedan bitartean.
Lengoan pasa ziñanean'e
ez nengoan apartean.
Utziko dizut diru pixka bat
aurreratzen 'zun artean.
- Ltx.   Nik diru gutxi ote daukaten
zu zeunden nunbait pentsatzen.
Ara guardiak ze aldetara
duen burua nekatzen!
Diru pixka bat guztiontzako
ez baita gaizki etortzen.
Orduan zerbait emango dizut
ta utzi zaidazu pasatzen.
- Uzt.   Arro zabiltza aspaldin baiño
asiko zera umiltzen.
Zure pausoak kontatzen ditut
nundikan nora zabiltzen.
Neri komeni zaidan artean
utziko dizut ibiltzen.
Gure etxean txerririk ez da
gizendu artean iltzen.
- Ltx.   Baiña zertako artzen didazu
oinbat gorroto 'o intxa?
Orixen baita, guk eta zuek,
bion arteko egintza.
Alkarri ola zerbait egiñaz
indar gentzake bizitza.
Karabineroak zer lirake
kontrabandoik ez balitza?

Uzt.   Karabineroak gu zer geran
                  ni ez noa esatera.
                  Estaduaren kontra lan egin
                  ...

          Lastima, gordetzen den saio honen grabazio bakarra he-
men amaitzen dela. Ez dakigu nolakoa izan zen Uztapidek
kantatu zuen azken bertso hori. Baina, hala ere, saioa hona
ekartzeko modukoa zen.

Azpeitia, Lasarteren alde, 1963

Manuel Lasarte bertsolariari oso ebakuntza larria egin behar izan zioten 1963an. Urdaila ia osorik kendu zioten. Ikusi duzu, irakurle, Lasarteren ebakuntza hori zela-eta, nola Uztapide negarrez aritu zen bertsotan, urte hartako Santiago egunean, Aiako Santiago auzoko festetan, bazkalondoko lagunarteko saioan. Asko ziren bizirik ez zela aterako uste zutenak. Zorionez, oraindik ere bizirik dago, laurogeita bigarren urtean sartua, Manuel Lasarte Arribillaga.

Hain zuzen, 1963ko ekainaren 10ean egin zioten Lasarteri ebakuntza. Artean oso familia gaztea zuen Manuelek, eta gastu handitan sartuta. Bere bertsolari-lagunek lagundu nahi izan zioten hainbat jaialdi antolatuta. Azpeitian ekainaren 22an izan zena, besteak beste.

Joxe Lizaso, Basarri, Uztapide, Imanol Lazkano, Joxe Agirre eta Joxe Migel Iztueta “Lazkaotxiki”k hartu zuten parte jaialdi horretan. Baita Felix Arantzabal “Angiozarko itsua” soinu-joleak ere, hainbat pieza joz.

Prudentzio Egiguren “Artañola”k prestatu zituen bertso-larientzako gaiak. Joxemari Iriondo aritu zen jaialdian aurkezle eta gaiak ematen.

Basarrik eta Uztapidek beren aburuz zortziko txikian egin zuten saio bat dakargu hona.

Basarri eta Uztapide

Gaia: Uztapide emaztea da; eta Basarri, senarra. Oso bihurri omen dabilta aspaldi honetan.

Bas. Ezkontzeko egin gendun
biok ajustea.
Ez nun uste urte auek
ola ikustea.
Burrurik ezin jaso,
bizitza tristeia!
Merke salduko nuke
nere emaztea.

Uzt. Eskerrik asko, senar;
ein dezu grazia.
Zure borondatea
dago ikusia.
Baldin bazaude nerekin
aspertzen asia,
nai detanean daukat nik
zeiñek erosia.

Bas. Badakit erostunik
ez dezula bate.
Erronka joagatik
zeuretzako kalte.
Garbitasuna daukagu
etxetik aparte.
Oitik ez zait jaikitzen
amabiak arte.

Uzt. Larunbatean jaso
asteko soldata.
Astero dator etxera
tabernan botata.
Semeak azten ai naiz
ederki kostata.
Iges ein obe nuke
gizona ez da-ta.

Bas. Ez ote det serbituko
emaztean platerik?
Askok pentsatuko zuten:
arrazoi ote dik?
Proba ez dunak ez du
pasatzen nekerik.
Emazte onek ez du
andrea tankerik.

Uzt. Ematen dizkizut zuri
amaika enkargu.
Zorigaitzez egin nintzan
gizon onen kargu.
Arrazoiakin daukat
ezkondua damu.
Zerbait baiño obe nuen
ikusi ez banu.

Bas. Biurrituta beti
muturka or gabiltz,
amaika aldiz bekokia
beterik izardiz.
Neri're damutu zait
zazpi milla aldiz.
Bentaja ederra nuen
monja sartu balitz.

Uzt. Orain au erremeditzen
neretzako lana.
Jakingo dezu bidetik
atera zerana.
Monja joango dala,
bai balitza ama!
Ortxe esan du berorrek
gizona ez dana.

Zumarraga, 1963

Bertsolariek izan zuten protagonismo nagusia Zumarragan, 1963ko maiatzaren 26an izandako ekitaldian.

Oargi gazte-taldeak antolatutako hartan, Uztapidek, Basarrik, Lazkaotxikik eta Joxe Lizasok kantatu zuten. Gaixorik zegoen Manuel Lasarte eta Joxe Lizasok ordezkatu zuen. Bertsolariez gain, herriko txistulariak eta trikitilariak aritu ziren jaialdian. Ekitaldian, aparteko aitormena egin zitzaien Zumarragako trikitilariei; saritu berriak izan baitziren Suediako telebistan.

Beste perla-sortatxo bat dakargu hona, orduan Patxi Mujikak egindako lan eskergaz baliatuz.

Iñaxio Atxukarro izan zen aurkezle eta gai-jartzaile jaialdian, Itzalon antzokia jendez gainezka zela. Pasarte batean, Basarri eta Uztapide jarri zituen lanean.

Gaia: Basarri semea da; eta Uztapide, aita. Seme bakarra izan eta, sasoirik onenean, aita garraztasun gorrienean utzita, bide nasaian barrena aldendu zitzaion. Bide okerrak utzita, gaur on-damuz, berriro etortzen zaizu.

Bas.	Urte batzutan or ibili naiz, aita, oso ondatua. Etxeko martxa utzi nun eta ezagutu nai mundua. Irakurria egongo zera lendik Ebangeliua. Seme galduak bezela eskatzen dizut gaur barkaziua.

- Uzt.   Bi bide ziran ta semeari
               nik jarri nizkan aukeran.
               Ta arro samar iges 'iña zan
               gure etxeko erteran.
               Aita utzi ta or ibili da
               beorrek nai duan eran.
               Lendabiziko esan zaidazu
               nun ta zer ibili zeran.
- Bas.   Ez det batere okerrik, aita,
               guzia deklaratusa.
               Madrid aldera aldendu nintzan
               lenengo trena artuta.
               Kalerik kale dibertsiotan
               ibili naiz okertuta.
               Berriro zure aurrera nator
               egin danak damututa.
- Uzt.   Beraz Madriden, seme, ez dezu
               gauza onikan topatu.
               Beste olako seme askori
               zaiote ori tokatu.
               Onek etxetik eramane zitun
               diru pitxarrak bukatu.
               Ala ere semea det eta ezin
               barkaziorik ukatu.
- Bas.   Ondo badakit: eman dizut nik
               disgusto txarra ugari.
               Orain malkoak sarritan dira
               nere begitan igeri.
               Belaunikatuz barkazioa
               eskatzen diot aitari.
               Zeruak ere barkatzen dio
               ondo damutzen danari.

Uzt.   Nere semea etorria da
              oso errespeto aundiz.
              Eta nik ere ezin ba artu
              bera gorroto geiegiz.
              Barkatzen dizut baldin, semea,
              mintzatzen bazera egiz.
              Baina olako penarik neri
              ez zaidazu eman berriz.

Elgoibar, 1963, 1964

Elgoibarren, 1963ko abuztuaren 31n, Baserritarren Eguna ospatu zuten, San Bartolometako jaien barruan. Joxe Lizaso, Uztapide, Lazkaotxiki eta Basarri izan ziren bertsoetan.

Lau bertsolariak jarri zituen lanean Artanoiak, jaialdiko pasarte batean.

Lizaso, Uztapide, Lazkaotxiki eta Basarri

Gaia: Lizaso baserritarra da; Uztapide, guardia zibila; Lazkaotxiki, motxailea; eta Basarri, epailea, jueza. Lizasori kortatik astoa harrapatu omen diote.

Liz.   Baserritar bat emen nago ni
                  bastante ernegatua.
                  Ez dira gizon zintzoak baiña,
                  guardiarengana bildua.
                  Bart arratsean ostu didate
                  ikuilluan nun astua.
                  Lazkao orrek eraman dula
                  dadukat errezelua.

Uzt.   Beraz, ijito orri erantsi
                  bearko dizkat eskuak.
                  Oietan ere izaten dira
                  batzuk gizon tajuzkuak.
                  Zuri samarrak ere ijitoak
                  ba 'itu, berriz, Gipuzkuak.
                  Ea aldrebes irtetzen diran
                  baserritarran juzkuak.

- Ltx. Guardia zibillak arrazoi ona
atera digu azkenik,
orrek bait daki iñun astorik
ez detela arrapatu nik.
Oinbeste kulpa ote daukagu
guk ijitoak izanik?
Ez pentsa gero lapur guztiak
ijitanoak geranik.
- Bas. Asto zaar bat palta dalako
ikuillun onen etxean,
erritar onek ijito zarrak
ekarri dizkit traillean.
Erabakia ni garbi nago
orain eman bearrean.
Ta gezurrikan ez esan beintzat
juez jaunaren aurrean.
- Liz. Biotzeraiño sartu zait neri
juez jaun onetxen itza.
Baiña badaki nolakoa dan
ijitoaren bizitza.
Nere ondoko guardi onek'e
ez dio egin nai gaitza.
Nere iritziz bi gizon auek
alkar artuta dabiltza.
- Uzt. Ez dira oso ondo egiñak
egin dituzun ametsak.
Guk ez ditugu egin izandu
olako lan aldrebesak.
Zuek biak ondo konpondutzen'e
ez daude ain lan errezak.
Egin ber nuna egin nuen nik;
orain esango'u juezak.

- Ltx.   Baserritarra, nik astorikan
ez dizut arrapatu-ta.
Nik al dadukat zuri astoa
ikuillutik faltatuta?
Ara zer gauzak etortzen diran
lenago fama artuta.
Lapur aundiak libre dabilta,
txikiak gaude lotuta.
- Bas.   Egun batean oilloak dira,
beste batean astuak.
Juezarentzat etortzen dira
onelako disgustuak.
Ijitoentzat izaten dira
sarri besten pekatuak.
Baserritarrak ere guztiak
ez dira oso santuak.
- Liz.   Kale aldera jeitsi bearra
neretzako da negarra.
Noranai joan bear ta ere
nik banuen asto zarra.
Jueza ere ez al daukagu
orain erosi samarra?
Karga guztiak ibiltzeko gaur
nekazarien bizkarra.
- Uzt.   Fama pixkan bat galdu ta gero
ez ote zaude lenago?
Baliteke nik oker egiña,
ori pentsatutzen nago.
Saldu dezula esaten ari
dira bat baiño geiago.
Esan dutenez asto zar ori
txorixo egiña dago.

Ltx.   Ijitoaren juzgu dirade
lapurreta ori egiñak.
Orrelakorik ez du merezi
ijito on eta fiñak.
Sarritxotan gu izaten gera
zuzenen eta garbiñak.
Gaur ijitano zuriak dira
ijitorikan aundiñak.

Bas.   Itxura pranko egiten dute,
ta auek danak trankillak.
Ondo dakite noiz eta nola
iriki're maratillak.
Juezak nola emango ditu
epai zuzen biribillak,
ijitoakin alkar artuta
badabiltz guardi zibillak?

San Bartolometan ez ezik, Gabon zaharretako azoka-egunean ere izan ohi ziren bertsolariak Elgoibarren. Urtero, jakinako bi ekitaldi horiei, berriz, hirugarren bat ere gehitu beharko litzaieke: santa eskeko koplagentzarena.

Horiek horrela, 1964an aparteko beste ospakizun bat ere antolatu zen Elgoibarren: Euskal Jaia. Gerra ondorengo hogeituro urteko lehortearen ondoren, 1960ko hamarkadan hasi ziren han-hemenka, kultur arloko hainbat ekimeni bide emanaz, ikuskizun propioak antolatzen. Helburua zen herriko dantzari, musikari, kantari, bertsolari eta abarrei leku egin eta euskal giroa kalera zabaltzea.

Elgoibarren, 1964ko ekainaren 7an egin zen Euskal Jaia. Berdura-plazan egin zen arratsaldeko ekitaldi nagusia. Parte hartu zuten Lorentzo Esnaola eta Abdon Baskaran trikitilariak, Markinako txistulariak, Ansolatar anaiak tarteko zirela, Mutrikuko Idurre zortzikoak eta lau bertsolarik. Bertsolariak izan ziren Uztapide, Basarri, Lasarte eta Joxe Lizaso; denen

aurkezle eta bertsolarien gai-jartzaile, berriz, Prudentzio Egi-
guren “Artañola”.

Jaialdiko pasarte batean, lau bertsolariak jarri zituen la-
nean.

Basarri, Uztapide, Lasarte eta Lizaso

Gaia: Basarri ehiztaria da; Uztapide, perretxiko-bil-
tzailea; Lasarte, lehorreko arrantzalea; eta Lizaso,
karakol-biltzailea.

Bas.	Eizerako izan det beti nere griña. Jaungoikoak propio ortarako egiña. Apunteri ederra badadukat baiña, aurten ez det egiten kartutxoentzat aiña.
Uzt.	Jeiki eta mendira egiten det martxa. Ez daukat bizimodua aurten oso latza. Perretxiko-urtea baita aberatsa, naikoa det erostea olio ta gatza.
Las.	Zorionik ez daukat nai baiño geiago. Nik daramakidan martxa ikusia dago. Arrantzan aspertu naiz bear baiño lenago. Gure errio orretan arrai gutxi dago.

- Liz.   Pereza gutxi daukat
goizean jeikitzen.
Badakizu aspaldian
nolatan gabiltzen.
Euria ere sarri samar
zakigu etortzen.
Lizaso trankil dabil
karakolak biltzen.
- Bas.   Erriko guarda zibil bat
daukat begi betean.
Arentzako aurkitzen naiz
kolera fuertean.
Eskopeta kendu zidan
joan zen elurtean.
Ez diot barkatzen bi-
zi naizen artean.
- Uzt.   Basarri, isilikan
egotea obe.
Zuretzat ere bada
guetzat ainbat lege.
Sekulan ez zera egin
lizentzian jabe.
Ez zerade libratuko
kartzelarik gabe.
- Las.   Nere ustez atzo egin
nuan nik azaiña:
arrai preskua arrapatu
neretzako aiña.
Goizero antzueloakin
botatzen det kaña.
Saiatu egin bear,
alperrik da baiña.

- Liz.   Entzule maitagarriak,
                esango det auxen:
                karakolak galanki jan,
                argatikan gizen.
                Goizean sorotara
                joaten naiz zuzen,
                landareak osorikan
                kontserbau ditezen.
- Bas.   Uztapidek artu dit
                albotikan kargu.
                Onek ori esateko
                motiborik al du?
                Baldin Basarrik kartzela
                merezia badu,
                perretxiko batzuek
                tarteka bialdu.
- Uzt.   Barkatu zazu, Basarri,
                lenago esana.
                Zuk badakizu ori
                benetan ez zana.
                Orain abituko naiz
                Lizasorengana.
                Karakol biltzea ez da
                euskaldunen lana.
- Las.   Lizaso or daukagu
                karakol asean.
                Bai beste pareja au're
                dotore antzean.
                Bat perretxiko biltzen ta
                bestea eizean,
                ez zerate mantenduko
                denbora luzean.

Liz.   Uztapidek bertso bat
              bazeukan kolkuan.
              Jaunak, entzun dezute
              nola esan duan.
              Orren perretxikoa
              nik jan bear banuan,
              onuzkero goseak
              garbitu ninduan.

Bilbo, 1963

Kantu-lagun aparta zen Uztapide. Hori entzuna diogu harekin kantatzeko aukera izandako bertsolari bati baino gehiagori. Ez bakarrik bere kantaerarengatik: ahots ederra, abiadura egoki batean beti... Batez ere, beti aukera emanez, lagunari bidea zabalduz aritzen zelako zen estimatua Uztapide.

Nikolas Zendoiak, esate baterako, Elorriaga auzoan Uztapiderekin eta Jon Lopategirekin egindako egun-pasa kontatzen du, *Berriz Plazara* liburuan, "Uztapideri argazkia" idazlanean. Eta pasarte batean dio⁸²:

Ni ez nintzan ausartu aien tartean sartzen. Lopategi ere oso ondo jardun zan. Jardungo ez zan, ba, arekin; bertso bakoitzean bide bat irekitzen zion-eta!

Puntuka egindako saioetan ere sumatzen zaio hainbate-tan zer ahalegina egiten zuen Uztapidek, ahal izatera lagunari punturik ez kentzeko.

Bilbon, 1963ko irailaren 22an, Jon Mugartegirekin kantatzea egokitu zitzaion. Puntuari erantzun, ofiziotara kantatu eta puntuka ere bertsoaldi bat egin behar izan zuten. Eta saio haxe dakargu hona, lehen genioenaz ohartzeko.

Mugartegi eta Uztapide, puntuka

Mug.	Zer moduz bizi zera aizu, Uztapide?
Uzt.	Beste askoren gisa larri-larri ni're.
Mug.	Biok izan bear degu emen adiskide.
Uzt.	Gaur onuntz etorria naiz ori dala bide.

---

⁸² *Berriz plazara* I: 391.

Uzt.	Len ta orain gu biok gerade lagunak,
Mug.	aspalditikan alkar ezautzen degunak.
Uzt.	Ortarako sortu giñun gu egin giñunak.
Mug.	Ondo pasa bear ditugu munduko egunak.
Mug.	Balio aundikoa da lagun izatea.
Uzt.	Zertarako da alperrikan ezetz esatea.
Mug.	Uztapide nik biotzez beti det maitea.
Uzt.	Gure artean seguru daukagu pakea.
Uzt.	Batek nai ez dunean ezin asarretu.
Mug.	Gai ortatik bide txarrik gaur ez daigun artu.
Uzt.	Zu jatorra zerala nik badakit ziertu.
Mug.	Lagun izaten sekula ez zaitez aspertu.

Zumarraga, 1964

Ondorengoa ere lau bertsolari kantuan direla egindako saioa da: Zumarragako Zelai Aristi aretoan jaso.

Artañola gai-jartzaile zela, sei bertsolarik kantatu zuten 1964ko otsailaren 23an izandako jaialdian. Jesus Alberrok eta Patxi Belokik ere, bertsolari berriak izanik, saiotxo bat egiteko parada izan zuten. Uztapide, Basarri, Lasarte eta Lazkaotxiki izan ziren jaialdiko protagonista nagusiak.

Basarri, Uztapide, Lasarte eta Lazkaotxiki

Gaia: Garizuman gaude. Basarri erretorea izango da; Uztapide, sakristaua; Lasarte, bertako serora; eta Lazkaotxiki, monagiloa. A zer disgustua izan duen erretore zaharrek! Meza emateko ardorik gabe gelditu omen da.

Bas.   Ez dute artzen erre-
              tore-errukia.
              Garbi esplikatuko
              det nik alderdia:
              sei illabetean ustu
              urteko zagia.
              Esku ederretan ziok
              nere parrokia!

Uzt.   Sakristauak zintzo egin
              oi du bere lana.
              Nik aitortuko dizut
              emen pasa dana:
              lenago nik izan arren
              edalian fama,
              gaur rejimenian nago,
              ez da nik edana.

- Las.   Sakristauak egiak
              dizkigu esanak.
              Nik ere beti ditut
              txintxuaren famak.
              Seroreak egite 'itu
              elizako lanak.
              Akolituak dizkigu
              ardoak edanak.
- Ltx.   Ardo ori ez dago
              neure abeleran.
              Ta monagilloari
              kulparik ez eman.
              Serorea, badakigu
              nolakoa zeran:
              bistan zintzoa baiña
              ezkutuan edan.
- Bas.   Gizonikan txikiñak
              tragorik aundiñak.
              Disimuluan galantak
              baditu egiñak.
              Serore ta sakristauak
              auek'e alegiñak.
              Bat zuzenik ez daukat;
              irurak berdiñak.
- Uzt.   Zelebrea izan da
              ardo kontu ori.
              Bildurra ematen diana
              orain dator neri:
              konfesatu bear laster
              bikaio jaunari.
              Orduan agertuko da
              zein dan pekatari.

- Las.   Bikaioa arrazoian
            dago indarrean.
            Serorea ere egia
            esan bearrean.
            Monagilloa dabil or
            itxura txarrean,
            erdi mozkortuta atzo're
            eliz bazterrean.
- Ltx.   Serorea ta parrokoa're
            ez dabilta triste.
            Akordatzen ez naizenik
            ez zazula uste.
            Parrokoak badu kulpa
            ortan nik ainbeste.
            Mezetatik kanpora
            ustutzen dituzte.
- Bas.   Ai, zer jende klasea
            sartu nun etxera!
            Denbora junda gero
            damutuak gera.
            Ta ez noa arrastoa
            ondo ateratzera.
            Auzora joaten bait zaizkit
            konfesatutzera.
- Uzt.   Auzia bear degu
            nolabait bukatu.
            Deklarazioak zaizte
            danari eskatu.
            Orain pekatari nor dan
            or zeinek juzgatu?
            Besteren aitzakian
            danari gustatu.

Las.   Gogoan ar zazute zer
              aitortuko dedan.
              Emen konfesioa
              egin degu bertan.
              Bikarioa jarri da
              trantze estuetan,
              zagia utzi zulako
              gure eskuetan.

Ltx.   Ongi egiña dagonik
              ez diot iritzi.
              Ta bear degu elizan
              geiago sinetsi.
              Damutu ez gaitezen
              biar edo etzi,
              auxe esaite 'izutet:
              lapurretak utzi.

Beasain, 1965

Beasaingo Usurbe zine-aretoan, jaialdi eder bat izan zen 1965eko urtarrilaren 24an. Bertsolariak eta Arantxa Esnaola soinu-jolea izan zituen osagai ekitaldiak; hau, txapelketetan sariak irabazten ari zena.

Bestalde, izan berria zen Euskal Herriko V. bertsolari-txapelketa nagusia. Uztapidek jantzi berria zuen bere bigarren txapela. Txapelketan, bigarren gelditu zen Lazkaotxiki. Beasainen, Uztapide, Basarri eta Manuel Lasarte izan zituen kantu-lagun. Gaiak, Jesus Lete “Ibai-ertz”ek prestatu zituen, Patxi Mujikak grabazioko oharretan adierazten duenez.

Aurkezle eta gai-emaile, Iñaxio Mari Atxukarro izan zen.

Hemen jaso ditugu Uztapidek puntuei emandako erantzunak, lau bertsolariek elkarrekin egindako saio bat, Basarri eta Uztapidek egina, eta Lazkaotxikiren eta Uztapideren beste bat.

Puntuari erantzunez

Atx.	Donostin jaso zendun berriro txapela.
Uzt.	Badakit ori danak ikusi dutela. Baiña pentsatutzen det oinbeste ez naizela. Lenago zerbait egin bear nun bestela.

- Atx. Urteak pasa arren
zu beti gaztea.
- Uzt. Naiago nuke balego
urteak uztea.
Laster iritsiko da
eriotz tristea.
Onen ondoren ezin
billatu bestea.
- Atx. Zigarroa uzteko
zer erremedio?
- Uzt. Erantzun bear dizut
orixe serio.
Erretzeko ez gendun
geiegi balio.
Ederki kosta eta
zarrak utzi dio.

Lau bertsolariak elkarrekin

Gaia: Basarri, Uztapide eta Lasarte fabrika bateko nagusiak dira, sozioak. Eta Lazkaotxiki da fabrika horretako eskribientea. Fabrika oso gaizki omen doa. Nor ote errudun?

- Bas. Pentsatzen jarrita're
martxa arraioa.
Amaika sufritzeko
mundura jaioa.
Norbaitek egiten digu
guri azioa.
Oso gaizki dijoa
or negozioa.

Uzt.   Autsi bearra dago
              nolabait frenteak.
              Lautan ez dakit zein diran
              emen tunanteak.
              Lenago pasa ditugu
              egun dezenteak.
              Izurratzen ote gaitu
              eskribienteak?

Las.   Nagusiak baditugu
              naiko zeresanak,
              orain arte nola geran
              zuzenak izanak.
              Gero ingurukoak
              egindako lanak,
              eskribiente onek
              jaten ditu danak.

Ltx.   Nik dirurik fabrikatik
              bein'e ez det eraman.
              Eta ez dan gauzarikan
              ez zazute esan.
              Iru nagusiak dabilta
              alkarrekin teman.
              Ezer ez dagon fabrikan
              ezin litake jan.

Bas.   Eskribienteak orain
              esan du ordago.
              Bidea jarri diogu
              berari lenago.
              Jan badu eta ez badu,
              au txikia dago.
              Irutakon bat baziok
              oi baiño okerrago.

Uzt.   Gure fabrikan gogor
             egiten da lana.
             Len galdu det eskribiente
             txiki orren fama.
             Baiña Basarri au ere
             ez da ona izana.
             Gizen dago au eta
             asko samar jana.

Las.   Nagusitan Uztapide
             daukagu zarrena.
             Au ere esan bear det
             al dan azkarrena.
             Bildu geran laurotan
             zein dan alperrena?
             Ezin leike erabaki,
             au da okerrena.

Ltx.   Aitzaki danak nereak
             dirade orduan,
             naiz ta fabrikan ibilli
             onenan moduan.
             Familia or daukat
             ezin mantenduan.
             Beiratuta ezagun da
             zeiñek jaten duan.

Bas.   Nabarmentzen dira emen
             zuri eta beltzak.
             Zar onek ezautzen ditu
             fabrikaren ertzak.
             Bera errespetatzeko
             eman giñun itzak.
             Uztapidek daduzka
             kajoi danen giltzak.

Uzt.   Neretzat ai dira auek
              estu eta presa.
              Atzenerako datorkit
              kontu aldrebesa.
              Gure lanteiko txarrena,
              lanik egin eza.
              Gu izorratzen ez zio,
              mutillak, erreza!

Las.   Soziedadeak badakar
              amaika naigabe.
              Era ontan ibiltzeko
              asi ez ta obe.
              Auek irurak badira
              diruaren jabe.
              Sosik gabe ni nago,
              dudarikan gabe.

Ltx.   Itz egiten dizuet,
              nagusiak, bare.
              Ni nago gauza ortan
              kulparikan gabe.
              Iruok or zabiltzate
              joko ta kabare.
              Ola gastatu leike
              asko izanda're.

Bas.   Ondatu gerala nago
              tankera ematen.
              Egiten ez dan tokian
              lanikan ez jaten.
              Eskribientea artu
              gendun egun baten.
              Ez dauka lan aundirik
              kontu eramaten.

Uzt.   Danak emen gabiltza
              alkarri ujuka.
              Eta disputerikan
              ez litake buka.
              Etxe utsean beti
              zakurrak burruka.
              Emen txarrenak eiten du
              bestearen kulpa.

Las.   Al duena egiten du
              pikaro bakoitzak.
              Emen alperrik dira
              esandako itzak.
              Joxe Migel, ik dauzkak
              kajoiaren giltzak.
              Al dekan azkarrena
              entregatu itzak.

Ltx.   Eskribienteai zertan
              kulpa danak bota,
              ni ortan errurik gabe,
              Lasarte, nago-ta.
              Fabrikak aspalditxo
              du kiebra jota.
              Entregatuko dizut,
              ezer ez dago-ta.

Basarri eta Uztapide

Gaia: Basarri mutila izango da; eta Uztapide, neska. Elkarrekin harremanetan zeuden; baina, gerra dela-eta, hogei urtez separatuta egon dira. Berriro elkar-ganatu ere egin dira, baina zer asmorekin elkarganatu diran azaldu behar dute, hiruna bertsotan.

- Bas. Ordua ere iritsi da-ta
 zerbaitxo esan bearko.
 Egun onetan buka leikenik
 ez det utziko biarko.
 Neskatxa maite, gertatu zaigu
 guri amaika olako,
 ogei urtean apartatuta
 gerra txarren bat zalako.
- Uzt. Gerra aurretik giñaden biok
 tratamendutan asita.
 Ogei urteren buruan, berriz,
 egin didazu bisita.
 Asko pozten naiz, mutil maitea,
 zu gaur emen ikusita.
 Baiña obeko degu onez aurre
 tratatu oriek utzita.
- Bas. Izar polita, gaur ogei urte
 aldendu ziñan nigandik.
 Zure argirik ez ikustek
 amaika pena eman dit.
 Saiatu arren zu aiñakorik
 ez nun aurkitzen iñundik.
 Aizu, oztua ez bazerade,
 nik maite zaitut oraindik.
- Uzt. Nere nobio maitagarria,
 itz egin didazu bapo.
 Lenago ere esanak ziñan
 neri amaika olako.
 Ez naiz oztua nere laguna
 zu txarra zeradelako,
 baizik bizimodu berrietan
 asteko zartu gealako.

- Bas.   Maitasun edo amodioak
egiten ez badu bera,
alkarren urruti ibillita
biontzat dago galera.
Bizimodua ere garestitzen
egunetik egunera.
Alaxen ere ez ikaratu:
bapo moldatuko gera.
- Uzt.   Egia da, bai, zartu ezkero
tristura dala bakarrik.
Eta arrazoi ote dadukan
iduritzen zait Basarrik.
Bizimodua garestitu ta
ez daukat estuasun txarrik.
Onez aurrera ez degu izango
semeak azi bearrik.

Lazkaotxiki eta Uztapide

Gaia: Lazkaotxiki, artzai-mutila; eta Uztapide, artzaia.
Neguan artaldearekin kale aldean ibili dira. Artzai-
-mutilak hemengo irabaziak ikusi eta udaberrian ez
du mendira joan nahi.

- Ltx.   Nagusia ez dizut
gauz txarrik tirako,
baizik abertentzia
beste baterako.
Geio ez naiz mendira
zuekin aterako.
Beste mutil bat billatu
udaberrirako.

Uzt.   Zugandik ez nun espero
              orrelako itzik.
              Ez bazaitu poztutzen
              irabazi gutxik.
              Nigandik ez zoaz bada
              oso esku-utsik.
              Klean ez da zuk uste
              aiñako laguntzik.

Ltx.   Garbi itz egiten dizu,
              konturatu da-ta
              gaztetasunaz geroa
              nola duen falta.
              Jornala ematen zidazun
              ogia ta gazta.
              Biar bizitzeko ori
              bakarrik ez da basta.

Uzt.   Kale aldeko lanak
              artu dituzu gai.
              Artzantzari utzi ta
              aldegin ere bai.
              Nerekin bizi izan
              ziñan bada lasai.
              Oraindik ere obe
              zendun segi artzai.

Ltx.   Onekin ez zaitut triste
              utzi nai, nagusi.
              Baiña dirua irabazten
              nik nai nuke asi.
              Len ez didazu egin
              txit laguntza gutxi.
              Agur, nagusi maite, ta
              ongi-ongi bizi.

Uzt.   Ez didazu atera
              izketa lizuna.
              Estimatusen dizut
              esan didazuna.
              Arrazoi dezu eta
              saiatu al dezuna.
              Jaungoikoak emango
              al dizu osasuna!

Legazpia, 1965

Urte batzuk lehenago, bertso-giro polita bizi izan zuen Legazpik. Herriko bertsolarien artean txapelketak-eta jokatu zituzten. Belokitarrak, Azarolatarrak, Alberro, Zabaleta, Agirre eta abar aritzen ziren lehian. Urtero izaten zen bertso-jaialdiren bat edo beste ere.

Eta 1965eko martxoaren 7an izan zen bat. Inozentzio Olea gai-jartzaile zela, Uztapide, Lasarte, Lazkaotxiki eta Joxe Agirre aritu ziren bertsotan. Hona hemen lau bertsolarien saio bat.

Gaia: Uztapide indiano aberatsa da; Lasarte, Uztapideren jaioterriko alkatea; Lazkaotxiki, herri bereko sekretarioa; eta Agirre, kontratista. Uztapidek diru pila bidaltzen dio alkateari eskola berri bat egiteko. Kale batean plaka ere jarri diote, baina eskolarik ez dute egin. Herriratzean, Uztapide eskolaren eta diruaren kontuak eskatzen hasten da.

Uzt.   Bertsotan asi bearra dago,
              gaiñera kontu aundian.
              Orrek esan du gaur emen dauden
              lau gizon auek zein dian.
              Diru mordoska bat utzi nuan
              alkate jaunak mendian.
              Eskolarikan ez du egin ta
              ez daki sosak nun dian.

Las.   Indiano au etorri zaigu
              bere bidetik ertenik.
              Ta ez du uste gauza nola dan
              erabakiko detanik.
              Obrarako eman zenduan eta
              dirurik ez det gorde nik.
              Administradoriai eman nizkan,
              ta ez daukat beste penik.

- Ltx. Indianoa, zure esana
txintxo asko nuan bete.
Dirua aruntz bialdu nuan,
jakiñean jarri zaite.
Ezkerreko au kontratista da
ta arunzkoa alkate.
Zer egin duten berak dakite,
kulpa oiek bait daukate.
- Agi. Ez dan gauzakin emate 'irate
makinatxo bat naigabe.
Gauza garbiro aitortutzea
ez al degu askoz obe?
Kontratistea gelditua zan
zentimorik jaso gabe,
beste txiki au egiña bait zan
zure diruaren jabe.
- Uzt. Erri onetan pasatu dana
bai dala izugarria.
Irurak alkar artu dutela
nago ondo igarria.
Ez nuen uste emen jendea
ortara zanik jarria.
Naikoa badakite len ere,
zertako eskola berria?
- Las. Alkate jaunak esaten duna
artu zazute gogotan.
Lenago ere ordenak eman
izan ditut geiagotan.
Zenbaitek dirua gordetzen du
emen edozein txokotan.
Administradore tranposoa da
au txikia izatekotan.

- Ltx. Indianoa, argi ta garbi
nik nai nizuke itz egin,
zure arteko kezka txarrikan
neregan izan ez dedin.
Alkateak'e bota omen zun
makiña bat firma zikin.
Plaka ipiñi zizuten baiña
eskolik ez zuten egin.
- Agi. Gizon txiki au gaiztoa dala
egon zaitezte jakiña.
Eta arrazoi balu bezela
astindutzen du mingaiña.
Ondoren artan ibillia zan
au oso gizon apaiña.
Korbata eta gabana zitun
diru arekin egiña.
- Uzt. Auxe iruko urrea emen
juntatu dana alkarrena.
Bata kojoa baldin bada oitan;
bestea, berriz, errena.
Nere urreak sartu zituzten
ta ez dakit nun barrena.
Ez dago antzik ematerikan
irutan zein den txarrena.

Irun, 1965

Fernando Artola “Bordari” aurkezle eta gai-jartzaile zela, sei bertsolari aritu ziren lanean Irungo Amaia antzokian, 1965eko apirilaren 4an.

Lehendik ere esan dugunez, bertsolaritzan hainbat berrikuntzaren asmatzaile eta eragile izan zen Bordari. Jaialdi honetan, gauzak emanez jarri zizkien bertsolariei gaiak. Peharra eman zion Mattini; txistua, Joxe Lizasori; erlojua, Manuel Lasarteri.

Hona dakartzagu, batetik, Lasartek eta Uztapidek egindako saio bat eta, bestetik, sei bertsolariek elkarrekin egindakotik Uztapidek kantatutako bi bertsoak.

Lasarte eta Uztapide

Gaia: Uztapide, nekazaria zera. Seme-alabek kalerako asmoak dituzte. Zu, Lasarte, kaletarra zera; zuk baserrian jarraitzeko eskatzen diozu Uztapideri.

Las.	Bertsolaria baserritarra izatea komeni zan. Eta, Manuel, ala agertu zera oitura dan gisan. Biotzak dakar itz goxo au ta zuri bear dizut esan: baserririkan galdu ez dedin zuk segi nekazaritzan.
Uzt.	Baserria ere galtzen ari da ai, kaletarra, bai lendik! Nik'e kalera joan nai nuke al baldin banu inundik. Lana ugari eta saria gutxi da lurrarengandik. Zuk gure bizkar len jan dezu ta jan nai zenduke oraindik.

Las.   Kaletarra da baserriaren
             berri ondo ikasia.
             Argatik zaitut, baserritarra,
             begi onez ikusia.
             Bestek egiñak jateko ez naiz
             oso gizon itsusia.
             Berriro ere jan nai det eta
             egin al dezun guzia.

Uzt.   Eguna argitu baiño lenago
             goizean erten lanera.
             Alde danetik tiraka daude,
             ezin iritsi danera.
             Seme-alabak'e bera begira,
             gurasoentzat galera.
             Oiek joaten diradenean
             guk joan bear kalera.

Las.   Baserritikan sortu leikenik
             era ontako iztunik!
             Anai-arreba biotzekoak,
             au ezin det sinistu nik.
             Nekazaritzan lan egiteak
             ez du pekatu astunik.
             Emen lorerik ez da izaten
             arantzarikan ez dunik.

Uzt.   Berriz lengoa esango dizut,
             ez det beste ezer esanik.
             Fidatzailleen faltik ez degu
             balego nundik emanik.
             Nik len bezela probetxu gabe
             ez nuke egin nai lanik.
             Len eindakoak jaten ez degu,
             berriz, luzaroko lanik.

Las.   Beraz aspertu zera lanean,
                   ori da zure kantua.
                   Garaian ibilli bear zendun
                   zartzarorako kontua.
                   Zenbait zabarrek beti sortzen du
                   olako fundamentua.
                   Baiño kalean billatuko 'izut
                   zuretzat bizilekua.

Uztapide

Denentzako gaia: Bordarik, txapelketa nagusiko epai-
 le izana, bere lanaren aldeko eta kontrako iritziak es-
 katu zizkien bertsolariei. Uztapidek bi bertso hauek
 kantatu zituen.

Uzt.   Gaia jarria digute eta
                   esana bear guk bete.
                   Zer agindu dan guk bezelaxe
                   enteratuak zerate.
                   Batzuk Bordariri gorroto ta
                   guk, berriz, biotzez maite.
                   Nere bototik jarriko nuke
                   Ondarrabiko alkate.

Ikusitzen da nola dabillen
 bertsolariaren buru.
 Lana zertako egin gizonak
 bearrik ez baldin badu?
 Gizon jatorra dala Bordari
 nik esaten det seguru.
 Orrelakoak ez dira sartzen
 dozena baten amairu.

Zegama, 1965

Uztapidek, gustuko bertso-plazarik bazuen, bat Zegama zuen. Herriko jaietan, San Bartolometan, joaten zen. Aurreneko aldiz, Akilino Izagirre “Zepai” bertsolariarekin joan omen zen. Basarrirekin ere urte askoan joan izan zela kontatzen du *Lengo egunak gogoan* liburuan. Baina Zegamako bertsozaleak estimatzen bazituen, ez zen hainbeste urtetan joan izan zela-ko, baizik eta bertsolariari eskaintzen zioten arretarengatik. Honela dio liburuan⁸³:

    Ixilik egongo ziran aiek bertsoak entzuten. [...] Alako to-
    kian poza ematen du. Lana egin da alperrik, etzaio inñori
    gustatzen.

Uztapidek, 1965eko San Bartolome biharamunean, Basa-
rri, Lasarte eta Lazkaoxiki izan zituen kantu-lagun. Iñaxio
Mari Atxukarro izan zuten gidari.

Bada egun hartako saio bat bertsozaleek gero eta gero ere
gogoratu eta estimatu izan dutena: lau bertsolariek elkarren
artean egindakoa. Baina, aurretik, Uztapidek bakarka egin-
dako saio txoa jasotzen dugu.

Uztapide bakarka

Atx.	Bai erori gerala leku ederrean!
Uzt.	Nik erantzungo dizut era samurrean. Beti gustora gabiltz Zegama lurean. Jende jatorra, berriz, badegu aurrean.

---

⁸³ *Lengo egunak gogoan* II: 64.

- Atx.   Illargian zer dagon
              iñork bai al daki?
- Uzt.   Oraindik ez, Iñaki;
              baliteke aurki.
              Lanak eiten ai dira
              poliki-poliki.
              Akaso ezer ez dago,
              gogoan eduki.
- Atx.   Erbiari tira ta
              il zendun zakurra.
- Uzt.   Aguro esan dezu
              dakizun apurra.
              Zakur ark'e ez zeukan
              kamutsa muturra.
              Baiña jo nuenean
              laster jo zun lurra.
- Atx.   Parranderoa pranko
              bizi da munduan.
- Uzt.   Gu ibiltzen gerade
              oietxen onduan.
              Aitatuko zendula
              bildurrak nenguan.
              Gaur ere asi zera
              betiko moduan.

Gaia, hiru bertsoarako: diru-gosez joanda, atzerrian bizi zera. Asko irabazten dezu, baina hala ere ezin ahaztu zera Euskal Herriarekin. Urrutiko lur haietatik, hiru bertso, zu jaio zinan leku ederrari.

Euskal Erritik estranjerira
etorririk mutikoa,
burutik ezin kendurik nago
nere pena betikoa.
Arren aruntza eraman nazu,
zeruetako Jainkoa.
Ni aren bila etorri arren,
dirua ez da naikoa.

Aberastasun asko dauzkat nik
gaur bizi naizen lurrean.
Baiña gauz asko gogoratutzen
zaizkit biotz samurrean.
Nere lagun ta senide onak
ez daude emendik urrean.
Ara joateko eskatzen det nik
Jaungoikoaren aurrean.

Etorri nintzan Euskal Erritik
ta bizi naiz pena aundiz.
Bear bezela lorikan ere
nik ez det egiten egiz.
Ni sortu nintzan lur maite ura
ezin ikusi det begiz.
Banoa ara eta onera
ez naiz etorriko berriz.

Basarri, Lasarte, Uztapide eta Lazkaotxiki

Gaia: Basarri, Aita eternoa, goiko Aitajauna izango da; Manuel Lasarte, deabrua, infernuko txikitoa; Uztapide, berriz, Adan; eta Lazkaotxiki, Eba, Adanen saihets pertxenta. Aita Eternoa hasita, hiruna bertso, txandan.

Bas.   Aundi bat kantatzeko
              ematen dit gogoak.
              Adan ta Eba emen daude,
              ai, zer nolakoak!
              Deabruak'e badira
              biurritakoak.
              Pazientzia artu bear
              Aita eternoak.

Las.   Aita eternoak gauzak
              dizkigu esanak.
              Len ere bazitean
              ordenak emanak.
              Disimuluan emen
              faltatu dutenak.
              Deabruak ez ditu,
              ez, pekatu denak.

Uzt.   Gu ere, andre maitea,
              emen bildu gera.
              Pekatu egiteko
              izan degu era.
              Fruta bat bialia
              etsaiak onera.
              Nik probatu det eta
              jan ezazu, Eba.

Ltx.   Aita eternoa ere
              emen da onduan.
              Ta gabiltza onekin
              ezin konponduan.
              Zeruan bezelaxe
              guk bear genduan,
              danetatikan jaten
              utzi bazenduan.

- Bas.   Emakumea beti
deabruen pare.
Arbola bat galerazi,
ezin eon jan gabe.
Eba au eskasa degu
alde guzita're.
Aundia ez zan aziko
libre utzita're.
- Las.   Adiskidea, gauzak
garbi itz egiñik,
Aita eternoak ez du
artzen atsegiñik.
Adanek eta Ebak alkarri
laguntza egiñik,
arbolan zegon fruta
jan zuten gordiñik.
- Uzt: Aita eternoak itz egin
digu len serio.
Eta deabruarenak
ez al du balio?
Onek fruta ortatik
jan bear dala dio.
Asko ikasiko degula
izan zaitez fio.
- Ltx: Gu, Adan eta biok,
gerade unitu.
Sagar bat probatu gabe
nolatan gelditu?
Ez dakit sugea ere
nundik zan zutitu.
Gu pakean geunden baiña
erruak or ditu.

- Bas.   Agindurik ezin bete,
              orixe da marka!
              Pekatu-bidera beti
              tirriki-tarraka.
              Geroztikan gizonak
              gauz onik ez daka:
              lanean aritu bear
              beti arrastaka.
- Las.   Ebari griña jaio
              zitzaion burura.
              Adan ere pozik bildu
              orren ingurura.
              Ez baldin badute uzten
              orduko oitura,
              deabruak eramango
              ditu infernura.
- Uzt.   Aita eternoa ondo
              lanean ari zan.
              Baiña deabruakin
              alper-alper izan.
              Beti zulatzen giñuzen
              sugearen gisan.
              Guk, berriz, gorputzean
              aragia izan.
- Ltx.   Kalte asko egin digu
              sagar ori janak,
              sinisturik deabrutxo zar-
              txo orren esanak.
              Egiñerazi digu
              kalte oiek danak
              gure zoriontasuna
              ezin eramanak.

Bas.   Nik jarri nizuten beintzat
              paradisu apaiña.
              Pekatuz eman zenduten
              golpetik ordaiña.
              Gorputzera beiratuta
              ezer ez da baiña,
              txatxu au ere izan zan
              ortarako aiña.

Las.   Eba eta Adan biak
              or zebiltzan larri.
              Deabrua tentatzeko
              egoten da sarri.
              Aita eterno koxkorra
              zera zu, Basarri.
              Garaian ez zenduen
              justizirik jarri.

Uzt.   Eba, damututzea
              ohea litzake,
              deabru zarrak artu
              baiño len giltzape.
              Ez da ezer jartzea
              gerontzat neke.
              Gugatik sufritu bear
              beste guziak'e.

Tolosa, 1967

Bertsolari Eguna izena eman zioten antolatzaileek Tolosako Beotibar pilotalekuan 1967ko abuztuaren 6an izandako bertso-jaialdiari. Horrela jasotzen du, behintzat, grabazioaren oharretan Patxi Mujikak.

Jesus Lete “Ibai-ertz” gai-jartzaile zela, Xalbador, Lazkao-txiki, Txomin Garmendia eta Mattin izan zituen kantu-lagun Uztapidek.

Ez dugu uste boskotea denik kopururik egokiena bertso-ekitaldi bat egituratzeko. Seguruenik, seigarren bat ere izango zen, eta ez zuen joaterik izango. Baina Patxi Mujikak ez du bere oharretan horrelakorik aipatzen.

Uztapideren bi saio dakartzagu hona: Xalbador eta Lazkao-txiki kantu-lagun zituela egindakoa, eta bakarkakoa.

Uztapide, Xalbador eta Lazkao-txiki

Gaia: Euskal Herriak izango ditu bere alderdi onak eta txarrak. Aurreneko bueltan, alderdi onak aipatu behar dituzue bertso banatan; eta alderdi txarrak, bigarren bueltan, beste bertso banatan.

Uzt.	Euskal Erria ikusi eta artzen detan atsegiña! Zu goratutzen bertso onetan egin nai det alegiña. Mendi zabalak ta soro danak dezu kolore urdiña. Mundu guzira begituta ere, nun dezu zure berdiña?

- Xal.   Mundu guztian izan ditazke
               benetan leku alaiak.
               Baina gure herriak ere
               baditu gauza nasaiak:
               mendi ederrak, aire sanoa,
               itsaso eta ibaiak,
               lur hontan sortu ta bizi diren
               arrebak eta anaiak.
- Ltx.   Askok diote lur auxen dala
               iñun dagon ederrena.
               Pozaren pozez ibillitzen da
               guregana datorrena.
               Itsaso ona eta kanpoa
               berdez jantzirik daudena.
               Eta izkuntza danen gainetik
               Europar degun zarrena.
- Uzt.   Akatsak ere izango dira,
               ez da arrosa bakarra.
               Bigarren bertso onetan ori
               daukagu aitatu bearra.
               Lazkaotxikik zion bezela,
               ai gure izkuntza zarra!
               Ori ari da galdutzen eta
               naikoa alderdi txarra.
- Xal.   Hau ez dakit non guk ginitazken
               gure lekuan errege.
               Baina batean bizi behar ta
               hor bizi gira bi alde.
               Akats horiek egin zaituztegu
               nigarrik eutsi'ere gabe⁸⁴.
               Noiz izan geno ote gira gu
               guauren lurraren jabe?

---

⁸⁴ Ez da garbi aditzen grabazioa.

Ltx.   Nik bezin ondo badakizute
askotan gaizki gaudena.
Danok anaiak izanda, sarri
onek ematen dit pena:
etxe bat edo erri bat izan,
bildu gabe elkarrena.
Gu alkarrekin ez konpontzea,
ori da gauzik txarrena.

Uztapide bakarka

Gaia: Uztapide, zu zera gaur egunean Euskal Herri osoko bertsolari txapelduna; horregatik, bi bertso, lehenagoko bertsolari zahar haien, hil ziren bertsolari haien, oroimenez.

Oraintxen ere Lete jaun onek
jarri dit gai bat bikaiña.
Aurreko bertsolari zarretaz
dantzatu bear mingaiña.
Guk zerbait egin bear bagendu
aiek jarri zuten oiña.
Gu baiño askoz obeak ziran,
gu're aitzen gera baiña.

Doai puzka bat eman digu-ta,
Jaungoikoari graziak.
Eta omendu nai nituzke
lengo bertsolai guziak.
Poliki asko aien ondoan
nola bait giñan asiak,
guk kantatutzen ditugun asko
dira aiei ikasiak.

Zumarraga, Xalbadorren omenez, 1967

Herri askotan egin zitzaion omenaldia Xalbadorri, 1967ko ekainaren 11n Donostiako Anoeta pilotalekuan txistu jo ondoren, itsuskeria hura garbitu nahian.

Hala, 1967ko abenduaren 10ean izan zen Zumarraga-Urretxukoa. Egun hotza bezain beroa hura. Herri-meza izan zen Pagoetako pasiotarren elizan. Sermoia Jose Agustin Orbego-zo pasiotarrak egin zuen; bertsotan egin ere, “Bertsolariak Euskal Herriko profetak” gai hartuta. Biblian aditu izateak asko erraztuko zizkion hitzaldirako nondik norakoak.

Bestalde, kolore berezia eman zion egunari, hain zuzen, ikurrin bikain batekin argitu izanak eliza-atari aurrean egiten ari ziren etxebizitzetako garabiaren puntan. Ez ziren haserre izango herri-mezatara hurbildu ziren bertsozaleak. Kendu nahiko zuenik izango zen, hala ere; baina ezin. Garabiaren besoa, artean nabarmenak ziren aurreko asteko elurteko aztarrenak. Eta bezpera gauean botatako izotzak ere garabian gora ez abiatzeko gomendioa egiten zuen. Egun guztian ederki luzitu zuen ikurrinak, harik eta hurrengo goizean bertako langileak azaldu ziren arte. Haiek kendu behar izan zuten.

Eguartean, bertso-jaialdi eder bat izan zen Zumarragako Itzalon zine-aretoan. Uztapide, Lopategi, Lasarte, Lazkaotxiki, Mattin eta Xalbador bera aritu ziren bertsotan. Basarri ere han zen, eta berak azaldu zuen, ekitaldiaren hasieran, Xalbador zer bertsolari zen.

Jaialdi erdiko atsedenaldiaren ondoren, hainbat opari eta esku-erakutsi jaso zituen Xalbadorrek. Denak estimatuko zituen. Baina benetan bihotza ukitu zion, hala aitortu zuen behintzat, ikastolako sei-zazpi urteko mutiko batek kantatutako bertsoak. Gaur egun aktore ezaguna da mutiko hura: Joseba Apaolaza.

Jaialdian parte hartu zuten bertsolari guztiek izan zuten, era batera edo bestera, Xalbadorri kantatzeko aukera. Uztapidek ondorengo hiru bertso hauek kantatu zizkion.

Gaur alaitasun utsa, Xalbador,
len genduna eskandalo.
Gorrotoren bat ote genduen
zuk bazendun errezelo.
Orain esnatzen asi bait gera
len egon geradenak lo.
Gipuzkoatik izango 'ituzu
txistuak ainbeste txalo.

Kantatutzeko egin dizkigute
gaur alakoxe arrenak.
Eta erantzuna mereziko du
eske ori dakarrenak.
Estuasunak pasa ditu gaur
Xalbador jaunak barrenak.
Lasai zaitea, lagun maitea,
pasa dituzu txarrenak.

Xalbador, ez al dek pentsatuko
zuriketan ai naizenik.
Mingaiña ez dek ari izketan,
biotzez esaten dit nik.
Zein i bezela bertsolari ta
i bezin gizon zuzenik?
Oraindik ere ez ditek eman
merezi dekan izenik.

Elizondo, 1969

Elizondon, pare bat bertso-ekitaldi izaten ziren urte haietan. Esaterako, 1969an, otsailean izan zen bata eta Santiagotan bestea; eta biak Mariano Izetaren eskutik burutuak.

Uztapidek, uztailaren 20an izandako jaialdian, Xalbador, Lazkaotxiki eta Mattin izan zituen kantu-lagun.

Ondoren dakartzagun bertsoetan, agerian daude orduko zenbait kontu: Elizak herriko plazan ere zeukan itzala; emakumea, batez ere andre ezkondua, etxetik kanpoko lanbideetan erabat sartzen hasi eta horrek sortutako deserosotasuna...

Bada tartean Xalbadorren eta Uztapideren bertsotearen ederra argi uzten duen saio bat ere. Bestalde, Xalbadorri urte hartan joan zitzaion Mixel seme bertsolaria Ameriketara artzain, Uztapiderekin puntuka egindako saioan kantatuko duten bezala.

Puntua jarrita

Ize.   Munduko gauzik onena
                  degu osasuna.

Uzt.   Ontzat ematen dizut
                  esaten dezuna.
                  Bestela gaizki pasa
                  bear da eguna.
                  Oraindaiño ona da
                  beintzat daukaguna.

Uztapide eta Mattin

Gaia: Uztapide izanen da herriko apeza, beti kontseju onak ematen. Mattin, neskatxa gaztea, dantza eta jolas gustatzen zaiona. Seinua bertso.

Uzt.   Neskatxa, apaiz-kontuak
ez dirade bromak.
Zerbait esan naiko du
orain au dionak.
Gazte sasoikoa zaude
eta motzak gonak.
Dantzan egin ezazu,
baiña dantza onak.

Mat.   Zure kontsejoak ditut
nik, jauna, aditu.
Bainan oino nere hartan
nahi dut gelditu.
Gaztetasunak berez
sasoiak baditu.
Pagatzea izan zen leno
gaur ez du baliatu.

Uzt.   Ez nuke nai gazteak
ibiltzea triste.
Ori eskatzen dedanik
ez zazula uste.
Beti ez zera izango
orain bezin gazte.
Zartutzea ere eldu
bear zaizu laiste.

Mat.   Uste 'ut ari zirela
bide zuzenean.
Eta konbertituko
naiz ni azkenean.
Baina orain hemen nago
gaztetasunean.
Zu segituko zaitut
zahartzen naizenean.

Uzt.   Esan bezela dantza onak
libre bait dirade,
apaizak orren kontra
iñoiz ez gerade.
Ondo dibertitzea
guztientzat obe.
Dantzan egin liteke
pekaturik gabe.

Mat.   Gu beti hola ´itea
apezen graduan!
Apez gehienak hola
dabiltza munduan.
Ez dakit zer gauza anitz
dantzaren kontuan.
Ni beti dantzan nabila
ta dantza goguan.

Uzt.   Ez dakit itz egiten
ari zeran justu.
Barrendikan arnasa
artzen dezu estu.
Zertan zabiltzan beintzat
ez zaitzala aztu.
Bestela demonioak
artutzen du estu.

Mat.   Neska gaztea naiz baina
nahi dut esplikatu.
Hunen erratera naiz
gaur deliberatu.
Lehengo zaharretarikan
beti dut aditu
oneski dantzatzea
ez dela pekatu.

- Uzt.   Ondo dantzatzen daude
sekulako lanak.
Badira orain gogor
lotutzen diranak.
Ortik galdutzen dira
neskatxaren famak.
Dantza klase ori ez zun
eiten zure amak.
- Mat.   Amak hola eiten zuela
ez zaut iduritzen.
Baina lehengo modak dira
lehengoan gelditzen.
Gaurko modak baitira,
bai, usu berritzen.
Apezak ere ez dira
gaur berdin bestitzen.
- Uzt.   Isiltzeko ordua
nola zaigun bete.
Ez nau errespetatu
neskatx onek bat'e.
Onak erlijioa
ez du asko maite.
Esan dizut zer egin
ta or konpon zaite.
- Mat.   Hauke kontseju ematen
ari izan da egiz.
Ni konbertitzekotan
ari beharko berriz.
Hauke gogoan deguna
nahiz zonbeit aldiz,
bera're dantzan ai laike
gatzexago balitz.

Uztapide eta Xalbador

Gaia: andregaiia eta senargaia. Hiru urte elkarrekin ibili ta ondoan, andregaiak utzi egiten du senargaia, eta komentu baten bere bizi guziko sartu da.

- Uzt.   Ez nuen uste denbora baten
                 onetara iristerik.
                 Maitasun ura bukatutzea
                 ez zegoen sinisterik.
                 Ez nuen uste aillegatzea
                 olain momentu tristerik.
                 Zu utzi ziñudan gazte baiño
                 ez det artuko besterik.
- Xal.   Erabaki horrek utzi deraut
                 neri bihotza zautua.
                 Eta zure aurrean aitortzen det
                 egin dedan bekatua.
                 Nihaurren ustez bihotz-bihotzez
                 hiru urtez maitatua.
                 Gero sentitu dut ez naizela
                 ni amatako sortua.
- Uzt.   Nere ustetan aukeratu nun
                 neskatz piña ta apala.
                 Ta iru urte baziran biok
                 ola ibiltzen giñala.
                 Egun batean mingain gaiztoak
                 burua berotu ala.
                 Gezurti batek esan bait ziran
                 neskatz gaiztoa ziñala.

- Xal. Ez zen egia izango, naski,
mingain gaiztoak ziona.
Zurekin izan dutan maitasun
hori ez baitzegon broma.
Deseatzen dut bila dezazun
beste andregai bat ona.
Ta berarekin zuk ere bila
nik ukatu zoriona.
- Uzt. Esan bezela mingain gaiztoak
mundu onetan oi dia.
Eta andikan nere buruan
sartu alako aidia.
Berriro ez nuke artu nai orain
esposatzeko bidia.
Desterratzea merezi luke
aiek gezurrak badia.
- Xal. Gauza horiek ez daizke, Manuel,
egiak izan nihola.
Ta gauza horrek finkatzeko nik
isur lezaket odola.
Jaungoikoak honela deiturik
utzi bazaitut nik hola,
pentsatu nonbait bihotz guri bat
zuri pentsatuz dagola.
- Uzt. Gaizki egiña damu det eta
barkatu zaidazu arren.
Denbora aitan gu biok ere
ain maiteak bait giñaden.
Geroztikan ni utzi ondoren
konbentura joan ziñaden.
Esan zaidazu gaurko bizitzan
zer moduz bizi zeraden.

Xal.   Neronek aukeratua baitut
Jaungoikoari eskerrak!
Lehen ibili naizen bidetara
berriz ez nitaike lerra.
Ta desio dut gure bientzat
gaineko zero ederra,
Jainkoak barkatzen baderauku
elkarrin egin okerra.

Uzt.   Ene maitea, esan dezuna
idukiko det goguan.
Jaunak barkatu beza alkarri
barka diogun moduan.
Mundu onetan ez da bizitzen
iñor ere luzaruan.
Emen alkartu ez bagerade,
alkar giñezke zeruan.

Lazkaotxiki eta Uztapide

Gaia: Uztapide eta Lazkaotxiki senar-emazteak dira.
Lazkaotxiki emazteak telebista erostea nahi du; senar-
rrak ez du telebistarik nahi. Seinua bertso. Hasiera,
emazteak.

Ltx.   Gauz bat entzun zaidazu,
nere senar maite.
Pentsamentu bat badet
aspaldin nunbait'e.
Kanpoan ibili gabe
or beti jo ta ke,
telebisio on bat
txarra ez genduke.

- Uzt. Ez zait asko gustatu
onek esan duna.
Naiago nuke balu
burutikan juna.
Telebista begira
pasatu eguna.
Etxeko lanak eiteko
ori da laguna!
- Ltx. Beti lana bear dala
zuk al dezu uste?
Lanak ere bear du
gero zenbait tarte.
Gizonok beti kanpoan
ortxe zabiltzate.
Orduan zu're etxean
egongo ziñake.
- Uzt. Telebisioai jarri
nai nau ni begira.
Etxea meioratzeko
ori da segira.
Ibilli batzuek ere
komeni bait dira.
Baserriko gizonak
joan bear du ferira.
- Ltx. Andreak orain arte
ez gendun indarrik.
Baiña gaur asi gera,
ez da sasoi txarrik.
Ez gerade feritara
joaten bakarrik.
Andreak ez al degu
ezeren bearrik?

- Uzt. Zu gaizki eukitzeak
ematen dit miña,
beti nola bait zeran
emakume fiña.
Gure etxean bada
naiko zeregiña.
Ari begira egonda,
sukalde zikiña.
- Ltx. Sukaldea gordetzen det
garbi ta txukuna.
Auxen da ez dan gauza
esaten diguna!
Telebisio bat zan
eskatutzen nuna,
sobratuaz tabernan
gastatzen dezuna.
- Uzt. Langille ona da au ta
eiten zait graziko.
Len etxean zikiñik
ez zan ikusiko.
Telebisioa erosten
ez diot utziko.
Ta nere diruakin
ez du erosiko.
- Ltx. Onek andrearentzat
ez du errukirik.
Andreak ez al degu
zerbaiten premirik?
Sukalde garbi asko
edukitzen det nik.
Lan geio det zure gauzak
garbitu eziñik.

Uzt.   Aspaldian or dabil
              beti jo ta tira.
              Arrazoia baluke,
              utsa zan sikira!
              Jaian askotan zikiñak
              ekartzen badira,
              larunbatean ere ala
              egon izan dira.

Ltx.   Onek emazterikan
              ez du jaso gora.
              Eskerrak, neretzat'e
              badator denbora!
              Etzetikan atera-
              tzen bada inora,
              bustitzen dira bera
              eta alkandora.

Uzt.   Egin bearra dago
              derrigor mudantza,
              bizitzeko izango
              bada esperantza.
              Onek sukaldean ta
              nik galtzetan mantxa.
              Biok'e badaukagu
              guk alkarren antza.

Uztapide eta Xalbador puntuka, gai librean

Uzt.   Semea joana dek
              Ameriketara.
Xal.   Hemendikan hain urruti
              den leku hartara.
Uzt.   Diru puzka baten billa
              joan al da ara?
Xal.   Bai, otoi, etxean beti
              bazegon beharra.

Xal. Hura hara joan ta ni
 hementxe bakarrik.
 Uzt. Pasatu bearko dek
 estusun ederrik.
 Xal. Etxean ere orai
 ez ziok eskerrik.
 Uzt. Ez al zaio oroitzen
 ari aita zarrik?

Uzt. Orain ire kontura
 beiak eta ardiak.
 Xal. Irabazi berdina ta
 nik lanak haundiak.
 Uzt. Galduta ago, Xalbador,
 badira egiak.
 Xal. Joatean busti zaizkitan
 nigarrez begiak.

Xal. Baina bere era egin
 behar du gazteak.
 Uzt. Bestela luze joaten
 zaizkio asteak.
 Xal. Ez dio kaltegarriko
 sos irabazteak.
 Uzt. Poz geiago emango dik
 berriz ikusteak.

Uzt. Bukatu egin bearko
 digu orain lana.
 Xal. Besteak egin dezaten
 orai beste bana.
 Uzt. Egin bearra ziok
 nausien esana.
 Xal. Nahiz gure bidea zuzen-
 du besterengana.

Hernani, 1969

Kantuz eta bertsoz osatutako ekitaldia izan zen Hernanin, 1969ko abuztuaren 9an. Uztapide, Lasarte, Mattin, Lazkao-txiki eta Arozamena aritu ziren bertsotan, Joxe Mari Aranalde gai-jartzaile zutela.

Gordetzen den grabazioak ez du ekitaldiaren hasiera jasotzen, eta ez dakigu zergatik. Baina amaierako agurrean Uztapidek kantatu zuenak aztarnarik ematen digu horretarako:

Gauza askorekin oroitzen gera
biotz pixka bat degunak.
Bizi geranak izango 'itugu
berrizko ere egunak.
Ta ea urrengoan etortzen diran
gaur emen ez dauzkagunak.

Etiketetik eta herritik kanpora bizitzera derrigortuak baziren ordurako; iheslariak, alegia. Eta horien familiakoei laguntzeko antolatutako ekitaldia izan ote zen pentsarazten du Uztapideren agurreko bertso horrek.

Joxe Mari Aranaldek oso berea zuen egitura erabili zuen bertsolarien lana bideratzerako. Nola bakarkako lanean hala ofiziotarakoan ere, aurrena gaia jakinarazten zion bertsolariari; gero, puntu bat edo bi jarriko zizkion; lau oinak eman-go zizkion segidan, bertsoa kanta zezan; eta ondoren etorriko zen gaiari buruzkoak kantatzeko aukera.

Uztapideri trumoia jarri zion gai. Hona hemen puntuari emandako erantzuna eta gaian kantatutako hiru bertsoak.

Ara.   Trumoia kanpoan ta
                    trumoia etxean.

Uzt.   Askotan aurkitzen naiz
               estuasun latzean.
               Pena aldi bat artzen
               degu biotzean.
               Trumoiak ikaratzen
               bait nau arratsean.

Gaia hiru bertsotarako: trumoi.

Gogoratzen naiz bein nola zaigun
trumoi gogorra asia
ta bereala or sortu zuen
denborale itsusia.
Baserritarrak lendik bagendun
naikoa ezin bizia.
Ta uraldeak eraman zuen
gure kosetxa guzia.

Gaur eguneko denboralean
ere trumoi izan zan.
Burrukaldiak nunai badira
errian eta elizan.
Nik bezelaxe entzuleak'e
dakite nola gabiltzan.
Burruka baiño okerragorik
ezin bailiteke izan.

Ekaitzaldiak datozenean
inun ez dago atsegin.
Beldurrak gaude, guk ez dakigu
nun eta nola itz egin.
Ekaitz oriek aplakatzeko
danok korapillo egin.
Oraingo tentapen gaizto au're
lenbailen bukatu dedin.

Azpetia, Txapelen omenez, 1969

Uztapidek plazan ezagutuko zuen “Txapel” bertsolaria. Izen-deituraz Eusebio Eizmendi Urdanpilleta zen, Errezilgo Antxiturbi Goikoa baserrian jaioa, 1893ko abuztuaren 14an. Baserri horri Txapel ere deitzen zitzaion, eta hortik zetorkion Eusebiori ezizena.

Euskal kulturaren Berpizkunde garaian, plazarik plaza ibili zen bertsolarietako bat izan zen Txapel. Eta Uztapidek ere oso estimatua zuen. Basarrik ere aitortu izan zuenez, Zubeltzu eta Txapel bertsolariak izan ziren ezagutu zituen lehenak.

Txapel 1969ko maiatzaren 1ean hil zen, eta Azpeitiko bertsolariek omenezko jaialdi bat egiteari ekin zioten. Azaroaren 9an izan zen lehenengo hura. Eta geroztik ia urtero egin izan dute Txapel zenaren oroimenezko ekitaldia, antolatzaileak beti berberak izan ez badira ere.

Lehen omenaldiko hartan, Joxemari Iriondo izan zen gai-jartzailea, nahiz eta aurkezle-lanetan Basarri bertsolaria aritu. Uztapide, Joxe Lizaso, Xalbador, Mattin, Gorrotxategi, Joxe Agirre eta Imanol Lazkanok kantatu zuten Soreasu antzokian, hau jendez gainezka zegoelarik.

Hiru saio dakartzaguz hona: Uztapidek eta Xalbadorrek egin zutena; Uztapidek bakarka bi bertso kantatuz egindakoa; eta Uztapidek eta Gorrotxategik egin zutena.

Uztapide eta Xalbador

Gaia: Uztapide etxejabea da. Xalbador, berriz, Uztapideren etxean bizi dan familiako guraso errukarria; errentarik ez duelako ordaintzen, nagusiak kalera bota nahi luke.

Uzt.   Nagusi zarra emen dago ta
              maizterra ez da gaztia.
              Errentarikan ez du ordaintzen ta
              ondo konpontzen ez dia.
              Urrengo illetik nai det, Xalbador,
              zerbait ematen astia
              edo bestela aski izango 'ezu
              etxea libre uztia.

Xal.   Badakit ondo ez ditudala
              kondizioak beteak.
              Ta halare ez nau ni urri sari
              gure nagusi maiteak.
              Makur ta pena emaiten dida
              orai etxetik joateak.
              Gogoan hartu, otoi, nagusi,
              nik daduzkadan urteak.

Uzt.   Pena ematen dit bialdutzea
              olako gizon prestuak.
              Berak dionez oni're utsik
              arkitzen zaizka eskuak.
              Baiña berriz'e maiz izango 'itu
              olako egun estuak,
              baldin utzitzen ez badituzte
              alperrikako gastuak.

Xal.   Errenta nahi deu pagatu baina
              zeharo degu ezina.
              Suerte txarra ere egondu da
              ta alde guzitatik mina.
              Ai urrikari izan gaitzatzu,
              zu holako gizon fina!
              Gero bestean bilatuko'zu
              munduan ondo egina.

Uzt.   Iñork sinistu nai balioke
ongi aski itz egin du.
Onek debalde or egotea
siñale aski atsegin du.
Nik pazientzia aundia nuen
baiña nereak egin du.
Berak jan nai du mundu ontan ta
neri bestea agindu.

Xal.   Nik esan dizut: ondo egina
kobratuko da bestean.
Zu diruz ondo zabilta eta
ni, berriz, ezinbertzean.
Urte on asko pasa nahi ditut
zuhaurena den etxean.
Ta igarritako bidea hartu
hemendik ateratzean.

Uztapide bakarka

Gaia: Lanerako gauza ez-eta, erruki-etxean zaude. Lei-hotik begira zaudela, nun ikusten dezun zure semea kotxean pasatzen. Bi bertso.

Erruki-etxeko leio batetik
semea det ikusitzen.
Kotxe ederra berekin eta
gaztetasuna luzitzen.
Ikusitzen da maitetasuna
ari zaigula gutxitzen.
Zertako izarditu giñan gu
seme-alabak azitzen?

Mutil aundia egiña zera,
pasatu zan aurtzarua.
Aitarik asko oroitu gabe
apaindu zere burua.
Beti orrela ibillitza
ez da gero segurua.
Nik orain dedan bezela biar
or bait dezu zartzarua.

Gorrotxategi eta Uztapide

Gaia: Uztapide, aitorlea. Gorrotxategi, denak esan eta
ustez libre izango zan. Baina pekatu horiek dezentez-
ko penitentzia merezi dute, nonbait.

Gor.   Nere aldetik saiatu arren
              asmorik jatorrenean,
              nor ez da emen puzkat saiatzen
              aukera datorrenean?
              Uts egin nun ta barkazio eske
              ni zugana zuzenean.
              Zuk barkatu, ba, apaiz maitea,
              Jainkoaren izenean.

Uzt.   Apaiz jaun onek konfesioa
              artu du oso serio.
              Nai dituenak egin ditu ta
              orain barkatzeko dio.
              Baiña pekatu aundiak dauzka,
              ekarri ditu merio.
              Penitentzia emango diot
              amar bat errosario.

Gor.   Zure denboran eman dituzu,
              aizu, amaika olako.
              Aitagure bat'e naikoa da
              pekatuan ordaiñeko.
              Iru errosario errezatzen
              ez naiz, ez, ortxe jarriko.
              Bestela zuregana geiago
              bat'e ez naiz etorriko.

Uzt.   Ez al dakizu zein zikiña
              daukazun kontzientzia?
              Pekatu oiek entzuteko ere
              bear da pazientzia.
              Nai ez badezu ez etortzeko
              badaukazu lizentzia.
              Baiña lenbizi kunplitu zazu
              zuk gaurko penitentzia.

Usurbil, 1971

Noizkoa ote da Usurbilen herriko festetan bertsolariak izatearen usadioa! Joan deneko berrogeitaka urte hauetan, gainera, urteko jaialdi nagusitzat jo izan da bertso-saio hori. Urte-sail batean, Antton Aranburu, bertso-aditu eta kazetaria, izan zen jaialdi horietako aurkezle eta gai-jartzaile.

Honela, esate baterako, 1971ko Santa Isabeletan, uztailaren 3an, Uztapide, Joxe Lizaso, Mattin, Xalbador, Lopategi eta Azpillaga bertsolariek kantatu zuten, plazako pilotalekuan izandako jaialdian.

Ekitaldian jasotako dirua, jaialdiko grabazioak dioenez, ikastolari laguntzeko eta Urrujulegi maisu hil berriaren familiari laguntzeko izan zen.

Jaialdiko pasarte batean, ondorengo gai hau jarri zion Antton Aranburuk Uztapideri, hiru bertso kanta zitzaizkion.

Isuriko zenituen txikitan. Haziagoa izandakoan ere bai. Malkoak.

Gure maisuak gaia zer dedan
esana dizute aurrez.
Ortik kanpora nik esaterik
pentsatzen ez det ezer ez.
Aitortze 'izutet, anai-arrebak,
bertatik biotz jatorrez,
Euskal Errian bizi naizela
malkotan eta negarrez.

Karga aundia bein artu nuen
ta au inoiz ez zait arintzen.
Ni bezelaxe beste bat ere
nola ez da emen mintzen?
Irurogei urte emen eta
asi burua urdintzen.
Ta pena daukat: gure ondoan
atzerritarrak agintzen.

Galduak eta irabaziak
izan oi ditu jokuak.
Baiña galera seguru dauka
guk egin degun tratua.
Madrid aldera joaten dira
Euskal Errian batuak.
Ta euskaldun bati nola ez isuri
begietatik malkuak?!

Donostia, Mattinen omenaldian, 1972

Donostiako Kultura eta Turismo Ekintzetxeak antolatuta, 1972ko urtarrilaren 16an izan zen Mattin bertsolariari antolatutako omenaldia, Astoria antzokian. Joxemari Iriondo aurkezle eta gai-jartzaile zela, hamabi-hamahiru bat bertsolarik kantatu zuten.

Uztapidek eta Gorrotxategik egindako saioa eta Uztapidek bakarka egin zuena jartzen ditugu hurrenez hurren.

Gorrotxategi eta Uztapide

Gaia: Amerikatik etorritako artzain zaharra da Uztapide. Gorrotxategi, Amerikara joan nahi duen gaztea.

Gor.   Oraindik gazte eta emen nabil
              erri batetik bestera.
              Bururik jaso ezinda beti,
              au bizimodu triste da!
              Izango al da urruti artan
              emengo kutsu ta euskera?
              Ogi-bearrak beartutzen nau
              nere etxea uztera.

Uzt.   Amerikan zer ikusi dedan
              esateko ez det lotsikan.
              Zu orain gisa ni ere aruntz
              joana nintzan pozikan.
              Baiña an ere musuan truke
              ez da izaten sosikan.
              Nik ez nun pentsatzen baiño an'e
              zakurrak anka-utsikan.

- Gor. Nere ametsak, o artzai zarra,
dira aruntz joatekoak.
Amar bat urte pasa ta diru
puzkat ekarritzekoak.
Emen lanean jarduteak'e
ez ditu ondoren bapoak.
Emen zakur batek euko ditu
kostata egindakoak.
- Uzt. Egia da, bai, lur maite ontan
ez digute kentzen gutxi.
Mundu guziak daki ori ta
nik zertako erakutsi?
Damutasunik izan ez dedin
biar, gazte, edo etzi,
Euskal Erririk ez dezazula
diruagatikan utzi.
- Gor. Ez naiz ni santa sekula aztuko
utziko dutan lurrakin.
Baiño urrutira joan eta
lanean bearko ekin.
Emen iñoren mendean nabil,
begin bistatik aldegin.
Aberatsuko ez banaiz ere
parrik ez dezatela egin.
- Uzt. Nik ikusten det nola dabiltzan
aspaldi gaizki antzean.
Baiña lan txarrak ikusten dira
iñoiz lur aberatsean.
An ere artzaiak sarritan dabiltz
animalien antzean.
Eta dirua gero zertako
sasoia joan da zartzean?

Uztapide bakarka

Gaia: Autoa aparkatzen ari zera Donostian. Eta, etorri besterik gabe, multa jartzen hasi zaizun poliziari, hiru bertso.

Badakizute ni Donostitik
kanpoan bizi naizena.
Ta gaur jai auxe dala medio
Donostira gatozena.
Ai, polizia, multa ori zuk
egin al dezu zuzena?
Kotxea nun utzirik ez degu,
erostea da errezena.

Baserrian ni bizitzen naiz ta
baserrian naiz jaioa.
Erderaz ere gutxi dakit ta
izketan ez naiz iaioa.
Batere ez dizut konprenditutzen
egin dezun itz-saioa.
Baiña multan bat dakarkizu zuk,
bibote-okar arraioa.

Kulpikan gabe multa ordaintzea
ez zait egiten atsegin.
Erderaz zerbait erantzun nai ta
nik ezin bait det itz egin.
Ni aspertu naiz entzuten eta
aurretik bear aldegin.
Kotxea ortxen daukazu eta
zeorrek nai dezuna egin.

Zarautz, 1972

Deskuiduan, 1970eko hamarkadaren hasieran euskaldunik ezagunena nor zen galdetu izan balitz, larri ibiliko zen Urtain izatea. Jose Manuel Ibar “Urtain”, harri-jasotzaile hasi eta boxeoa egin zen ospetsu.

Urtain 1970ean Europako txapeldun izan zen lehen aldiz, eta 1971ko abenduaren 16an lortu zuen bigarren aldiz Europako txapeldun izatea. Eta munduko txapelketa jokatzera iristea zen bere gogoia. Baina horretarako koska zaileko eskailera zeukan igo beharra. Floyd Patterson boxeolaria zegoen eskailera horren lehen mailan. Honek Oscar Bonavena menderatu berria zuen, eta aurrez bi alditan izana zen munduko txapeldun. Urrezko domina ere irabazia zuen Helsinkiko joko olinpiarretan. Egia da 37 urte zituela Pattersonnek eta bere kirol-ibilbideko azken urtean zegoela.

Eta haxe izan zen Patxi Larrañagak, “Patxi Barberok”, Uztapideri eta Manuel Lasarteri jarri zien gaia, Zarauzko Zinema pilotalekuan. Tartean badira pare bat bertso galduak, grabazio-zintak huts egin zuelako. Gainontzekoak hona hemen.

Uztapide eta Lasarte

Gaia: Lasarte, Patterson boxeolari beltza izango degu; eta Uztapide, Urtain. Bi hauek elkarrekin jokatu behar dutela-eta, Urtain bisita bat egitera joan zaio Pattersoni.

Uzt.	Kontuak asi dituk emen franko lazten. Emango 'izkit ederrak asten banaiz asten. Lengo joko orrekin asia aiz pozten. Baiña kosta bear zaik neri irabazten.

Las.   Urtain eta Patterson
             gerade elkartu.
             Oni irabazteko
             bear det azkartu.
             Zeu're bear bezela
             ez zera indartu.
             Eman baiño aundigoak
             eingo dezu artu.

Uzt.   Bonavenarekin len
             ibilliak biak.
             Ta ik irabazi uan,
             baziran egiak.
             Zuek beltzak zerate
             eta gu zuriak.
             Baiña mutur beltz ori
             zurituko diat.

Las.   Ezkerkada gogorrak
             ditu atereak.
             Neuk ere emango dizkat
             golpe dotoreak.
             Pattersonek baditu
             San Jose loreak.
             Ez al zaitu bildurtzen
             nere koloreak?

Uzt.   Pattersonekin daukat
             oraingo kontrata,
             au Bonavenarekin
             irabazia da-ta.
             Ni botatzeko aiña
             iristen ez da ta
             Frazierrena noa
             beltz ori botata.

Las.   Nerekin zuk naiko lan
badezu artua,
len baiño obetogo
ez bada indartua.
Zu utziko zaitut nik
ongi domatua.
Nun jokatu bea 'zu
kanpeonatua?

Uzt.   Gaztetasunakin det
nik nere karrera.
Berriz ere jo bear
degu guk orrera.
Andreak'e biltzen dira
gazteen urrera.
Zernai eiten da gero
ortikan aurrera.

Las.   Batzuek zarrak gera,
besteak gaixorik.
Bertsolaien esanei
ez egin kasorik.
Gauza onaren billa
ez eman pausorik.
Mundu ontan ez dago
zorion osorik.

Donostia: kantatu ezinda, 1972

Donostiako Anoetako pilotalekuan, gaur egungo Atano III. ean, 1972ko apirilaren 30ean gelditu zen kantatu ezinda Uztapide; “jorrailaren 30ean” esango zuen berak, geroagoko bertso batean.

Zeruko argia (gaur *Argia*) astekariaren alde zen ekitaldia, eta Joxemari Iriondo izan zen gai-jartzailea. Iriondok dioenez, bai bera eta bai Uztapide, Agirre, Azpillaga eta Gorrotxategi bertsolariak zigortuak izan ziren. Delegación de Información y Turismo delakoak isuna jarri zien ondorengo saioarengatik.

Uztapide, Agirre, Azpillaga eta Gorrotxategi

Gaia: “Odolkiak ordainetan”

Uzt.   Gaia eman du Joxemarik ta
bertsoz asi gaitezela.
Eskubitikan ni nengoan ta
ni asi bear naizela.
Odolki oiek ordainetan oi
dira esaera bezela.
Guk emen egiten degun ona
Jainkoak ordain dezala.

Agi.   Gure Jainkoak maiteko gaitu
ez bada txarreko grñik.
Baiña indar gutxi duen gizonak
ezin artu leike gaiñik.
Gu triste gabiltz, beste batzuek
nai duten dana egiñik.
Amaika daude gaur odolkiak
ondo ordaindu eziñik.

- Azp.   Esakera au ederra degu
azaldutzeko argira.
Onak gerala sarri esaten
aitu dira aurpegira.
Bizi ezin ta ogia jaten
badatoz gure kabira.
Ordaiñetako odolki orrek
noiz datoz Euskal Errira?
- Gor.   Gure aitonen esaera au
oso bidetik gaiñetan
oraindik ere gordetzen degu
biotzaren barrenetan.
Ardi gaixoak zenbat egurka
artzen du bizkar gaiñetan!
Noiz demonio esango ote degu:
“odolkiak ordaiñetan”.
- Uzt.   Ea berriro luzatzen degun
len artu degun aria.
Izardi asko atera degu,
jornala ez ugaria.
Lasto utsakin bizi gerade,
noizko gorde da garia?
Garaia dala iruditzen zait
emanazteko saria.
- Agi.   Sariaren zai arkitzen gera,
zuk esan dezun antzeko.
Baiña ez dago emalerikan,
alde danetik kentzeko.
Kanpotik datoz zakur gaiztoak
gure etxean agintzeko.
Guk ez daukagu erreztasunik
odolkiak ordaintzeko.

- Azp. Au eginkizun jator bat degu,
izaera zarrekua.
Gure gaiñetik daudenak dute
au betetzeko lekua.
Ordaiña, berriz, izan liteke
intentzio txarrekua.
Odolkia ere izaten baita
eiten dan bezelakua.
- Gor. Aspaldi ontan nun gabiltza gu
bururik jaso eziñez?
Ainbeste kalte egiten dute
biotzez eta mingaiñez.
Odolki oiek guk ordaiñetan
onak ematerikan ez.
Baldin ordaindu bear badegu
artutakoen ordaiñez.
- Uzt. Bizi guztia daramakigu
ain egoera tristian.
Jesus maitea errukitzen da
gu onela ikustian.
Nola sufritzen ari geraden
geure bizitza guztian,
mundu onetan lortzen ez dana
izango al da bestian.
- Agi. Alde guztitik amenazoka
etengabe ai zaizkigu.
Nik esaten det: motiboakin
auek eldu al zaizkigu?
Baiña gaiztoentzat izango da
oraindik zerbait kastigu.
Jainkoa dago danen gaiñetik,
eta denbora testigu.

Azp. Ordua degu alako baten
zentzunetik jeikiteko.
Agindutako ordaiñan truke
ez ote dute beteko?
Garaia degu ordaiña noiz dan
etortzeko jakiteko.
Zerri faltarik ez dago beintzat
odolkiak egiteko.

Gor. Eguna argi dagon garaian
or dator odei illuna
irriparrezka dagon barrena
negarrez jartzen diguna.
Guztia galdu da ez pentsatu,
etorriko da eguna
orain negarrez ari geranok
parre egingo deguna.

7.

**Hainbat omenalditako
bertsoak**

Zestoa, 1963an

Behin baino gehiagotan egin zioten omenaldia bere jaioterrian Uztapideri. Horietako bat 1963an otsailaren 17an, Euskal Herriko bertsolarien txapela jantzi ondoren, udalak antolatuta. Manuel Lasarte, Joxe Lizaso eta Joxe Agirre aritu ziren bertsoan udaletxeko balkoitik eguarteke ekitaldian. Alkorta jatetxean izandako lagunarteko bazkarian, Joxe Antonio Sorazu “Zubeltzu” bertsolaria ere sartu zen kantatu zutenen soka. Bazkalondo beroa izan zen hura.

Hiru bertso hauekin jarri zion ofizialki amaiera ekitaldiari Uztapidek.

Gu gera iñoiz geren menditik
aldendu ez giñan txoriak.
Baiña oraindik'e maitatzen gaitu
lendabiziko kabiak.
Mingaiña ezin isildu det nik
esan baiño len egiak.
Mai onetan gaur artu bear ditut
berebiziko sariak.
Bein ta berriro artu itzazute
nere esker ugariak.

Gogoa badet itz egiteko
baiña ezin det geiago.
Erriak maite niñula nekin
nik orain baiño lenago.
Egin dezuten baiño geiago
egiterikan ez dago.
Zuen morroi bat besterik ez naiz,
ni zuen eskutan nago.

Itz egiteko baldin baneuka
nik bear dan ainbat kemen,
Zestoa eta zestoatarrei
emango nieke aitormen.
Berriz zuek nai dezutenean
izango nauzute emen.
Gaurko bertsoak bukatzen ditut
negarrez asi baiño len.

Bertsolari Egunez, 1968an

Gaur egun, San Sebastian egunaren ondorengo asteburuan izaten da urtero Donostian Bertso Eguna: bertsolaritza-familiaren urteroko egun berezia. Gogoan izango duzu, irakurle, egun horrek beste izen bat izan ohi zuela aurreragoko bolada batean: Bertsolari Eguna.

Bertsolari Eguna, Donostian eta Kultura eta Turismo Ekintzetxeak antolatuta, 1968an hasi zen egiten. Urtero bertsolari bat omentzen zen, eta lehenbizikoan Uztapide omen-du zuten.

Bertsolari Egunak aurreragoko beste etapa bat ere izan zuen: bertsolariek beren eguna Markinako karmeldarretan, aita Azpiazuren ekimenari esker egiten zutena. Bertsolari Eguna deiturarekin antolatu izan ziren hainbat jaialdi Urruñan 1960ko hamarkadan ere.

Uztapide omenduz antolatu zena, 1968ko urtarrilaren 21ean izan zen, Donostiako Astoria antzokian. Lagunarteko bazkaria Urbieta jatetxean izan zen. Bazkalondo hartan kantatu zuen Sebastian Lizasok, artean mutiko zela.

Astoriako ekitaldian, bederatzi bertsolarik kantatu zuten, Basarri bertsolariaren gidaritzapean. Ekitaldiaren amaieran, jasotako esku-erakutsi guztiak-eta eskertu nahian, hiru bertso kantatu zituen Uztapidek. Hona hemen bi lehenak:

Poz arturikan nago gaurkoan
zuen aurrean jarria.
Baiñan ala ere bete nai nuke
entzulean egarria.
Eskertutzen det Donostiako
Turismo Etxe garbia,
bai eta ere portatu zaidan
Donostiako erria.

Mundu onetan izaten dira
egun gozo ta gaziak.
Eta neretzat onen moukoak
ez dira izan guziak.
Oinbesterañoko gorantzak nik
ez neduzkan mereziak.
Emen zaudeten danok artu ba
nere esker bereziak.

Lazkotxikiren omenez, 1976

Lazkaotxiki Donostiako Karmelo Balda pilotalekuan
omendua izan zenean, 1976ko otsailaren 25ean, kantatzea
utzia zeukan Uztapidek, sendagileen aholkuz. Eta bertso hau
idatzi zuen:

Lazkaotxiki beti izan da
apala edo umilla.
Sekulan ez zan joango bere
omenajearen billa.
Baiña ikusi egin bear zan
an bildu zan jende pill.
Nere iritziz izango ziran
gutxienekoz lau milla.
Berdintzen ere lanak dira ta
autsitzea oso zailla.

Xabier Unanue, Zestoako alkatea, Herriko seme kutunaren agiria ematen Uztapideri (1980ko maiatzaren 24an).

Zestoa, 1980

Eta, 1980ko maiatzaren 24an, Herriko seme kuttun izendatu zuten Uztapide Zestoan. Udaletxeko areto nagusian eta pilotalekuan izan ziren ekitaldiak. Joxe Mari Aranalde zenak egin zuen Uztapideren gorapen-hitzaldia, izendapen hori jasotzeko zeuzkan merezimenduak nabarmenduz.

Uztapidek kantatzerik ez-eta, Erramun Etxaidek kantatu zituen hark okasiorako jarritako lau bertsoak.

Loraillaren ogeita laua
izendatu zan eguna.
Zestoan izan bear nuela
“Erriko seme kutuna”.
Ni ametsetan ibilliko naiz,
au zan nere erantzuna.
Nork sinistu nik orretarako
merituak banituna?

Ni emendikan joanak badira
ogeita amar urte urrian.
Bitartekoa igaro nuen
Uztapide baserrian.
Ugari giñan eta egokitu
gu atera bearrian.
Jaungoikoari eskerrak eman,
ez gera leku txarrian.

Ogeita amar urte dira oraintxe
utzi nuela erria.
Aztuta egongo zirala emen
neukan buruan jarria.
Nola ziñaten ikusitzeko
banedukan egarria.
Egun auxa bai gertatu dala
egun gogoangarria!

Gaurko egunean egokitu da
titulu au ematea.
Zail izango da urte askoan
kargu au eramatea.
Bizirik naizen bitarte emen
zabalik daukat atea.
Eskerrik asko, kunplitu bada
errian borondatea.

Lastur, 1982

Lehen atalean kontatu dugu nola Uztapidek lehen plaza-
-saioa Lasturren egin zuen. Eta Lasturren ere omenaldi bero
bat egin zioten 1982ko irailaren 9an. Uztapidek sei bertso
hauek jarri zituen.

Lasturren kanta nuen
bertsotan aurrena
Orduantxe ez naukan
lasaia barrena.
“Kortatxo” Juan Mari zan
lagun nekarrena.
Eman zigutenean
asteko ordena,
ura zan neretzako
trantzerek txarrena.

Ezagutzen det ongi
Lasturko zuluia,
Sosote inguruko
ontzaren ulua.
Aurrez aurre mendi bat
dauka: Urkulua.
Gauean jaten bazan
naikoa talua,
seguratuko zendun
gau guztiko lua.

Adituko zenduten
Lasturko zezenak.
Ez dirade izaten
ganadu zuzenak.
Ez izanagatikan
mardul ta gizenak,
ikaratutzen gaitu
orien izenak,
oien berri naiz jakin
onuntz gatozenak.

Portatutzen zaizkigu
gure lasturtarrak.
Orain ezik len ere
ez ziraden txarrak.
Emengo mutil gazte
eta aiton zarrak
bazekiten egiten
eskeintza ederrak.
Auek ordaintzen ditu
Jainkoak bakarrek.

Omenaje bikaina
egin dezutela,
ortxe ezagutzen da
maite nazutela.
Lasturren inoiz ez da
jendea ustela.
Itzik ere ez nuen
esango bestela.
Jainkoak osasuna
eman daizutela.

Ezagun asko ditut
emen ikusiak,
etorriak etxeko
lan danak utziak.
Saiatu naiz agurtzen
al dedan guziak.
Lasturren egin ditut
gaur zor itsusiak.
Mesedez artu nere
esker bereziak.

Aurkibidea

Aurkezpena	7
Sarrera	11
 1. Oinarriak: 1960a arte.....	 15
Zaletasunetik bertsolaritzara	19
Iloba Uztapide II.aren oroitzapenak	31
Diktadurapeko lehen hogeitun urteak.....	35
Parisen bertsotan, 1958.....	43
Bilbo, 1960	49
 2. Herriak.....	 51
Artikutza, 1962	55
Araotz, 1963.....	59
Arama, 1963.....	79
Aia, 1963.....	85
Idiazabal, 1965.....	97
Irun, 1970	105
 3. Lagunarte-giroko saioak	 115
Ale solte batzuk.....	119
Zaldibian, Xalbadorrekin, 1970	123
Zaldibian, Manuel Lasarterekin, 1969	149
Idiazabalen, Zepai jatetxean, 1963.....	155
 4. Txapelketen eragina bertsolaritzan.....	 173
Gipuzkoako txapelaldun, 1959	177
Euskaltzaindiaren lehen txapelketa, 1960	179
Lehen bi txapel nagusiak, 1962, 1965.....	191

Xalbador txistukatu zutenekoa, 1967	199
Txapelketetatik jaialdietara	207
Ehun mila pezetako sariketa, 1968.....	225
5. Bertso-jaialdietako hainbat bertso	231
Aldude, 1961	235
Tolosa, 1962	239
Beasain, 1963	247
Zestoa, 1963.....	255
Zarautz, 1963.....	257
6. Zortzikoa maisu.....	265
Eibar, 1963.....	269
Ordizia, 1963.....	276
Azpeitia, Lasarteren alde, 1963.....	283
Zumarraga, 1963	286
Elgoibar, 1963, 1964	289
Bilbo, 1963.....	297
Zumarraga, 1964.....	299
Beasain, 1965	303
Legazpi, 1965	313
Irun, 1965	316
Zegama, 1965.....	319
Tolosa, 1967.....	326
Zumarraga, Xalbadorren omenez, 1967	329
Elizondo, 1969.....	331
Hernani, 1969	342
Azpeitia, Txapelen omenez, 1969	344
Usurbil, 1971	349
Donostia, Mattinen omenaldian, 1972	351
Zarautz, 1972	354
Donostia: kantatu ezinda, 1972.....	357
7. Hainbat omenalditako bertsoak.....	361